

קונטרס

גאון ישראל וקדושו

חלק שמיני

אסיפת דברי תורה, אמרות טהורות, עובדות והנהגות
שיחות וסיפורים מתולדות ומסכת חייו, דבת האנפין,
של הרה"ק המפורסם, שר התורה, עמוד העבודה,
מקים עולה של תורה, צדיק יסוד עולם
רבן של ישראל ומנהיגה
ב"ק מו"ן אדמו"ר

רבי מנחם מענדיל האגער זי"ע

מוזישווא

מחבר ספה"ק שארית מנחם

י"ל

ע"י מכון "ברכת נפתלי"
לדגל יומא דהילולא קדישא
י"ג טבת תשפ"ד לפ"ק

כל הזכויות שמורות
מכון ברכת נפתלי

ע"ש הרה"צ רבי נפתלי צבי זצ"ל
בן הרה"ק אדמו"ר רבי ברוך הי"ד

מוזישווא

שע"י ביהמ"ד שארית מנחם ווישווא
מאנסי נ.י.

כל מי שיש לו איזה
הוספות, הערות, ותגובות
ובן מי שיש לו איזה ד"ת,
או איזה חומר שהוא
הקשור לדבותיה"ק לבית ווישווא,
להשיבה הק', או להעיד ווישווא

נא לפנות להמערבת
1 Fanley Ave. apt. 1
Spring Valley NY 10977
845-352-0665
Email: 6103661@gmail.com

סידור ועימוד:
MasterPage
845-659-1462

כפתח השער

ישמחו ה'תלמידים ויגילו ה'חסידים עם הופעת הקונטרס הנכבד "גאון ישראל וקדושו" חלק שמיני – י"ג טבת תשפ"ד, לשמו ולזכרו הטהור של שר התורה ועמוד העבודה, כבוד קדושת מרן אדונו מורנו ורבנו, רבם של ישראל ומנהיגם הנאמן, האי רעיא מהימנא קדישא, לשמו ולזכרו תאוות כל נפש, רבנו הקדוש והטהור רבי מנחם מענדיל זצוקלה"ה מווישווא, שנסתלק לבית עולמו ביום המר י"ג בטבת תש"א, כאשר למרות כי אנו עומדים כבר במלאות יותר מ-80 שנה מיום הסתלקותו לגנוי מרומים כמיטב שנותיו ובשיא פריחתו, הרי שזכרו מתקדש ומתעלה בקרב חסידים ואנשי מעשה, העוסקים בדברי תורתו תמידים כסדרם ומקדישים מזמנם לחקור ולתעד את פעליו הרבים עלי אדמות, שכל שנותיו שוות לטובה לד' ולתורתו במסירות נפש ממש.

קונטרס נאדר בקודש זה, מכיל בקרבו שיחות הוד קדומים שנשמעו ונכתבו על ידי חסידיו ותלמידיו הנאמנים, מה שחזו עיניהם בשנים אשר חסו בצל הקודש, בישיבתו הרמ"ה "בית ישראל" בעיר ויזניצא ואחר-כך בעיר וישווא – שנקראה בפי כל בחיבה ובהערצה: 'ירושלים דמארמארוש'. הישיבה הגדולה לאלוקים ששמעה התפרסם על פני כל גלילות רומניה, היתה ממבצרי התורה הגדולים ביותר באותה תקופה ונהרו אליה המוני בחורים מצויינים שביקשו להצטרף לגיונות תלמידיו של רבנו הק' מווישווא, ששמו הלך לפניו בכל הארצות כגאון עולם וכצדיק נשגב, אשר קדוש ונורא יאמר לו.

כפי שענייכם תחזנה מישרים, בראש הקונטרס הצבנו לתלפיות דברי אלוקים חיים שנשמעו מפי בעל ההילולא, רבנו הק' בעל 'שארית מנחם' ז"ע, על ענייני פורים ומגילת אסתר – מלוקטים בטוב טעם ודעת מתוך גלילות כתב יד קדשו, לרגל שמחת הנישואין הרוממה בבית מורנו הרה"צ מווישווא שליט"א נשיא מכוננו, בחודש אדר שני הבעל"ט. כן הוספנו קנקן ישן מלא חדש של דברי אלוקים חיים מתורתו הקדושה של מרן הס"ק בעל 'אהבת ישראל' ז"ע מוויזניצא, שנכתב בשעתו ע"י בנו הגדול רבנו הק' מווישווא ז"ע, שקלים תרצ"א; לצד זאת הוספנו הני כילי מעלייתא שנאמרו ע"י מרן הסב"ק ז"ע בשבת ש"ב של נכדתו.

במרכז המאמרים העשירים בקונטרס זה, מופיע מאמר מרכזי וארוך על העיר וישווא הגדולה לאלוקים, עם פרקים נבחרים על ההיסטוריה המיוחדת של העיר, עם רבניה

ודייניה, אנשיה והסדיה, משולכים עם פרקי הנהגתו הנאדרת בקודש של רבנו על פני כל הגלילות ביד רמ"ה.

בנוסף לכך הקדשנו מאמר מיוחד על הקשר העמוק והאמיץ שהיה בין רבנו הק' מוישווא זי"ע בן אהותו הגה"ק רבי יודאל'ע מזדיקוב זי"ע, עם הרבה חידושים נפלאים הרואים אור לראשונה במאמר זה.

מאמר מרכזי מתפרסם בקונטרס זה על קשריו הקרובים וידידותו האמיצה של רבנו הק' מוישווא זי"ע עם מרזן ורבנן גדולי צדיקי ישראל בדורו. בסופו הוספנו פרק מיוחד מתוך ספר 'אביר הרועים' חלק ב' העומד לצאת לאור, שנערך ע"י ספרא רבה הרב שלמה יעקב נעלבמאן ז"ל ומסר לנו בתשו"ה להדפיס, ולדאבוננו לא זכה לראות את אורו, ויהיה זה לטובת נשמתו.

לצד זאת הובאו בקונטרס המיוחד שיצא לאור בס"ד לקראת יומא דהילולא רבה: לקט נבחר ונפלא מאוצרו של הרה"ח ר' מאיר שטערן (ווייס) ז"ל; מאמר מיוחד שהעלה ברשימותיו תלמיד רבנו, הרב ישראל חיים בערקאוויטש ז"ל; ועשרות סיפורי הוד ופלא מפי תלמידיו של רבנו שנרשמו ע"י הרה"ג ר' צבי מאיר פויגל שליט"א בעל מחבר ספר 'מראות הצובאות'.

גודל עניין סיפורי צדיקים ידוע לכל ואין צורך להאריך בו במקום שיש לקצר. רק נעתיק פה מרגעיתא טבא, מכתב מאת התלמיד החשוב הגאון החסיד רבי משה חסד (נגוט) זצ"ל, מגדולי תלמידי רבנו שהתגורר בעיר ראשון-לציון, ששלח אל הגרצ"מ פוגל שליט"א, בעת שזכה ללמוד ולעבד את הספר הקדוש 'שארית מנחם' חלק א'. וזה לשונו:

"זכור לי איך שהרבי זי"ע התחנן כמעט לכל תלמידיו התלמידי-חכמים לרשום מאמריו ופנינו שיישארנו לדורות הבאים, ושיהיו שפתותיו דוכבות וכו'. ומשום מה דווקא הוא עדיין לא זכה שדבריו יתגשמו. וברור ששמחה גדולה שימחתי בשבישרת לי שעוד מעט ידפיסו דברי קדשו, ולזכות גדולה ייחשב לי אם אוכה שגם דברי אנדה שרשמתו מזכרוני יזכו להיכלל בתוך ספרי קודש אלו".

קונטרס מיוחד זה יוצא לאור עולם לקראת יומא דהילולא קדישא הבעל"ט – י"ג טבת תשפ"ד, ע"י מכון "ברכת נפתלי", שנטלו על שכמם העול והמשא בעבודת הקודש להוצאת ולהדפסת ספרי רבותינו הק' בכלל וספרי מרן בעל ההילולא בפרט. כמעשהו בראשונים, כך מעשהו בשמינית, ליקטנו ליקוטי בתר ליקוטי, תולדות עובדות והנהגות

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק מוישווא זי"ע, ממקורות נאמנים ומתלמידיו הקרובים הקרויים בנים, הכל מבלי ראשון והרבה דברים הובאו עלי גיליון בפרסום ראשון והשיבות רבה יש להם בני כך.

חובה וזכות נעימה מוטלת עלינו להודות בזאת לכל העוזרים והמסייעים בידינו בגוף ובכמוון, שנוכל להוציא לאור תעלומות חכמה ולהפיץ מעיינותיו הק' הוצה.

בראש ובראשונה לכבוד הרה"צ רבי לוי יצחק האגער שליט"א בן כ"ק מרן אדמו"ר מוויז'ניץ שליט"א מלאנדאן; הנה כי בן יבורך ידידנו הנעלה, הרה"ג רבי יצחק אייזיק פישער שליט"א אבר"ק נחלת שמואל' והתן הרה"צ רבי נפתלי צבי מוישווא זצ"ל, שעומדים תמיד לימינו בכל ענייני הקונטרס שיצא הכל על צד היותר טוב.

בזאת נביא תודתנו להאי ספרא רבה ויקירא, ברוך הכשרונות להפליא, הרב יוסף מאיר האס שליט"א מרמת ויז'ניץ חיפה, אשר כבר כמה שנים עומד לימינו בעוז ותעצומות, לערוך את כל המאמרים המופיעים בקונטרס, לסדרם ולערכם בטוב טעם ודעת כראוי וכיאה, ותחת ידיו יצא קונטרס מפואר זה גם עתה, בכלילת יופי ומהודר בשלימות. תשואות הן לו במלוא חופניים.

בן נודה ונהלל את הרה"ג ר' שמשון שטערן שליט"א מכני-ברק, ואחיו הרה"ג ר' אברהם שטערן שליט"א מירושלים, הרה"ג ר' בנימין זאב שטרויס שליט"א, הרה"ג ר' יוסף ארי' געפנער שליט"א מכית שמש, הר"ר חיים מאיר ראזנפעלד הי"ו, הר"ר חוב קרעש הי"ו, הר"ר יואל יצחק וויעדער הי"ו, והר"ר אשר אנשיל פערל הי"ו שעמדו לימינו בכל ענייני הקונטרס שיצא הכל על צד היותר טוב.

תודה מיוחדת להאי גברא רבה ויקירא, צנא מלא ספרא ואוצר כלי חמדה, הנה"ה רבי צבי מאיר פוגל שליט"א מכ"ב, נאמן ביתו של כ"ק מרן רבנו בעל 'זכר חיים' מוישווא זי"ע, שפתח לנו גם עתה את אוצרותיו הגדולים ומרשימותיו הנפלאים מזיכרונותיהם של תלמידי ישיבת וישווא למעלה מיובל שנים, ועוד ידו נטויה בעזוהי"ת להעשיר את ידיעותינו במאמריו וברשימותיו. ברכה מיוחדת לבנו הרה"ג ר' שאול יהודה שליט"א ואחיו הרה"ג ר' נפתלי הערץ שליט"א, ונברו יקירו האברך החשוב הר"ר יצחק אייזיק פויגל הי"ו על עמדם לימינו תמיד, יתברכו כולם משמיי מעונה בשפע ברכה והצלחה וכל מילי דמיטב.

ברוך שמסר עולמו לשומרים! בהזדמנות זו נודה ונהלל לשומרים נאמנה על גחלת ישראל שלא תכבה, אנשי שלומנו וידידים חשובים הי"ו הבאים ומתאספים מדי שנה בשנה לכבוד ההילולא קדישא, להעלות זכרוננו הטהור בראשות נברו הרה"צ שליט"א,

הממושיך את שלשלת הזוהב כגאון ועוז בבית מדרשנו שבמאנסי נ.י. יצ"ו, שהוקם על שמו ולזכרו – "שארית מנחם ווישווא", זכותו הגדולה והקדושה תעמוד ותגן בעדם לטובה ולברכה.

במיוחד נזכיר בשורות אלו את כוללנו היקר המתנוסס בבית מדרשנו במאנסי והתייסד לפני עשר שנים, המתנהל בראשות ראש הכולל, הרה"ג ר' יצחק יעקב מאשקאוויטש שליט"א, וב"ה דבריהם עושים פירות בהצלחה גדולה, כאשר לאחרונה הוסיפו מחיל אל חיל, שיעזר נפלא המלא במרגליות טובות בהלכות שבת מידי שבת בשבתו, וברכותינו הנאמנות שלוהות בזאת לראש הכולל ולאברכים החשובים שזיכו לעשות חיל בלימודיהם כהנה וכהנה.

ברכה מיוחדת לכבוד הרה"צ מורנו הרב מנחם מענדיל האגער שליט"א מוישווא, העומד בראש המכון ומכוון את אורחותינו והליכותינו בתבונות כפיו, למען נוכל לפאר ולרומם את בית וישווא כהנה וכהנה. יה"ר שיוכה עוד רבות בשנים להרחיב גבולי הקדושה, להגדיל תורה ולהאדירה מתוך סייעתא דשמיא וזכות אבותיו הק' מסייעתו.

כפינו נשואות לשמים שפועל ידיו ירצה, לעשות נחת רוח למרן בעל ההילולא זי"ע, לשים שם ושארית ולהעלות זכרו הטהור כהאי שעתא, שיהיו שפתותיו דובבות בקבר. יהי רצון שמנגני מרומים ישקיף עלינו לטובה, להמליץ טוב בעדינו, וזכותו הגדולה והקדושה תגן עלינו, עדי נזכה לביאת מלכא משיחא בעגלא ובזמן קריב כב"א.

מכון ברכת נפתלי
יעקב מנחם יואל הלוי איצקאוויטש

התוכן

ט. גנזי צדיק.....

דברי תורה בעניני מגילת אסתר ופורים

כתי"ק מאת כ"ק מרן אדמו"ר הרה"ק זי"ע - בפרסום ראשון

כז. בשפתי צדיקים.....

ד"ת מאת מרן הרה"ק בעל אהבת ישראל זי"ע מוויזניצא - בכת"י בנו מרן רביה"ק מוישווא זי"ע

*

ד"ת מאת מרן הרה"ק בעל אהבת ישראל זי"ע מוויזניצא - בשבת שבע ברכות של נכדתי

*

מכתב קודש מאת מרן הרה"ק בעל אהבת ישראל זי"ע מוויזניצא

מזל טוב לרגל שמחת נשואין - בפרסום ראשון

לז. עובדות וסיפורים.....

קשרי רבנו עם בן אחיו הגה"ק רבי יהודה'לע מדזיקוב זי"ע

נא. מפיהם ומפי כתבם.....

קשרי רבינו עם גדולי ישראל זי"ע

פרק מיוחד: אביד הרועים - קשרי רבינו זי"ע עם הרה"ק מסאטמאר זי"ע

קו. זכור ימות עולם.....

מאמר נפלא על העיר ווישווא ורבנותו הרמה של רבנו

ר. כתבי תלמידים.....

רשימות הרה"ח ר' ישראל חיים ברקוביץ ז"ל, תלמיד מרן רבינו זצ"ל

רג. בלשון חסידים.....

זכרונות הרה"ח ר' מאיר שטערן (ווייס) ז"ל - תלמיד מרן רבינו זי"ע

רי. מרגניתא דרבי מאיר - חלק ח'.....

סיפורים וענינים אודות כ"ק מרן אדמו"ר הרה"ק זי"ע

משימות הרה"ג ר' צבי מאיר פוגל שליט"א בעמח"ס מראות הצובאות

לזכרון עולם ברה"ל ה'

קונטרס זה מוקדש לעי"נ

הרה"ג ר' ז"ל הלבני - ווייס

בן הרה"ח ר' אפרים בצלאל ז"ל

נכד הגה"ח המפורסם רבי ישעי' ווייס זצ"ל

בעמ"ס "מקורות ומסורות" על הש"ס

בצעירתו זכה להיבחן אצל מרן הרה"ק מווישווא זי"ע

ואחרי פטירתו זכה להיכנס לביתו בהיותו חתן בנו הרה"ק רבי ברוך זצ"ל

גלב"ע כ"ח סיון תשפ"ב לפ"ק

ולעי"נ זוג'

האשה החשובה

הרבנית ציפורה חנה ע"ה

בת מרן אדמו"ר רבי ברוך הי"ד

נפטרה כ"ג סיון תשס"ח

הונצחה ע"י בניהם החשובים והנכבדים

רבי ברוך הי"ו, הרב אפרים בצלאל הי"ו, ורבי ישעיהו הי"ו

יהא רעוא מן שמיא, שבזכות זאת ימליץ רבותיה"ק זצ"ל למען
בני משפחתם, שיתברכו ממרומים ממעון הברכות בכל משאלות
לכם לטובה, אמן כן יהי רצון

ליקוטים נפלאים בענייני פורים ומגילת אסתר

מתוך כתבי ידיו הקדושים של רבנו הק' מוישווא זי"ע
- כפירסום ראשון -

לרגל שמחת נישואי החתן הרב משה יעקב האגער שליט"א

בן מורנו הרה"צ מוישווא שליט"א

ביום ד' לחודש אדר שני הבעל"ט

בהגיע עת משוש דודים במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת, בבית מורנו הרה"צ מוישווא שליט"א, לקראת יום שמחתו הגדולה בנישואי בנו החתן המופלג בתורה וביראת שמים, עדין לגדולות ולתפארת, בנש"ק, הרב **משה יעקב האגער** שליט"א, ביום ד' לחודש אדר השני הבעל"ט, ירדנו לכרמיו הנפלאים של רבנו הק' מוישווא זי"ע, ללקוט בשושנים מים תורתו הבהירה על ענייני חודש אדר, מגילת אסתר ופורים, להחיות בהם עם רב ולענג בהם ישירי לב.

דברי תורה ופתגמין קדישין הם כפרסום ראשון ממה שנתגלו לאחרונה על ידי כתבי ידיו הקדושים של רבנו הק' מוישווא, ושילבנו כמה פרפראות יקרים שנדפסו בספר התולדות 'הגאון הקדוש מוישווא', ולא נדפסו עדיין בספה"ק 'שארית מנחם', ונערכו בטוב טעם ודעת על ידי האברך החשוב הרה"ג ר' שמשון שטערן שליט"א מב"ב, ותשואות חן לו על עבודתו המרובה לברר מקחו ותורתו של צדיק.

מרדכי זעק זעקה גדולה ומרה על אודות ירושלים

ויצא בתוך העיר ויועק זעקה גדולה ומרה [אסתר ד, ז, ח], וזקדקו חז"ל [מגילה טו]. שלא נאמר בצפוקים מה אמר ומה זעק מרדכי, וצפוקה"ק בני יששכר [אדר מאמר ד' אות א' ואות ז'] כתב שהוא על דרך אמרם [כרימות ז]: מפני שהקול יפה לצשמים, שהנדיקים נמשלו לצשמים, ויפה להם זעקה בקול אף שהוא בלא דיבור עיי"ש, ואפ"ל דמהאי טעמא לא זעק מרדכי הנדיק דיבורים רק בקול ללא דיבור, כי איתא בתרגום [מגלת אסתר ג, א] 'בתר פתגמיא האלין עלת מרת דינא קדם רבון כל עלמא ובן אמרת, הלא המן רשיעא נחת מן שושן לירושלם לבמלא בנין בית מוקדשך וכו', עיי"ש, הרי שהמן שבא מקסרי שהיא אדום ציטל את בנין בית המקדש, [ועיי"ש עוד במדרש אגדת אסתר, וצילקוט שמעוני ח"ב רמז פתח"ה], ואמז"ל [מגילה ז]. קיסרי ירושלים אם יאמר לך אדם חרבו שחיהן אל תאמן ישבו שחיהן אל תאמן חרבה קסרי וישבה ירושלים חרבה ירושלים וישבה קיסרי תאמן שנאמר אמלאה החרבה אם מליאה זו חרבה זו אם מליאה זו חרבה זו, נמצא דמרדכי אשר הגלה מירושלים הי' מחמת גדולתו של המן, וכיון ששמע מרדכי שהמן גוזר גזירות וידע את כל אשר נעשה שהמן בא אל אחשורוש להלשין שהחלו לבנות בירושלים בית המקדש בלא רשות כמבוא שם במדרשים, על כן ויאל צתוך העיר ויועק זעקה גדולה ומרה, שצתוך זעקתו בלא קול הי' נכלל צעיקר הזעקה על אודות העיר ירושלים.

מהו תחילת הבקשה ומהו המכוון ותכלית הבקשה

מי הוא זה ואיזה הוא [אסתר ז, ה], יש לפרש כפל הלשון מי הוא זה ואיזהו, כי המלך אמר לה מה שאלתך וינתן לך ומה צקשתך עד חצי המלכות ותעש, וגם צוה צ"צ הכפל, ואפ"ל ד'שאלה' ירמוז על תחילת המצוקה, ו'צקשה' ירמוז על התכלית המצוקה, וצדריך העולם שהשאלה הוא צנוסמ אחד ואילו המכוון והתכלית הוא על ענין אחר, ולכן שאלה אחשורוש מזה שאלתך וינתן לך מהו תחילת המצוקה, ומה בקשתך וגו' מהו הענין המכוון בתכלית הענין, אך היא השיבה שאלתי המצוקה והתכלית היינו חד, נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי הכל למטרה אחת למען כבוד שמו ית', על דרך שאמר דוד המלך עליו השלום אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש [תהלים סו, ד] פ' אחת שאלתי ואותה אבקש, שגם המצוקה וגם התכלית חד הוא, שצתי צבית ה' כל ימי חיי לחזות צנועס ה' ולצקר צהיכלו, וזהו הכונה מי הוא זה תחילת המצוקה ואיזהו הוא תכלית המצוקה. [מכת"י]

אסתר השיבה בנוכח על המן ובנסתר על אחשוורוש

ותאמר אסתר, איש צר ואויב המן הרע הזה [מגילת אסתר ז, ה], אמר רבי אלעזר, מלמד שהיתה מחווה כלפי אחשוורוש וכו' [מגילה טו.]. והק' על זה צפירוש הרי"ף [על עין יעקב סס] מנא ליה לר' אלעזר שהיתה מחווה כלפי אחשוורוש, ועוד קשה, מה שכתוב צא מלאך וסטר ידה כלפי המן ואמרה 'הזה', למה הוצרכה לומר 'הזה' כיון שאמרה צפירוש 'המן' הרע עיי"ש.

וי"ל דנאמר [שמות כג, ט] על כל דבר פשע וגו' אשר יאמר כי הוא זה, עד האלקים יבוא דבר שניהם וגו', ועל זה איתא במסכת צבא קמא [קד:] הטוען טענת גנב צפקדון, אינו חייב עד שיכפור במקצת ויודה במקצת, מאי טעמא, דאמר קרא כי הוא זה. ופירש הרשב"א [הוצא בש"מ"ק ריש ב"מ], דחיבת 'הוא' מורה על נסתר וחיבת 'זה' מורה על נוכח. והנה כאשר אחד נדרש להחזיר משהו לשני, וזה מודה רק בחלק ממה שנדרש לתת וכופר בכל השאר, אז נחשב החלק אותו הוא מודה - ל'נוכח', כי הרי הוא רוצה לתת אותו, ומה שהוא כופר הוה 'נסתר', כי אותו הוא מסתיר ומעלים, וזה שאמר 'כי הוא זה', שיש כאן חלק נסתר שמכחיש וחלק נגלה שמודה בו, נמצא שדין המודה במקצת הטענה ישצב נלמד מפשטיה דקרא.

והנה אסתר המלכה ידעה היטב שגם צר'ון המלך אחשוורוש להשמיד את ישראל, וצדעה אין חילוק בינו לצין המן הרשע, וכמבואר בגמרא [יד:], ויש לומר, דכאשר התלוונה צפני אחשוורוש על התכנית להשמיד את עם ישראל, הצין הוא מדבריה, שהיא חושבת על שניים הרוצים לעשות כן, ורק צמפורש לא הזכירה אלא אחד ואת השני היא מסתירה. לכן שאל אותה, מי הוא זה ואיזה הוא, מי הוא ה'זה' הנוכח, ואי זה 'הוא' הנסתר, על זה צא מלאך וסטר על ידה וענתה לו, איש צר ואויב המן הרשע ה'זה', הוא הנוכח, אותו האחד הזכירה צמפורש, ואת השני, ד'אס' ד'ארפסטו פארשטיין אליין', זאת אתה יודע גם מצלי שאגיד, שהרי הוא צענמו היה זה. [הגאון

הקדוש מיושוא]

אסתר דברה בפשטות עם אחשוורוש ובנסתר אל השי"ת

ותען אסתר ותאמר אם מצאתי חן בעיניך המלך ואם על המלך טוב תנתן לי נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי, [אסתר ה, ט] אפ"ל ע"ד המבואר צספה"ק

נועם אלימלך [פ' וישלח ד"ה א"י וישלח] דרך הדדיק דצברו עם אנשים, אזי הוא מדקדק דצבריו להשכיל שיהיו דצבריו נשמעים צמשמעותיהם, אחד דצרים כפשוטן לאיש המדבר עמו, שנית הוא עיקר תוכן דבר, שמכוון צאותן הדצורים שיהיו תפלה ותחנונים לפני המקום צרוך הוא וצרוך שמו, והכונה צוה שמסתיר דצבריו של התפלה צהדיצורים שמדבר עם האדם, ואינו מתפלל תפלתו על הצורך לו צפירוש, הוא למען המקטרג שלא יצין כונתו דצבריו שמכניס צהם תפלה, ולא יקטרג כי אינו יודע שזה הוא מתפלל עכ"ל"ק, וזהו ותען אבטר ותאמר אם מצאתי חן בעיניך המלך, זה אחשורוש, ואם על המלך טוב, כונתה להצדיל אלף אלפי הצלות להשי"ת שנקרא טוב עדה"כ טוב ה' לכל [מהלים קמה, טו], תנתן לי נפשי בשאלתי כפשוטו שצקשה הצלה מאחשורוש, וצדרך נסתר ה' כונתה אשר נפשי היינו השכינה הקדושה תהי' בשאלתי, ועמי בבקשתי שכל תפילתי וצקשתי יהי' למען כבוד השכינה וכבוד עם קרובו בני ישראל ולא לטובת עצמי כלל [כמצואר צוה"ק רעיא מהיימנא פ' פנחס רטו:]. [מכת"י]

מדרכי הצדיק גילה שבכח הצדקה אפשר ליהפך משק ואפר לעטרת זהב

איתא בילקוט שמעוני [לך לך ס"ד] מטבע של אברהם אבינו בחור ובתולה מצד אחד זקן וזקינה מצד אחר, מטבע של דוד המלך מקלו ותרמילו מצד אחד ומגדל מצד שני, מטבע של מרדכי הצדיק שק ואפר מצד אחד עטרת זהב מצד אחר, ואפשר לרמוז צוה על גודל מעלת הצדקה, דאצרהם אצינו צא ללמד לאדם שאף שהוא עדיין צעיר לימים צחור או צתולה הנה צומן קצר יגיע לימי הזיקנה ומה לו לאגור ממון, ולכן ה' מחלק ממנו לאחרים וצוה קירצ את הגאולה שגדולה צדקה שמקרבת את הגאולה, ולכן מטבע של דוד מצד אחד הוא מקלו ותרמילו היינו כלי הגולה ומצד שני מגדל היינו מגדל דוד הרומז לגאולה, שהמטבע מקרבת את הגאולה, וצא מרדכי הצדיק להוסיף צוה, דצכח המטבע שאף מי שהוא כעת עני וחסר כל צחי' שק ואפר, הרי צצכח המטבע להפוך לעטרת זהב. [מכת"י]

המן עם מרדכי נלחמו להשיג הכח והשליטה באות עי"ן

והעם לעשות בו כמוב בעיניך [אסתר ג, יא], אפ"ל ע"פ מה שפי' צספה"ק הסובל ומעלים עין מסוררים, העליון ועינו אל יראיו, שהשי"ת נתן האות

עי"ן לידי הדקיקים לעשות בהם טוב לישראל^א, להזיל ממות נפשם ולחיותם צרעב, שנותן להם הכח ליטול האות עי"ן מרע"ב ולהעמידו בחיבת מעות ונעשה מעו"ת ר"ב, וזוה מהפכים מר"ה לר"ה וממות לחיים ושפע רב, וזהו הכונה הסובל שהקצ"ה מעלים את העי"ן מסוררים וכאשר הם שצים בתשובה אזי העליון מחזיר עי"ו אל יראיו, כי הנה עי"ן ה' אל יראיו דייקא, וזהו את העם כטוב צעי"ך שאתשורוש מסר להמן את העם לעשות כרצונו עם האות עי"ן ולהפך ממה שהי' כתוב ל"עצדם ולהחליף האות עי"ן ולכתוב לאצד"ס, כמבואר בספה"ק אוהב ישראל שזה מה שטענה אסתר ואילו לעצדים ולשפחות נמכרנו החרשתי שהי' כתוב לע'צדם, והמן החליף האות עי"ן וכתב לא'צדס, אכן השי"ת מסר כח זה דייקא ציד הדקיקים להפך מנג"ע לענ"ג כמו שרמזנו בפסוק וראה הכהן וגו' והנה לא הפך הנגע ע"ינו [ויקרא יג, נה], שהכהן ראה שהעי"ן של חיבת הנג'ע עדיין לא נתהפך לע'נג, ומרדכי הדקיק הפך מנגע לעונג וששון משחה ושמחה. [מכת"י]

איך לנו רשות רק או מצוה או עבירה בתמורה להנהגת ה' עמנו לפני משורת הדין

להודיע שכל קויד לא יבושו ולא יבלמו לנצח כל החוסים בך, ארור המן אשר בקש לאבדי ברוך מרדכי היהודי, [ומר שושנת יעקב], הנה מה דכל קויד והחוסים בך לא יבושו ולא יבלמו, הוא צרכה שהשי"ת מנצך את עם קרובו שהחוסים בו לא יבושו ולא יבלמו לנצ"ח היינו בכל מדריגה שהם צלי טעם, וזוה מתנהג עמנו השי"ת לפני משורת הדין, וכיון שהשי"ת מתנהג עמנו בצחי' זו עלינו להשיב ולהתנהג ג"כ לפני משורת הדין, ולקדש את דברי הרשות אף שמלד הדין המה מותרים, ועלינו לדעת שאין לפנינו רק צ' גדלים או צחי' ארור המן או צחי' צרוך מרדכי ואין צאמצע דברי רשות כי אם אינו מלצה הרי שהוא צחי' הפכית, ולכן אמר"ל [מגילה ז:] חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, פי' שלא ידע שיש עוד דבר חוץ מצ' דברים אלו או צרוך מרדכי ואם לאו הרי שהוא צחי' ארור המן כי אין לנו רשות.^ב

א. עיי' עוד בזה בשארית מנחם פ' תזריע, ומה שנדפס בענין זה בגליון גאון ישראל וקדושו חלק ז.

ב. עיי' עוד מהש"כ רבינו שארית מנחם [לך נ]. הרימותי ידי אל ה' וגו'. ובמסורה ג', דין, ואידך

וזה אפ"ל הכונה צפוק למען תהיה תורת ה' בפיך [שמות יג, ט] ודרשו חז"ל [שבת כח:] מן המותר צפיק, דבא לרמוז לקדש עניני הרשות ורק מה שהוא צמי תורת ה' דהיינו מלואה יהי צפיק, צמתי להיות לכס לאלהים [ויקרא כ"ב, לג] לקדש צמי לכס לשמו ית'.

ובזה י"ל אמז"ל המן מן התורה מנין המן העין, אסתר מן התורה מנין ואנכי הסתר אסתיר [מולין קלנ:], כי המן מן התורה מנין 'מן העך' שאכל מותרות מה שאינו כריך וזה מציא את האדם עד לשפל המדרגה, ואילו אסתר הסתירה עממה ולא הלכה בגדולות וצוה הציאה גאולה לעולם. [מכתי"]

תשועתם היית לנצח הוא משום שאנו מקיימים חוקים בלי טעם

שושנת יעקב צהלה ושמחה בראותם יחד תבלת מרדכי תשועתם היית לנצח, י"ל דהנה כאשר בני ישראל מקיימים מלוותיו ית"ש אף אלו שהם צמתי חוקים בלי טעם, אזי הם זוכים מדה כנגד מדה גם להנהגת השי"ת עמהם צמקד ורחמים אף בלי טעם, וכאשר השי"ת מתנהג עמהם צמתי זו אזי ישועתם היא נלחית כי אין מעצור כיון שזוכים צמקד בלי טעם, וזהו כוונת הזמר שושנת יעקב דייקא להלה ושמחה בראותם צמי ית"ד שהוא נוט' יעקב ד'צר ח'וק, תכלת רומז

(בראשית ל"ט ט"ו) הרימותי קולי ואקרא, ג' (תהלים פ"ט כ') הרימותי בחור מעם. וא"ל עפ"י הגמ' ביבמות (כ" ע"א) אמר רבא קדש עצמך במותר לך, דידוע מספה"ק שכשאדם מקדש עצמו גם בדברי הרשות הקב"ה עושה גם עמו מדה כנגד מדה לפנים משורת הדין ומקבל תפלתו לבטל הדינים, כשם שהוא אינו מדקדק לקיים רק מה שמצווה עפ"י הדין. וזאת תורת המסורה, הרמותי ידי "רשותי" (עיין ב"מ ו') היינו עניני הרשות, אל ה' ומקדשם, ועי"כ הרמותי קולי ואקרא, בתפלה, והקב"ה אומר הרמותי בחור מעם ומקבל התפלה.

ועיי' עוד בשארית מנחם אבות [פרק ב' משנה ג'], הו זהירין ברשות שאין מקרבין לו לאדם וכו' נראין כאוהבין וכו'. אפשר לומר עפ"י שאיתא בספה"ק תורת חיים (פר' תצא) כי עיקר מלחמת היצר הוא בדבר הרשות באכילה ושתיה, ובאמת אין דבר בעולם שיהיה דבר הרשות רק או מצוה או עבירה ח"ו, וזהו כי תצא למלחמה על אויבך וברש"י שם במלחמת הרשות הכתוב מדבר, וזהו אמרם ז"ל הו זהירין ברשות, דדברי הרשות שבאמת אינם ורק נראין כאוהבין בשעת הנאתן ואין עומדין לאדם בשעת דחקו, שאין דבר רשות רק עבירה או מצוה, וכדפי' בתו"ח שם מה שאיתא בפ"ו דאבות שדוד למד מאחיתופל שני דברים בלבד וקראו רבו אלופו ומיודעו, היינו שלמד שרק "ב' דברים" יש עבירה או מצוה, וזה יש לרמוז בגמ' (סנהדרין צ"ח ע"א) אמר ר' יוחנן אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או כולו חייב, פי' בדור היודע שאין רשות רק חייב או זכאי אז יבוא משיח במהרה בימינו.

לשמים כאמו"ל תכלת דומה לים ים דומה לרקיע, ומרדכי הצדיק שעורר רחמים וחסדים על בני ישראל עלי טעם, רק שצטנח צחקדו ית' וצצטונו עורר חסדים עלי טעם [עיי' הרחצת הענין בהערה¹], ועל ידי זה זכינו לישועה נלחית תשועתם היית לנצח, וזהו יהי לבי תמים צחוקיך למען לא אצוש [מהלל קייט, פ], חוקיך דייקא חוק עלי טעם כי אז לא אצוש לעולם ועד.

ובזה יתצאל [זמר יום שבתון] **ובאו בולם בכרית יח"ד** לנשות זה לזה עלי טעם דהיינו שצני ישראל יקיימו המנוות כחק עלי טעם והשי"ת ישפיע עליהם מלעילא

ג. להרחבת הדברים בעבודתו הקדושה של מרדכי על ידי הבטחון להביא רחמים וחסדים מן השמים כחק בלי טעם נעתיק מהש"כ רבינו בשארית מנחם פ' בשלח וז"ל **מחר אנכי נצב על ראש הגבעה ומטה אלהים בידי, ובפסוק ט"ז, כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק.** אפשר לומר בד"ז דעיקר מחיית עמלק הוא ע"י בטחון שיוצא משם אכדט"מ אותיות הקודמים לשם אלהים, העולים ע"ד, ועמלק רצה לבטל הבטחון מישראל בחינת אשר קרן שהכל בדרך מקרה, ולא ירא אלהים, ע"כ באה המצוה (דברים כ"ה י"ט) והיה בהינח וגו' מסבי"ב תמחה את זכר עמלק, ע"י סבי"ב שעולה ע"ד כמו שם הבטחון אכדט"מ, וע"ד הכתוב (ישעי' כ"ו ד) **בטחו בה' עדי ע"ד, ובכח הבטחון תמחה את זכר עמלק כנ"ל.** והנה איש שהוא מלא בטחון בה' אינו נוגע בשל חברו, ומשו"ה בדור המבול נאמר (בראשית ו' י"א) **ותשחת הארץ לפני אלהים, היינו האותיות שלפני אלהים שהם אותיות הבטחון השחיתו ואבדו הבטחון, ע"כ ותמלא הארץ חמס, ובנח שהיה תמים עם ה' נאמר (שם ז' ט"ז) ויסגור ה' בעדו, ב"עד" שהוא מספר שם הבטחון.**

והנה האיש הבוטח בה' גם שומר חוקי השי" בלי טעם, דכיון שמאמין באמונה שלימה, ולכן השי" מזכנו ג"כ בלי טעם, כמו"ש בבני יששכר (מאמרי חודש אדר מאמר ד) **עה"פ** (אסתר ט' כ"ד) **הפיל פור הוא הגורל, כי גורל הוא בלי טעם, ומה"ט אותיות המאוחרין משם אלהים שהם במוכ"ן, הממתיק בבחינת "ממוכן" עולים חק"י, בחינת את "חוקיך" אשמור אל תעזבני "עד" מאד** (תהלים קי"ט ח), הרי דתליא אהדדי דשמירת החוקים ע"י הבטחון, וע"כ השי"ת מזכנו. וזה י"ל כוונת הכתוב מחר אנכי נצב על ראש הגבעה, הגבעה ע"ה"כ עולה אלהים, ובא הרמז נצב על ראש הגבעה שיהי' נצב בבטחון הרמז באותיות הקודמים לאלהים והיינו ראש הגבעה, ראש שהוא קודם הגבעה שהוא כמספר אלהים. ומטה אלהים בידי, רומז לאותיות שלמטה משם אלהים היינו המאוחרין כנ"ל שהם בנימי חק"י, בידי, ואז וגבר ישראל, דכיון שרועה ישראל וקדושו הביאו את ישראל לידי אמונה ובטחון, יש בידו הקדושה להטות מדת אלהים שהוא דין ורחמים, כמו שפירשו ומטה אלהים מלשון הטייה, להטות את שם אלהים לרחמים, בידי. וזה שכתוב (אסתר ד' ב) **ויבא עד לפני שער המלך, ע"ד היינו כמספר שם הבטחון, לפני שער המלך שהוא שם אלהים לעורר הבטחון, ושלח מרדכי לאסתר לבקש "מלפני" המלך דייקא לרמז על האותיות שלפני אלהים לבקש על עמה מכח שם הבטחון.**

ואפשר לומר שמשום הכי יש קי"ט תיבות בפ' עמלק, בחי' חק"י עה"כ כנ"ל, (שעי" שמתגברים על עמלק וזוכים לבטחון מקיים את חקי ה' יתב), וכשמצרפין קי"ט לאותיות "מלחמה" עולה בעמלק, וז"ש כי יד על כס יה, ר"ל המאמין זאת שידו הקדושה נטויה להושיע ודאי נגד קליפת עמלק שעולה ספ"ק, ועיי"ו ומקיים חקי ה', ממילא חק"י עה"כ שעולה קי"ט בצירוף אותיות מלחמה אשר שניהם יחד עולה בעמלק כנ"ל וממתיקו.

השפעות טובות כחק בלי טעם, נעשה ונשמע אמרו באחד על כן הקדימו שני הלדדים נעשה לנשמע, שהשי"ת עושה לנו עוד קודם ששומע מאתנו, ואנו מקיימים מלוותיו כחק בלי טעם אמר ונעשה לנו, רק פתחו וענו ה' אח"ד והתחזקו בזמונה וצטחון בהשי"ת ועי"ז וכו' להנהגה משמים צבחי חק בלי טעם.

וזהו הכונה באין מליץ יושר מול מגיד פשע [תפלת ראש השנה] כאשר אין לכלל ישראל זכות לזכות בהם, אזי תגיד ליעקב ד'בר ח'וק נוט' יח"ד כנ"ל, וכיון שאנו מתנהגים צבחי חוק בלי טעם, נזכה לצדקנו במשפט בחוק בלי טעם.

ואפ"ל עוד דכיון שיש לנו צבחי יח"ד הוא ליה שאלה בצעלים שהרי צשעה שאנו עושים לשמו ית' מלוותיו בחוק בלי טעם, השי"ת ג"כ שאלו אלינו לעשות לנו חסדים חוק בלי טעם וממילא ואנו זוכים לצדקנו במשפט, אכי"ר. [מכת"י]

מלחמת המן ועמלק להפוך הד' לד' לעשות מד'עה ר'עה

חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע [מגילה ז:], הנה ידוע שבצודת האדם הוא להפוך הרי"ש לדל"ת להפוך אל אחר' ולעשותו אל אחד', ואפשר לומר עד"ז דעיקר העבודה הוא להפוך הרי"ש של רעה' לדל"ת ולעשות דעה' ועל זה אמז"ל דדא ציה כולה ציה [גדרים מא.], וזהו שאמר הקצ"ה למשה רבינו לך ר"ד כי שחת עמך כי העמידו הרי"ש קודם הדל"ת והכניעו ח"ו הד' תחת הרי"ש וציה שחת עמך, וזה נרמז בצפוק מלחמה לה' צעמלק מד"ר ד"ר להכניע הרי"ש תחת הדל"ת לעבוד אל אחד', והנה צין אתון רבותא שצמורה מלצד אותיות ד' ע' שצפוק ראשון דקריאת שמע, גם אות ה' הוא אות גדולה בצפוק הלה' תגמלו זאת [גדרים ז.], וצמח הס תצת דע"ה, והנה יוסף אמר ואין לעשה הרע"ה הגדולה הזאת, כי ע"י פגם צמדת היסוד פוגם בצמונה כידוע דיסוד עולה עד הדעת, ויתפך מאותיות הגדולות דע"ה לרע"ה.

ד. עיי' עוד מהש"כ רבינו בשארית מנחם כי תשא ער"פ לך רד כי שחת עמך. י"ל כי עיקר עבודת האיש הישראלי צריך להיות לעשות משקר קדש, היינו מאות רי"ש לעשות דל"ת, וזה מלחמה לה' בעמלק מקור השקר מד"ר ד"ר, וע"י החילוף מר' לד' זוכה לעשות מאל אחר אל אחד, וזה נרמז בכתוב (ישעי' א' ד') נאצו את קדש ישראל נזורו אחור, פי' נאצו לעשות ח"ו מדלת ריש, אזי נזורו אחור שנעשה מאל אחד אל אחר, וזהו לך "רד", כי שחת עמך שעשו מדלת ריש, וכשמקבלים עול מלכות שמים אל אחד בה' מבטלין השקר, ע"כ מסיימין הק"ש ב"אמת", עכ"ל.

והמן מזרע עמלק מצקש להשמי"ד את כל היהודים, להשמיד מל' שמד, וזה ע"י שיהפוך דעה לרעה על ידי העבודה זרה שלו שנקרא אל אח"ר מס' עמלק, וצקש לעשות רעה גדולה לצני ישראל, אכן צנפילתו הצין כי בלתה אליו הרעה [אסתר ג, טז], שנהפך לדעה צחי' אל אח"ד, ומשום הכי מחוייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע והמתפתה ציינו יש צו מדעת קונו [עירונין סה:], וזהו עד דלא ידע כי תכלית היריעה שלא נדע [מוצת הלצות].

ה. כי איככה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא את עמי ואיככה אוכל וראיתי באבדן מולדתי. אפ"ל שהמן רצה שישאל ימירו ח"ו את דתם ומי שלא ירצה יהרג, וז"ש להשמיד ר"ל גזירת שמד ולהרוג או להרוג, וזש"נ (ג' ו') ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו כי הגידו לו את עם מרדכי שינשם הרבה מאד שהם כמרדכי במס"נ על דתם. והנה ישנם ג' אותיות רבבא בתורה, ד' מאחד ע' מן שמע והה' מהלה' תגמלו זאת (דברים ל"ב ו') ושלשתם הם אותיות דע"ה לקבל עלינו מלכותו סלה, וכשמחליפים ח"ו הדל"ת לרי"ש נעשה מאל אח"ד אל אח"ר רח"ל, וזהו שנאמר בחטא העגל (שמות ל"ב ז') לך ר"ד, וזש"א (בראשית ג' יח) וקוץ ו"דרדר" תצמיח לך דלאחר חטא אדה"ר צריכים להתאמץ להפריד את הרע מהטוב ולהכניע הרי"ש תחת הדל"ת וזהו (שמות י"ז ט"ז) מלחמה לה, עיקר ותכלית המלחמה לה' הוא בעמלק מד"ר ד"ר להכניע הרי"ש תחת הדל"ת (ועי' בספה"ק אמרי ברוך בשלח עה"פ הג"ל) וע"י שח"ו מחליפים מד' ר' מהאותיות הגדולות שהם דע"ה נעשים רע"ה, ולזה צעקה אסתר איככה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא את עמי ע"י השמד ואיככה אוכל וראיתי באבדן מולדתי ע"י ההריגה. וידוע שזנות עם בת נכרי מבאי לע"ז ושמד על כן אמר יוסף לאשת פוטיפר (בראשית ל"ט ט') ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחסאתי לאלהים, איך אעשה הרעה "הגדולה" לעשות מאותיות הגדולות רע"ה ח"ו במקום דע"ה שהוא סדר טהרות (עי' שבת ל"א ע"א), וחסאתי לאלהים ח"ו בשמד, וכשזכו לביטול גזירת המן קיימו וקבלו היהודים עליהם מלכות שמים הנרמזת באותיות הגדולות "דעה" ומצוות בלב שלם.

ו. עיי שארית מנחם מגילת אסתר מהש"כ עוד לפרש הפסוק ותעמד בחצר בית המלך פנימה וגו'. ובמס' מגילה (ט"ו ע"ב) א"ר לוי כיון שהגיעה לבית הצלמים נסתלקה ממנה שכינה אמרה אלי אלי למה עזבתני וכו', אפ"ל עפ" דאיתא בספה"ק דאל אח"ר גימטרי' עמלק, רצה לומר דמשו"ה כשהשתחוו לצלם בימי אחשוורוש (עי' מגילה י"ב ע"א) שהוא אותיות שור"ש אח"ר בא המן זרע עמלק, ע"כ המצוה משלוח מנו"ת אי"ש לרעה"ו עולה שמ"ע ישראל ה' ה' אלהינו ה' אח"ד שהוא התיקון לאל אחר, ועי' בפ"ק דברכות (ד' ע"א) משמ' דר"מ דבשעה שהחמה זורחת וכל מלכי מזרח ומערב מניחין כתריהם בראשיהם ומשתחיים לחמה הקב"ה מיד כועס, כלומר כשעובדים ע"ז ר"ל אל זועם ורגע באפו עיי"ש לעיל בגמ' זעמו של הקב"ה רגע שנא' כי רגע באפו, ולזה רג"ע ר"ת ראשית גוים עמלק (במדבר כ"ד כ) שבא ע"י אותו עוון פגם האמונה ח"ו שמכעיסין אותו כבי' וכאשר אנו ממליכין אותו עלינו סלה לוקחים את אל ה' לנו ונשאר בעמלק (מס' אל"כ אח"ר) רק מספר אח"ר כשלוקחים ממנו תיבת אל, וזה ואחריתו עד"י שהוא עדות דק"ש אוב"ד גימט' אח"ד שאנו מעדיין שהוא אח"ד ואין אחר, מזה תהי' מחיית עמלק אחריתו וסופו.

וקבלת עול מלכות שמים באמת ה' בימי אסתר שקבלוהו ברצון ע"ד קיימו וקיבלו קיימו מה שקבלו כבר (עי' שבת פ"ח ע"א) וזה וחיים ברצונו שהוא סוף הפסוק של כי רגע באפו (תהלים ל' ו') לרמוז שע"י קבלת עול מלכות שמים ותורה ברצון ממתקים הרגע באפו וממשיכים חיים. והנה קבלת עול

והנה שנת מציא ד'עת כמ"ש לדע"ת כי אני ה' מקדשכם [שמות לא, יא], שהוא דלת רבותא של אח"ד, וזה נרמז צפ"י רש"י צפרשת כי תשא עה"פ כי אות הוא ציני וציניכם, אות גדולה היא צינינו, ולדרכינו הרמז אות גדולה שהוא מהאותיות הגדולות צחי' ד'עת היפך ר'עה וד"ל, ועי"ז יהי' הגאולה העתידה צחי' ומלאה הארץ דע"ה את ה', שזוכה לזה על ידי תרין משיחין ואליהו, ע"כ משי"ח צ"ן דו"ד משי"ח צ"ן יוס"ף אליה"ו הנ"ציא עולה שצ"ת או"ת עה"כ. [מכת"ן]

המאמין רק בטבע מביא ח"ו חרון אף, והמאמין בהשגחה מביא שפע

ויסר המלך את טבעתו מעל ידו [אסתר ג, י] הגה טב"ע צגימ' א"ף, כי מי שמאמין שהעולם מתנהג רק בטבע מציא חרון אף ח"ו, והתיקון לזה הוא להוסיף י' הרומז לשמו של הקצ"ה, ועי"ז יהפך מצחי' א"ף ח"ו לצחי' אפ"י נוט' פ'ותח את י"דך, והנה אחשורוש הסיר את יד"ו היינו האות יו"ד מעל טבעתו ונשאר טב"ע צגימ' א"ף כנ"ל, והמין סיפר לבני ציתו א"ף לא הציאה אסתר המלכה, שאסתר המלכה ציטלה את צחי' חרון אף, כי אמרה אל-י למה עזבתני, כי תמחה זכר עמלק מתחת השמים, שעמלק צא ללמד שהכל הוא בטבע ומתנהג 'מתחת השמים' ועוז ה' את הארץ, אכן אסתר המלכה צאה למחות זכר עמלק שהשי"ת משגיח עלינו תמיד

מלכות שמים הוא דוקא לשמה ולא לטובת עצמו, ע"כ כשראתה אסתר שנסתלקה ממנה שכינה בחינת אל כשבאתה אל בית הצלמים שהוא בית ע"ז צעקה אלי אלי למה עזבתני לילך לאח"ר בחי' "אל אחר" עמל"ק, המון, הלא רחוק מישועתי דברי שאגתי שאין אני מכוין בדברי שאגתי לישועתי הפרטי לצורך עצמי, רק אלוה אקרא וגו' ואתה קדוש יושב תהלות ישראל לכבודך יתברך ועי"ז נתבטל הקטרוג ונתקבלה תפילתה.

ז. עיי' מהש"כ רבינו בשארית מנחם פ' כי תצא וז"ל תמחה את זכר עמלק מתחת השמים. ידוע פ' המפרשים עה"פ (תהלים צ"ט ב) ה' בציון גדול ורם הוא על כל העמים, כי אנו בני" ממינינו בני מאמינים שהשי"ת משגיח בעליונים ובתחתונים מקרני ראמים עד ביצי כנים, ואו"ע חושבים שאין כבודו להשגיח בתחתונים ועזב ה' את הארץ ורק על השמים כבודו, והנה ידוע החילוק בין גדול לרם דגדול שייך על דבר שהוא גדול ממטה עד למעלה ורם שייך ע"ד שהוא רק למעלה, וזהו ה' בציון גדול בשערי ציון אצל בני" הוא גדול משגיח בעליונים ובתחתונים, ורם הוא על כל העמים, אצל העמים הוא כבי' רק בבחינת רם שאינם מאמינים בהשגחתו בתחתונים, ועמלק רצה לקרר את ישראל ולהכניס "ספק" באמונתם שגם הם יחשבו שקב"ה הוא רק רם ושמו מוכיח עליו שעמל"ק בגימ' "ספק" וגם בגימ' "רם", וזש"א תמחה את זכר עמלק, אנו מצוים למחות את "זכר" רומז על הגימ' של עמלק דהיינו ספק וגם רם, שנמחה מלבנו כל שמץ ספק בהשגחתו ית' מתחת השמים, ולהאמין באמונה שלימה בהשגחה פרטית בעליונים ובתחתונים וזה עיקר מוחיית עמלק.

והנה הר"ת של (תהלים קמ"ד א) המלמד ידי לקרב אצבעותי מלחמה (כי הלי' של מלחמה הוא רק אות

ומנהג עולמו בחסד, ולזה זעקה אלי נוט' א"ל י' למה עזבתני, למה נעזב האות י' וכח האמונה בטבע מתגבר, וצאה להשיב האות י' למקומו, וזהו א"ף לא הביאה אסתר המלכה כי אם אותי, שאסתר לא הביאה את ה'אף' כי השיבה את היו"ד למקומו, וזהו כי אם אות"י נוט' אות י', ולכן אסתר מן התורה מנין ואנכי הסתר אסתיר"ד ציו"ד, שהיא השיבה היו"ד למקומה להשפיע חסדים ורחמים למעלה מדרך הטבע.

והנה קריעת ים סוף ג"כ גילה שאין העולם מתנהג בטבע אלא הכל צהשגחתו ית"ש ומן הניסים הנגלים לנו יודעים הניסים הנסתרים, ולזה מרדכ"י נוט' דר"ך י"ס, ועל כן ויסר המלך את טבעתו אשר העביר מהמן ויתנה למרדכי, שהמלך הסיר את הטבע מתשבת המן והעבירה למרדכ"י שצנימו' ר"צ חס"ד, שהכל הוא צהשגחתו ית"ש. [מכת"י]

מחובת הצדיקים לדאוג להחזיר בתשובה החוטאים

ותאמר אסתר אם על המלך טוב ינתן גם מחר ליהודים אשר בשושן לעשות בדת היום [ט, יג], אפשר לומר נהקדם מה שיש לפרש הפסוק וירבסו את החשן וגו' בפתיל תבלת וגו' ולא יזח החשן מעל האפוד, ונשא אהרן את שמות בני ישראל בחשן המשפט על לבו בבאו אל הקודש לזכרון לפני ה' תמיד [שמות כח, כח - כט], וי"ל דהנה חשן המשפט רומז על צדיקים שנידונים צמשפט ונוטלים צרוע, ולזה חס"ץ נוט' ש'זמר נ'פשות ח'קידיו וכו' ניתנו האורים ותומים,

השימוש) הוא אלהי"ם, רומז על מלחמה בעמלק שרוצה להכשיל את ישראל באמונה כנ"ל לחשוב שהעולם השפל הזה הכל מתנהג בדרך הטבע (כידוע שאלהי"ם בגימ' הטוב"ע), ואנו מצווים ללמד ידנו לקרב וללחום בדעה נפסדה זו ולהאמין באמונת אומן שהוא יתב' מהווה כל ההיות, ועי"ז ממתקים דיני אלהים ע"י היות שם הרחמים כנאמר ה' בציון גדול כנ"ל.

ח. ובדרכו של כ"ק זקיני זי"ע אפשר להוסיף ולפרש הפסוק נקהלו היהודים בעריהם בכל מדינות המלך אחשוורוש לשלוח יד במבקשי רעתם, [אסתר ט, ב] שכלל ישראל נתאספו לשלוח י"ד ירמוז לאות יו"ד, וגם נקהלו היהודי"ם שנתאספו כל האותיות יו"ד ועי"ז לשלוח יד במבקשי רעתם, ובדרך זה אפ"ל גם הפסוקים הקודמים ורבים מעמי הארץ מתייהדי"ם כי נפל פחד היהודי"ם עליהם, שעל ידי שהוסיפו אות יו"ד הרומז על השגחת השי"ת על הארץ על ידי זה עמי הארץ מתייהדי"ם, כי נפל פחד היהודי"ם עליהם הפחד מהשגחת הבורא ית"ש שניתוסף בהאות יו"ד, ועד"ז יתפרש ג"כ הפסוק ונהפך הוא אשר ישלטו היהודי"ם המה בשונאיהם, שנתהפך מדין לרחמים וחסדים על ישראל, על ידי אשר ישלטו היהודי"ם היינו האות יו"ד ונעשה מדין חסד ורחמים ולמעלה מדרך הטבע ועי"ז המה בשונאיהם. [מורינו הרה"צ שליט"א].

וכדרשת חז"ל [יומא עג:] למה נקראו שמש אורים ותומים שמאירים את דבריהם ומתמים את דבריהם^ט, פי' שמאירים ומתמים את האדם לקיים תמים תהי' עם ה' אלוקיך, ואפו"ד רומז להחוטאים אפילו בעצודה זרה ח"ו [כמבואר בערכין טו. וזבחים פח:], ולזה אפוד ר"ת אלמדה פ"שעים ד'רכיך ו'חטאים אל"ך, וזהו חוצה המוטלת על הצדיקים להחזיר החוטאים למוטב ולא לעזם ולהזניחם, וזהו שאמר הכתוב וירבסו את החשן בפתיל תבלת, תכלת רומז לכסא הכבוד, כי תכלת דומה לים ים דומה ורקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד, וגדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד [יומא פו.], ולא יזח החשן מעל האפוד, שהצדיק לא יתנתק מהחוטא אלא יעלה אותו ויחזירו למוטב בתשובה, ומפרש צפסוק הבא ונשא אהרן את שמות בני ישראל בחשן המשפט על לבו בבאו אל הקודש לזכרון לפני ה' תמיד, שהצדיק מעיקרו צריך לדאוג על החוטאים שישובו בתשובה.

וזה נרמז צפסוק אבן מאסו הבונים היתה לראש פינה, וגו' זה היום עשה ה' גו' [מהלים קיט, כג - כד] דהנה אמרו חז"ל [ירושלמי מכות ז הל' ו], שאלו לתכמה נפש החוטאת צמה מתכפר והשיבה נפש החוטאת תמות, שאלו לנצואה והשיבה חטאים תרדוף רעה, תורה השיבה יציא קרבן ויתכפר, רק הקצ"ה צרוב רחמיו וחסדיו אמר יעשה תשובה ויתכפר לו, וזהו אבן מאסו הבונים דהנה התשובה נקראת אבן פינה כי נבראת קודם לעולם, והצויים היינו החכמה ונצואה והתורה מאסו בתשובה ותפלה ולדקה כדאי' צספה"ק, ואיך זוכים לתשובה, זה בא לנו על ידי זכח הצדיקים הנרמז צחש"ן, וזהו כונת המשך הפסוקים זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו, היו"ם נוט' ו'לא יזח ה'חשן מ'על ה'אפד, שזהו המסד שעשה השי"ת שהצדיקים דואגים להחוטאים ולכן נגילה ונשמחה בו, עיי' אמרי נועם צפ' תרומה על פסוק זה.

וזהו מה שצקקה אסתר ינתן גם למחר שהוא לאסר זמן, ליהודים לעשות כדת היו"ם להצדק בצדיקים, שהוא ו'לא יזח ה'חשן מ'על ה'אפד יחדי ויהיו תמים החוטאים אל הצדיקים, וכמו שאכן הי' אז ורבים מעמי הארץ מתייהדים, שהדר צלבוהו צרנון, הכל מכת הצדיקים.

ויש להעמיס זאת ג"כ צפסוק ומאמר אסתר קים דברי הפורים האלה ונכתב

ט. נוסחא זו משולבת מלשון הבבלי יומא עג: ולשון הירושלמי יומא פ"ז הל' ג', והובא גם בצמח צדיק פ' וזאת הברכה ד"ה וללוי עיי"ש.

בספר נט, נצג, ומאמר אסתר שצקשה זאת לקשר את היהודים אל הצדיקים קים דברי הפורים שקבלו צלזון הדגרים האלה לדורות ונכתב בספר תורת משה ולא יזח החושן מעל האפוד.

וז"ש חייב אינש לבסומי בפוריא, לעשות מפושעים צדיקים ולהחזירם צתשונה, ולא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, והזמן לזה הוא יום הפורים המסוגל לזה לקרב הנפש החוטאת לתשונה, כמו שרמזו יום כפורים שהוא יום התשונה הוא רק כ'פורים ופורים עזמו הוא יותר מסוגל לזה, ועל זה אנו מהללים שמו ית'.

וע"ד זה יתצאר מה שאמר הכתוב תהלת ד' ידבר פי ויברך שם קדשו לעולם ועד, כל צשר היינו צ' פעמים צשר ירמזו אף על של החוטאים, צ' פעמים צש"ר עולה אל"ף ד' וזהו כל צש"ר שעולה אר"ר המ"ן צרו"ך מרדכי וצתתחלף מס' אל"ף לזאת אלף הוא א"ד, ירמזו לקרא ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה אפי' החוטאים ויעשו תשונה ויעשו תשונה [ד"ת תשנה זכור תרל"ו]. [מכת"י]

בגס בדרך הטבע שיד קם ליה בדרבא מיניה

ובבזה לא שלחו את ידם [אסתר ט, י], וצ"ע הטעם בזה מדוע לא שלחו את ידם בצזה, וי"ל צהקדם מה שאמרתי לפרש וגם את הגוי אשר יעזודו דן אנכי ואחרי כן יאלו צרכוש גדול, דלכאורה יש להקשות האידן יאלו צרכוש גדול כיון שהשי"ת דן את המצרים למיתה וקם ליה צדרצא מיניה, אכן צפרשת דרכים [דרך מצרים דרך חמישין] מצואר דקיי"ל צדמייתה צידי שמים לא שיד קם ליה צדרצא מיניה, דאף דר' נחוניאל צן הקנה עושה יום כפורים כצת לענין תשלומין, וקא דריש מה אסון האמור צידי אדם פטור מתשלומין אף אסון צידי שמים פטור מתשלומין [כחצות ג.], אכן אין הלכה כר' נחוניאל צן הקנה, וזהו שאמר הכתוב כיון שהגוי אשר יעזודו דן 'אנכי' צידי שמים ממילא ואחרי יאלו צרכוש גדול דליכא בזה קלצד"מי.

והנה אמו"ל אסתר מן התורה מנין ואנכי אסתר אסתיר פני ציום ההוא [חולין קלט:ג], אשר נס דאסתר הי' צדרך הטבע הגרמזו צקרא ו'אנכי' אסתר אסתיר פני, שלא

י. ועיי' בשארית מנחם פ' לך לך מה שפי' בזה רבינו עוד וז"ל במד"ר היס ראה וינוס, ראה ישראל באים ורכוש מצרים בידם, דלכן נס ולא המתין שישראל בעצמם יהרגום, כדי שיהי' מיתה בידי שמים, וממילא יוכלו לקחת הרכוש ודו"ק.

יהא צידי שמים צחי' אנכי אלא בדרך הטבע צידי אדם, וצידי אדם אמרינן קלנד"מ וממילא צצה לא שלחו את ידס. [מכת"י]

המץ בקש לעורר קטרוג ונכשל בלשונו להגיד שבחן של ישראל

ישנו עם אחד מפורד ומפורד בין העמים ורתיהם שונות מכל עם ואת דתי המלך אינם עושים ולמלך אין שוה להניחם [אסתר ג, ט], י"ל להמן בקש לעורר קטרוג על בני ישראל, אך בעל כרחו סיפר בשבחן ומטעם זה ניולו, דהנה מצינו ב' דברים שמיצא לאחדות בין בני ישראל, האחד מה שהם גרים בין האומות העולם הרי שדחם מאחדם, כמצואר בפסחים [ק"ג]: שלשה אוהצין זה את זה אלו הן הגרים וכו', והשני הוא מה שמחזיקים עצמם בענוה וצפלות שאוחזים תמיד שעדיין לא התחילו בצבדות השי"ת ואין מקיימים כראוי מצוותיו ית"ש, וכאשר המה בענוה המה מאחדים, שאין מתגאה האחד על השני, נמצא שהמן אף שבקש לעורר קטרוג עליהם דבר בשבחם, שהם עם מפורד ומפורד בין העמים כגרים ואוהצין זה לזה, וצנוקף דתיהם שונות מכל עם כי תמיד הם אוחזים על עצמם שאת דתי המלך מלכו של עולם אינם עושים, וכיון שהם בענוה צאים לאחדות, ואכן מטעם זה ניולו. [מכת"י]

העשיר מקלל את המץ והעני מברך את מרדכי

מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי [מגילה ז:], ויש לומר בדרך נחות, דהנה צפורים מרצים מאד צנתינת דלקה, כדי לקיים מצות מתנות לאציונים. והנה העשיר מקלל את המן - כי גרס לו הפסד ממון, ואילו העני מברך את מרדכי, שעל ידו זוכה צמתנות לאציונים, וזה שאמרו חכמינו 'מיחייב איניש לבסומי - עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי', היינו שלא ידע אם הוא עשיר שאומר 'ארור המן', או אם הוא עני האומר 'ברוך מרדכי', שלא יהיה נפק"מ אללו אם הוא מן הגותנים או המקבלים. [הגאון הקדוש מוישווא]

כתב המלך אין להשיב אבל ניתן לפרשו לטובה

ואתם כתבו על היהודים בטוב בעיניכם, כי כתב אשר נכתב בשם המלך אין להשיב (אסתר, ט טז). לכאורה קשה, אם אין להשיב את כתב המלך, אם כן מה יועילו האגרות הסדשות שישלחו מרדכי ואסתר, הרי אלו שכתבן המן הרשע, עדיין צחוקף ואין להשיב, כמו כן, מה ההדגשה צמיות 'בטוב בעיניכם'.

ויש לומר, שהחוק הוא, כי פקודה שנשלחה בשם המלך אמנם אין להשיב, אבל אם המלך בכל זאת מתחרט על פקודה ששלח מקודם ורוצה להעצירה, אפשר לתת פירוש חדש לפקודה הקודמת 'עד כדי שינוי כל מהות כתב המלך' - וכן המן כתב 'להשמיד ולהרוג את כל היהודים' ופירש כי הכוונה היא, שהגויים ישמידו ח"ו את היהודים. וזו מרדכי, והשאר את כל תיבות כתב המלך על מתכוונתן אלא ששינה את הפיסוק בהן כללוקמן, להשמיד ולהרוג את כל - היינו כל האויצים, ומי יעשה זאת - היהודים, ועל ידי ה'פסיק' ששינה את מקומו, הפירוש השתנה, 'ונהפוך הוא' להשמיד להרוג ולאבד את כל האויצים - ומי יהרוג אותם - היהודים. ובבבן ניחא מה שאמר אחשוורוש ואתם כתבו על היהודים - 'במזב בעיניכם'. כלומר, תפרשו את המשפט בנוגע ליהודים - כטוב צעייכס, בי בתב אשר נבתב בשם המלך אין להשיב, אבל ניתן לפרשו כטוב צעייכס. [הגאון הקדוש מו"שאו"א]

קדושת ישראל מפקיע מידי שעבוד של עמלק והיצה"ר ויוצאין לחירות

יש לבאר הסמיכות של מחיית עמלק בסוף פ' כי תבא, לפרשת ביבורים בריש פ' כי תבא, בהקדס דברי החת"ס [דרשות ח"צ רנ"ו ד'] שיצאת מצרים היה על פי דין המצואר צח"ל [גיטין מ:] הקדש מפקיע מידי שעבוד, שהקצ"ה קידש את בני ישראל בקדושת הגוף, כדכתיב קדש ישראל לה' [יזמיהו ג, א] וזוה הפקיע אותם משעבוד מצרים, וזוה מדויק לשון הקרא והייתם קדושים לאלקיכם אני ה"א אשר הנאתי אתכם מארץ מצרים וגו', שעל ידי שנהייתם קדושים לאלקיכם עי"ז הוצאתי אתכם מארץ מצרים, עד כאן חו"ד, והנה כיון שהשי"ת קדשנו בקדושת הגוף עלינו להתנהג בקדושה כדבעי, וזהו מה שאמו"ל בל המקבל עליו עול תורה להיות קדוש מעבירין ופורקין ממנו עול מלכות של מצרים.

והנה רבא רמי כתיב כי גדול עד שמים חסדך, וכתיב כי גדול מעל שמים חסדך, הא כיצד כאן צעושים לשמה וכאן צעושים שלא לשמה [פסחים מ:] וכיון שקודש ישראל 'להשם' הרי שהקדושה הוא צחי' לשמה ממילא זוכים למעל השמים חסדך, ואילו עמלק מחפש לפגום הקדושה צחי' ולא ירא אלקים וממילא רק עד שמים חסדך, ועל כן המנוה למחות את עמלק 'מתחת השמים', לזכור כי אנו מתכוונים לשמה צחי' ול'ו אנחנו צוי"ו, אף שהכתיב הוא ול'א אנחנו צאל"ף, הרי על זה נצטוינו

למחמת זכר עמלק 'לא' תשבת, לשכוח את הלא צאל"ף ולזכור כי לו אנחנו צוי"ו, לשמו ית' [צמי' ולו ירא אלקים צוי"ו].

והנה לזכות לכל זה להיות צמי' קודש על ידי מלות ציכורים, כהמשך הכתוב הנ"ל קודש ישראל לה' ראשית תבואתה, וזה שאמר הכתוב והיה בי תבא אל הארץ, והיה לשון שמחה כי תבא אל הארץ לא תדאג מהכתוב שיש עליך עדיין מגלות מצרים שיצאת קודם הזמן, כי ולקחת מראשית כל פרי האדמה וע"י ראשית תבואתה הנכס צמי' קודש ישראל לה', ודין הקדש מפקיע מידי שעבוד, אשר ה' אלקיך נותן לך, דהנה עשו וישמעאל אין להם חלק בצרך ישראל כיון שלא ירדו ממצרימה לפרוע שטר חוב גלות של כי גר יהיה זרעך בצרך לא להם [בראשית טו], אין להם חלק בצרך ישראל שנקנית ציכורים, ואינם בכלל דור רביעי ישוב הנה, לכן נותן 'לך' דייקא, ויציאנו ה' ממצרים ביד חזקה כדת וכדין תורמינו הקדושה, ולנו מצקשים השקיפה מבעון קדשך שנתת עלינו דין הקדש המפקיע מידי שעבוד וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו, שזה שנתן לנו דין הקדש נתברכנו בצרך הטובה.

ובזה אפשר לפרש [מהלים קד] בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לוועו, שהיו מלעזיזין על בני ישראל שיצאו קודם הזמן, אכן צאמת זה אינו כי היתה יהודה לקדשו, והקדש מפקיע מידי שעבוד, והראיה לזה הוא כי ישראל ממשלותיו, כי הנדיקים מושלים ציראת אלקים וכל זה מחמת קדושת הגוף שלהם, והים ראה ויגום ואם אין להם קדושה מדוע נס מחמתם הים והירדן, וכי עזיד קוב"ה ניסא לשקרי, ועל כרחק שהם קדושים וצראותו גודל קדושתם נס, כי התחלת ההקדש של בני ישראל היה עוד צמרים כמס"נ בני צכורי ישראל [שמות ד, כג], וקדש לי כל צכור [שם יג, ב].

וזה יש לרמוז צתפלת ראש השנה ותתן לנו ה' אלהינו באהבה את יום הזכרון הזה יום תרועה מקרא קודש זכר ליציאת מצרים, יום הזכרון ירמוז להתשובה שמגעת עד כסא הכבוד, ואין שחטה לפני כסא כבודך, ולכן נקרא 'יום הזכרון', וממשיך 'יום תרועה' פי' דאע"פ שאנו שצורים ורלוזים שאנו משועבדים תחת חצלי היצר והסט"א מחמת עונותינו הרבים, על זה אנו ממשיכים אשר מכל מקום 'מקרא קודש' שהי"ת קדשנו צקדושת הגוף, וזכר ליציאת מצרים' שהקדש הפקיע אז מכלל שעבוד, וכמו"כ כעת מפקיע מידי שעבוד של היצר הרע והסט"א, ולכן מוקעין בשופר דומיא דיובל עלמא דחירותא, שמפקיע מידי שעבוד ויוצאין לחירות.

והנה כל מירות עולם נקרא שבת, ולזה נאמר ושמרתם את השבת כי קודש הוא לכם [שמות לא, יד] שעי"ז דין קודש עלינו וזוכים למירות עולם דהקדש מפקיע מידי שעבוד הסט"א, ולית שולטנא אחרא צכולהו עלמינן. [מכת"י]

פרפרת נאה בעיני נישואין

ואמר רבי חלבו אמר רב הונא כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות שנאמר [ירמיהו לג, יא] קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול בלה קול אומרים הודו את ה' צבאות [זכרונות ו:], ואם משמחו מה שברו אמר רבי יהושע בן לוי זוכה לתורה שנתנה בחמשה קולות שנאמר ויהי ביום השלישי בהיות הבקר ויהי קולות וברקים וענן כבד על ההר וקול שופר וגו' ויהי קול השופר וגו' והאלהים יעננו בקול.

ובבר עמדו להעיר צזה, מאי טעמא דצרו חז"ל תחילה צלשון שלילה, שאם אינו משמחו עובר צה' קולות ורק אח"כ אמרו דאם משמחו זוכה, ואמר הרבי מרן השארית מנחם זי"ע צעת שצא לתנות אחד מתלמידיו שהתקימה צישוב סיטשעל ותיכף אחר החופה לא רצה שיתעסקו מצציזו ופנה תיכף לדרכו לשוב לציתו, שצאמת אין כאן הלימוד צלילה אלא שלא ניקדו את הפסיק צמקומו הנכון, וכך צריך לקרא מאמר זה, דחז"ל התחילו בל 'הנהנה' מבעודת חתן, ולא דצרו מכל 'הסועד' צסעודת חתן, כי סועד משמעו שמתעכב ואוכל סם הסעודה, ואילו 'נהנה' ירמוז לדבר מועט, וזהו הכונה בל הנהנה מבעודת חתן היינו שהוא מגיע לסעודת חתן והוא נהנה לעשות צרכה ולא יותר ואינו, פי' שמיד לאחר מכן הוא צבר ואינו שהוא צבר לא נמלא סם. הוא הולך לעיניו, זה משמחו, להחתן והמחותנים שאינו גוול להם הרצה זמן.

וזוהו הכונה צהמשך הגמ' 'עובר' פי' שהוא צא רק לאחל להחתן ולמחותנים והוא אין לו זמן להתעכב, הוא רק עובר צינייהם להגיד להם מול טוב וליתן להם צרכה ומיד ואינו הוא צבר הלך לו זה זוכה בה' קולות, היינו שזוכה לתורה שהרי כל הלילה עדיין לפניו וזמנו פנוי צידו והוא יכול ליטע ולהגות צתורה כל הלילה.

וממשיכה הגמ' לזכר ואם משמחו מה שברו, אמר רבי יהושע בן לוי זוכה לתורה שנתנה בחמשה קולות שנאמר ויהי ביום השלישי בהיות הבקר ויהי קולות וברקים וענן כבד על ההר וקול שופר וגו' ויהי קול השופר וגו' והאלהים יעננו בקול. פי' ואם משמחו בדרך הנזכר שהוא רק צנחי 'עוצר' ואומר מזל טוב ומיד 'ואינו', לזכאורה מה שברו הרי לא עשה כלום ולא שימח יותר מרגע אחת שהיה שם והסתן והמחוטנים ראהו משתתף בשמחתם. וע"ז נא כמתרץ אמר ר' יהושע בן לוי זוכה לתורה שניתנה בחמשה קולות כנ"ל, אדרבה זה הוא דייקא שזוכה לחמשה קולות, שהרי צרור שכלל לימוד והתמדה צתורה לא יזכה, כי לא ינכס לו התורה בראשו מבלי שיפתח גמ' וספר ללמוד בו, ודייקא זה שכל מחויבותו להשתתף הוא אך ורק לשמחת חתן וכלה וזוה יולא צרגעים מסוימים, ואינו צריך להשתעבד בצילו שם, זה יש לו אחר כך כל הלילה הזמן לישב וללמוד תורה עם ה' קולות של דייקים ותנאים שהם מתיישבים ממולו והם לומדים עמו ביחד כמו שאמרו חזו"ל שידמה האדם בשעת לימודו כאילו צעל השמועה עומד לפניו, הוא זה שזוכה לה' קולות של קבלת התורה.¹

[כתבי הגה"ח רבי צבי מאיר פויגל שליט"א]

יא. ודרך זו ליישב על ידי שינוי מקום הפיסקא, מצינו גבי נח, שפירש רש"י על הכתוב (בראשית 1:1) ויבוא נח ובניו וגו' אל התיבה מפני מי המבול, ופירש"י מפני מי המבול אף נח מקטני אמנה היה, מאמין ואינו מאמין שיבוא המבול, ולא נכנס לתיבה עד שדחקוהו המים, והיה קשה על פירש רש"י איך עשה את נח לקטן אמנה ושהוא מאמין ואינו מאמין אחרי שעמל ויגע ק"כ שנה על בניית התיבה ואמר לכולם שקוב"ה הולך להביא מבול לעולם. ומסופר שרש"י הק' כשהגיע לעולם העליון לא רצה נח לקבל פניו בשביל זה.

ועד שבא המגיני שלמה שהיה מנכדי רש"י ועשה חיבור ליישב דברי רש"י מכל קו' התוס' עליו, והוא תירץ לשונו הק' של רש"י שלא כן היה כוונתו ורק הבחור הזעזער שינה את הפסיקים והנקודות ממקומם שהיה צריך להם למקום אחר והפירוש ברשיז"ל הוא כדלהלן, אף נח מקטני אמנה היה מאמין, [פסיק], היינו שהאמין שגם קטני האמנה ישובו בתשובה בראותם שהמבול מגיע ולכן נח, ואינו מאמין רצ"ל שלא היה מאמין, שיבוא המבול שהרי בוודאי יעשו כולם תשובה ולכן לא נכנס לתיבה עד שדחקוהו המים, וקיבל נח את הפירוש בדברי רש"י והלך לקבלו.

ועיי' בד"ת לפורים הנדפס בקובץ זה מה שפי' רבינו זי"ע ואתם כתבו על היהודים כטוב בעיניכם בדרך זו של שינוי פיסקא.

דברי אלוקים חיים שנשמעו מפי קודש הקדשים מרן הסבא קדישא בעל 'אהבת ישראל' זי"ע

ונכתבו בכתי"ק בנו מרן רבנו הק' מוישווא זי"ע

סעודה ג' משפטים-שקלים תרצ"א – טלוסט (טויסט)

נשתמר בכתי"ק מרן הגה"ק ה'שארית מנחם' זי"ע, ונערך כעת על פיו לדאשונה

להגל שמחת האויפרוף של החתן הרב משה יעקב האגער שליט"א

בן מורנו הרה"צ מוישווא שליט"א

שיתקיים אי"ה בשבת שקלים הבעל"ט

רבות מסופר אודות ביקורי מרן הס"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע ביישובי החסידים במארמורש, בוקובינא וגליציה. השבתות שערך, אליהם התקבצו חסידים ושאר יהודים מכל האיזור, הותירו חותם בל-ימחה על משתתפי התפילות והשלחנות הטוריים.

מספר פעמים שבת הס"ק זי"ע בעיר טלוסט שבגליציה. באחת ההזדמנויות הללו, דרש הגה"ק מוישווא זי"ע בשב"ק, ובין דבריו התייחס לחשיבות המקום באמרו: "אבי בא הנה לשבת, יען כי זה מקום קדוש - כאן התגורר הקדוש האלוקי מרן הבעש"ט זי"ע, אשר סלל לפנינו את דרך החסידות". (קדוש ישראל עמ' תקלח).

הכותב הקבוע, מוה"ר זיידא הערלינג ע"ה, לא התלווה בדרך כלל אל הס"ק

בנסיעותיו, ולכן חסרים רוב התורות שנאמרו בשבתות אלו. המאמר דנן נמצא בכתי"ק מרן הגה"ק מווישווא זי"ע, אשר העלה את ראשי הפרקים על הכתב בקיצור כדרכו, והיה ספון עד לאחרונה בין כתבים נוספים שלא שזפתן עין ולכן לא באו עדיין בדפוס.

לפנינו תצלום כתב היד מגילי ידיו הטהורות ולצידו באו הדברים ערוכים ומתוקנים, בתוספת השלמות והשוואות משאר מאמרי הספר הק' 'אהבת ישראל', כפי שנערך על ידי צוות העורכים העמל על סידורו לדפוס של ספר "אהבת ישראל השלם" בעזהשית, שיופיע לאור עולם בקרוב על ידי מכון 'ברכת נפתלי'.

תשו"ח להרה"ג ר' בנימין זאב שטרויס שליט"א, חבר המערכת, שערך הדברים מחדש בתוספות מראי מקומות יקרים וחשובים.

*

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (כא, א). וצמדרש רצה (ג, ב) פתח ואמר, ועו מלך משפט אהב (תהלים נט, ד), והיום אמרנו בתפלת מוסף אור פניך עלינו אדון נשא ושקל אשא צבית נכון ונשא.

ייש לבאר השייכות על פי מאמר חז"ל (ברכות סא): רשעים יצר הרע שופטן, ודקיקים יצר טוב שופטן. ונודע שהגוף שהוא החומר חפץ בתאוות עולם הזה, ללכת בענת יצר הרע, והוא שופטו, ונשמה שהוא השכל, חלק אלקי, נוטה אחר היצר טוב, ומי שחושב את הנולד, מכניע את הגוף תחת הנשמה, להיטיבו באחריתו לטרה את נפשו.

ועל ידי זה הוא ממתיק שם אלקיס, הדיינין שעליו, כי ידוע (מחברת הקודש סוף שער ישיאת מזרים) אשר אלוטיות שאחר שם אלהי"ם שהם צמוכ"ן, מורין על דין קשה, צמוד חק"י האלקיס (לעיל ית, טו) שעולה מספר צמוכ"ן, והתיקון רמוז גם כן צביצת צמוכ"ן, שהוא 'מכין' את עצמו לעמוד לפני השי"ת, על ידי זה ממתיק השם צאוטיות שקודם שם אלהי"ם שהם אכדט"ם, הוא שם הצטחון שעולה ע"ד, מטעם הכתוב (ישעיה כו, ד) 'צטח'ו צד' עדי 'עד' (עי' ערכים אות לג), כמאמר הכתוב (תהלים קיט, קלה) פניך האר בעצדך ולמדני את חקך, 'פניך' היינו אחרון ש'לפני' אלהי"ם, שעל ידי זה 'למדני' את 'חקך', שם אכדט"ם העולה למ"ד ימתיק את שם צמוכ"ן העולה חק"י כנ"ל (עי' אמרי נועם פר' וארא אות ז).

וזרו ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, המשפטי"ם גימטריא גו"ק נשמי"ה, ורומז על יצר הרע ויצר טוב הנקראים 'משפטים', היינו שופטי האדם כנ"ל

(אמרי נועם אות א-ז). המשפטיים בחשזון ס' מרובעת עולה טהר"ת נפ"ש, והוא על ידי אשר תשים לפניהם, ששוקל דעתו את העמיד להיות^א, וממתקו הדינים על ידי אשר תשים לפניהם, על ידי הארת פניו שם אלהים כנ"ל.

ועל ידי המתקה הנ"ל של צ' שמות שלפני ואחרי שם אלהים, יזכה אל אנכי ל"א יהי"ה ל"ך שעולה ע"ד חק"י. וזה שאמרה אסתר, אחר שהקדימו שקלי ישראל (פי מגילה ג): שמציאין הארת פניו יתצרך, אל"י - שהוא ראשי תיבות אל"נכי ל"א יהי"ה ל"ך - למה עוצמתי (תהלים כג, ג). ועל ידי זה נזכה ל'שקל אשף, השפעות טובות.

וזוה שפתח המדרש ועו מלך משפט אהב, ע"ז (שהוא עיקר הסיבה) גימטריא מוז"ל, אשר בני חיי ומוזנא במזל תליא (מו"ק כח, א), מל"ך משפ"ט גימטריא חת"ך פא"י, שמות של הפרנסה, שעל ידם ישתנה מולן של ישראל ותתרום קרנם, וזה שאיתא (ב"ב י) צמה תרום קרן ישראל בני תשא, שתתקיים אור פניך עלינו אדון נשא, ושקל אשא צצית נכון ונשא צמרה צימינו אמן, השפעת טובות לגוף ונשמה, וימשוך חסד ורחמים עלינו ועל כל ישראל אמן.

א. עיין לעיל מאמר ס"ג תרפ"ג, אשר לפניהם רומז על העתיד לבוא לפניו. ועיין עוד בספה"ק אמרי נועם (אות ב), וז"ל: על דרך אמרם ז"ל (סוטה ה) ושם דרך אראנו בישע אלקים, כל השם אורחותיו בעולם הזה, היינו ששם כל ענינים והתנהגותו וכו' ומכלכל בשכלו אם יצמח מזה טובה לנפשו נפש השכלי וכו'. וזהו ואלה המשפטים, היינו היצר טוב והיצר הרע כנ"ל, אשר תשים לפניהם, היינו, שתשים ותדקדק היטב כחפץ הנישום, וכנ"ל שדרשו בושם דרך.

ב. הרמזים בתיבת המשפטים, שתרגומו ואלין דיניא [עיין לעיל ס"ג תרע"ו].

ג. עיין מאמר ס"ג וארא תרפ"ב, וז"ל: הרי מספר חק"י עם למ"ד וכו' שביחד הוא מספר בכ"ל מכ"ל כ"ל, הוא הברכות כמו שנתברכו אברהם בכל יצחק מכל יעקב כל וכו' על ידי קיום התורה וכו', וזהו אנכי עם ל"א יהי"ה ל"ך שהוא כללות התורה רמוז במספר הנ"ל בכ"ל מכ"ל כ"ל, שהוא חק"י עם למ"ד, עכ"ל. ועיין עוד מאמר ראש חודש ניסן תרפ"ג, וז"ל: רומז למספר אנכי ל"א יהי"ה ל"ך שהוא המספר של בכ"ל מכ"ל כ"ל, דהיינו כל תקוני גוף ונשמה, כי אנכי הוא כללות הרמ"ח מצות עשה, ולא יהיה לך הוא כללות השם"ה לא תעשה, הרי כללות התוה"ק שהיא מזון הנשמה, וברכת בכל מכל כל שנתברכו אבותינו אברהם יצחק ויעקב כולל כל תקוני הגוף, הרי השפעת קמח תורה לגוף ונשמה.

ד. עיין להלן מאמר ליל שב"ק ויקהל תרצ"ב, אשר שמות ע"ב ס"ג מ"ה גימטריא פנינים, ורבויעי השמות עולים שקלים [וזהו שמבקשים בשבת שקלים אור פניך עלינו אדון נשא], וביחד שקלים עם פנינים גימטריא סת"ר, סוד אסתר [ואולי לזה הכוונה כאן, אשר תפלת אסתר - סוד הארת פנים על ידי הקדמת השקלים - היתה בשם אל"י הרומז על אנכי לא יהיה לך, הנשפע על ידי הארת פנים, בסוד הכתוב פניך האר בעבדך ולמדני את חקך].

דה יהי ופסוקי סופר תורה
 אלה התנאים את השם ר' ר' ארי' וסדר
 עם אמר וזו עקב יגדל חלק והיום
 אמרתי קפוצת אסף את ר' מן זיונו אביו נשא
 זקן אמר קפוצת עבו ועמא. זה המעבור
 ופי' אמרו ספר זה השם יצחק אסף. ולדקוק
 זכר אסף. זקן מרואף שהוא המחר הרובץ
 קפוצת קרני אבית קפוצת וצ"ח והוא
 אסף. אפסר שהוא הטל חזק אביו יצחק
 אחר היצ. או שמע את הניצב. ובעוף את
 המזן חמור השער. והטורס באחרונה
 זכר את עסק. וזה. והפסוק גוף אסף =
 נשיר. והפסוק קין וקוצת זור. אמרת
 נשי. זה אמר השם ר' ר' ארי. ששקן קפוצת
 את הקופץ והוא. וזו הוא שומע עם אקום
 הציל שאלו זה אומות סחך עם אקום רב. קאל
 שואר קוח יצחק וקפוצת חוקיק. זה שמתקן
 השם. וזה. בליך האר קפוצת. האות בלי
 עם אקום ופסל את חוקיק. ואוכלו זה עם
 הקפוח שואר עכ' נשין ר"ב קפוח זה עכו
 עכ'. אומות שקפם עם אקום שהם אכפכע
 וזו יוצר. אמרו. זה והי'. שואר עכ' קורו -
 האומות שבלו ושפחתו ט' עם אקום וזה אמר
 אחר שקפוחו קלו ושרא שקיחו האות ר' ארי' וזה
 אלו שראו ר' ארי' זה והי'. זה וקפוצת.
 וזה עבר זקן הוא הפסוק סגור. וזה השם
 וזו גוף שו' שחק ר' הוא ע' אשר ק' דהו' אפס
 קפוא וזו. זקן עפסו גוף חתק. באו. שואר ט'
 רפרי. ש' ושמר. שו' ט' ושרא ותרומם
 קרם. וזה קור תרום קרו ושרא קכו תשא.
 שמתקין אור בליך זיונו אביו נשא. זקן אסף
 קפוצת עבו ועמא קפוצת. והפסוק סקולת אסף
 אפסר. וזה. חסד ומחנים זיונו ארי' וזה

כתי"ק מרן הגה"ק ה'שארית מנחם'
 זי"ע - רב"ק מאביו הק' סעודת
 שלישיית משפטים שקלים - תרצ"א

דברות קודש ממדרן הסבא קדישא ה'אהבת ישראל' זי"ע

ליל שב"ק נשא תר"פ - ביטשקוב

שבת שבע ברכות לנכדו

בשנת תר"פ זכה מרן הסב"ק זי"ע לראשונה לשמוח בשמחת נישואי דור שלישי, היא נכדתו הכלה **מרת רבקה מרים** בת בתו הבכירה הרבנית חיה ע"ה, אשת חבר כ"ק הגה"צ אב"ד סקהאל זצ"ל, שנישאה לבן דודה הרה"צ **רבי חיים בן ציון** הי"ד בן אחי רבינו הרה"ק רבי פינחס מבארשא.

החופה התקיימה בערב שב"ק פרשת נשא, י"א סיון תר"פ, בעיר ביטשקוב שבמאמורש. באותו ליל שב"ק, בסעודתא דחקל תפוחין קדישין שהיתה גם סעודת הנישואין, עמד הסב"ק בדברי התורה על הפסוק בפרשת השבוע "ויהי ביום כלת משה", וקשר את הדברים לשמחת הנישואין, לחודש סיון שבו ניתנה התורה, ולשנת תר"פ - שבה התקיימה השמחה.

דבר-חידוש ישנו בעצם גילוי מאמר זה, כי בדרך כלל נהג הסב"ק להימנע מאמירת דא"ח בנוכחות רבי אחר, כפי שכותב החסיד רבי שלמה לייב מגיד ע"ה בכתביו (או נדברו גליון 52 - סיון תשמ"ה): "**כי לא היה מנהגו לומר תורה** בעת שהיה איזה אדמו"ר אצל השלחן כידוע", וכן נהג גם בנוכחות אחיו הקדושים הצעירים ממנו, כפי שנמצא בכת"י הכותב מוה"ר זיידא הערלינג משנת תרצ"ו: "בפרשת תשא פרשת פרה **לא אמר כלום, כי היו פה כל ג' אחים שלו** - הבארשיר, זאלישטשיקער, האראדענקאר - על יארצייט של אמם עליה השלום" [יום פטירת אם הסב"ק הרבנית צפורה ע"ה, י"ט אדר, חל באותה שנה בערב שב"ק כי תשא, ושלושת בניה הקדושים - אלה שעדיין היו בחיים בשנת תרצ"ו - באו לגרויסוורדיין להשתטח על קברה והתעכבו שם בשבת הסמוכה]. ואף על פי כן בשבת זו, שבת שבע ברכות בהשתתפות אחיו הרה"ק מבארשא, לא נמנע מאמירת דא"ח.

מאמר זה נשתמר רק בחלקו בתוך קובץ העתקות משנת תר"פ [כפי הנראה נעתקו הדברים מכת"ר ר' זיידא הערלינג], שמתוכו נשתמרו דפים אחדים בלבד, ביניהם הדף הראשון של המאמר דנו, ואילו ההמשך אבד ואיננו. מסיבה זו לא נדפס המאמר עד הנה, אך החלק הנשאר לפליטה קובע ברכה לעצמו, ודורשי תורת מרן זי"ע ודאי ימצאו בו את שאהבה נפשם, למרות חסרון השלמת המאמר.

וידי ביום בלת משה להקים את המשכן וימשח אתו ויקדש אתו ואת כל בליו וימשח ויקדש אתם (ו, ה). ופירש רש"י ז"ל, בלת כתיב, ככלה הנכנסת לחופה. יש לדעת כוונתו, גם השייכות להזמן הוא סיון שבז ניתנה התורה.

ונראה לומר דאיתא בבני יששכר (סיון ה, י) בטעם שניתנה תורה בחודש סיון, יען הוא כלול מאור וחשך, עיי"ש בשם הפסיקתא (רבי פ"ב) אשר ניסן כולו אור ואייר כולו חשך, וסיון מזלו תאומים שהוא או"ר וחשך שגימטריא ישראל, על כן זו ניתנה התורה. ונראה הכוונה כי יתרון האור הוא מן החשך דייקא (עי' זוה"ק ח"ג מ"ז), על כן ניתנה התורה אור (משלי ו, כג) בחודש הכולל אור וחשך. ועל פי זה נראה לומר כי חשך הוא ראשי תיבות ש'מחת ח'תן כ'לה, מזה צא יתרון אור, הוא תוה"ק, כי המשמחו זוכה לתורה שניתנה צה' קולת' (ברכות ו) (ה' פעמים קו"ל גימטריא תר"פ).

ועל ידי 'תורה שמחה' צא 'לחס' (כדאיתא בלמח נדיק (לשמחת צית השואצה ד"ה החליל) על מתניתין (סוכה ג). החליל חמשה וששה, אשר חמש"ה אהיון שמחה, ושש"ה גימטריא תורה, על ידם צא לח"ס מספר חלילי) [והיינו על ידי 'שמחת' חתן ששכרו שזוכה 'לתורה'], הוא 'מוזון' הנשפע על ידי ז"ן מספר אל"ל הוי"ה (עי' ברכ"ע מאמר מלות משומים בשמן פ"ד בשם האר"י ז"ל), שזהו אל"ל הוי"ה ויאר לנו (תהלים קיט, כז), אשר אל"ל הוי"ה הוא ז"ן, הצא על ידי ויאר לנו, הוא אור התורה [היינו השפעת לחם ומזון ציתרון האור מן החשך' דהיינו ש'מחת ח'תן כ'לה כנ"ל].

הנה מיירי כאן בחכמת המזנת, כמו שכתוב בפסוק שאחרי זה (פסוק ג-ה) ויקריבו נשיאי ישראל וגו' ויקריבו הנשיאים וגו' ויקריבו את קרבנם לחכמת המזנת, כי מזנת"ח הוא מספר ז"ן דהיינו אל"ל הוי"ה, ואיתא בספיה"ק ברית בהונת עולם (מאמר תרי"ג פ"ט) אשר לחכמת"ת עם ה' של 'המזנת' הוא אהיון חת"ן כל"ה, שהוא ט' פעמים אל"ל הוי"ה, אשר ט' פעמים הוי"ה גימטריא לכדי"ק (תהלים נז, יא) [הוא

ה.. כן הוא בכת"י חסר ו'. ונראה דהכוונה להמבואר במאמר יום ב' דשבועות תרצ"ה, וז"ל: וזהו מאמר חז"ל הנ"ל שניתנה בה' קולות, דהנה ה' קול"ת גימטריא ישראל שהוא מספר או"ר וחשך, והוא לרמז הנ"ל, שניתנה התורה בחודש הכלול מאור וחשך, בכדי שיהיה יתרון ה'אור' מן ה'חשך'.

.. רומז לשנה הזאת שנת תר"פ (עי' מאמר ס"ג תצא תרע"ט), דאינקלע בהאי שתא שמחת חתן.

קוד חתן], וט' פעמים א"ל גימטריא דר"ך כל"ה, גם או"ר חס"ד [הרי צמיבות
'לחנכת המזבח' מרמזו על 'חתן כלה' עם 'זן', והשפעת 'חסד' על ידי 'אור' זרע
'ללדיק'.

וזהו ויהי ציו"ם כל"ת (חסר, כמאמרס ז"ל) מש"ה עם הכולל גימטריא נעש"ה נשמ"ע,
ויהי ציו"ם כל"ת (בחסרון ס' מרובעת) גימטריא נפ"ש רו"ח נשמ"ה חי"ה יחיד"ה
(שהוא מספר חד"ש מיל"ה שצ"ת, שרצו היונים לנטל (מגילת אנטיוכוס), ובנס חנוכה רצ ד' את ריבנו,
וזהו שקורין זאת בחנוכה (מגילה ג:)) שתקון נרנח"י הוא על ידי 'משה להקים את
המשכן', 'משה' הוא תורת משה, להקי"ם א"ת המשכ"ן גימטריא ירא"ת שמי"ם,
הרי תורה ויראת שמים, שעל ידי זה וימשח ויקדש, שורש הציבות הוא מש"ח קד"ש
דהיינו שמ"ח קד"ש, 'השמחה' היא 'צקדושה', שצוה יהיו צטוחים לכל יהיה תועה
לשמחה מה זו עושה (עי' שנת ג:), ויקיים התורה והמלוה [חסר ההמשך].

ברכת מזל טוב ממרן הסב"ק זי"ע

אל מחותנו הרה"ק רבי יצחק מאיר מקאפיטשניץ זי"ע

לדגל נישואי בנו הרה"ק רבי אברהם יהושע זצ"ל,

עם בת אחיו הרה"ק רבי משה מרדכי זצ"ל ממעוזיבז-ווארשא

בהמשך המכתב פריסת שלום לבנו כ"ק מרן בעל 'דמשק אליעזר' זי"ע, חתן הרה"ק מקאפיטשניץ, וברכות לגיסו החתן. בשולי המכתב מצוין סך 20 קראנען הנשלח כ'דרשה געשאנק' - דורון דרשה - אשר יתחלק לחצאין בין שני האחים המחוננים [נכתב ע"י המשב"ק ר' ניסן יוסט, ונחתם ע"י מרן הסב"ק] תש"ח לידרינו הרב שמחה בונים העשיל שליט"א בן כ"ק האדמו"ר מקאפיטשניץ שליט"א, שהמציא לנו מכתב זה, מאוצרו הטוב, להדפיסו כאן בפרסום ראשון

ב"ה יום ה' שופטים תרס"ט, וויזניצא

כוח"ט לכבוד ידיד עליון וידידי מחו' וש"ב הרב הצדיק המפורסים בנש"ק, חוטר מגוע תרשישים, שלשלת היוחסין, חסידא ופרישא, מעוז ומגדל, כקש"ת מו"ה יצחק מאיר שליט"א ויהל אורו עד ביאת גואל צדקינו

אחדשה"ט, נתבשרתי בבשורת נשואי בנו היקר, נטע שעשועים, מטע תפארה שליט"א, ואברכהו בברכת מז"ט, שיהי' הנשואין בשעה טובה ומוצלחת לבנין עדי עד, והזיווג יעלה יפה, שיהי' כזית הודם, ותזכו לראות מהם ומכל יו"ח היקרים שליט"א דור ישרים יבורך, זרע ברוכי ה', גם שלשים גם רבעים, מתוך רב נחת ותענוג, ותהי' שמחתכם שלימה בשמחת עולם על ראשיכם, כחפץ לבבכם ולבב ידידכם ש"ב ומחו', המצפה להתבשר בשו"ט זמ"ז, ולחזות בשובע שמחות א"פ.

הק' ישראל בהה"צ מוהר"ב זצללה"ה

אושיט שרביט השלום לבני היקר והנעלה הנצמד בקירות לבבי שליט"א, ואברכהו בברכת מז"ט. ואברך את ש"ב הבחור החתן היקר שליט"א בברכת מז"ט, ומאד חשקה נפשי לראות בשמחתו וליסע על הפארשפיל, אך מה שהרצון חושק אפיסות הזמן עושק, ויה"ר שלא יתערב זר בשמחתו, ויהי' שמחת עולם על ראשו, שיהי' לכבוד ולתפארת אבותיו הק' זצללה"ה, וזכותם יגן עליו שיתברך בכל מילי דמיטב בנפשיות ובזמניות.

ר"פ דורן ד"ג סך עשרים כתרם, ובטובו למחול למסור לאחיו ומחו' ש"ב הרה"צ שליט"א ד"ג עשרה כתרם

זה יום ה' אפסית חסד וישיבת

הוא אפסית ודבר קליל ודבר מה וזה הרי חסד וישיבת
הוא חסד וישיבת חסד וישיבת חסד וישיבת חסד וישיבת חסד
הוא חסד וישיבת חסד וישיבת חסד וישיבת חסד וישיבת חסד

אפסית חסד וישיבת חסד וישיבת חסד וישיבת חסד וישיבת חסד
הוא חסד וישיבת חסד וישיבת חסד וישיבת חסד וישיבת חסד
הוא חסד וישיבת חסד וישיבת חסד וישיבת חסד וישיבת חסד
הוא חסד וישיבת חסד וישיבת חסד וישיבת חסד וישיבת חסד
הוא חסד וישיבת חסד וישיבת חסד וישיבת חסד וישיבת חסד

אפסית חסד וישיבת חסד וישיבת חסד וישיבת חסד וישיבת חסד
הוא חסד וישיבת חסד וישיבת חסד וישיבת חסד וישיבת חסד
הוא חסד וישיבת חסד וישיבת חסד וישיבת חסד וישיבת חסד
הוא חסד וישיבת חסד וישיבת חסד וישיבת חסד וישיבת חסד
הוא חסד וישיבת חסד וישיבת חסד וישיבת חסד וישיבת חסד

אפסית חסד וישיבת חסד וישיבת חסד וישיבת חסד וישיבת חסד
הוא חסד וישיבת חסד וישיבת חסד וישיבת חסד וישיבת חסד
הוא חסד וישיבת חסד וישיבת חסד וישיבת חסד וישיבת חסד
הוא חסד וישיבת חסד וישיבת חסד וישיבת חסד וישיבת חסד

הקשר המופלא והחזק בהערצה גדולה ובהערכה מופלגת של

הרה"ק רבי יודאלע מדז'יקוב זי"ע

לדודו הק' רבנו הק' מווישווא זי"ע

מתוך רשימות התלמידים וזכרונות המקורבים

קשר אמיץ וחזק להפליא היה שורר משך שנים רבות בין רבנו הק' מוישווא זי"ע לבין בן-אחותו הרה"ק רבי יודאלע הורוויץ זי"ע מדז'יקוב. זה אל זה היו מעריצים האחד את השני, וכמובן שהיה רבי יודאלע מחשיב עצמו לחסיד מובהק של דודו הגדול והיה מגיע להסתופף בצילו הטהור פעמים רבות בביטול ובהכנעה, וכל ימיו היה מספר בערגה גדולה על הימים הנפלאים שזכה לחסות בצל קורתו של רבנו בוישווא.

וכן מספר האדמו"ר הרה"צ רבי ברוך האגער מוישווא שליט"א ששמע כמה פעמים מאביו זצ"ל וכן מהתלמיד החשוב הרה"ח רבי שמואל זאנוויל כהנא ז"ל, שהיה ידוע שאחרי פטירת מרן הסב"ק מוויזניץ זי"ע היה רבי יודאלע זצ"ל חסיד ווישווא נלהב, והיה דבוק מאוד בדודו רבינו הק' מוישווא זי"ע, ורק אחרי פטירתו בשנת תש"א היה החלום הידוע שהיה ראש השנה תש"ג, ואז נתדבק בל"ו כחסיד נלהב מחותנו - דודו מרן הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע.

רבנו עצמו היה מחשיב מאד את רבי יודאלע וכל באי ביתו ידעו את גודל ההערכה וההערצה שהוא רוחש לרבי יודאלע. בהיותו גאון מופלג אשר יצא שמו הטוב למרחקים עוד בימי צעירותו, היה רבנו נהנה מאד להתפלפל בדברי תורה עם רבי יודאלע בכל פעם שנפגשו ביניהם. ורבי יודאלע עצמו היה תמיד מפליא מאד את

גודל גאונותו בתורה של רבנו, באמרו כי לא ראו גאונות עצומה כזו בשום מקום מלבד בוישווא. ופעם התבטא והפליג על גודל התמדתו של רבנו, באמרו בלשון זו:

"כמה שהיה גדול כוח גאונותו העצומה, עוד היה גדול יותר כוח התמדתו".

הקשר החזק ביניהם התחזק ביותר בימיו האחרונים של רבנו עלי אדמות, כאשר הגיע לעיר קלויזנבורג לדרוש ברופאים לטפל במחלתו הקשה ר"ל, שאז היה קודם בבית רבי יודאלע שהתמסר אליו בכל הכוחות באופן מופלא מאד, ומשך כל אותה תקופה קשה לא מש ממיטת חוליו של רבנו וטיפל בו בנאמנות גדולה בהבאת רופאים גדולים ומפורסמים שיעשו כל אשר ביכולתם לרפאות את רבנו ממחלתו.

כך זכה רבי יודאלע להיות נוכח בשעת אשכבתיה דרבי במוצאי שבת קודש פ' ויחי תש"א, בעמדו סמוך למיטתו של רבנו וכל ימיו היה מפליא לספר על ההסתלקות הפלאית שראה אצל רבנו, כפי שיובא להלן בהרחבה. גם משך כל השנים היה מרבה רבי יודאלע להזכיר בדחילו ורחימו את שמו ואת זכרו של דודו הגדול רבנו הק' מווישווא זי"ע, ובכל פעם שנקלע לפניו אחד מתלמידי רבנו היה מכבד אותו ביותרת הכבוד ושמח לעלות יחד עמו זכרונות נשכחים על אותו צדיק וקדוש אשר נפשו היתה קשורה בנפשו.

וכפי שמספר בנו הרה"צ מווישווא שליט"א: "במיוחד היה מכבד ביותר הכבוד את נכדו אדמו"ר הרה"צ רבי נפתלי צבי זצ"ל מווישווא, היה זה כבר בערוב ימיו שכמעט ולא פצה פיו, אך היות וידע כמה חביב היה אבי זצ"ל אצל זקנו הק' מווישווא, חרג מגדרו וסיפר לו דברים כהווייתם; תמיד היה מאריך רבי יודאלי בשיחתו עם אבי זצ"ל, וכשנשאל על כך אמר שהוא זוכר חביבותו אצל זקנו הק', ורבי יודאלי היה דבוק מאד בדודו הק' מווישווא, שביום ההסתלקות שהתרחשה כידוע בקלויזנבורג מקום מגורי רבי יודאלי, חזר ואמר זקני הק' מווישווא בדאגה: **'וואס וועט זיין מיט מיין נפתלי'**; אלו היו הרהורי לבו ביום ההסתלקותו".

כה העיד לימים כ"ק מרן אדמו"ר בעל 'תורת מרדכי' מוויזניץ זי"ע: **"רבי יודאלע האָט זיך געהאַלטן זייער נאָענט מיט'ן ווישאָווער רב, און ווען דער ווישאָווער רב איז נישט געזונט געווען און איז געקומען קיין קלויזנבורג זיך היילן, האָט זיך רבי יודאלע אינגאַנצן אַוועקגעגעבן פאַר אים. רבי יודאלע איז אויך אַמאָל געפאַרן קיין ווישאָוואַ אויף ימים טובים".**

לפנינו לקט נבחר של סיפורים וזכרונות על הקשר הנפשי העמוק שהיה ביניהם, ברובם מובאים כאן בפרסום ראשון מתוך רשימות התלמידים והחסידים. קראו ותחי נפשכם.

הצלת הס"ק בבריחתו מויז'ניצא

ברשימות כ"ק אדמו"ר מתולדות אברהם יצחק שליט"א מובא מה שסיפר הרה"ק רבי יודאלע זי"ע בחודש תמוז תשל"ב, על נס הצלת הס"ק ה'אהבת

ישראל' זי"ע בימי מלחמת העולם הראשונה מידי הרוסים, ומשם נלמד עד כמה היה מסור אז רבנו הק' מווישווא להצלת אביו הק' בכל מאמצי כוח, ואף ניהל בעצמו את כל העניינים על הצד היותר טוב.
וכך סיפר רבי יודאלע:

"הגה"ק מווישווא ביקש כל זמן המלחמה שייסעו מויז'ניצא, כי היו כבר שמועות שהרוסים מתקרבים לשם, וכל העיירות שבסביבות ויז'ניצא התרוקנו מתושביהם כששמעו שהרוסים מתקרבים לצד ההוא, וברחו לווען או לאונגארן ועוד, אבל הס"ק זי"ע לא רצה לנסוע. הגה"ק מווישווא ביקש ממנו שייסע גם הוא כמו שכולם בורחים, ולא רצה. אחר-כך כשכבר נכנסו הרוסים לעיר, אמר הס"ק: "יעצט דארף מען שוין פארן". אמר לו הגה"ק מווישווא: "טאטע, איך האב דיר געבעטן כל הזמן שתיסע ולא רצית, ועכשיו שהרוסים כבר נכנסו והסכנה מרחפת, עכשיו כבר תרצה ליסע"? ! ולא ענה לו הס"ק.

"הגה"ק מווישווא סידר במשך הנסיעה כמעט את כל הדברים, וכן את ה'שליטען' (מזחלות שלג) לכל העולם, כי יצאו כחמשים או ששים נפשות, וגם בתוך הנסיעות האט ער אסאך געארבעט און אלעס ארלעדיגט, ויצא עם הס"ק וכל בני ביתו.

רחמי האב על הבן

סיפר הרה"ק רבי יודאלע מדז'יקוב זי"ע, שבווישווא שימש החסיד רבי הערשיל שוחט, כשוחט העיר, שהיה ידוע ומפורסם כבן עלייה משכמו ולמעלה וירא שמים מרובים. יודעי דבר אמרו עליו, שהיה ניגש לעבודת השחיטה ככהן גדול הניגש אל עבודתו לפני ולפנים ביום הקדוש.

לימים רצה הס"ק מרן בעל ה'אהבת ישראל' זי"ע שרבי הערשיל יעתיק את משכנו לעירו גרויסווארדיין וישמש את בני העיר כשוחט [על אף שהס"ק לא שימש כרב העיר ומרא דאתרא בעיר גרויסווארדיין], אעפ"כ דאג שם על צביון היהודי במקום, ומחמת הפירצות הרבים שהתרחשו בימים ההם בגרויסווארדיין רצה בכל מאודו לחזק את הצריך תיקון, ולכן סבר שחסיד זה יוסיף הרבה לצביון העיר וירומם ויחזק את עניני היהדות בקרב בני הקהילה), אך היות ובנו בכורו מרן ה'שארית מנחם' זי"ע שימש כרב העיר וישווא, הסתפק האם להעבירו משם כי ידע שבנו יקירו רבנו יצטער על-כך, ואמר: "אינני יודע על מי לרחם יותר, אם על האב או על הבן..."

בסוף גברו רחמי האב על הבן, והשאיר הס"ק זי"ע את השוחט על מקומו בושווא.

באותו מעמד המשיך רבי יודאלע לספר: "לאחר פטירת חותני הרה"ק בעל 'אמרי חיים' זי"ע, נתגלה אלי בחלומי ובין השאר סיפרתי לו עובדא זו, ואמר לי שלא שמעו מעולם וחיידוש הוא אצלו".

רצון הס"ק לבחון את שניהם

סיפר הגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצ"ל אב"ד ראדומישלא לונדון, כי רבנו ה'שארית מנחם' זי"ע היה פונה פעמים רבות בשאלות אל זקנו הגאון המפורסם מהר"ש ענגיל זצוק"ל מראדומישלא. ובספר השו"ת של מהר"ש מובאות שאלות ששלח רבנו אל הגאון מראדומישלא.

וסיפר הגר"א היילפרין, כי הס"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע שיגר פעם מכתב אל הגאון מראדומישלא, בו הביע רצונו לשלוח אליו את נכדו יקירו הרה"ק רבי יודאלע זי"ע בליווי בנו הרב מוישווא (רבנו), שיבחן אותו וייתן לו כתב היתר הוראה. אבל מהר"ש ענגיל ענהו בדברי התנצלות, שקשה לו למלא בקשתו (משום מעשה שהיה) - "כי גדר גדרתי בעדי על ידי נדר על דעת רבים, והגם שיכולים להתירו לדבר מצוה, ואין לך דבר מצוה גדולה מלעשות רצון צדיק הדור, אף על פי כן חוששני שיאמרו פרושים התירו הדבר", וביקש שלא יפציר בעדו. [אגב, מציין הגר"א היילפרין זצ"ל, כי זקנו הגאון מהר"ש ענגיל זצ"ל כתב אז מכתב תשובה אל מרן הס"ק זי"ע וכינהו בתואר "הגה"ק", תואר שהיה שמור במכתביו אך ורק להגה"ק משינאווא ורבנו רבי משה, בעוד שאת שאר האדמו"רים היה מכנה "הרה"צ"].

הס"ק זי"ע אכן לא רצה להביך את הגאון מראדומישלא ולהלחיצו ונמנע עקב כך מלשלוח את רבנו ואת מוהר"י לבחינה.

הבחינה אצל הגה"ק ממונקאטש

סיפר הרה"ח המפורסם ר' שלמה טויסיג שליט"א מלאנדאן, שהיה יד ימינו של הרה"ק רבי יודאלע מדז'יקוב זי"ע, שהיה רבי יודאלע מאד קרוב עם רבנו ה'שארית מנחם' זי"ע, וידוע כי כמה פעמים ביקר רבנו בביתו בקלויזנבורג והרבה תורה דיברו ביניהם.

עוד בהיות רבי יודאלע אברך צעיר ממש אחרי החתונה, סיים ללמוד את

כל שו"ע יו"ד ועוד כמה מחלקי שו"ע כדי שיוכל לכהן כדומ"ץ ורב דמתא. אחד המקומות שבחר להיבחן היה אצל הגה"ק ממונקאטש בעל 'מנחת אלעזר' זי"ע, שהיה גאון עולם והרעיש את כל היהדות החרדית בהדר גאון עזון.

כאשר קבע לו הגה"ק ממונקאטש זמן באחד מימי יום חמישי לבוא אל הבחינה שלו, נודע זאת למרן ה'שארית מנחם' זי"ע [לא ידוע אם סיפר לו רבי יודאלע על-כך או שנודע לו בדרך אחר], והנה הודיע רבנו שבדיוק באותו זמן ובאותו יום הוא צריך לעבור שם עם הרכבת למען הישיבה, ממילא הוא יעשה שם תחנת ביניים כי הוא גם רוצה להיות שם בעת הבחינה ולשוחח עם הגה"ק ממונקאטש.

וכן היה. רבנו הגיע באותו יום למונקאטש וכבר היה אז אחרי המבחן שבחן את רבי יודאלע, כי המבחן עצמו לקח זמן ניכר ואולי כמה שעות. כמובן שה'מנחת אלעזר' יצא מכליו בראותו כלי מפואר כזה שיודע הכל על בוריו ורצה לשכנע את רבי יודאלע שיישאר שם לשבות עמו על שבת קודש, אבל לא היה יכול לשכנעו אחרי שהיה לו תירוץ טוב מוכן, כי דודו הרב מוישווא צריך להגיע לכאן בכל רגע, והוא בוודאי רוצה שהוא יסדר עבורו עניינים שונים וממילא הוא מוכרח להיות אתו.

אדהכי והכי הגיע רבנו ה'שארית מנחם' ושוחחו בדברי תורה עמוקים, ולבסוף אמר רבנו כי הוא מאד ממהר לדרכו והם יצאו מן הבית, כאשר ה'מנחת אלעזר' מלווה אותם עד דלת דירתו.

הפרידה מהס"ק לפני המסע לארדה"ב

כידוע, טרם נסיעתו של רבנו למסעו הארוך וההיסטורי לאמריקה בחורף תרצ"ו, הגיע מקודם להיפרד מאביו הק' הס"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע. הגה"ח רבי ברוך שטרן זצ"ל מירושלים עיה"ק סיפר בשם הרה"ק רבי יודאלע הורוויץ זי"ע מדז'יקוב, כי הס"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע ליווה את רבנו עד תחנת הרכבת כשרבים מנכבדי העדה מלווים אותם בהתרגשות רבה. רבי יודאלע הוסיף והעיד: "זי"א האבן זיך שווער געזעגנט" (הם נפרדו בלב כבד). אף הוא ציין כי הליווי עד תחנת הרכבת, היה לפליאתם של החסידים ובאי חצר הקודש ויז'ניץ.

עקב קשיי הפרידה ועוד טרדות של הרגע האחרון, התברר כי הרכבת כבר עזבה את התחנה ונסעה לדרכה. כלומר, רבנו אחר את הרכבת. רבנו מיהר

אפוא לשכור מכונית ונסע אחרי הרכבת עד אזור הגבול למעבר להונגריה (בקרבת העיר גרויסוורדיין), שם עצרה הרכבת לבדיקת הפספורטים, ושם השיג רבנו את הרכבת.

אל רבנו הצטרף במכונית גם חתן-אחיו הרה"ק רבי יודאלע הורוויץ זי"ע מדז'יקוב, שהיתה לו הכרת הטוב מרובה לרבנו לאחר שביקר אצלו כמה וכמה פעמים בביתו.

המערכה בקלויזנבורג

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר ה'תורת מרדכי' מוויזניץ זי"ע:

היתה שאלה מעניינת שה'קאנצעליי' דן בשעתו: בבתי החינוך היהודים ברומניה למדו לימודי חול רק בכיתות הנמוכות, ואם אחד רצה ללמוד לימודי חול מקצועיים, היה עליו ללכת ללמוד באוניברסיטאות של הגויים. הרב גלאזנער אב"ד קהילות החרדים בקלויזנבורג, רצה שיתחילו ללמוד לימודי חול גם בכיתות הגבוהות בבתי החינוך היהודים, כדי שיוכלו לעשות חיל בלימודים אלו אצלנו ולא אצל הגויים.

גיסי הרה"ק רבי יודאלע מדז'יקוב זי"ע שהיה דיין בקהילה זו בקלויזנבורג, התייצב בחריפות רבה נגד רעיונו המחודש של הרב גלאזנער, ואפילו התבטא אודותיו במילים נוקבות ביותר אם יכניס לימודים אלו בסדר היום של הכיתות הגבוהות בבתי החינוך שלנו. כשחברי הקהילה בקלויזנבורג שמעו זאת, הם פיטרו את רבי יודאלע משרתו, כי הם טענו שאם דיין יוצא בחריפות כזו נגד רבה של העיר, אינו יכול לשמש עוד כדיין תחתיו.

כתוצאה מסוגיה בוערת זו נהיתה מהומה גדולה, האם לקהילה יש סמכות לפטר דיין משום דיבורים כאלו. באותה תקופה שלחו שליח אל הרה"ק מסאטמאר זי"ע שיעלו דיון זה ב'קאנצעליי'. ואכן באסיפה הבאה, הגה"ק בעל 'לחם שלמה' משימלויא זי"ע צידד נגד הקהילה שפעלה על דעת עצמה והכריע שאסור היה להם לפטר את רבי יודאלע מתפקידו בדיניות העיר קלויזנבורג. גם הרה"ק מסאטמאר ישב באסיפה זו, וידעו כולם שהוא סובר בדיוק כדעתו של רבי יודאלע, והוא נגד הפיטורין של רבי יודאלע, אך מאיזו סיבה שהיא לא רצה הרה"ק מסאטמאר לצאת נגדם לבדו. דיברו אז שהרה"ק מסאטמאר ביקש במיוחד שיקראו להגה"ק משימלויא, כדי שהוא יצא נגד קהילת קלויזנבורג בעוז ותעצומות.

כמובן שפסק הדין שניתן על ידי רבני ה'קאנצעליי', בצורה ברורה שאינה משתמעת לשתי פנים, התקבל ללא עוררין ורבי יודאלע חזר לשמש בדיינות בקלויזנבורג. לאחר-מכן פעל רבנו הק' מווישווא והיה המתווך בין הרב גלאזנער לבין רבי יודאלע ועבדו רבנן שלמא בינייהו, אבל למעשה תפקידו של רבי יודאלע לא החזיק מעמד ימים רבים, כי כעבור תקופה רבי יודאלע התפטר מעצמו מתפקיד הדיינות, באמרו שאין זה תפקיד עבורו.

ביום רביעי האחרון של מרן ה'שארית מנחם' זי"ע בבית החולים בקלויזנבורג, הגיע במיוחד הרה"ק מסאטמאר לבקר בחוליו.

באותה עת העלה רבנו וביקש ממנו שיצדד לטובת מעמדו של בן אחותו, ה"ה הרה"ק רבי יודאלע מדז'יקוב זי"ע, שיכהן כמו"ץ ודיין בקלויזנבורג, נגד החולקים בדבר על שכיחה מטעם הקהילה האחרת שבראשות הרב עקיבא גלאזנער, שהייתה נחשבת הקהילה היותר מודרנית לעומת הקהילה ששם כיהן הרב בעל ה'דברי יציב' זי"ע שהיה אחר-כך האדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג, והסכים הרה"ק מסאטמאר ואמר שידבר לטובת הענין.

הגה"ח רבי ברוך שטערן זצ"ל היה מוסר בשם רבי יודאלע, שכידוע היה קשר חזק בין הרה"ק מסאטמאר לבין רבנו הק' מווישווא אצל ה'קאנצעליי', והיו כמה פעמים שהרה"ק מסאטמאר רצה להציע משהו אבל חשש שאם הוא יציע את זה יגידו שהוא חריף מדי, אז ביקש את הגה"ק מווישווא שהוא יציע את זה תחתיו וכך יתקבלו דבריו יותר אצל כולם.

התלהבות והתפעלות רבנו מתפילתו הנלהבת

לאחר שהתפרדה החכילה בפעם הראשונה, אחרי שעברו עשר שנות נישואין על רבי יודאלע ועל זוגתו ע"ה, בלי שיזכו לזרע של קיימא, ורבי יודאלע עזב את זוגתו [בת מרן ה'אמרי חיים' זי"ע] והיה זה בסוף הקיץ, נסע רבי יודאלע לכל חודש תשרי והימים הנוראים אז אצל דודו מרן ה'שארית מנחם' זי"ע.

לרוב חיבת הקודש יצא רבנו לקראתו לקבל את פניו בשמחה גדולה ובמאור פנים. רבי יודאלע שהה בווישווא בחג הסוכות וישן עם רבנו בסוכה. בשמחת תורה נהג רבנו לעבור לפני התיבה בתפילת מוסף, ובאותה שנה לפני מוסף שוחח רבנו עם רבי יודאלע על גודל חשיבות תפילת מוסף דשמחת תורה, וכיבד את אורחו לעבור לפני התיבה בתפלת מוסף.

וסיפר הגאון החסיד רבי ברוך שטערן זצ"ל, מאנשי ביתו הקרובים של הרה"ק רבי יודאלע מדז"קוב זי"ע, בן השו"ב מבריסל הרה"ח ר' שלמה שטערן ז"ל מחשובי התלמידים בישיבת ווישווא, ששמע מפי אביו הנ"ל, שכידוע, מהשנים האחרונות שאמרו עליו על רבי יודאלע שהיה עמוד צלותהון דישראל, כאשר הרתיחות וההתלהבות שלו בשעת התפילה עלו תמיד על גדותיהם וכמעט שלא היה יכול לשלוט בעצמו, ומה שראו והבחינו היה גם כן הרבה יותר ממה שהצליח להסתיר ולשמו בקרבו פנימה.

כנראה שמרן ה'שארית מנחם' זי"ע כבר אז ידע והבחין בכך שהוא כולו אש פנימי בשעת התפילה, וכל הימים הנוראים אז היה עומד עם פניו לא למזרח אלא לצידו השני של כותל המזרח, לאותה זווית שהיה עומד שם רבי יודאלע ומתפלל בקול רעש גדול ובהתלהבות עצומה, כדי לראות גודל עבודתו והתלהבותו בשעת התפילה.

כמו כן החווה מרן ה'שארית מנחם' זי"ע עם ידו כמה פעמים באמצע התפילה לאנשים שהסתכלו עליו, שהם יסתכלו על רבי יודאלע איך הוא מתפלל...

לאחר תקופה מסוימת, היו דיונים האם ישא רבי יודאלע שוב את הרבנית, והיו דעות לכאן ולכאן. באחד הימים פנה רבנו אליו ואמר לו: "אני אגיד לך מה לעשות - ולי תציית!" בסופו של דבר, נשא רבי יודאלע בחזרה את הרבנית - כנראה, על פי עצת רבנו.

ממלא מקום אביו הק'

סיפר א' ממקורביו הגה"ח רבי צבי דרמר שליט"א: פעם שאלתי את הרה"ק רבי יודאלע זי"ע למה הגה"ק מווישווא זי"ע לא מילא את מקום אביו? אולם רבי יודאלע לא הבין בכלל השאלה ואמר לי בלשון תמיה: "מי אמר לך שלא היה ממלא מקום? ואי משום שלא היה אדמו"ר בגרויסווארדיין, הרי זה לא היה מקום מגורי אביו הק' לכתחילה, רק מקום גלותו אחרי מלחמת העולם הראשונה; וגם, הרי לא היה יכול לעזוב את הישיבה הגדולה בווישווא שהיתה עם מאות תלמידים; וחוץ מזה, דע לך שהיה להגה"ק מווישווא כליל שבת קודש בכל שבוע ב'טיש' עוד יותר ממה שהיו בגרויסווארדיין על ראש השנה..."

עוד אמר רבי יודאלע, שהיה הגה"ק מווישווא חסיד של דודו הגה"ק

רבי חיים מאוטיניא ז"ע. וכששאלו אותו באיזה פרט היה חסיד שלו, ענה הגה"ק מווישווא: 'חלק התורה'. והדגיש רבי יודאלע גם את גודל גאונותו וחרירותו של דודו הק' מווישווא, באמרו על דרשותיו העמוקות, שהדרשות היו הרים וגבעות, ואחרי כמה שעות נסדרו הכל יפה ובא הכל על מקומו לחיים ולשלום.

דברי מוסר של רבינו

סיפר מקורבו הגה"ח רבי עזרא וויזל שליט"א: פעם כשרבי יודאלע רצה לעורר מישוהו בדרך מוסר על עניני צניעות, הזכיר בתוך דבריו אמרתו הידוע של דודו רבינו הק' מווישווא, ויבואו האנשים על הנשים, שראה משה שיש שם תערובות [ח"ו] ולכן צוה איש ואשה אל יבואו עוד, שלא יבואו ביחד, ואז ויכלא העם מהביא...

השבת המדוממת בקלויזנבורג תרצ"ז

כמה פעמים היה רבנו לביקורים בעיר הגדולה קלויזנבורג לטובת הישיבה הקדושה בווישווא, עוד לפני עלותו לכהן פאר תחת כסא אביו הק' ז"ע. רבנו הגיע שוב לשבות בעיר במהלך שנת תרצ"ז, השנה הראשונה להנהגת מלכותו בווישווא, וקהל רב בא להסתופף בצילו ולהשתתף בשולחנו הטהור כליל שבת, שהתמשך עד השעה ארבע לפנות בוקר. וסיפר הרה"ח הישיש ר' יצחק ווייס ז"ל שנכח שם, כי כבר עם אור בוקר של יום השבת, פגש ברבנו טובל במקווה לכבוד שבת קודש.

תפילת שחרית של שבת, נערכה ברוב עם ועדה בבית הכנסת הגדול בעיר, בקולו הנלהב ובנעימה ובהתעוררות עצומה בנוסח בית אבותיו הק' לבית ויז'ניץ. לפני קריאת התורה נשא רבנו את דברי קדשו במשך שעה ארוכה בבקאות ובחרירות עצומה, ובתוך דבריו שיבח את בני הקהילה על החלטתם למנות למורה צדק בעירם את בן אחותו, ה"ה הרה"ק רבי יהודה הורוויץ ז"ע, שנכח במקום בשעת הדרשה.

רבנו ציין באוזני שומעיו, כי אין ביכולתו לתאר את כל שבחו של הרה"ק רבי יודאלע ז"ע, כי כידוע אין אומרים לאדם אלא מקצת שבחו בפניו. אחריו עלה לבמה המרא דאתרא הרב גלזנר, ששיבח במשך שעה ארוכה גדלותו של רבנו והליכות דרכו בקודש.

הימים הראשונים בקלויזנבורג

זכה כ"ק מרן אדמו"ר ה'תורת מרדכי' זי"ע להיות נוכח בימיו האחרונים של רבנו בעיר קלויזנבורג, ותמיד היה מספר על אותם ימים בהתרגשות רבה: בתחילת החורף תש"א, הייתי חודשיים בבית גיסי הרה"ק רבי יודא'לע מדז'יקוב זי"ע עד ימי החנוכה. היה זה באחד הימים בלי שנקבל הודעה מוקדמת על כך, כאשר לפתע אנו רואים את דודי הק' מווישווא בפתח הדלת. הוא כנס פנימה עם ה'הויז-בחור' שמואל זאנוויל כהנא. הם הגיעו לבד בלי עוד מלווים, ורק אחר-כך הגיעו בני משפחה ומשמשים נוספים.

היה זה יום שלישי ערב חנוכה, ומיד כשנכנס לביתו של רבי יודא'לע, התיישב הגה"ק מווישווא על הספה באפיסת כוחות וביקש שיקראו לרופא. הוא הגיע במכוון לקלויזנבורג, כי היא היתה עיר גדולה ובה היו רופאים טובים. רק אז נודע לנו שהוא חולה מאד. רבי יודא'לע החל מיד לפעול ולהביא רופאים גדולים ומומחים שיבדקו את הגה"ק מווישווא. רבי יודא'לע התמסר אליו הרבה מאד, עשה את כל אשר לאל ידיו ואף יותר מכך, שהרופאים יטפלו בו ברצינות ובמסירות.

אחר שהרופאים הורו שיש לאשפזו בבית החולים, הוחלט שם שצריך לעשות ניתוח בדחיפות. ביום חמישי נערך הניתוח, וכשהגה"ק מווישווא התעורר מההרדמה, הדליק נרות חנוכה בבית החולים בעודו שוכב על מיטתו שם. לא הרשו להכניס יותר מדי הרבה אנשים, אבל היו מתי מעט שהוכנסו לחדרו וגם אני הייתי שם. לאחר-מכן נפרדתי מהגה"ק מווישווא באותו ליל שישי, כי נסעתי לשבת חנוכה לגרויסווארדיין אל אבי הק' [מרן ה'אמרי חיים'] זי"ע. הגה"ק מווישווא הורה לי למסור פריסת שלום בשמו לאבי הק'.

לאחר שבת חנוכה, הגיע אבי הק' מגרויסווארדיין לקלויזנבורג לבקר את החולה, ולאחר שחזר לביתו אמרו שמצבו של הגה"ק מווישווא הוטב מעט. אבל כמוצאי השבת הבאה, התקשרה אחותי [אשת הרה"ק רבי יודא'לע זי"ע] אל אבי הק' ואמרה בככי רב שהמצב עם הגה"ק מווישווא אינו טוב ושיבוא תיכף ומיד לקלויזנבורג. ואכן מיד נסענו לקלויזנבורג לבקרו שוב.

משחק בליל ניטל

ליל נר א' דחנוכה תש"א שהה רבנו בעיר קלויזנבורג והיה אז ליל 'ניטל' וכיון שנהגו לא ללמוד תורה, שיחק רבנו עם רבי יודא'לע משחק הכרטיסים

הנקרא "צאנזער קוויטלאך". בעת המשחק סיפר רבנו לרבי יודאלע על החתונה של אחיו הרה"ק רבי ברוך מסערט-ויזניץ זי"ע בעל 'מקור ברוך', שהתקיימה בבעלזא. "השעה היתה מאוחרת מאד ועדיין לא התפללו מנחה, אני הערתי על-כך שכבר מאוחר לתפלת מנחה, והרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע ענה לי על פי דברי התוס' במקום מסוים".

ברגל ושילום מעות לכבוד רבנו

כידוע, התגורר רבי יודאלע בעיר קלויזנבורג ושימש שם כדיין ומו"ץ, ובעת שרבנו שהה בבית החולים בקלויזנבורג בחוליו האחרון אשר ממנה לא קם, התמסר אליו רבי יודאלע מאד במסירות גוף ונפש, והביא לו את הרופאים הטובים והגדולים ביותר כדי למצוא מזוור ומרפא למחלתו הקשה, ממש יומם ולילה לא מש ממיטתו חוליו של רבנו עד רגעי ההסתלקות.

באחת הפעמים כשרצה לילך רבי יודאלע לבית החולים לבקר את רבנו, הזמין המשמש עגלה שיוכל לנסוע לבית החולים שהיה שוכן במרחק מה מביתו, אך כששמע רבי יודאלע על-כך מחה בו, באמרו: "אזא תלמיד חכם און עס זאל נישט שווער אנקומען?" אדרבה, צריך לבקר רגלי בעמל ויגיעה, ולא בנסיעה כשיושבים בנוח בכרכרה, והפטיר: חיים אדם לקבל את רבו ברגל... (יש להפליא עוד, שלא הדגיש שהוא מפאת היותו דודו, רק מפני שהוא תלמיד חכם).

ואכן יצא רבי יודאלע לבית החולים בדרך רגלי כשהשלג והכפור היכו בסנוורים [היה זה חודש טבת], עד שהגיע סמוך ונראה אל בית החולים, ואך אז פנה למלווה שלו ואמר: "גייין באזוכען אזא תלמיד חכם און עס זאל נישט קאסטן קיין געלט"?!... ומיד הורה לו להזמין עגלה שיביאו אותם לפתח בית החולים, ונמצא מקיים ידי שניהם...

בין ווישווא ובין וילחוביץ

סיפר החסיד הנודע הישיש ר' בן ציון וייס ז"ל, בן החסיד המפורסם ר' יוסף וייס ז"ל מנערסניצא, מגדולי חסידי הס"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע, כי בסעודה שלישית בעיר קלויזנבורג בשבת האחרונה [לפני השבת של ההסתלקות], במוצאי שבת אמר רבנו ה'שארית מנחם' לחתן אחיו הרה"ק רבי יודאלע זי"ע שהיה הדיין בקלויזנבורג והיה יושב על ידו:

"ראה נא החילוק ביני ובין אחי הרבי מווילחוביץ [מרחן ה'אמרי חיים' זי"ע שהיה נקרא בפי רבנו: 'דער ווילחוביצער ברודער']; אני, מה שאני אומר

לעשות ואפילו רק מסמן לעשות, מיד כולם עושים ולא שואלים שאלות כלל; אבל הוא, מה שהוא אומר שיש לעשות מיד יש לו מתנגדים שרוצים ודוחים ואומרים שלא צריך לעשות או עדיין לא צריכים לעשות... ואילו לי גם כן היה כך, ברור לי שלא הייתי נמצא כעת במצב נורא זה". [כידוע מפי צדיקים שעל הצדיק שאין לו מתנגדים וכולם אוהביו, יש סכנה גדולה של קיצור ימים ושנים ר"ל, ואכמ"ל].

רבי יודאלע בשעת ההסתלקות

בשבת קודש האחרונה לפני ההסתלקות, עת שהה שם רבי יודאלע כמו בכל יום שהגיע לבקר את רבנו בבית החולים, שאל ד"ר מאטיאש את רבנו: "איך הרבי מרגיש?" ורבנו ענה לו: "טוב מאד! אינני מרגיש עוד ייסורים". לשמע דבריו, החווירו פני ד"ר מאטיאש, כי נבהל. הוא יצא החוצה והסביר בפנים קודרות לאנשי שלומו של רבנו, כי זה סימן שהמצב גרוע מאד, בהסבירו: "אין לו הרגשה; כל עוד שהיו לו ייסורים, אות הוא שהגוף נלחם ומנסה להתגבר וזה סימן מובהק לחיות הגוף. אך אם אינו חש עוד בכאבים, משמע שהגוף נחלש וחדל ממלחמתו ואם כן שעותיו ספורות..."

רבי יודאלע אשר נכח שם, נאנח בשעה שסיפר זאת ואמר: "מדברי הרופא למדתי יסוד גדול ברוחניות, לעניין חולי הנפש - כי מי שאינו נלחם ביצרו, סופו מי ישורנו! בר ישראל, כל עוד אינו משלים עם מצבו הרוחני הלקוי ואינו שבע רצון מעצמו - אות הוא כי הוא נלחם ביצרו, יש לו תקוה ויש לצפות שיהיה טוב... אך כאשר אינו חש כאב ממצבו, הוא מרים ידיו ומסתלק ממלחמתו, סימן הוא כי מתקרב קצו..."

לאחר התפילה, נטלו ידיים לסעודת "עתיקא קדישא". בעת הסעודה פנה רבנו לרבי יודאלע וביקשו לומר דברי תורה ולשיר זמירות. מיד בצאת השבת חלה החמרה ממשית במצבו של רבנו, נראה היה כי מתחילים סימנים של יציאת נשמה. תיכף הניחו למניין אנשים להיכנס לחדר, אולם לאחר שעה קצרה הוטב המצב. מאלף לציין, כי רבי יודאלע לא רצה לצאת ידי חובת הבדלה מפי אחרים (תמיד הקפיד לא לצאת ידי חובה מפי אחרים), ואמר, כי הוא ממתין שדודו (רבנו) יבדיל. ואכן מצבו של רבנו הוטב מעט ושאל את רבי יודאלע האם רצונו לעשות הבדלה, ורבי יודאלע ענהו: "רצוני לצאת ידי חובה מן הדוד". התאמץ רבנו ואמנם הבדיל על הכוס והוציא ידי חובה את כל הנוכחים.

נוהג היה רבנו במוצאי שבת לכבד למי מהקהל לשיר את זמירות למוצאי שבת, כאשר נוסח הפניה הקבוע היה: "זינג (תשיר) אדיר איום ונורא". במוצאי שבת זו פנה רבנו אל רבי יודאלע ואמר: "זינג אדיר איום ונורא, בצר לי לך אקרא", כשהוא מדגיש את ארבע התיבות האחרונות.

פתח רבי יודאלע בשירת הפיוט ובכה מאד בשירתו. רבנו, כאילו לא בו אמורים הדברים, פנה אל רבי יודאלע ושאלו מדוע הוא בוכה... כאשר הגיעו אל התיבות "עזור נ"א את הנשאים", פרצו כל הנוכחים בככי. לא עברה אלא שעה קצרה, ושוב הורע מצבו של רבנו.

אדהכי והכי, הגיע הרב עקיבא גלאזנער ז"ל רב העיר קלויזנבורג, לבקר את רבנו. בן רבנו, הרה"ק רבי חיים יהודה מאיר זי"ע אמר לרבנו: "אבא, הרב גלאזנער הגיע", אך רבנו לא ענה מאומה. חשב אדמו"ר רחי"מ כי רבנו לא שמע את דבריו, וחזר עליהם בשנית. רבנו אמר חלושות: "תן לו כסא", ומיד הוסיף: "תן כסא גם לרבי יודאלע".

גם בשעה קשה כזו נזהר רבנו בכבודם של הבריות ודאג לכבד את שני הרבנים במידה שווה. רבי יודאלע הביע אחר-כך התפעלות מן הדבר וסיפר, כי בתקופת אשפוזו של רבנו בבית החולים, ביקר אצלו פעמים רבות ואף פעם לא הורה רבנו להגיש לו כסא. רק בפעם זאת, לאחר שהורה להציב כסא להרב גלאזנער, הורה להגיש גם למענו.

ההלוויה בחצר בית רבי יודאלע

בס' 'לקט שושנה' (סימן כ"ו) מביא הגה"צ רבי מנחם ישעי' הכהן שווארץ זצ"ל מרבני העיר קלויזנבורג, בהרחבה תיאור נפלא מהסתלקותו הכואבת של רבנו הק' מוישווא זי"ע ומזכיר בתוך הדברים כי ההלוויה יצאה מבית הרה"ק רבי יודאלע מדזיקוב זי"ע שהייתה בחצר בית הכנסת שם בקלויזנבורג:

"אנשים לאלפים נהרו אל מיטתו פה קלויזנבורג לגמול חסד עם הצדיק הנפטר, לחצר בית הכנסת הגדולה ששם דירת בן אחותו הרה"ג החסיד מו"ה יהודא האגער שליט"א מו"צ דפה, גם איזה בעלי בתים מחשובי קהל וישווא באו עם אויטויבוס והוליך את מורם ורבם לעירם להטמין את גופו הטהור במקום משכן כבודו, ויהי בנסוע הארון נשמע למרום קול יללת הנאספים, והגם שנסכם פה שלא להספידו כלל מטעם כמוס, אבל בוישווא טרם חלקת מחוקק ספון, נשא עליו קינה הרב הגאון הצדיק אבד"ק סיגעט שליט"א".

ההילולא בקלויז 'ישועות ישראל'

מספר הרה"ח מוה"ר מנחם אליעזר מאזעס שליט"א מעיה"ק ירושלים:

שני ימי הילולא היו נשמרים בדחילו ורחימו בין כותלי קלויז 'ישועות ישראל' בבתי מילנר: י"ג טבת - יומא דהילולא של מרן ה'שארית מנחם' זי"ע, ב' אלול - יומא דהילולא של מרן ה'דמשק אליעזר' זי"ע, זכורני את סעודות ההילולא שהיה הרה"ק רבי יודאלע מדז'יקוב זי"ע עורך מדי שנה בליל י"ג טבת לכבוד הילולת דודו הק' ה'שארית מנחם'.

ישבו שם זקני תלמידי ווישווא: אבי מורי ר' שלמה זלמן ז"ל - שגדל והתחנך בבית הגה"ק מווישווא, הגה"ח רבי מרדכי אפל זצ"ל, הרה"ח ר' חיים מאיר שטיין ז"ל, הרה"ח ר' מאיר אלי' דייטש ז"ל, הרה"ח ר' הערשל פריד ז"ל (היה נקרא 'הערשל בעל-קורא'), הרה"ח ר' מאיר קאפיל פרומוביץ ז"ל, הרה"ח ר' ישראל שטיין ז"ל, הרה"ח ר' יאשע ברטלר ז"ל, הגה"ח ר' נפתלי הערץ פוגל ז"ל, הרה"ח ר' הערשל מגיד ז"ל, הרה"ח ר' מנשה שטיין ז"ל, הרה"ח ר' אהרן מגיד ז"ל, ועוד רבים.

רבי יודאלע היה מתאר בכל פעם את ההסתלקות המופלאה של הגה"ק מווישווא בעיר קלויזנבורג, וחזר ואמר שהיתה הסתלקותו כחד מקמאי, וכל הציבור בכה והתייפח. כנער צעיר זכורני איך רבי יודאלע סיפר, שבאחד מלילות חנוכה תש"א, שמע דפיקות על דלת ביתו. היה אז ליל חורף גשום והשליח הודיע לו שדודו הגה"ק מווישווא הגיע לקלויזנבורג להתרפא בבית החולים בעיר. [כ"ק מרן אדמו"ר ה'תורת מרדכי' זי"ע שהה אז בקלויזנבורג אצל רבי יודאלע, מרן ה'תורת מרדכי' עוד הספיק להיפרד מהגה"ק מווישווא אחרי הניתוח ושב לאחר מכן לגרוסוורדיין לשהות בצל אביו הק' לשבת חנוכה].

"סגרתי את הגמרא - שח רבי יודאלע - ויצאתי לעמוד לימינו. בימים אלו השתדלתי בעדו ככל יכולתי, גם הרבנית מאניע ע"ה עמדה במסירות לעזור בכל המצטרך. ביום הפטירה שבת קודש פר' ויחי תש"א, לקח הגה"ק מווישווא את החומש והראה לי בהפטרה מה שכתוב 'הנני הלך למות' וכתוב 'הלך' חסר ואו, גימטריא מנין שנותיי - שנת החמישים וחמש. זקני הק' ה'צמח צדיק' זי"ע שאני קרוי על שמו, רמז לפני ההסתלקות את פטירתו הקרובה בפר' וזאת הברכה, כשהראה בחומש על הפסוק 'הן קרבו ימיך', ונסתלק בשנת החמישים וחמש כמנין 'הן', ואני מרמז את הדבר בפסוק זה מההפטרה..." המשיך רבי יודאלע ואמר: "היה לנו חשש מפטירתו אך לא שיערנו שזה

יקרה באותו לילה. הגה"ק מווישווא נטל ידיו לסעודת מלוה מלכה, שר את הזמירות ובכה באומרו: 'סעוד וסמוך לנמהרים, עזור נא את הנשואים'. אחר-כך הסב פניו אל הקיר ועלתה נשמתו לגנוי מרומים". והיה רבי יודאלע מתלהט ומתלהב: 'ממש כחד מן קמאי' - - -"

כוונות השמות בנוסח התפילה

חוזר ואומר היה רבי יודאלע משמו של רבנו, שהתבטא פעם שבקטעי התפילה ישנן כוונות עליונות וכן ב"שמות" ששזורות בתפילות, חוברו לחנים ומנגינות שהותאמו במיוחד, כדי שהש"ץ יוכל לכוון את ה'כוונות' בזמן שהקהל ישורר. והנה בשמונה עשרה יש לכוון לצירופי שם הוי"ה, על כן מתחילים במנגינה 'אוי-וייא אוי-וייא', רמז לשם הוי"ה ב"ה, ואילו בקדיש שלפני מוסף בו יש לכוון בשם מ"ב, מתחיל בפזמון 'ב"ם-ב"ב"ם'. וכידוע, ניגונים אלו חוברו על ידי רבנו הק' ה'צמח צדיק' זי"ע.

קדושת שבת נמשכת למוצאי שבת

כשקיבל רבי יודאלע את הספר הק' 'שארית מנחם' מהרה"ח ר' דוד אפעל ז"ל ועיין בו, שמח שמחה גדולה שראה שם שכתב שמוצאי שבת קודש הוא עוד בחינת שבת, והנה רבותינו הק' לבית ויזניץ נפטרו בערב שבת או שבת קודש, ועכשיו שמח מאוד שגם הגה"ק מווישווא שנפטר במוצאי שבת קודש הוא בכחינה זו. (מפי הרה"ח ר' יעקב אפעל בשם אביו הגה"ח רבי מרדכי אפעל זצ"ל מחשובי תלמידי רבנו).

אלו הם דברי רבנו על קדושת שבת הנמשכת גם במוצאי שבת קודש:

במוצאי מנוחה קדמנוך תחלה הט אזניך ממרום יושב תהלה לשמוע אל הרנה ואל התפלה (סליחות). ידוע ששבת קבוע הוא וקיימא בלי אתערותא דלתתא, ומשום הכי אין אומרים מקדש ישראל והשבת, כמו שאמרו חז"ל (ביצה יז). אטו שבת ישראל מקדשי ליה, והא שבת מקדשא וקיימא, ומוצאי שבת קודש יש לו עדיין קדושת שבת במקצת, גם ידוע מספרים הקדושים שבזכותינו אנו אין בנו כח לומר שירות ותשבחות רק לצעוק בקול, רק בחסדו הגדול יכולין אנו גם לאמר. וזה שאנו אומרים 'במוצאי מנוחה קדמנוך תחלה', שיש בנו עדיין הארה משבת, על כן בקשתינו, 'הט אזניך ממרום יושב תהלה', באתערותא דלעילא, ואזי נוכח שתשמע 'אל הרנה ואל התפלה'.

פרק ד

מפיהם ומפי כתבם

**אלומות אור למסכת הידידות הקרובה
של רבנו הק' מוישווא זי"ע עם גדולי וצדיקי דורו
אשר כולם כאחד הפליאו ורוממו את גדלותו העצומה בתורה ובהנהגה**

כרבה דעמיה ומדרבנא דאומתיה, גאון אדיר ובקי בכל מכמני תורה, נואם בחסד עליון ופה מפיק מרגליות, ריש מתיבתא למאות ולאפים, רבם של אלפי חסידים, ומקברניטי האומה בתקופות סוערות - תפס רבנו הק' מוישווא זי"ע מקום של כבוד בכותל המזרח בין גדולי דור דעה. בכל מקום אשר דברו הגיע, האירה הארץ מכבודו, גליה לדרעיה ונפל נהורא, בקיאותו הנפלאה וחריפותו העמוקה הדהימו בגדלותם את כל רועי ישורון, פקחותו וחכמתו הרשימו והפליאו כל רואיהם ושומעיהם. לפנינו מעט מן המעט ששרד מאותן שיחות שרפי קודש, ושיחות חולין של תלמידי חכמים צריכות לימוד.

חלק גדול מהמאמר הם מכתבי הגה"ח רבי צבי מאיר פויגל שליט"א

הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע

שבת שבע ברכות בבעלזא

כשנכנס הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע לסעודה, הבחין שרבנו יושב מרוחק מעט מהמזרח, מפאת גילו הצעיר. "את מענדיל הושבתם שם?" - שאל בפליאה - "הוא הרי יודע יותר מאשר כל הרבנים היושבים למעלה!" (עוד לפני כן שוחח הרה"ק מבעלזא עם רבנו בעסק התורה ונכח לדעת גדלותו) - והורה להושיבו בשורה הראשונה. (מפי האדמו"ר מראדוויל זצ"ל ששמע ממישהו שהיה נוכח שם)

סיפר התלמיד הגה"ח רבי נפתלי הירץ פוגל זצ"ל, שאביו הרה"ח ר' צבי מאיר פוגל הי"ד השו"ב של סיטעשל, היה מהיחידים שזכה לנסוע לבעלזא להשתתף בשמחת הנישואין בזיוור של הרה"ק ה'מקור ברוך' זי"ע מסערט ויזניץ, בן הס"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע וחתן הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע, והיה שם גם על שבת שבע ברכות.

כשנכנס הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע לתפילה מנחה של שבת, שמע על תוכן הדרשה של רבנו והגידו לו שכל הקהל נהנה עד מאד מהברקותיו הנפלאות. ובתחילת סעודה שלישית שח למרן ה'אהבת ישראל' זי"ע על גודל פליאתו מה ששמע על הדרשה.

סיפר התלמיד המרומם הרה"ח ר' שמעון מיכל איינהורן זצ"ל, שבחנות הרה"ק ה'מקור ברוך' זי"ע מסערט ויזניץ בבעלזא בשנת תרע"ב, נכנס הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע בשבת שבע ברכות אחר הצהרים מאד מאוחר לתפילת מנחה, ואחר כך בסעודה שלישית עת ישב מרן ה'שארית מנחם' זי"ע קרוב אליו ויכול היה לדבר אליו, שאל אותו רבנו מאין לוקח הוא היתר להתפלל כל כך מאוחר מנחה, וענה הרה"ק מבעלזא שיש ירושלמי ועליו הוא מסתמך. רבנו שהיה מלא כרסו בתורה וידע כל הש"ס כולו התבונן לרגע וחשב, ושוב התבטא להרה"ק מבעלזא שאינו מכיר כזה ירושלמי, ולא ענה לו הרה"ק מבעלזא על זה. כמובן שהחסידיים הבעלזאיים רצו לדקרו ממש...

הדרשה הנפלאה על אחדות ומידות

עוד סיפר הגה"ח רבי נפתלי הירץ פוגל זצ"ל בשם אביו הנ"ל, שחסידי בעלזא היו ידועים כ'פאר פרימטע' הולכים לבושים בלויים ולא משנים דבר, ומהם חלק שהיו 'יושבים' בבית הרה"ק מהרי"ד זי"ע. לצד כל דבריהם הטובים שהיו בהם, היה להם גם חסרון גדול שהיו מקפידים מאד במי שלא מבין אותם בדיוק או לא מתנהג כמותם, שלא למדו לוותר ולהבין גם אחרים שאינם שייכים לחסידות זו או סתם לדרך החסידות וכדומה, ממילא היו הרבה ויכוחים ולפעמים אפילו סוערים. לעומתם, היתה דרכו של הס"ק מרן ה'אהבת ישראל' זי"ע, שהיה ידוע כענוותן וסובל את כולם וסובל הכל, מוותר ולא אכפת לו רק שיהיה שלום ואחדות.

במשך השבת שבע ברכות, היו שם כמה פעמים ויכוחים בין כמה חסידי ויזניץ שבאו לשבות שם על שבת שבע ברכות עם ה'יושבים' וחסידי בעלזא,

כי בבעלזא הלכו עוד אז רק עם עניבה בחולצה והיינו שלא היו תופרים כפתורים כלל בחולצה, רק עם עניבות משני הצדדים כמו בנעליים, ואילו חסידי ויזניץ שבאו כבר הלכו בחולצות עם כפתורים, ובגלל זה כבר היו נקראים אצל חסידי בעלזא מודרניים ולא סבלו זאת ה'יושבים', והיתה להם נטייה מכח זה לבטל את כל האדם וכל החסידויות האחרות בשביל זה.

הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע שזכה כבר להכיר את רבנו ה'שארית מנחם' זי"ע, אף שהיה עוד צעיר לימים אפילו לא בן שלושים, ציווה לשנות לו את המקום בליל שבת בתחילת השולחן הטהור וביקש שיושיבו אותו קרוב למזרח יותר, ואף כיבדו שיואיל בטובו לומר דרשה ביום השבת וקיבל עליו. וכן היה, שעוד בליל שבת אחרי השולחן הטהור, הכריזו שכן הרבי מויזניץ, ראש ישיבת 'בית ישראל' בויזניצא, יכבד את הקהל בדרשה למחרת היום אחר סעודת שבת.

כמנהגו של רבנו, שכל דרשה היתה כמה שעות, גם שם כן היה והתחיל בפלפולא דאורייתא וככה עבר לאחר שעה אריכתא לשאר העניינים וביניהם דיבר על האחדות שמתבקשת בכל חוגי החסידים שאחד יבין לשני ולחברו, וציטט את דברי זקנו הגדול מרן ה'צמח צדיק' זי"ע שאמר בעת היותו במעזיבו ונכנס לציונו הקדוש של הבעש"ט ואמר לו: "הייליגער בעל שם הקדוש! איהר האט אויס גיטרויטן אין אראפ גיברענגט א נייעם דרך אין עבודת השי"ת, דארפט איהר זעהן אז ווער ס'פארט און ויא אזוי ער פארט און צו וועמען ער פארט, אויף אייער וועג פארט ער, וממילא דארפט איהר זעהן אז יעדער וואס פארט אויף דיא וועגן זאל געהלפן ווערן".

בזאת אמר שם רבנו, כי גם כשיש ויכוחים בין החסידים והליטאים האשכנזים במה מתחילים פסוקי דזמרה, אם ב'הודו לה' קראו בשמו' או ב'מזמור שיר חנוכת', אבל כשמגיעים ל'כרוך שאמר והיה העולם' כולם מתאחדים ומתחברים יחד. כמו כן אמר שיש מקומות אצל החסידים ששרים בתפילת שבת מ'הכל יודוך' ויש ששרים מ'האל' הפותח' וכדומה עוד מנהגים, אבל כשמגיעים ל'אל אדון על כל המעשים' כולם מתחברים ובכל מקום אומרים זאת בנעימה מיוחדת.

ממילא כל הוויכוחים הקטנים הם אינם חשובים, כי צריך לדעת שכל הדרכים האלו הם מדרך של הבעש"ט ואנו כולנו הולכים על פי דרכו וצריכים להתאחד ולהתחבר יחד כשהדבר נוגע ל'אל אדון על כל המעשים'.

כשנכנס הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע לתפילת מנחה של שבת, שמע על הדרשה הנפלאה ואמר אחר-כך בתחילת סעודה שלישית למרן ה'אהבת ישראל' זי"ע על גדול פליאתו מה ששמע על הדרשה. הס"ק שלא רצה שיהיה חלילה עינא בישא ברבנו, סיבב את הדברים ואמר שגם בנו 'השחור' [מרן ה'אמרי חיים' זי"ע] הוא חשוב מאד ואינו נופל ממנו, והיינו שיש למרן ה'אמרי חיים' התנהגות של צנעה וסתר וכל דרכיו ומעשיו נראים מוזר, ואותו באמת קשה להכיר מה תוכו. על זה ענה הרה"ק מבעלזא, שאותו גם הוא לא יוכל לרמות.

הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע

הפלאות רעיון רבנו להקמת פנימייה

מספר הגה"ח רבי צבי מאיר פוגל שליט"א:

בהולכי עם הרה"ק בעל 'זכר חיים' מוישווא זי"ע, בשבת בבוקר י"ז תמוז תשכ"ד משכונת בית וגן בירושלים, סיפר לי, שבהיותו בביקור בארץ ישראל בשנת תשט"ו, הלך לבקר את האדמו"ר הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע, ואמר למשמשיו לכבד אותו בכבוד גדול מאד. והוא (הזכר חיים) תמה מאד על כך, ואז הסביר לו הרה"ק מבעלזא ואמר לו, שבזמנו כשהקים אביו הק' (רבנו) את הישיבה עם הפנימייה בוישווא, וזה עוד היה לפני שהקים כגון זה הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל בלובלין, לא הבינו אותו כל כך ואף אנחנו לא הבנו אותו למה הוא עושה ככה, אבל כעת אחרי שנות דור, אנחנו יודעים ומבינים מה גדול כוחו בהקמת ושארית הדור שיש לנו, ועד כמה גדול היתה ראייתו להבא וכמה פעל למען תורה לדורות.

ולמעשה, אמר לו הרה"ק מבעלזא כמתנצל ומבקש סליחה: אחרי שבזמנו כשהיה אביו הגה"ק מוישווא אצלנו בבעלזא בחתונת אחיו מרן ה'מקור ברוך' ודיברו מהישיבה הגדולה שהוא מנהל, עברנו אולי קצת בביטול על מה שאביכם הרב מוישווא היה זה שהקים ישיבה גדולה לבחורים למאות בחורים, והסתמכו על מה שאמרו בבעלזא שלא צריך מסגרת כזו ודי בזה שיושבים בחורים ועוסקים בתורה בכל השטיבלעך, אבל עתה הנני גם רואה שאכן כן צריכים לעשות ואי אפשר עתה לחנך בחורים בלי מסגרת ישיבה הכוללת לימודים וסדר שלם בתוך הישיבה.

שוב אמר לו הרה"ק מהר"א מבעלזא: "הנכם רואה שאני גם עשיתי כן, הקמנו ישיבה בירושלים עם מסגרת שלימה של אכילה שתיה ולינה, כמו שאביכם הגדול הבין כבר אז ועשה הראשון".

קידבה יתירה לנכד רבנו

בקיץ תש"ג שהה הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע בכודפסט, לאחר שנמלט מציפורני הנאצים ימ"ש (שהה שם מחודש אייר תש"ג עד טבת תש"ד), קודם עלייתו לארץ ישראל. כ"ק מרן אדמו"ר בעל 'תורת מרדכי' זי"ע למד באותו זמן בישיבת פאפא, וכשנסע לביתו בסוף זמן לביתו, עשה חניית ביניים בכודפסט ושבת אצל הרה"ק מבעלזא. התלווה אליו אז הרה"צ רבי נפתלי צבי האגער זצ"ל (שהיה אז בגיל בר מצוה) בן אדמו"ר הק' רבי ברוך זי"ע הי"ד, בנו של רבנו, שלמד גם כן בפאפא.

היות שהיו דחיפות בקהל הנוכחים, העמיד הרה"ק מבעלזא את רבי נפתלי צבי על ידו. בעת עריכת השולחן, נתן הרה"ק מבעלזא שיריים מהדגים תחילה להרה"צ רבי נפתלי צבי, כשהוא מסביר לאחיו הרה"ק רבי מרדכי מבילגורייתא זצ"ל: "הוא הנכד מן הבן הגדול" (מבני הס"ק האהבת ישראל זי"ע).

הרה"ק מבעלזא הראה כלפי נכד רבנו אותות חיבה ואהבה רחימאית ממש כאב אל בנו, ובשעה שאכל העיר לו שיזהר, כי יש בדגים עצמות, וכאשר עמד ללכת, ביקש ממנו שילבש סוודר, כדי שלא יצטנן.

הרה"ק רבי אברהם מרדכי מגוד זי"ע בעל "אמרי אמת"

הראה לו סוכתו הבנויה

כשהיה רבנו בפולין בקיץ תרצ"ז, לרגל נישואי בת גיסו הרה"ק רבי צבי חיים מרימנוב זי"ע, ביקר בחצר הקודש גור אצל הרה"ק בעל 'אמרי אמת' זי"ע.

לדאבונו, פרטים אודות ביקור זה כמעט שאינם ידועים לנו, כי אם פרט אחד: רבנו סיפר בשובו משם, שהרה"ק ה'אמרי אמת' הראה לו את סוכתו הבנויה.

הגה"ק בעל "מנחת אלעזר" ממונקאטש זי"ע

לא היה דבר אחד שלא ידע

הערכה רבה רחש הגה"ק ממונקאטש לרבנו, למרות גילו הצעיר ממנו בהרבה.

סיפר התלמיד הוותיק הרה"ח ר' משה הערש ראזנבערג ז"ל: בביקורו של רבנו בעיר מונקאטש, היה שם חסיד מופלג הגה"ח רבי משה לייב בירנבוים זצ"ל, שהיה ממקורבי הגה"ק ה'מנחת אלעזר' זי"ע ושאל את רבו הק' ממונקאטש האם ילך לבקר אצל הרב מוישווא שהגיע לעיר, אך הגה"ק ממונקאטש היה טרוד מאד בסדר יומו העמוס בהרבצת תורה, ואמר לו שאין פנאי בידו ללכת לבקרו, אבל יכול הוא להזמינו אצלו ל'וועטשערע' (ארוחת ערב).

אחרי הביקור הממושך, שח הגה"ק ממונקאטש בפליאה גדולה לרבי משה לייב: "יש לי ארבעה חלקי שו"ע בארון, וכן יש לי הרבה מאד ספרים וגם ספרי קבלה לרוב, ובכל מקום שדיברתי אתו, 'איז ער געווען אינדערהיים', ולא היה אפילו דבר אחד שלא ידע בו".

ואכן, אחרי הסתלקות הגה"ק ממונקאטש בשנת תרצ"ז, התקשר רבי משה לייב בירנבוים ברבנו הק' מוישווא והיה חסיד נלהב, ובשעת הלוייתו של רבנו ראה ר' משה הערש את ר' משה לייב בוכה ומתאבל ביותר, עד הכה ראשו בכותל בגודל צערו כי ניטלה ממנו עטרת ראשו. ניצוין ששהמנחת אלעזר התבטא עליו (רבי משה לייב בירנבוים) שהוא חשוב אצלו יותר מחמש מאות חסידים אחרים].

הדרשה המופלאה במרחץ סוברנאץ

הרה"ח ר' ברוך גרינפעלד ז"ל מסיטשעל, מתלמידי רבנו הק' מוישווא, היה פעם עם מרן הס"ק בעל 'אהבת ישראל' זי"ע, שבשבת-קודש במרחץ סוברנאץ - אחד ממקומות המרפא שהגיעו אליו צדיקים רבים ורבנים נודעים. באותה שבת אכן הזדמנו לשם רבנים וצדיקים, וביניהם הגה"ק בעל 'מנחת אלעזר' זי"ע ממונקאטש. היה מסוכם שבשבת-קודש הבאה ידרוש הגה"ק ממונקאטש על הדברים העומדים על הפרק וצריכים התעוררות, כידוע שהיה פה מפיק מרגליות ונואם בחסד עליו, צועק ומרעיש עולמות על כל פרצה ופרצה אף הקטנה ביותר.

והנה, כפתע פתאום, בכוקרו של ערב שבת יום השישי, נשמע קול בכית המדרש המקומי, שכנו של הרבי מויז'ניץ, הרב מוישווא, הגיע לשהות במחיצתו של אביו בשבת-קודש, והקהל שהיה רוב-רובו אנשים שאינם מקומיים, נפשם איוותה לשמוע את רבנו בדרשתו, מאחר וכולם ידעו שכל לב נמס בעת דרשותיו החביבות.

כיון שכך, החליטו לשנות את התכנית וביקשו מרבנו להשמיע את הדרשה המרכזית בפני כל האורחים, בפרט שהיתה זו שבת קרובה לחודש אלול ורצו שהקהל יתעורר לתשובה לקראת חודש הרחמים והסליחות. האחראים גם הלכו לפייס את הגה"ק ממונקאטש על שביטלו את דרשתו, אבל אדרבה הוא שמח מאד שלא יצטרך להכין את עצמו וגם על שיוכל לשמוע פעם אחת את הגה"ק מוישווא נואם ברבים.

ביום שבת-קודש אחרי הסעודה, נעמד רבנו ונשא דרשה ארוכה שנמשכה כמה שעות עד תפילת מנחה, כאשר בתוך הבאים היה כמובן הגה"ק ממונקאטש שהקשיב לכל מילה שיצאה מפיו המתוק והקולח, והפליא ביותר אחרי הדרשה איך שאמר הכל בעיניים עצומות ולא הביט כלל על הקהל הגדול משך כמה שעות. לפני תפילת מנחה, הקדים אביו הק' בעל 'אהבת ישראל' לבוא לבית המדרש, כי רצה לשמוע את בנו מדבר, אך עמד בחוץ ליד דלת הכניסה כדי שלא יראוהו. במהלך הדרשה התבטא בפני הגבאים בלשונו הטהורה: "גם לי לא יזיק אם אשמע מוסר מיהודי שלומד תורה לשמה כל ימיו ומוסר נפשו בעד תורה", ועמד שם עד שהגיע זמן מנחה ואז נכנס לבית המדרש, וכך הבין רבנו שעליו לסיים את דבריו.

סיים הרה"ח ר' ברוך גרינפעלד ז"ל ששמע את הגבאי של מרן ה'אהבת ישראל' כשהוא אומר לידידיו: "כן, כן, אם הרבי נוסע על שבת קודש ובנו הגאון רבי מנחם מענדיל מווישווא בא ואומר דרשה, רואים ומתוודעים כולם מה היא ויז'ניץ..."

על אותה שבת סיפר הרה"ח ר' אברהם אנגלמן ז"ל עם עוד כמה פרטים חשובים, כי בעת שהיה הס"ק בשבת קודש בסובראנץ כשנה לפני הסתלקותו, היה שם גם באותו זמן הגה"ק ה'מנחת אלעזר' זי"ע ממונקאטש, וכשהיה רבנו ה'שארית מנחם' שם על שבת קודש עם אביו הק', אמר שם דרשה, והיות ששמע שגם ה'מנחת אלעזר' מתעתד להגיע לשמוע את הדרשה שלו, לכבודו אמר שם את חלק הפלפול של הדרוש על פסק הלכה שנפסק ב'דרכי

תשובה, וכך טייל ב'דרכי תשובה' שם לארכו ולרחבו של הלכה זו, ושוכח
אמר את חלק האגדה.

על אותה דרשה מופלאה של רבנו בצהרי יום השבת, מסופר כי קהל רב
בא להתענג על אמריו הנעימים, בראשם הגה"ק ממונקאטש, שהסביר כי
בראותו קהל כה גדול נוהר לבית הכנסת, החליט גם הוא להצטרף אליהם.
בתום הדרשה התבטא הגה"ק ממונקאטש בהתפעלות רבה: "כבר שמעתי
גדולים וטובים בדרשותיהם, אך כזאת טרם שמעתי, כדאי לרוץ אף בשבת על
מנת להאזין לדרשה שכזו!"

ביקור רבנו במונקאטש אחרי יסוד אגו"י

תקופה קצרה לאחר התייסדותו של סניף 'אגודת ישראל' בושווא, ביזמתו
ובנשיאותו של רבנו, הזדמן רבנו למונקאטש, והיות שהתנגדותו של הגה"ק
ממונקאטש לכל התארגנות מפלגתית - כולל אגודת ישראל - היתה מן
המפורסמות, נמנע רבנו מלהודיע על ביקורו הצפוי אצלו. עם שמוע הגה"ק
ממונקאטש על בואו של רבנו, יצא לקראתו והכריז בתקיפות כדרכו בקודש:
"אגודיסט'ן לאז איך נישט אריין!"

הצטדק רבנו והסביר במשל: הנה החומר "נפטלין" המיועד לשימור בגדים
והגנתם מפני פגעי העש וכדו', באם יניחוהו אצל בגד טוב ושמייש - עלול
הוא לקלקלו. הוא הדין בענייננו, בעירכם מונקאטש שהיא עיר ואם בישראל
ובה יהודים יראים ושלמים אין אמנם צורך באגודת ישראל, אולם בעירנו הרי
לדאבוני הרב החלו מנשבות רוחות זרות ורעות וחובה עלינו לעמוד בפרץ
בכל טצדקי אפשרית, למען נוכל להוות משקל נגד לכוחות הרע, וזה לעומת
זה עשה האלקים.

לכסוף הוסיף רבנו בתקיפות-מה: "מלבד זאת, הרי הנני בנו של הרבי
מויז'ניץ!" כיוון ששמע זאת הגה"ק ממונקאטש, נענה ואמר: "בתור בנו
של הרבי מויז'ניץ הנכם מוזמנים פנימה!" וכך נועדו לשיחה ערה בפלפולא
דאורייתא, שיחה שנמשכה שעה ארוכה, כשרבנו מפגין את בקיאותו, כשבכל
נושא שהעלה הגה"ק ממונקאטש לדיון, חיווה רבנו את דעתו כשהוא מתבסס
בבקיאותו על דברי הראשונים והאחרונים. גם בביקור זה כיבד הגה"ק
ממונקאטש את רבנו באחד מספריו, ונושא אגודת ישראל כמעט שלא הוזכר
[מלבד במשפט התמרמרות בודד שבו יצא הגה"ק ממונקאטש ידי חובת מחאה].

על ביקור זה סיפר התלמיד הרה"ח ר' משה הערש ראזנבערג ז"ל, כי בשוב רבנו ממונקאטש, הביא עמו ספרים חדשים רבים שרכש בעת נסיעתו. בתוך ימים ספורים כבר הספיק לעבור על כולם, ולומר באזני תלמידיו דברים מעניינים שראה בהם.

"גאון עולם, מלא וגדוש בתורה"

לאחר הסתלקותו של מרן הס"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע, הפליג הגה"ק ממונקאטש רבות בשבחו של רבנו, כשבין היתר התבטא עליו: "הרבי מויז'ניץ הותיר אחריו בן שהוא גאון עולם, מלא וגדוש בתורה"!

הרה"ק בעל "חקל יצחק" מספינקא זצ"ל הי"ד

זה אל זה יעריצו

קשרי הערכה שררו ביניהם למרות שהרה"ק מספינקא היה מבוגר מרבנו בכי"ד שנים. כאשר שבת פעם הרה"ק מספינקא בוישווא כיבדו רבנו לערוך את שולחנו בבנין הישיבה. וסיפר התלמיד הוותיק הרה"ח ר' משה הערש ראזנבערג ז"ל: "כשהגיע הרה"ק מספינקא פעם לעשות את השבת בוישווא, ביקש רבנו ה'שארית מנחם' ללכת להתפלל אצלו מחמת גודל קרבתו וידידותו עמו, אבל ה'חקל יצחק' לא הסכים לרבנו שיבוא אליו כי ראה בכך פחיתות כבוד שרבנו יעזוב את תלמידיו ויבוא להתפלל אצלו כאחד החסידים, ורבנו קיבל את דבריו בהבנה אבל אמר על זה: "ער האט די בייטש אין די הענט", כלומר שהוא גדול יותר ממנו ומחויב לציית לדבריו.

באחד מביקוריו בוישווא הזמין רבנו את הרה"ק מספינקא לסעוד עמו פת שחרית, ובסעודה לא הרשה למשמשו להיות נוכח, כי אם שימש בעצמו את אורחו הדגול. כשערך פעם רבנו ביקור אצל הרה"ק מספינקא, כובד במיני פירות ממותקים [איינגעמאכטס]. התנצל רבנו לפני הרה"ק ה'חקל יצחק' ואמר: "הנה לי אסור לאכול מאכל זה מטעמי בריאות [כידוע סבל רבנו ממחלת הסוכר], אולם באם הרבי מספינקא יצוה עלי לאכול - אשמע לקולו..."

נביא כאן פרפרת נאה שהייתה בין שניהם באחד השיחים כשנפגשו ביניהם:

באחד מביקוריו של רבנו אצל הרה"ק ה'חקל יצחק' זי"ע, הקשה לפניו על

מאמרם ז"ל (פסחים מא.) המבשל את הפסח בחמי טבריא חייב משום צלי אש, והלא חמי טבריא הם הרי בטבריא, אם כן כבר נפסל הפסח בעצם הוצאתו מירושלים?! ענהו הרה"ק מספינקא על אתר, דבגמ' (שבת לט.) אמרו שחמי טבריא הוי תולדות האור, דחלפי אפיתחא דגיהנם, והנה במס' עירובין (יט.) אמר ר' ירמי' ב"ר אלעזר שלשה פתחים יש לגיהנם, אחד במדבר אחד בים ואחד בירושלים. אם כן איפוא ייתכן שחמי טבריא עברו אפיתחא דגיהנם - על אותו הפתח - שבירושלים ובשעת המעבר בישראל בהם את הפסח... (עייין שו"ת 'חקל יצחק' סי' פה).

מעורבותו של רבנו ברבנות העיר קראלי

הרה"ק בעל 'חקל יצחק' זי"ע מספינקא ביקר פעם בווישווא והגיע גם לביקור אצל מרן ה'שארית מנחם' זי"ע והסתגר עמו למשך כמעט שעתיים. על אף שלמעשה לא היה שם רשמית אף אחד בחדר, התברר אחר כך שהם דנו ביניהם בענין ברבנות קראלי, שהיה שם חתנו של ה'חקל יצחק', הגה"צ רבי אביש הורביץ זצ"ל, ובאותה תקופה גם הרה"ק מסאטמאר זי"ע שעזב אז את רבנות קראלי, לטובת העיר סאטמאר, ורצה להעמיד על מקומו רב אחר, וכמובן שנהייתה שם מחלוקה אדירה בענין זה, כפי שידוע לכל כותבי הקורות והעתים של זמניהם.

בתוך השיחה הכמוסה הביע ה'חקל יצחק' את אכזבתו על כך שלא שמע שום תמיכה מצדיקי גזע בית ויז'ניץ, כחתנו רבי אביש הורביץ שהוא הראוי להישאר ברבנות קראלי. הרה"ק מספינקא העלה באוזני רבנו הק' מווישווא, כי בזמנו בעת שהיתה המחלוקת הגדולה בין ויז'ניץ לסיגעט, כשחסידי סיגעט התחילו לערער על הכסף שניתן ונאסף ברומניה ובמרמרוש ובכל הסביבה על ידי המוני כלל ישראל לקופת רבי מאיר בעל הנס של חסידי ויז'ניץ, והם מעבירים את הכספים לבני הכולל של ויז'ניץ בארץ ישראל, שגם להם מגיע מהכספים האלו והם ישלחו אותם לארץ ישראל על ידי שלוחם ולטובת עניי בני הכולל שהם דווקא חסידי סיגעט. ואז במחלוקת זו יצא ה'חקל יצחק' להגן על כבודו של הסבא קדישא בכל עוז ותעצומות.

ידוע שה'חקל יצחק' יצחק' בזמנו הוציא קונטרס בשם 'אזהרות ומכתבים' על מעות רבי מאיר בעל הנס והנשיאות במחוז מרמרוש, ויש שם מכתבים של הגאון הנודע רבי משה צבי פוקס זצ"ל רבה של גרויסווארדיין, וכן של הגאון רבי אלעזר דייטש זצ"ל רבה של באניהד, והרב הראשי של בודפשט הגאון

המפורסם רבי ישעי' זילברשטיין זצ"ל בעל 'מעשי למלך', שכולם מצדיקים את הצד של ויז'ניץ שלא לשנות מאומה מסדר הכספים כמו שהיה עד עתה שהנשיאות הוא אצל אדמור"י ויז'ניץ והם מחלקים בשוה ובטוב לכל העניים שבארץ ישראל שהגיעו לשם מערי מרמרוש ללא הבדל לאיזה חסידות שהוא שייך.

במיוחד היה ה'חקל יצחק' עומד לצידם של חסידי ויז'ניץ בכמה וכמה עיירות שלא ישנו כלל את ענייני התרומות של כל העיירות מלידת הכסף לכולל אחר, ועתה כשהוא את מנהל הויכוח הגדול בקראלי על רבנות חתנו היקר עם הרה"ק מסאטמאר זי"ע, אינו שומע מכל גזע המלוכה של בית ויז'ניץ שום התייחסות לנידון, ואין אף אחד מהם שיבוא לעזור לו בכל החזית.

מרן ה'שארית מנחם' זי"ע הסביר לו בארוכה, שבאמת אם מסתכלים באופן שטחי על הבעיה, הוא צודק מאד וכאילו אחד אומר אני עזרתי לכם בשעת מבחן וצרה, גם אתה תהא לעזרתי. אבל באמת לא כן הוא, כי ויז'ניץ תמיד היו נגד גזע המחלוקת בכל מקום שהוא, וגם אז במחלוקת קופות הצדקה היא התעוררה עליו ועל חסידות ויז'ניץ שאף שהיה הכל שלא בצדק כלל, היה אביו הק' בעל 'אהבת ישראל' זי"ע נוטה לוותר ולא לילך ולהופיע כלל לדיון, רק בניו לא נתנו לו לוותר על ההליכה בבית משפט מפני קיפוח העניים שבארץ ישראל, ואמר לו רבנו, כי זה היה דעתו וגם דעת שאר האחים ה'דמשק אליעזר' וה'אמרי חיים' ככה.

המשיך רבנו והסביר להרה"ק ה'חקל יצחק' בנעימות, כי לפי זה אנחנו לא יכולים ומורשים להתערב בשום מחלוקת כלל. כמוכן שאין אנו כופרים בהכרת הטוב ולא נהיה כפויי טובה, אבל הכל בגדר הנכון והמוכן בלי להתערב בשום צד של המחלוקת הזו. רבנו גם הדגיש לפניו שהוא מוכן לעזור לו בכל אפשרות, אך רק לא על ידי נקיטת עמדה בצידה של המחלוקת. בזה הסתיימה הפגישה הזו ביניהם.

וסיפר הרה"ח ר' בן ציון טאבאק ז"ל, שנכח שם באותה עת, שאחר כך כשהיתה אסיפה כללית של כל הרבנים של טרנסילבניה [מועצת רבני טרנסילבניה], שהתכנסו בה כל מאות הרבנים מכל ערי וישובי המחוז, וביניהם היו יושבי ראש רבנים גדולים ובהם גם רבנו, הרה"ק מסאטמאר והגאון ר' קאפיל וועזעל יו"ר. כששמע רבנו שהגאון רבי אביש הורביץ זצ"ל חתנו של ה'חקל יצחק' ורבה של קראלי המוכר מגיע לכנס, הרי שמיד כשנכנס לאולם

ירד רבנו מהבימה והלך עד לשער הכניסה לקבל פניו, הכניסו לאולם והושיבו במקום מכובד על הבימה.

אז ראו כל הצדיקים והרבנים שם שרבנו היה היחיד שהראה לו חיבה ולא רק חיבה אלא חיבה יתירה וכיבדו מאד, ודיברו שם ביניהם הרבנים שהרבה מהם פחדו לתת לו חיזוק פומבי כדי שלא להרגיז את הצד שכנגד שהם היו חסידי סיגעט ותומכים של הרה"ק מסאטמאר זי"ע, שבזה מה שעושה לו הרב מווישווא הוא נותן לו כאילו כוח הרשאה להיאבק על רבנותו.

חיבור דבריו אחת לאחת בכישרון נפלא

בכל ענייני המינויים, כשהיה צורך למנות בעיר ווישווא או הגלילות לרבנות, שו"ב או חזנים וכדומה, היו מתוועדים כל רבני האזור ואדמו"רי האזור והכל נעשה בהסכמת כולם. בעת שנבחר רבנו לכהן כרבה של ווישווא, צורפו לו כל הגלילות מסביב לכהן שם כרבנות, והיה הוא הרב על עוד שמונה עשרה ישובים וכפרים בסביבות ווישווא, אך רבנו שלא רצה לישא בעול כבד כזה של כל הישובים, הושיב רבנים בכל כפר וכפר עד כמה שהיתה לו ידו מגעת, ורק בדברים היותר כבדים וקשים, באו לשאול אצלו ולהתוועד, אולם מינויים של רבנים ושו"ב וכדומה, היה הכל בידי רבנו שהיתה לו זכות למנוע מינויים כאלו שלא לרוחו, אבל בכל אופן התייעצו יחד והשתדלו שיהיה נעשה על דעת כל הרבנים.

סיפר התלמיד הרה"ח ר' משה ישראל גנוט ז"ל ובתוספת דברים הגה"ח רבי יוסף שמואל פוגל זצ"ל, כי פעם אחת התוועדו כל הרבנים האלו בעיר ווישווא בענין שו"ב בישוב ביסטריץ, ובא לשם גם הרה"ק ה'חקל יצחק' זי"ע מספינקא והגה"צ המפורסם רבי משה ישראל פלדמן זצ"ל רבה של דארגמערשט ונכדו חביבו של הרב מברעזאן בעל 'דעת תורה', ועוד רבנים.

בסיום הישיבה והקראת ההחלטות שהתקבלו, ביקש רבנו את כבוד הרבנים הגדולים בלשון 'צדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלי לינה' - בלי לבקר בישיבה הקדושה של ווישווא?! והם נענו לו ובאו לביקור בישיבה. רבנו כיבד את האדמו"ר מספינקא ה'חקל יצחק' שיאמר דברי תורה לפני הבחורים, ואכן אמר על הפרשה כמה דברי תורה יפים ומחודדים שהיה בהם גם תוכן עשיר של למדנות וגם חסידות, אבל כל דבר תורה שאמר, לא היה לו שום קשר והמשך לדבר תורה הקודם, אלא העתיקם כמו שהם מלוח לבו. אח"כ

לקח רבנו את שרביט הדיבור ואמר שהוא כראש הישיבה יסביר בארוכה לבני הישיבה את תוכן אמרותיו של ה'חקל יצחק' כדי שיהיה מובן לכל תלמיד מה הוא צריך ללמוד מכך...

כך עמד רבנו והסביר וקיים כל המאמרים יחד כאילו הם דבר תורה אחד גדול ופלפול, ושילב בהלכה ואגדה את כל המאמרים האלו שאמרם ה'חקל יצחק' בטוב טעם ודעת. במשך כל הזמן שרבנו דיבר, ישב הרה"ק מספינקא בהכנעה יתירה כעבדא קמיה מריה, אך רבנו לא סבל זאת שהרי ה'חקל יצחק' היה מבוגר ממנו בהרבה שנים, וניסה לבדחו קצת כמה פעמים תוך כדי דיבורו, שלא יהיה יושב כתלמיד ושיהיה יותר זקוף במעמד הזה, אבל לא כל כך הצליח...

שוב אחרי דרשתו של רבנו, ציוה להביא קערת פירות לשולחן וכיבד את הרבנים לטעום מהם. כנהוג אצל הרבנים, כשיש הרבה סוגים של פירות, מיד עולה שאלה מה עדיף ועל מה הברכה הראשונה שצריכים לברך, וכך היה ויכוח ער ביניהם, וגם אז ישב ה'חקל יצחק' כתלמיד לפני רבו. הדבר הפריע מאד לרבנו ועבר ממקומו והתיישב ממש על ידו, פתח את מעיל הקפטן שלבש והוציא את שעונו עם השרשרת ושיחק עם השרשרת הזאת וזרקו אנה ואנה, והרה"ק מספינקא בעת שהסתכל עליו מה הוא עושה, בידחו בדבר טעם וחיך מלוא פניו וככה נפרדו.

פלפול חריף ועמוק בין שניהם

העיד וסיפר הגאון החסיד רבי יוסף שמואל פוגל זצ"ל:

פעם הגיע הרה"ק ה'חקל יצחק' זי"ע מספינקא לשהות כמה ימים בווישווא למנוחה, והיתה לו שם דירת נופש העשויה עצים בתוך היער, והלך רבנו עם כמה בחורים לבקר וגם אני הייתי בתוכם. בהגיעם לשם, פגשו שם עוד תלמיד חכם גדול שדיבר עם הרה"ק מספינקא בדברי תורה, וכדרכה של תורה גם ה'חקל יצחק' ענה בדברי תורה ובפסקי הלכה שהיו מונחים שם. רבנו, כדרכו תמיד, אף שהיה עדיין עוד עומד שם, לקח לו את השרשרת של השעון וסובבה אצל ידיו והיה נדמה לו שבכלל לא שומע מה שהם מדברים, אבל שוב לקח לו רבנו כדרכו את רשות הדיבור להוסיף על דבריהם ואמר שם פלפול עצום גג על גג על הענין שהיה מדובר מקודם, והיה נראה כאילו היה מכון כמה ימים על איזה נושא הולך לדבר שם והיה לפלא.

היות ורבנו היה שם יותר צעיר משני הרבנים שישבו שם, נשאר הוא עומד מסביב לשולחן ולא התיישב אלא חצי ישיבה וחצי מסובין, וכשראה את ה'חקל יצחק' מקשיב לדבריו באופן מיוחד כזה, שהיה גם נראה שהוא מכניע עצמו בפניו או בפני תורתו, היה מפריע לו זאת.

סיים רבי יוסף שמואל והעיד: "אנו יצאנו משם בהתרגשות גדולה ממה שראינו ושמענו מכל המקורבים שהיו שם לצד כל הג' הגאונים, איך שרבנו ה'שארית מנחם' תוך כמה חרוזים והקדמות סתר את כל הבנין שכנוהו הדוברים לפניו".

גודל ההערכה כלפי רבנו וחסידיו החשובים

סיפר התלמיד החשוב הגה"ח רבי שמואל גנץ ז"ל מבני-ברק, שאביו הגה"ח רבי שואל לייב גנץ זצ"ל, היה נוסע הרבה פעמים לצורך פרנסתו עם הרכבת מהכא להתם. פעם אחת היתה לו זכייה שבנוסעו עם הרכבת מפעטרוע דרך סאטמאר, עלה על הרכבת בסאטמאר הרה"ק ה'חקל יצחק' זי"ע מספינקא, והיתה דרך נסיעתו יותר משתי שעות עד המקום שרצה להגיע אליו. רבי שואל לייב היה אז מאד עייף ורדום, אבל בראותו את ה'חקל יצחק' עולה על הרכבת ניגש אליו, כי לא היו עמו עוד אנשים הרבה, אולי גבאי אחד.

הרה"ק ה'חקל יצחק' הבחין מיד שזה העומד לפניו הוא איש מכובד וחשוב, ושאלו על מעמדו. סיפר לו רבי שואל לייב שהוא חסיד ויז'ניץ ומקורב מאד למרן ה'שארית מנחם' זי"ע. אמר לו הרה"ק מספינקא: "אני מאד מכבד ומרגיש קרוב לרבך מווישווא, ואני מבין שגם אתה תלמיד חכם, אם כן בוא שב על ידי". כמובן שהתיישב על יד ה'חקל יצחק' ומאז לערך שעתיים ויותר לא פסק ה'חקל יצחק' פומיה מגירסא, והיה רבי שואל לייב אומר: "אני יכול להעיד עליו שהיה גאון עצום, ולא לחינם שני הגאונים האלו (רבנו הק' מווישווא והרה"ק ה'חקל יצחק') אהבו אחד את השני כל כך טוב".

על ימי חול המועד בגאולה העתידה

בהיותי לפני שנים רבות באנטווערפן, סיפר לי הגאון החסיד רבי יוסף וייס זצ"ל מחשובי תלמידי רבנו והשו"ב של אנטווערפן, שהוא זוכר ביקור מרומם עת הגיע הרה"ק ה'חקל יצחק' זי"ע מספינקא לבקר את רבנו בעיר וישווא, והרבה זמן דיברו הצדיקים כשהם סגורים בחדר לבד, אבל לקראת

סוף השיחה כבר נפתחו השערים ונכנסו עוד כמה בחורים למקום המפגש, ואז שמע את רבנו אומר בשם הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע שהיה אומר, כי את ימי חולו של מועד הוא מאד אוהב, שיש בהם שני דברים שאינם במועדים אחרים, גם שאפשר ליתן ממון וכסף לצדקה אף שיש בו קדושת יום טוב, וגם שאומרים בו קדושת כתר.

עוד אמר רבנו משמיה דהרה"ק מבארדיטשוב והוא גם מימרא של עוד צדיקים לבית רוז'ין, שאמרו כי בעזה"ת בימי הגאולה שאנו מצפים לה, הרי יהיה תשעה באב יום טוב וכמו שהיה בימי בית שני אחרי שנבנה הבית השני, ובוודאי יהיה גם שבעה עשר בתמוז יום טוב, ויש לומר שאכן יום שבעה עשר בתמוז יהיה היום הראשון של היו"ט ותשעה באב היום האחרון של יו"ט, וביני לביני במקום בין המצרים שהיו לנו, יהיו ימי חול המועד בכל ג' שבועות אלו.

כן אמר רבנו בשם הרה"ק מבארדיטשוב, ואילו מרן ה'חקל יצחק' אמר אחר כך: "ואני אומר שלא כן יהיה, אלא שהיום הראשון של החג יהיה בתשעה באב, והיום האחרון של החג יהיה בשבעה עשר בתמוז, וביני לביני כל השנה יהיה בעזה"ת חולו של מועד..."

דעתו נגד הניתוח האחרון

סיפר הרה"ח ר' אברהם גוטליב ז"ל, שאביו הגה"צ רבי יהודה גוטליב זצ"ל [בן הגה"צ היגל יעקב' זצ"ל ממישקולץ], הגיע לוישווא על שבת קודש פרשת וישב תש"א, לרגל יארצייט של אחד ממשפחת אבותיו שהיו טמונים שם, ובתוך כך היה בדעתו לבקר בבית החיים בווישווא כי שם היו לו עוד כמה קברים מבני משפחתו.

בשבת זו עדיין היה רבנו מחוץ לגלילות ווישווא, אחרי שבאותן שבתות נסע לבקר בכל הסביבה למקומות שונים לחיזוק היהדות ולרגל המצב הקשה שהיה שורר אז בכל מקום מפני אימת מלחמת העולם שכבר פרצה בהרבה מחוזות, והיו גם גזירות קשות על הדת היהודית ונגד כל איש יהודי באשר הוא, ואותה שבת פרשת וישב היתה השבת האחרונה לפני שרבנו חזר לביתו כשהוא חולה מסוכן ר"ל.

תיכף אחרי שבת, בהיותו עדיין בווישווא, הלך ביום ראשון לבית העלמין המקומי ומצא שם יהודים מהעיר שבאו להתפלל על קבריהם של הצדיקים

והחסידים שם, לרפואתו השלימה של רבנו, כי אז נודע הדבר ברבים אודות המחלה הקשה שרבנו סובל ממנה ל"ע.

כמובן שביקשוהו ראשי הקהילה ועוד יהודים חסידים שהיו גרים שם, שמכיוון שהוא נוסע הביתה למחוז חפצו לסעקלהיד ויעבור דרך העיר סעליש, שיואיל בטובו להיכנס אל הרה"ק ה'חקל יצחק' זי"ע מספינקא מיד בהגיעו לשם ולספר לו כל העניין, ולבקש ממנו ברכה לרפואה שלימה, וכמו-כן לשאול מה דעת מרן ה'חקל יצחק' האם לנתח את מקום המוגלה שהיה לרבנו בגבו או שלא לנתח בגלל הסכנה מאחר שהוא סובל ממחלת הצוקר באופן חמור ביותר.

כמובן שמיד נסע הגר"י גוטליב לביתו דרך סעליש ונכנס כמסוכם אל מרן ה'חקל יצחק' ושאל מה לעשות לגבי הניתוח, ותשובתו היתה שדעתו נוטה שלא לנתח. כמובן ששלח את התשובה תיכף ומיד על ידי גלויה דרך הדואר לווישווא, ומשם העבירו מיד את התשובה על ידי טלגרם לקלויזנבורג, אבל כשהגיעה התשובה בחזרה לקלויזנבורג כבר היה כמה שעות לאחר הניתוח.

גרסא אחרת ודומה להנ"ל סיפר הרה"ח ר' בנציון טאבאק ז"ל, כי אחרי שהגיע אל רבנו דו"ח הרופאים שביקרוהו ומצאו לו פצע על גבו מלמעלה שהוא נהיה לו מן הסכרת שסבל עליה מאד והם קבעו שפצע כזה עלול להתפתח עוד ועוד עד לסכנת נפשות, ולכן המליצו שיעבור מהר ניתוח דחוף על זה כדי להציל מצבו מהסכרת שגוברת עליו מיום ליום.

לפני שהחליט רבנו לנסוע ולצאת לקלויזנבורג בחודש כסלו תש"א לעשות את הניתוח, שלח גלויה או מברק אל ידידי נפשו הרה"ק ה'חקל יצחק' זי"ע מספינקא ובו הוא מתייעץ עמו האם לעשות הניתוח, וכמובן שכיוון שהדבר לפי דעתם לא סובל דיחוי הוא נוסע לקלויזנבורג ועד שיגיע לשם ויעשו כל ההכנות, אם הרבי מספינקא לא יסכים לכך יודיעו לו ולא יכנס להניתוח.

הרה"ק ה'חקל יצחק', כשקיבל הגלויה או המברק היה בדעתו שלא לעשות הניתוח ולפי מצבו יכול להיות סכנת חיים בזה במקום רפואה. ואמר ר' בנציון ששמע בארה"ב מאת הגאון רבי יהודה גוטליב מחסידי ספינקא, שהוא היה בתחילה השליח של מרן ה'שארית מנחם' אל ה'חקל יצחק' עם קויטל ופדיון נפש לרפואה שלימה, ואחר שמסר השליחות אל ה'חקל יצחק' ובירך אותו ברפואה שלימה, נאנח הרה"ק מספינקא ואמר: "דעתי הוא שלא ילך לניתוח", ושלחו חזרה במברק רק שהרבי מברך ברפואה שלימה.

שוב קרא לו הרה"ק מספינקא לרבי יהודה בחזרה וביקש ממנו שמיד יסע או לוישו או לקלוזינבורג להודיע בשמו שהוא מתנגד להניתוח האמור, והשי"ת ישלח לו רפואה שלימה. ובאמת יצא רבי יהודה לדרונו מיד כדי להגיע למרן רבנו זי"ע, אבל מאת ה' היתה זאת שהתעכב בדרך לערך יום יומיים, ועד שהגיעה תשובת ה'חקל יצחק' לרבנו בקלוזינבורג על ידי השליח כבר היה אחר הניתוח שלא הצליח ור"ל שבק חיים אחר כך.

במלחמת הרשות הכתוב מדבר

הרה"ק רבי יעקב יוסף מספינקא זי"ע, נכדו של הרה"ק ה'חקל יצחק' זי"ע [ממלא מקומו לאחר השואה הנוראה], הזדמן בבחרותו (בהיותו משודך עם בת הרה"ק רבי אלתר מנחם מענדיל מבורשא הי"ד) לוישווא והוזמן לשאת דברים בהיכל הישיבה. לאור זאת בא אל רבנו לקבל הורמנותו לנאום לפני התלמידים.

גם לו רבנו כדברים האלו: הכתוב אומר (דברים כא, ג) "כי תצא למלחמה על אויבך", ומפרש רש"י: "במלחמת הרשות הכתוב מדבר". וכבר דרשו בספה"ק (עי' "צמח צדיק") דקאי על מלחמת האויב הגדול הרובץ לפתחנו הוא היצר הרע, אשר כנגדו יש להילחם באמצעות תוכחת מוסר, "הוכח תוכיח את עמיתך".

וזה מורה לנו הכתוב, "כי תצא למלחמה על אויבך" - בדברי מוסר ותוכחה - "ונתנו ה' אלקיך בידך" - הרי תורת ה' נתונה בידך ומקראי קודש מסורים לך לפרשם כרצונך לפי הזמן והענין הנדרש להתעוררות ולתוכחה, אף אם אין הדרוש מבורר כל כך בפשט הכתוב. אולם אם "במלחמת הרשות" - אם ברצונך לשאת דברי תורה נאים בדרך צחות ומשל ומליצה להנות בהם בני אדם לתפארת הדרוש - או אז "הכתוב מדבר", צריך שיהא הדרוש מתאים לענינם הנכון של הכתובים, מקבילות הלולאות.

כמו-כן מסופר שנכדו הרה"ק רבי שמואל צבי מספינקא זי"ע הגיע לעיר וישווא במשך תקופה, כדי לקבל היתר הוראה מרבנו.

הגה"ק בעל "קדושת ציון" מבאבוב זי"ע הי"ד

"ער שמועסט שיזן"

סיפר כ"ק אדמו"ר מבאבוב שליט"א בשם אביו כ"ק אדמו"ר בעל "דברי

שלמה" מבאבוב זצוק"ל: פעם כשהיה הגה"ק ה"קדושת ציון" זי"ע בקרעניץ ביקר אצלו רבנו, וזה היה עוד בחיים חיתו של מרן האהבת ישראל', שלח ה"קדושת ציון" את אחד הבחורים שיקרא את בנו האדמו"ר ה"דברי שלמה" שיהיה נוכח בעת שיחתם, ואחר-כך אמר לבנו: "רצייתי שתשמע נועם שיחתו של הרב מוישווא, ער שמועסט שיין"...

מסופר גם, שהגה"ק ה"קדושת ציון" התבטא ביחס לתלמידי ישיבתו, כי מי שחפץ לזכות ב"התרת הוראה" מעולה, שיתייצב למבחן בפי רבנו. ואכן, חמשה בחורים נבחנו וקיבלו מרבנו את ה"הוראה".

הרה"ק בעל "עצי חיים" זי"ע מסיגעט

הספרו המדטיט של רבנו

סיפר תלמיד הישיבה, הרה"ח ר' יוסף משה ניימן ז"ל מארה"ב, סיפור נפלא מתקופת בחרותו עת התגורר בווישווא:

היה זה בשנת תרפ"ו, כאשר הסתלק הרה"ק ה'עצי חיים' זי"ע מסיגעט לבית עולמו, והוא צעיר לימים בעודו באיבו. לא היו אז עיתונים וידיעות כבימינו שיודעים כל דבר תיכף ומיד, ולכן לא ידעו על ההסתלקות הכואבת בווישווא.

והנה יום אחד אחרי תפילת שחרית, כשישב רבנו בשיעורו הקבוע לתלמידי הישיבה, הגיע אחד מתושבי העיר [כנראה חסיד סיגעט שהתפלל בבית המדרש שלהם בווישווא] בבהלה ושאל את התלמידים האם רבנו כבר התחיל את השיעור היומי? ומשמע שרבנו כבר יושב בהיכל הישיבה ומלמד שיעורו, צעק בקול ניחר שהוא חייב להפריע לרבנו כי ידיעה דחופה יש לו למסור לו עתה. ואכן, פתח הלה את הדלת וניגש אל רבנו בחרדה לספר לו כי רבו הק' ה'עצי חיים' זי"ע הסתלק, והיום בצהריים תתקיים ההלוויה בסיגעט.

רבנו הזדעזע מאד לשמוע את הבשורה הלא-טובה על סילוקו של גאון וצדיק זה, בפרט על הטרגדיה הגדולה שהסתלק עוד לפני שהגיע לגיל חמשים, ובמיוחד שהיו לרבנו קשרים הדוקים עמו באמצעות החסיד המפורסם ר' מאיר דוד גרין ז"ל שהיה מתגורר בווישווא והיה מגדולי חסידי ה'עצי חיים', עד שהפקיד בידיו כתבי ידי אביו הק' בעל 'קדושת יום טוב' להכינם ולעבדם לקראת הכנת ספר.

על אתר סגר רבנו את הגמרא ושאל איך נוסעים לשם? והבינו התלמידים מיד שרבנו רוצה לנסוע ולהגיע ההלוויה. מיד רצו כמה תלמידים לבית ראש הקהל הגביר ר' לייב וואלף ז"ל שכבר שמע על הידיעה המרה, וביקשו ממנו קודם לברר בטלפון [היה זה הטלפון היחידי שכבר היה בווישווא בת כמה אלפים משפחות מישראל] מתי ההלוויה והאם שייך עוד להגיע לשם אחרי שבנסיעה עם סוסים או אפילו בדרך אחרת, זה אורך כמה שעות.

ואכן צלצל ר' לייב ובירר בסיגעט מתי תתקיים ההלוויה, ואמרו לו שם שאם מרן ה'שארית מנחם' רוצה להגיע, יתנו הוראה שיאמרו כל הרבנים את ההספדים לפני שהוא מגיע והוא יהיה המספיד האחרון. ואכן אישר רבנו שהוא רוצה לנסוע לסיגעט, ומיד לקחו את העגלות של הגביר ר' לייב וואלף והתחילו לנסוע. כמובן שהצטרפו עוד כמה אנשים מכובדים ובפרט אלו שהיו חסידי סאטמר או מתפללי בית המדרש סיגעט בווישווא.

כמתוכנן הגיע רבנו בסוף ההספדים של כמה רבנים עוד קודם צאת ההלוויה מבית המדרש, ועל אף שמטורח וחולשת הדרך לא רצה לומר דברי הספד כלל וגם לא רצה להכביד על הציבור לומר דברי הספד, אחרי שכבר האריכו הרבנים הקודמים לו בדברי הספד כי חיכו עליו שיגיע, אבל רבני סיגעט לא הסכימו לוותר על הספדו של רבנו, באמרם כי גם בני המשפחה הסכימו להמתין זמן כה רב רק בגלל שהם רוצים לשמוע ממנו את משא דברי הספד, כי זה חשוב להם מאד במצב הנורא שנפטר בדמי ימיו והשאיר אחריו צאצאים רכים.

לנוכח ההפצרות שלהם לא נותרה לרבנו ברירה אחרת, ואז התחיל להספיד כדרכו בקודש באריכות גדולה, עד שסיפרו התלמידים שדרש לערך ג' שעות בהלכה ואגדה, בשילוב דברי התחזקות לכל בני המשפחה ולבניו אחריו שימשיכו דרך האבות אף שהם צעירים, וסמך עליהם שיכהנו ויהיו אדמו"רים וצדיקים נושאי עול הקודש להמשיך בני חיי ומזוני לכל אלו שהיו קשורים לגזע קודש מחצבתם בית סיגעט לדורותיהם, וכן לכל העם החסידים דיבר בהתלהבות שיתנו כוח ועידוד לבנים היתומים, שיוכלו להמשיך דרכי אב שהיה רבי וצדיק ופועל ישועות בקרב הארץ.

העידו התלמידים שהיה זה פלא גדול מאד, שאף אחד לא השאיר את מסע ההלוויה והלך לו מחמת האריכות של דברי רבנו, אלא כולם היו שם בהרגשה של 'אחים בהספידא דהתם קאימנא' (שבת קנג: וברשי"י שם, אחים בהספידא

- בשעת מיתתי התאמץ בהספד שלי, שיתחממו ויכמרו רחמי העומדים ויבכו, דהתם קאימנא - בשעת הספד, ואשמע איך תתחמם). רבנו כל כך ריתק את כל העולם ובכו מאין הפוגות עד שנראה בחוש מאמר חכמנו ז"ל (שבת קו.) 'אחד מבני חבורה שמת תדאג כל החבורה כולה', ועוד כמה שבועות אחרי כן דיברו כולם, שמעולם לא ראו ולא שמעו כזה הספד בכל ערי המחוז, והיה כדאי לעכב את המיטה כמה שעות ולחכות לבואו של הרב מווישווא, כדי שיעורר את הקהל העצום בהתעוררות עזה עד לזעזוע אמות הסיפים.

ידידות קרובה ונעימה

גם עם בנו הרה"צ רבי זלמן לייב טייטלבוים זצ"ל הי"ד אבד"ק סיגעט, היה מיוחד עם רבנו, ולעתים אף שיחר את פניו ונועד עמו להתיעצויות בענייני השעה. רבנו תמך במועמדו למלא את מקום אביו (הרה"ק בעל "עצי היים" זי"ע) ברבנות סיגעט, ועמד לצידו במהלך שנות כהונתו. הרה"צ מהרז"ל זצ"ל היה היחיד שהספיד את רבנו בהלווייתו בווישווא.

הגה"ק מסאטמאר זי"ע

אספדה שמך לאחי

הידידות הקרובה ביניהם היתה ידועה ומפורסמת, וסיפר הרה"ח רבי משה הערש ראזנבערג ז"ל, שהרבה פעמים כשפגש את הגה"ק מסאטמאר זי"ע אחרי המלחמה, פנה אליו בבקשה: "תספר לי משהו על רבך ה'וישווא רב'".

וויתור בקאנצעליי להרה"ק מסאטמאר

סיפר הרה"ח ר' מרדכי פרידמאן, שאביו הרה"ח ר' אברהם יצחק ע"ה היה בעיר קלוזנבורג בעת שהתקיימה שם אסיפת הקאנצעליי, ועשו חבורות של גדולי ישראל, חבורות של חמש ושל עשרים רבנים, והמתינו להגה"ק מסאטמאר שיבוא לאסיפה, וכיון שהתאחר להגיע, עשו חבורות של חמש בלעדיו, והתיישבו על מקום גבוה, ולא הניחו מקום להגה"ק מסאטמאר. כשהגיע הגה"ק מסאטמאר, עמד רבנו ממקומו ואמר שהוא מוותר על מקומו לכבוד הגה"ק מסאטמאר.

וסיפר ר' אברהם יצחק הנ"ל, שכעבור שעה כבר ניהל הגה"ק מסאטמאר

את האסיפה [ער איז שוין געווען דער גאנצער בעל הבית], עד כדי כך, שהרה"ק רבי יעקב אלימלך מדעעש זי"ע (בעל 'זכרון יעקב') טייל עם הגה"ק מסאטמאר אנה ואנה [ארויף און אראפ], וביקש ממנו שאל ידחו את אחד מקרוביו מחבורת העשרים.

קנאת סופרים תרבה חכמה

התלמיד החשוב הרה"ח ר' ברוך כהנא ז"ל, סיפר, ששמע מפי אחיו ר' דוד ז"ל מתושבי העיירה סטרימטערע:

החסיד המרומם והנגיד הנכבד ר' יעקב צבי פיש ז"ל מסטרימטערע, השתייך לחסידות סיגעט וסאטמאר מבית אבותיו, והיות שהיו לו בנות חשובות ומוצלחות, וגם הוא עצמו היה תלמיד חכם מופלג ורצה שכל חתניו יהיו תלמידי חכמים וחסידים כראוי, לכן בחר לו חתנים מיוחדים ומצטיינים. שני חתנים היו לו מחסידי ויז'ניץ: הגה"ח רבי צבי הירש כהנא זצ"ל, מגדולי תלמידי רבנו בווישווא ולימים התמנה להיות אב"ד סטרימטערע; הגה"ח רבי יעקב ראזנבערג זצ"ל, גם הוא תלמיד חכם עצום ודבוק בדרך החסידות במלוא טהרתה, בן הגה"צ רבי אברהם אלטר ברוך ראזנבערג זצ"ל בעל 'צוואת אבא'.

כמובן שהיו עליו רינונים הרבה בקרב תושבי העיר וחסידיו סיגעט-סאטמאר, על כך שהוא שייך לחסידות שלהם ואילו את חתניו לוקחי בנותיו הוא בוחר לעצמו מחסידות ויז'ניץ, שהיה נראה בעיניהם פגם גדול, כביכול שאי אפשר למצוא תלמידי חכמים כאלו גם אצלם בסיגעט... הדבר הפריע מאד לר' יעקב צבי וחיפש הזדמנות לפתור את הבעיה הזו, ופעם כשהגיע הגה"ק מסאטמאר זי"ע ללינת לילה בסטרימטערע, נכנס אליו ר' יעקב צבי ובתוך הדברים סיפר לו כי החסידים מרננים עליו על שלקח חתנים חסידי ויז'ניץ, בלי שיהיה צדק בטענתם.

ביקש ממנו הגה"ק מסאטמאר שישלח אליו לקודש פנימה את חתנו רבי צבי הירש כהנא, לתהות על קנקנו מקרוב. כמובן שרבי צבי הירש מיהר להיכנס אל הגה"ק מסאטמאר עם נתינת קוויטל ופדיון נפש, ובשמעו מי הוא, התחיל הגה"ק מסאטמאר להתפלפל עמו בדברי תורה בעניינים עמוקים מאד משך שעה ארוכה, בריתחא דאורייתא ובמלחמתה של תורה.

בצאתו החוצה, ביקש הגה"ק מסאטמאר להראות את גודל חיבתו והערכתו לאברך, זה לעיני כל החסידים שהמתינו מחוץ לחדר כדי להיכנס לקודש

פנימה, וליווה אותו החוצה בכבוד גדול כאמרו לכל הנוכחים שם: "מקנא אני רבבי מוישווא שיש לו כאלו תלמידים גדולי ישראל חשובים וגאונים שיאירו את שמי היהדות בדור הבא..."

סעודת ראש חודש במחיצת הצדיקים

הגה"ק מסאטמאר זי"ע היה נוהג בקביעות לבוא בכל שנה על שבת אחת לעיר וישווא לשבות שם בקרב חסידיו, שהרי כידוע היה שם בית מדרש על שם אחיו הגה"ק בעל 'עצי חיים' זי"ע מסיגעט, ונקרא 'עץ חיים'. בדרך כלל היה נשאר הגה"ק מסאטמאר על עוד כמה ימים בעיר עד שחזר לביתו. תמיד בהיותו בוישווא על שבת קודש, היה מקדים עוד לפני שבת ולפעמים לאחריה, לבוא לביקור מרום בבית המרא דאתרא רבנו זי"ע, אשר כידוע היו ידידי אמת וקרובים מאד זה לזה באהבה גדולה.

סיפר התלמיד הרה"ח ר' ברוך כהנא ז"ל [בן הגה"ח רבי ישראל כהנא זצ"ל שו"ב דבארשא], שפעם הגיע הגה"ק מסאטמאר על שבת מברכין לוישווא, שאז חל ראש חודש ביום ראשון ושני. בהגיעו לביקור אצל רבנו בהיכל הישיבה בליל יום ראשון אחרי תפילת מעריב, ביקש ממנו רבנו שהיות ועתה ראש חודש והרי מנהג אבותיו הק' לבית ויז'ניץ בידו לערוך סעודת ראש חודש, ולכן ישמח מאד עם יסכים להישאר לעריכת השולחן.

הגה"ק מסאטמאר הביע הסכמתו להישאר שם על סעודת ראש חודש, וכמובן שרבנו הורה תיכף ומיד להכין ולהביא מהמטבח מאכלים שונים, וכך ערכו שני הצדיקים יחדיו את השולחן הטהור לרגל ראש חודש, כשרבנו מכבד את האורח החשוב הגה"ק מסאטמאר בניגון לבית סיגעט וכמו כן בדברי תורה לומר לכבוד ראש חודש.

כמוהו לא היה

סיפר התלמיד הרה"ח ר' אברהם ווערצבערגער ז"ל:

הגה"ק מסאטמאר זי"ע היה בא בכל שנה לבקר בווישווא, כי היה שם בית המדרש 'עצי חיים' על שם אחיו ושם התפללו חסידי סיגעט, והגה"ק מסאטמאר היה בא לשם לסעודות הלילוא והתוועדויות עם חסידי סיגעט שהיו גרים שם, וגם שאר המתפללים שהיו קובעים מקום תפילתם שם אחרי שהיה להם המקום קרוב לביתם.

ביום ההילולא של הגה"ק ה'ייטב לב' זי"ע כיום ו' אלול, היו עושים שם סיום וסעודת הילולא, ומרן ה'שארית מנחם' היה בדרך כלל הולך לסעודה זו לאחר שהזמינו אותו בתור רב ומרא דאתרא, והיה שם אומר דרשה בפלפול, בחידושי תורה המודפסים מה'ייטב לב' ומוסיף עליהם כמנהגו בקודש.

כמה פעמים היה מדבר רבנו בנוכחות הגה"ק מסאטמאר, והיה גם מקרה פעם אחת שהגה"ק מסאטמאר הגיע מוקדם לסעודה וקיבל את רשות הדיבור, ובאמצע דבריו הגיע מרן ה'שארית מנחם', ואף שלא שמע רק חלק מהדברים שאמר, שוב כשנתכבד הוא לדבר סיבב כל דרשתו על מה ששמע בתחילה מהגה"ק מסאטמאר.

כמו כן היה ב' או ג' פעמים במשך השנים שבא הגה"ק מסאטמאר על שבת קודש לווישווא, ופעם אחת אכל את סעודת היום של שבת קודש אצל מרן ה'שארית מנחם' זי"ע. וסיפר התלמיד החשוב ר' שמואל זאנוויל כהנא ז"ל מסיגעט, שבאותה הפעם הוא בא על שבת קודש פרשת בא לווישווא, ועוד לפני שבת התייחס רבנו אל בואו באמרו את דברי רש"י בפרשת השבוע שכותב שם על הפסוק "הנני מביא ארבה בגבולך", והמון העם אומרים "הנני מביא א' רעבע' בגבולך"... שהביא שם רש"י כי לפני זה לא היה ארבה ולאחריו לא יהיה כזה ארבה, אלא פעם אחת היה כזאת בימי יואל, והיינו שרבי כזה כמו ה'סאטמאר רב' לא היה ולא יהיה, ורק פעם אחת בהיסטוריה יש כזה דבר.

בשבת קודש ביקש רבנו מכמה בחורים ובפרט אלו שהיה מקום משכנם בסיגעט והכירו את הגה"ק מסאטמאר, שילכו לשמוע את הדרשה שלו ובתוכם שלח גם את הבחור העילוי הבחור חנוך זונדל פוגל מסיטעשל, שהיה מתמיד עצום והוא יוכל לומר לו את החידושים שחידש הגה"ק מסאטמאר בתוך הדרשה. וכן היה, שאחרי סעודה שלישית שנשארו שם, באו לפני רבנו ואחרי הבדלה חקרו ושאל אותם מה שאמר בדרשה, ור' חנוך זונדל אמר לו ששאל י"ג קשיות על הפסוקים הראשונים של פר' בא ושוב אמר את הישוב לכך, והיה לפלא.

מיד בגמרם לספר לו מה שאמר הגה"ק מסאטמאר, ניגש רבנו אל הסולם הקטן שלו בארון הספרים שהיה לו כמה שליכות, עלה עליו והוציא ספר מהארון שהיה מונח למעלה, ונדמה לי שאמר שהיה זאת ספר 'לחמי תודה' לבן ה'הפלאה', והראה להם שעל ב' פסוקים אלו שבריש פר' בא מובאות שם 11 קשיות ששאל הגה"ק מסאטמאר...

בראייה בעלמא קני

באחת השנים ששהה הרה"ק מסאטמאר זי"ע בעיר ווישווא, ורבינו הק' מווישווא הגיע לעריכת שולחנו הטהור, והרה"ק מסאטמאר כיבדו לומר, שכידוע דרך רבותיה"ק לבית קאסוב - וויזניץ להאריך בזמירות ותשבחות בליל שב"ק, כשכילה לנגן אמר להרה"ק מסאטמאר: "התורה הק' מספרת אצל עבודת הלויים שאחרי חמישים שנה ישוב מצבא העבודה, ולכאורה למה מגיע לו כזאת, לכאורה הוא עכשיו במדריגה יותר גדולה, אז אדרבה היה לו עכשיו להוסיף עבודה על עבודתו. אלא הענין הוא שעד חמישים שנה הבן לוי הוא במדריגה קטנה, ולכך כשרוצה לעורר בני ישראל צריך לנגן ולשורר, משא"כ אחרי חמישים שנה, אינו צריך שוב לזה כי נתעלה במדריגה, שאם רק מסתכלין בצורתו נתעוררים לתשובה.

סיים רבנו על זה: "אנו צריכים עדיין לשיר ולומר, אבל אתם, די לכם שמסתכלים על קלסתר פניכם הטהורים ובזה כבר מתעוררים לתשובה".

מפי הרב יונה לאנדא שליט"א בשם הגה"ח רבי שמעון לויפער זצ"ל. [יצוין שבהקדמה לשו"ת דברי יואל מובא סיפור זה על הרה"ק הסב"ק בעל אהבת ישראל זי"ע אבל ר' יונה בירר הסיפור וזה היה עם הרה"ק מווישווא, ומוסיף הרב יונה שסיפר את זה להגה"צ רבי יחזקאל'ע מערץ זצ"ל, ונתפעל מאוד מזה].

בשרתי צדק בקהל רב

בריש ירחא דאלול תרצ"ט, שבת הגה"ק מסאטמאר על שבת קודש פרשת שופטים בווישווא. [היה זה עם שובו מהבראה במרחץ דארנא-וואטרא]. כיום ב' באותו שבוע, ו' באלול, נערכה סעודת הילולא לרגל יום היא"צ של הגה"ק בעל "ייטב לב" זי"ע בכיהמ"ד דחסידי סיגעט בווישווא, בהשתתפות נכדו - האורח הגה"ק מסאטמאר. גם רבנו - כדרכו בכל שנה - השתתף בסעודה זו.

כשהוגש הבשר, שאל אחד הנוכחים את הגה"ק מסאטמאר האם יאות להתכבד, ונענה בצחות: הכתוב אומר (תהלים מ, ט) "בשרתי צדק בקהל רב", אימתי יודע אני שה"בשר" הוא כשר ו"צודק" - כאשר "בקהל רב", כאשר הרב נמצא בין המסובים וטועם גם הוא...

עקבתא דמשיחא

סיפר הרה"ח ר' משה קויפמאן ז"ל מסיגעט, שהיתה פעם אסיפת רבנים

במחוז מרמורש והיושבים בראש האסיפה היו רבנו והגה"ק מסאטמאר. במהלך האסיפה, נסגרו שניהם בחדר אחד ודנו שם בדברים העומדים ברומו של עולם לערך יותר מד' שעות. הוא זכר לספר שבחוץ התלחשו האנשים שהיו שם, כי שני הצדיקים שאחד הוא מהתומכים הנלהבים של צעירי 'אגודת ישראל' במרמורש ובקובינה, והשני הוא מהלוחמים הגדולים של כלל 'אגודת ישראל', דנים יחד וזהו ממש עקבתא דמשיחא.

ההזמנות לקידושא רבה בבית רבנו

באחת השבתות כששבת הגה"ק מסאטמאר בוישווא, הוזמן לקידושא רבא אל רבנו, ואכן נענה להזמנה ובא. קהל עצום התכנס לשם, ומרוב דחיפות שברו חלון בבית רבנו. אמר על כך הגה"ק מסאטמאר לרבנו בדרך צחות: חז"ל אמרו (פסחים מט.) לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו... וישיא בתו לתלמיד חכם. לכאורה מדוע שימכור חפציו? אלא יש לומר, כי כאשר יקח אליו חתן תלמיד חכם ורבים יהיו באי ביתו, ישברו לו הכל, על כן יעצו לו עצה, שימכור את חפציו לפני כן, שלא יישברו...

פעם כששבת הגה"ק מסאטמאר בוישווא, כרגיל הוזמן לקידושא רבא אל רבנו, ואכן נענה להזמנה ובא, אך באיחור, והתנצל על איחורו. ענהו רבנו בצחות: "הרי זו משנה מפורשת: 'משעה שהכהנים נכנסים לאכול' - עד שהכהנים נכנסים לאכול, חולפת שעה..."

אחרי הצהרים דרש הגה"ק מסאטמאר בבית המדרש. רבנו שלח את בניו להאזין לדרשתו. הגה"ק מסאטמאר דרש על נושא החינוך, והזכיר בשם האלשיך הק' כי כל אב שאינו מוכיח את בנו ואינו מייסרו בשבט מוסר, סופו שנתפס בעונשו. רבנו שמע לפני כן מפי בניו, כי בדרשתו בשבת קודש הוכיח הגה"ק מסאטמאר את הקהל ואמר, שצריכים הם לומר דברי מוסר לילדיהם. רבנו ברוב ענוותנותו נענה על זה ואמר: "אני מוכיח את בני קהילתי בדברי תוכחה ומוסר, בני העיר יעידו, שהנני מוכיח ומזהיר ומעורר אותם להתנהג באורחות יושר, כפי דעת התורה והמסורה".

הביקור האחרון של הרה"ק מסאטמאר

ביום רביעי האחרון של מרן ה'שארית מנחם' זי"ע בבית החולים בקלויזנבורג, הגיע במיוחד הרה"ק מסאטמאר מסיגעט לבקר בחוליו. בהיכנסו אצל רבנו וראה את מצבו הקשה, נענה ואמר: "העולם צריך לו מאד! וחזר על דבריו:

"העולם צריך לו מאד"! וכאילו רצה לומר, שרבנו יתגבר על מחלתו על-פי הפסוק (משלי יח, יד) "רוח איש יכלכל מחלהו", וכפירושו רש"י שם: "רוח גבר שהוא איש גיבור ואינו נותן דאגה בליבו ומקבל כל הבא עליו בשמחה ובחיבה, יכלכל מחלהו אין כוחו סר מעליו".

והנה, בתחילה לא ענה כלל רבנו מרוב גודל חולשתו, אבל שוב התאמץ ואמר לו רבנו: "ידידי! ראה איך אני נראה", והראה לו הפצע המכאיב מאד שהיה לו על גבו ממחלת הסוכר שהוא סובל, ואמר לו במפורש: "אני מרגיש כי אני עומד להיפרד מהעולם השפל הזה". הרה"ק מסאטמאר מיד נענה ואמר בקול יותר גדול ואמר לרבנו, שלא יאמר כן ולא יפתח פה, אלא אדרבה יתחזק ויכלכל מחלהו ויאמר 'צריכים אותי כאן' ובאמת צריכים לו כאן מאד.

תוך כדי הדיבורים שעוד דיברו שם, היה שאז לפני זה כמה שבועות קודם, כשהיה רבנו על שבת קודש בחוסט, אמר וביקש בדרשתו להעמיד את הגאון הצדיק רבי יהושע גרינוואלד זצ"ל להמשיך מסורת אבותיו ולמנותו לרב העיר, והרה"ק מסאטמאר גם הסכים לדבריו בזה.

שוב העלה עתה רבנו וביקש ממנו שגם יצדד לטובת מעמדו של בן אחרות, ה"ה הרה"ק רבי יודאלע מדזיקוב זי"ע, שיכהן כמו"ץ ודיין בקלויזנבורג, נגד החולקים בדבר על שכיחן מטעם הקהילה האחרת שבראשות הרב עקיבא גלאזנער, שהייתה נחשבת הקהילה היותר מודרנית לעומת הקהילה ששם כיהן הרב בעל ה'דברי יציב' זי"ע שהיה אחר-כך האדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג, וגם לזה הסכים הרה"ק מסאטמאר ואמר שידבר לטובת הענין.

בנש"ק בלי אבא

סיפר הגה"צ רבי חיים צבי מייזליש שליט"א ר"י סאטמאר ב"ב, ששמע מהרה"ח רבי מענדל סאקס ז"ל תלמיד חביב של רבינו, שבאחת השנים שבא הרה"ק מסאטמאר זי"ע לעיר ווישווא, הגיע בן אחריו הרה"ק בעל עצי חיים זי"ע ה"ה האדמו"ר בעל ברך משה מסאטמאר זצ"ל איתו לשבת.

אחרי שבת הגיע ה'ברך משה' לביקור במעון רבינו, ורבינו דיבר איתו בלימוד ונתפעל מרוב ידענותו. ביקש רבינו את בניו שיבואו ואמר להם ברוב ענוונותו בדרך מוסר: "תסתכלו יש לכם אבא שתופס ישיבה ואינו כראוי, והנה יש כאן בנש"ק בלי אבא, ותראו איך יפה הוא גדל בתורה".

הגאון החסיד רבי אברהם יעקב הורוביץ זצ"ל מפרוביזנא

להוציא יקר מזולל במדמורש

בנסיעת רבנו ובשוכו מפולין בקיץ תרצ"ז, לאחר נישואי בת אחותו הרבנית מרימנוב ע"ה, ערך היכרות ונפגש עם רבים מגדולי ישראל. בשוכו חנה במרחץ קרעניץ, שם נפגש רבנו עם הגאון המפורסם רבי אברהם יעקב הורוויץ זצ"ל, וכמובן שהתפתח משא ומתן בפלפולא דאורייתא.

לאחר שנפרדו לשלום, שח הגאון לתלמידו ר' אליעזר רוזן ז"ל שנלוה אליו: "לו היה הרב מוישווא דר בפולין - היה "כוכב" את המדינה בגדלותו הנפלאה ורכת האנפין, בבחינת הגאון מהר"מ שפירא זצ"ל מלובלין הן בעוזו כוחו בתורה והן בשיבתו הרוממה".

שאל התלמיד: א"כ מדוע איפה לא ילך הרב מוישווא לפולין לפעול גדולות ונצורות? ענהו הגרא"י הורוביץ: "עתה, כשהוא כבר הוכתר לרבי, הרי עליו למלא את תפקידו הרם ולפעול להשפעות טובות עבור הכלל, אם כן מקומו אכן בווישווא, על פי דברי הגמ' (ב"מ פה.) על רבי שהשתדל להשיב בתשובה בני צדיקים, דאמר כל המלמד בן חברו תורה זוכה ויושב בישיבה של מעלה, וכל המלמד את בן עם הארץ תורה - אפילו הקב"ה גוזר גזירה מבטלה בשבילו שנא' (ירמי' טו, יט) "ואם תוציא יקר מזולל כפי תהיה".

סיים רבה של פרוביזנא ואמר: "מרמרוש אינה בדרגתה ומעלתה של לובלין, שם במרמרוש יש לפניו כר נרחב לפעולה להרחיב גבולי הקדושה ולקרב את נערי בני ישראל לאור התורה, וממילא בזכות זה רב כוחו לכהן כרבי ולפעול ישועות למען הכלל!"

הרה"ק רבי אהרן ראטה זי"ע בעל "שומר אמונים"

הכנסת אורחים שקיים בו רבנו

הגאון החסיד רבי יוסף ראטה זצ"ל סיפר, שהרה"ק מהר"א ראטה זי"ע בעל 'שומר אמונים' שהתגורר לפני המלחמה בבערגסאז, היה פעם אחת בווישווא למנוחה בערך כשבעיים וגם היתה לו אז מטרה לאסוף כסף לפעולותיו והקונטרסים שהוציא לאור בדרכי שיטתו, והיה אורחו של רבנו

בכל יום לארוחת בוקר של שחרית בתוככי בנין הישיבה. וגם עזר לו במה שהיה יכול ונתן לו במה לדבר לפני תלמידים וחברים.

הגה"ק רבי אליעזר דוד גרינוואלד זי"ע בעל "קרן לדוד"

יצב גבולות עמים למספר בני ישראל

שח וסיפר הגאון הדיין רבי דוד מושקוביץ זצ"ל אב"ד בוניאהד, שהיה תלמיד הגאון בעל 'קרן לדוד' זצוק"ל בסאטמאר, לאחר עזבו את העיר ווישווא לטובת סאטמאר:

פעם אחת בשנת תרפ"ז אירע ובא הגאון ה'קרן לדוד' לעיר ווישווא לאיזה חתונה משפחתית, ור' דוד שהיה בחור נסע גם ללוותו בדרך. בהגיעו לעיר ווישווא כמובן שביקש להיכנס אצל המרא דאתרא רבנו ה'שארית מנחם', ומקודם דיברו דברי תורה זמן ממושך, ושוב נכנסה לתוך שיחתם שיחה על הגבולות החדשים שנתחלקו המדינות ביניהם לאחר מלחמת עולם הראשונה, ונהיה כמה עיירות גדולות מחולקות והריכוזים החרדיים של היהודים כמו גרויסווארדיין ובודאפעסט בהונגריה וכמו קלויזנבורג ועוד ערים עברו להיות תחת שליטה ממדינה למדינה אחרת, האם זה לטובת היהודים בכל מקום או לא, כי למעשה נהיו היהודים יותר מפוזרים וגם במדינות אחרות ממה שהיו קודם.

הוא לא זכר מה שכל אחד אמר והביע דעתו, רק זאת זכר שבסוף אמר רבנו שאולי זוהי כוונת הפסוק (דברים לב, ה) "יצב גבולות עמים למספר בני ישראל", שאם הקב"ה יצב גבולות עמים מייצב גבולות למען העמים, אין זה אלא למען טובתם של העמים, כי כל דבר שבועולם הקורה בעולם הוא למען טובתם של ישראל, ועל כרחו הוא "למספר בני ישראל", מספר שהוא דבר חשוב ודבר חשוב אינו מתבטל, הוא למען חשיבות בני ישראל בכל מקום שהם, ובוודאי צריך להאמין שהדבר לטובה הוא.

הספרו המדטיט של רבנו

סיפר הגאון הצדיק רבי אליעזר דוד פריעדמאן זצ"ל, מגדולי חסידי וויז'ניץ ואב"ד חסידי מכנובאק-בעלזא בלונדון, ששמע זאת מיהודי שהיה נוכח בעיר סאטמאר, במסע הלוויית הגאון הצדיק רבי אליעזר דוד גרינוואלד זצוק"ל בעל 'קרן לדוד' אב"ד סאטמאר, שנסתלק במוצאי שבת קודש ר"ח

סיון תרפ"ח. ה'קרן לדוד' היה רב בווישווא עשר שנים לפני הגעתו של רבנו לשם, ולכן כיבדו את רבנו לבוא אל ההלוויה ולהספידו כראוי.

ההלוויה התקיימה ביום ראשון והיה מספד רב גדול ונורא ששקעה השמש בצהריים ובעודו גיבור במתניו. רבנו הגיע אז מריחוק מקום ולכן התאחרה השעה בינתיים וכבר הספידו את הנפטר הדגול י"ד רבנים, ורבנו תיכף בהגיעו להלוויה התכבד להספיד כרב ה-ט"ו במספר הספדנים. רבנו התחיל לקונן עליו עם הפסוק שאמרו ביום אתמול בהפטורה של 'מחר חודש', (שמואל-א כ, כו) "ויפקד מקום דוד", שמקומו של הגה"צ רבי אליעזר דוד זצ"ל נפקד ונחסר מאיתנו, ושוב אמר ממה שכתוב עוד (שמואל-ב א, יז-יח) "ויקונן דוד את הקינה הזאת על שאול ועל יהונתן בנו, ויאמר ללמד בני יהודה קשת הנה כתובה על ספר הישר", ופירש"י, ספר הישר נקרא ספר בראשית, "הצבי ישראל על במותיך חלל איך נפלו גיבורים" (שם יט).

כך הספיד רבנו בטוב טעם ובבכיות נוראות, עד שלא נשארה עין אחת בלי דמעות אחרי ההספד שלו, וכולם היו משוחחים אחרי זה ותמהים איך התאים כל כך את דברי ההספד שלו עם הפסוקים המתאימים ודברי הרגש שריחפו באוויר שם באומרו אותם מנהמת לבו הטהור.

היה שם חסיד אחד שהיה קנאי גדול נגד כל דבר המתחדש בין לטוב ובין לרע, והיה נקרא זלמן דער סופר, ואפילו הוא נפעם ונרגש היה מהדרשה שדרש רבנו וניגש אליו ואמר לו: "ווען איר וואלט נישט געווען א וויזניצער קינד, וואלט איך שוין געווען אין איין רייסן וועלטן מ'זאל אייך דא אויף נעמען אלס רב". [בתרגום: אילולי לא הייתם בן לאדמו"רי וויזניץ, כבר הייתי הופך עולמות שיתנו לכם המשרה הכבירה להיות הרב כאן במקום הרב שנפטר].

הרה"ק רבי אליעזר זוסיא פארטוגאל זי"ע מסקולען

התלהבות רבנו מהניגון החדש

בין הבאים על שבת חנוכה תרצ"ו, לחסות בצל הס"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע ששהה אז כמנהגו בקודש בעיר אבותיו ויזניצא [היתה זו שבת חנוכה האחרונה לימי חייו של הסבא קדישא], הביא הרה"ק ה"נועם אליעזר זי"ע

מסקולען עמו במתנה ניגון חדש לכבוד הרבי מויזניצא, "חכו ממתקים וכולו מחמדים" (שיר השירים ה, טז).

במהלך שולחנו הטהור של הס"ק זי"ע, הניף רבנו ה'שארית מנחם' את הילד 'ישראל אברהם פורטוגל' (לימים כ"ק אדמו"ר ה'מאור ישראל' זצוק"ל מסקולען) שהיה אז ילד לפני בר מצווה והיה צעיר התלמידים בישיבה שבוזניצא, והעלהו על השולחן לשורר ברינה את ניגונו החדש של אביו הק' קבל עם ועדה.

סיפר הרב מנחם מענדיל ויזניצער שליט"א יו"ר מכון נחלת צבי בבני ברק: שמעתי מדודי הרה"ח ר' שלמה זלמן שפירא ז"ל, תלמיד מובהק של הרה"ק ה'דמשק אליעזר', שראה מחזה נורא הוד זה כמו עיניו. ר' זלמן למד אז בישיבה ובשב"ק אחה"צ כרבע שעה לפני מנחה נכנס לבית המדרש ומצא את הגה"ק מוישווא מסתובב הלוך ושוב על יד כותל מערב, מצפון לדרום וזימר לעצמו "זה דודי וזה רעיי" וגו', שוב ושוב, אולי מאה ואחד פעמים. הוא היה אש להבה, עיניו בלטו, צווארו מאחור היה אדום עד שחשב שאם היה מצמיד נייר היה נדלק, ממש לא היה בעלמא הדין...

רבנו מזמר ניגוני סקולען

בעת ביקורו של כ"ק אדמו"ר מסקולען זצוק"ל בעיר מאנסי בחשון תשע"ד, נכנס אל הקודש הגה"צ רבי מנחם מענדיל האגער שליט"א אב"ד וישווא מאנסי, וסיפר אז האדמו"ר מסקולען לראשונה, שבעת שביקר הגה"ק מוישווא זי"ע בטשרנוביץ, ביקש ממנו הגה"ק מוישווא להתלוות אתו כדי שישורר לפניו מניגוני אביו הרה"ק "ה'נועם אליעזר" זי"ע, וכן שישורר לציבור כדי לעוררם לתשובה.

כהשלמה לכך נציין מה שהתבטא האדמו"ר מסקולען זצ"ל בפני אדמו"ר מהר"י מויזניץ שליט"א מבני ברק: "דער דמשק און דער ווישווא רב האבן געזינגען די טאטע'ס ניגונים".

ראשון הוא לכם לחודשי השנה

לפינו דבר תורה שאמר הרה"ק ה'מאור ישראל' זי"ע מסקולען מה ששמע מפי רבנו:

החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחודשי השנה. הרה"ק בעל 'שארית מנחם' זי"ע מוישווא (בן הרה"ק ה'אהבת ישראל' מויזניץ זי"ע) מפרש בדרך

זה, כי הנה בכל שאר חדשי השנה מותר להתענות בכל ימי החודש, אבל בראש חודש עצמו הדין שאסור להתענות, אבל בחודש ניסן אסור להתענות בכל ימי החודש, ואילו בראשון בו הדין שמותר להתענות. [והנה יש הבדל בין לשון ראש לראשון, דראש יכול להיות כמה ראשים (ד' ראש השנה), אבל ראשון אינו אלא אחד שהוא הראשון].

על דרך זה יש לפרש כאן הפסוק: "החודש הזה לכם", פירוש, כל ימי החודש הזה דינו כמו שאר 'ראשי חדשים' שהדין דאסור להתענות, אבל 'ראשון' יום הראשון שבו של ראש חודש של ניסן, דינו 'הוא לכם' לחדשי השנה, דינו כשאר הימים של ימי חדשי השנה שמותר להתענות.

הגאון הצדיק רבי אליעזר סילבר זצ"ל נשיא אגודת הרבנים דארדה"ב וקאנאדע

י"א שעות במלחמתה של תורה

בימיו הראשונים בביקורו המפורסם באמריקה חורף תרצ"ו, חפצו מקורבני רבנו לקבוע מועד להקביל את פני הגאון רבי אליעזר סילבר זצ"ל, אשר נחשב כאחד מענקי התורה באמריקה בימים ההם, ומלווייו של רבנו ראו צורך חשוב בכך שיפקוד את מעונו. אבל כשניסו לתאם מועד לביקור חשוב זה, התברר, כי עקב טרדותיו המרובים של הגר"א סילבר בענייני הציבור באמריקה, קשה לקבוע מועד מתאים לפגישה.

אחד הרבנים החשובים במקום, שנמנה על מקורביו ואנשי סודו של הגר"א סילבר, שיגר הזמנת-כבוד לרבנו לבקר אצלו, ברצותו לקבל את פניו של הרב האורח שהגיע מחוץ לארץ. רבנו נאות לבקשתו וכשהגיע אליו ושהה זמן מה בחדר ההמתנה, נתקל בספר חדש שהיה מונח על השולחן, שהודפס באמריקה. רבנו, שכזכור חיבב ספרים בכל מאודו, עלעל בספר לפני שנפגש עם הרב החשוב, וכשהחלו לשוחח בדברי תורה, השמיע רבנו כבדרך-אגב הערות רבות על הספר החדש שעלעל בו.

הרב המארח השתאה ונדהם כיצד עלה בידי רבנו להשיג השגות כה רבות ועמוקות לאחר עלעול חטוף בספר שהודפס לא מזמן, שהתברר לאחר מכן כספר חידושי תורתו של אבי הרב המארח, והתפעלותו גברה כאשר רבנו

פתח פיו בחכמה בדברי תורה עמוקים ובהירים בכל מקצועות התורה. הוא יצא מגדרו מרוב התפעלות ומיהר על אתר להתקשר בטלפון להגר"א סילבר, ושח לו בהתלהבות על הרב האורח שנמצא בביתו, ועל ידיעותיו העצומות והבנתו הפלאית בכל חלקי הש"ס, כאחד מגאוני ומופלאי הדור.

הגר"א סילבר מיהר אפוא להזמין אליו את רבנו וביקש ממזכירו לקבוע לו לאלתר פגישה עם הרב האורח. אבל, בגלל טרדותיו הרבים של הגר"א, קבע המזכיר את פגישתם לרבע שעה בלבד, בין שמונה עד שמונה ורבע בערב. בהגיע המועד הנקוב, סרו רבנו ומלוויו למעונו של הגר"א סילבר, ובהגיע השעה המיועדת, נכנסו שני הגאונים בדברי תורה ובפלפולי דאורייתא, ותורתו של רבנו נבעה הימנו כמעין המתגבר, עד שהשניים הפליגו יחדיו במשברי ים התלמוד, בכל סוגיות הש"ס וספרי הפוסקים, במלחמתה של תורה.

בשעה שמונה ורבע, נכנס המזכיר לחדר והודיע כי הפגישה הסתיימה, מאחר שהאיש שהוזמן לשעה שמונה ורבע ממתין להיכנס. אולם הגר"א סילבר ביקש מהמזכיר, להעביר את התנצלותו לממתין בחוץ, באומרו, כי אינו מסוגל להפסיק את פגישתו הנעימה והמרוממת עם הגאון האורח, ואף ביקש מהמזכיר לבטל לאלתר את כל פגישותיו לערב זה.

בלילה ההוא נדדה שנתם של שני המלכים - מאן מלכי רבנן - ועסקו בפלפולא דאורייתא במשך שעות ארוכות, לתדהמתם של באי בית הגר"א סילבר, שלא ראו כזאת מעודם, ורק בשעה שבע בבוקר (!!!) עזב רבנו את הבית לטבילה ולתפילת השחר, ויהי לפלא.

את הסיפור הזה שמע הרה"ח ר' חיים גוטספלד ז"ל מכ"ק מרן אדמו"ר הרה"צ רבי חיים יודא מאיר מוישווא זצוק"ל בעל 'זכר חיים', ששמעו מפי אביו הק' בעל 'שארית מנחם' זי"ע בעצמו. כמו כן, בהיות הגאון רבי אליעזר סילבר זצ"ל לביקור בארץ הקודש, ביקר אצלו מרן הזכר חיים' זצוק"ל יחד עם מקורבו הרה"ח ר' דב בערל ולצר ז"ל, ותוך כדי שיחתם הזכיר הגר"א סילבר את גודל התפעלותו המופלאה מגאונותו הדהימה של רבנו הק' מוישווא, מה שנוכח לראות בשעת פגישתם אז שנמשכה כמעט י"ב שעות ברציפות במלחמתה של תורה.

עשרות שנים חלפו מאז, וכאשר ביקר מזכירו של הגר"א סילבר זצ"ל בארץ הקודש להשתתף בכינוס רבנים בתל אביב, פגש את כ"ק מרן אדמו"ר הרה"צ רבי חיים יודא מאיר זצוק"ל, בנו וממשיך דרכו של רבנו. המזכיר

הביע את שמחתו לפגוש את בנו של הגאון הקדוש מוישווא, אשר הרב סילבר לא חדל לשוחח בהתפעלות בשבח רום גדלותו מאז הביקור הלילי המופלא בביתו [כן יש לציין עדותו של הרה"ח ר' חיים ריזל ז"ל תלמיד רבנו וחזן בית הכנסת של הגר"א סילבר זצ"ל, שהגאון הנ"ל היה מעריץ מאוד את רבנו באופן כללי]. בתוך כך סיפר המזכיר, כי בזמנו נדבק בהתלהבותו של רבו הגר"א סילבר, ובמשך שבעה שבועות התחקה אחר רבנו בנסיעותיו ברחבי אמריקה כדי לשמוע את דרשותיו המופלאות.

הרה"ק רבי חיים אברהם דובער לוי זצ"ל – המלאך

ראוי להיות רבי בישראל

סיפר הרב טייכנער, כי אביו שהיה מאוד מקורב אצל ה'מלאך' הגה"צ רבי חיים אברהם דובער לוי זצוק"ל והיה אצלו כל יום. וסיפר לו אביו, שהגה"ק מוישווא בעת ביקורו המפורסם בארה"ב, היה כמה פעמים אצל ה'מלאך' ודיברו בלימוד, ואמר פעם ה'מלאך' לאביו: "אתה רואה? אדם כזה ראוי להיות רבי בישראל! וכן כל פעם שנכנס רבנו אצלו, היה ה'מלאך' נעמד לפניו – דבר שלא היה דרכו לכל רב.

הגאון רבי חיים גילערנטער זצ"ל אב"ד קיטוב

פלפולי דאורייתא בימי חורפו

סיפר התלמיד הוותיק הגה"ח רבי יוסף שמואל פוגל זצ"ל, שכשלמד בווישווא היה שם יהודי אחד זקן מאד, שהתגורר בפאתי העיר וישווא והיתה פרנסתו ממכירת מים מינרליים, מים מזוקקים ששאב מן המעיין (כבימינו מי סודה). פעם אחת כשהיה אצלו רבי יוסף שמואל לאיזו סיבה לקנות ממנו דבר-מה, אזר עוז שלא כמנהגו ושאלו מהיכן הגיע לוישווא? ענה לו הזקן, שבצעירותו לפני מלחמת העולם הראשונה, היה גר בעיירה קיטוב שעל-יד העיר ויזניצא, שם היה רב גדול ומפורסם גאון אדיר, רבי חיים גילערנטער זצ"ל, שהיה בעל דרשן נפלא וידע את כל התורה כולה, והוא היה משמשו של הרב גילערנטער והוליך את תפיליו לבית המדרש לפנות בוקר וסייע לו בהליכתו.

סיפר הזקן, שהוא זוכר את רבנו הק' מוישווא שהיה בגיל צעיר מאד וכבר כיהן ככהונה כרב הצעיר בעיר ויז'ניצא, הסמוכה לקיטוב מעבר הנהר, והרבה פעמים היו נפגשים רבנו והרב גילערנטער ובכל פעם היו משוחחים בדברי תורה ובפלפולים.

"אני לעומתם הייתי עם הארץ גמור ולא הבנתי תוכן שיחתם", סיים הזקן את עדותו, "אבל ראיתי אותם בשיחתם ולפעמים התווכחו בלהט עד שכמעט הייתי צריך להפריד ביניהם"...

הגאון רבי יהודה מאיר שפירא זצ"ל אב"ד ור"מ לובלין

סוד ההצלחה בכמה אופנים

קשר עמוק היה בין רבנו והגאון מלובלין (מלבד היותם ש"ב, שמהר"ם שפירא היה בין נכד להרה"ק הרבי ר' פנחס מקאריץ זי"ע), עקב המכנה המשותף הרב ביניהם, הן בגדולתם הנפלאה בתורה, בבקיאות עצומה ובחריפות כל תנא, הן בחזיונם ארוך הטווח ובפעלם התמידי למען הכלל, ב'אגודת ישראל' וכדומה, להגדיל תורה ולהאדירה. גולת הכותרת של שניהם היתה ביסוד הישיבות הקדושות, שעל הקמתן ועל ביסוסן והחזקתן מסרו את נפשם בכתתם רגליהם בכל פזורי ישראל להתרים נדיבי עם להחזקת התורה. הישיבות שהיו מגדלי אור ליהדות התפוצות, שהיו מפעל חייהם ומפעל דורות - למורה דרך, לאות ולמופת לישיבות הק' שקמו בעקבותיהן אחר החורבן.

תחת אחד השיחים, כשנועדו שני הגאונים, נסובה השיחה אודות עריכת המגביות לטובת הישיבות, ומתוך הדברים התברר שלרבנו מאירה ההצלחה את פניה ביתר שאת. הסביר רבנו את סיבת הדבר, וישא משלו ויאמר: משל לאדם שחכר את גביית המכס במעבר הגבול. הלה הפקיד שמה שומר שהיה חרש, והוא גבה את תשלום המכס מכל העוברים. כעבור שנים, שאל בנו של החוכר את אביו: מדוע זה הנך מציב במעבר הגבול אדם חרש, הכך נאה ויאה?! מדוע זה לא תפקיד שמה אדם בריא ובר דעת?! נעתר לו אביו, אולם דא עקא שההכנסות פחתו מאוד, סיבת הדבר היתה פשוטה, כשהגיעו הסוחרים אל מעבר הגבול הסיחו את דעתו של השומר בשיחה ובשאלות מייגעות אודות ארחות העיר הזאת, טיב הסחורה הנרכשת בה ומקומות המסחר וכדו', והשומר באדיבותו ענה לכל שאלותיהם, כשביני לביני חולפות

להן ביעף עגלות עמוסות בסחורה - ללא בקורת ותשלום! חש החוכר והשיב את החרש על כנו, עמו לא יכלו לנהל שיחות...

"הוא הדין בעניינינו", הסביר רבנו במתק לשונו, "כבוד תורתו הינו אישיות תורנית בעלת שם עולם, נודע בשערים כאיש האשכולות, על כן בבואו אל אחינו בני ישראל בארצות פזוריהם, מיד מתעניינים הם אודות מעמד ומצב אחינו בני ישראל שבמדינותינו, על התנהלות האומות כלפינו וכדומה, ובינתיים מוסחת קמעה הדעת מן המגבית גופא, ואילו אנכי דומה לאותו החרש, אך אל עריכת המגבית נשואות עיניי..."

באופן דומה ענה פעם רבנו לתמיהת הגאון מהר"ם שפירא זצ"ל מהו סוד הצלחתו, בהמשילו כי ישנם שני סוגי שוטרים הניצבים על משמרתם לפקח על התנועה, האחד יעצור את המכונית שלפי ראות עיניו עבר הנהג על החוק - יבדוק את רשינו של הנהג, והלה ירבה להתווכח עמו ולהצטדק על מעשיו, אולם בינתיים תחלופנה מכוניות רבות ללא עין בוחנת כלל. לעומת זאת ישנו שוטר שיעצור את הנהג ויתחוב לתוך ידו את הדו"ח שערך בציינו את אשמותיו, ואת כל הוויכוחים והטענות מותר הוא לבית המשפט.

כן הוא בעניינינו, כבוד תורתו בהגיעו למקום מסוים יפנה אל הגביר הראשון וירבה עמו במו"מ על מנת שירים תרומה נכבדה כראוי לו, הלה יתווכח ויתמקח ובינתיים חולף הזמן ושאר הגבירים מתחמקים ממנו עד צאתו משם. ואילו אנכי נוטל מכל אחד על אתר את אשר יואיל להושיט לי, וממילא עתי בידי לפנות אל עוד ועוד שועי ארץ.

שיעור עיון בישיבת חכמי לובלין

סיפר הרה"ח ר' איטשע פלוטשניק ז"ל מאנטוורפן, שלמד בישיבת חכמי לובלין ולישיבה הוזמנו מפעם לפעם רבנים ידועי שם לומר דברי תורה בישיבה, וכמובן שכולם נשאו שיעורים עמוקים בפלפול ובהלכה, כל אחד לפי דרכו. פעם אחת שמע ר' איטשע כי רבה של וישווא ברומניה, רב חסידי מגיע לפולין וראש הישיבה הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל הודיע בישיבה, כי כיבד אותו לבוא למסור דרשה ושיעור בפני הבחורים.

היו כמה בחורים - וגם הוא בתוכם - שצחקו ונתנו שמחה לאיד בליבם, מה עוד יעשה ראש הישיבה איתם... הוא מביא לכאן רב רומני וחסידים לא מוכר שמתנהג באדמו"רות, מה הוא כבר יכול למכור בישיבה עם כל כך הרבה לומדים כמו ישיבת לובלין המעטירה.

אבל כשהגיע רבנו להיכל הישיבה, היה להם מיד פלא גדול, כי הבחינו שראש הישיבה רבי מאיר שפירא מכבדו בכבוד גדול, הרבה יותר ממה שהיה מכבד את הרבנים האחרים שכבר היו בישיבה, עד שממש הכניע עצמו לפניו בצורה שאינה משתמעת למוכן אחר אלא שהוא מחזיק ממנו מאד והוא גדול ממנו.

כמובן שכל הבחורים מיד נהיו רצינים ביותר והבינו שהולך להיות כאן שיעור מיוחד, וכן היה שהיו הרבה מהלומדים שיצאו מכליהם לגודל העמקות, ואמרו שלא שמעו בחייהם שיעור כה מעמיק ובפלפול של גג על גג.

הספרו של רבנו בויז'ניצא

סיפר הגה"צ רבי מנחם מענדל שנעבאלג זצ"ל אב"ד מאנטשעסטער:

זוכר אני (בתחילת חודש חשוון תרצ"ד) שבליל שבת קודש הגיע דילוג-רב (טעלעגראם) מלובלין שהגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל חולה ר"ל, ונתנו את הטעלעגראם להרה"ק ה'אהבת ישראל' בעת עריכת שולחנו הטהור, קרא ה'אהבת ישראל' את הטעלעגראם ולא הגיב כלום. לבסוף נודע שנסתלק בערב שבת (ו' חשוון). ביום ראשון הספידוהו הגה"ק מוישאווה זי"ע והרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע והרה"ק ה'מקור ברוך' זי"ע ואבי הגר"צ שנעבאלג זצ"ל דומ"ץ ויז'ניצא.

הגאון הצדיק רבי יהודה סג"ל רוזנר זצ"ל הי"ד אב"ד סעקלהיד

הס"ק שולח את רבנו ואחיו מרן ה'אמרי חיים' לברית מילה בעיד סעקלהיד בשנה הראשונה אחרי שהתמנה רבנו להיות רבה של ווישווא, היינו שנת תרפ"ג, להגה"צ רבי חיים שטרן זצ"ל מסעקלהיד שהיה חסיד ויז'ניץ, נולד לו בן בעשרת ימי תשובה ובא אל הס"ק זי"ע בגרויסווארדיין וכיבדו בסנדקאות למחרת יום הכיפורים, ואכן הס"ק קיבל את הכיבוד, אך במוצאי יום הכיפורים אמר לבניו מרנן ה'שארית מנחם' וה'אמרי חיים' זי"ע, שמכיוון שמרגיש חלישות מן התענית לא נראה לו שהוא יכול לנסוע למחרת היום בבוקר לסעקלהיד, על-כן הוא מבקש מהם שייסעו להשתתף בשמחת הברית, מה גם שרבנו ממילא נוסע דרך שם בדרך חזרתו למקום מגוריו בווישווא.

שמעתי לימים מפי בן אחיו של רבי חיים שטרן, ה"ה הרה"ח ר' חיים ישראל שטרן ז"ל מחשובי חסידי ויז'ניץ בני ברק,

שבהיות רבנו על שמחת הברית בסעקלהיד, פגש גם את ראש הישיבה והמרא דאתרא של סעקלהיד, הגאון הצדיק רבי יהודה רוזנר זצוק"ל הי"ד ודיברו בדברי תורה בכל זמן הברית. רבנו רצה לבקר בישיבתו, אבל הרב מסעקלהיד התנצל שאין הזמן מתאים עכשיו לבוא לומר שיעור בישיבה, אחרי שרוב בחורי הישיבה לא נמצאים כעת בישיבה ונסעו לביתם מיום הכיפורים עד אחרי שמחת תורה.

פרסום מאמר תורני בגיליון הישיבה

הגה"צ אב"ד סעקלהיד זצ"ל פרסם מאמר תורני מחידושי תורתו בחוברת "דגל התורה" שיצאה לאור על ידי ישיבתו של רבנו, בעריכתו של הגה"ח רבי יחזקאל ווידמאן זצ"ל, כשהגאון מציין כי נעתר לבקשת רבנו לפרסם מדבריו מעל גבי בימה זו, זאת לאור ידידותו הכנה עם רבנו וההערכה הרבה שרוחש אליו ולעורך הדגול.

הגאון הצדיק רבי יהושע גרינוואלד זצ"ל אב"ד חוסט

המערכה הגדולה לבחירתו לרבנות

רבנו עמד לצידו של הגאון הצדיק רבי יהושע גרינוואלד זצ"ל אב"ד ק"ק חוסט, בבעיות שונות שעלו בקהילתו, ופעל רבות לטובתו. בעת ביקורו בחוסט ערך כמובן ביקור בבית המרא דאתרא, כאשר השניים צוללים יחד במעמקי ים התלמוד והפוסקים בריתחא דאורייתא. כשהיה רבנו בחוסט בשנת תש"א ודרש שם, נענה הגה"צ רבי יהושע זצ"ל ואמר: "דרשה כזו לא שמעתי מעולם".

הגאון המפורסם רבי יוסף צבי דושינסקיא זצוק"ל גאב"ד ירושלים

פלפול גדול במחיצת הס"ק

רבנו עמד בקשרי ידידות עם הגאון מהרי"ץ דושינסקיא זי"ע עוד בכהנו כאב"ד ור"מ ק"ק חוסט שבמרמוש.

סיפר הרה"ח ר' שלמה ראזנבערג ז"ל, שזוכר שכשהיה הס"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע בעיר חוסט, בא אליו הגאון מהרי"ץ דושינסקיא זצוק"ל לבקרו. בראש השולחן ישב הס"ק ה'אהבת ישראל', מצד אחד ישבו בניו רבנו ה'שארית מנחם' והרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע, ומצידו השני ישב הגאון מהרי"ץ ועוד אנשים חשובים.

בינתיים נתהווה פלפול גדול בין מהרי"ץ דושינסקיא לרבנו, וה'אהבת ישראל' נענע בראשו במשך כל הזמן, כאילו שומע כל הפלפול, אבל לא אמר אף מילה אחת. [ער האט זיך נישט אנגערופן מיט קיין ווארט].

הרה"ק רבי יעקב אלימלך פאנעט זי"ע מדעעש

הערצת האדמו"ר מדעעש לרבנו באסיפת רבנים

התלמיד הרה"ח ר' שלמה יעקב גרוס ז"ל, שהיתה לו קביעות לדבר אודות רבנו בכל שנה בסעודת ההילולא בבני ברק, אמר לי פעם שבהיותו כבר פעיל ב'צעירי אגודת ישראל' ברומניה, הזדמן לו פעם שהיה באסיפת רבנים ונכחו שם האדמו"ר הרה"צ רבי יעקב אלימלך פאנעט זצ"ל מדעעש יחד עם רבנו, וכשדיבר שם רבנו כולם הבחינו בהתפעלות וגם דיברו מזה איך האדמו"ר מדעעש יושב כעבדא קמיה מרי' ומקשיב לכל מילה ומילה בדרך ארץ כתלמיד לפני רבו לכל הדרשה שאומר רבנו.

הגאון הצדיק רבי מנחם בראדי זצ"ל אב"ד קאלוב

התפעלות עמוקה מהגדלות והבקיאות

בעת שנסע מרן הס"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע זי"ע לקאלוב, להשתטח על ציונו של הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאלוב זי"ע, ביום ו' אדר תרצ"ד, סר לביקור בבית המרא דאתרא הגאון הצדיק רבי מנחם בראד זצ"ל, כדרכו בקודש. רבנו נלווה אז אל אביו, ובשעת הביקור התפתחה בין רבנו להגאון שיחה תורנית בפלפולא חריפתא, כשהגאון אב"ד קאלוב זצ"ל מביע את התפעלותו העמוקה מהיקף גדלותו ובקיאותו של רבנו.

הרה"ק רבי מרדכי שרגא פרידמאן זי"ע מבאיאן-טשערנוביץ

שליחת אגרת התומה

סיפר הגה"ח רבי יוסף שמואל פוגל זצ"ל, שאחיו הגדול הגה"ח רבי נפתלי הירץ זצ"ל, היה חביב ונאמן על רבנו הק' מוישווא, וזכור לו שפעם נתן לו רבנו סכום כסף עם אגרת חשובה ודחופה, וביקש ממנו שייסע במיוחד לטשערנוביץ למסור אל גיסו הרה"ק רבי מרדכי שרגא מבאיאן-טשערנוביץ זי"ע. והוסיף רי"ש, שרבנו שלח דווקא אותו כי רצה לשלוח עם איש מהימן שהיה יכול לסמוך עליו שלא יפתח את האגרת והיא תגיע לכתובת הנכונה בלי פקפוק.

הגאון רבי משה באב"ד זצ"ל גאב"ד לעמבערג

התפעלותו מגודל חריפות רבנו

עוד בשנים שטרם פרוץ מלחמת העולם הראשונה, כונסה פעם בלעמבערג אסיפת גדולי תורה, ביניהם ה"חפץ חיים" זצוק"ל, לדון בענייני השעה העומדים על פרקה של יהדות פולין, כגון קיום בתי הכנסת, שחיטה וכשרות, מקוואות, נישואין וגירושין ועוד. הגאון רבי משה באב"ד זצ"ל רבה של לעמבערג, נבחר לכהן כיו"ר האסיפה.

עם הגיע הרבנים מכל קצוי הארץ, זומנו לשיחה בנושאים הנידונים אצל הגאון רבי משה, כשבין הדברים היה מיסב את השיחה לאפיקי ים התלמוד והפוסקים, כשברצונו לתהות על קנקנם של הרבנים ולבחון את מעמדם בלימוד התורה.

כשהגיע אליו רבנו שהיה אז בימי עלומיו (בשנות רבנותו בויזניצא), פתח עמו בשיחה במילי דחסידותא בענייני עבודה וכדו', בחששו שמא אין הוא למדן גדול ושיחה בפלפולא דאורייתא תביכהו ותפגום בכבוד אביו הק', ומשום כך חפץ להמנע מכך. אולם בראותו שהשיחה עם הרב הצעיר קולחת בשטף והוא פה מפיק מרגליות, העלה בפני רבנו קושיא מסובכת. רבנו ענהו על אתר כי התשובה לשאלתו טמונה בדברי המהרש"א במקום פלוני, והגאון הופתע מאוד שכן הוא לא זכר כלל את דברי המהרש"א הללו.

לעומתו הקשה בפניו רבנו קושיא חמורה, עד כדי כך שהגאון השיבו שעליו להתעמק בדבר ולמחרת ישיב לו (1). בהפרדם זה מזה בתום האסיפה, הביע הגאון את הערכתו כלפי רבינו בציינו כי זו לו הפעם הראשונה להכיר רב חסידי הבקי כל כך בים התלמוד ומכמניו.

הגאון החסיד רבי משה ישראל פלדמן זצ"ל אבד"ק דראגמידעשט

הערכתו לספרו של רבנו

הגאון החסיד רבי משה ישראל פלדמן זצ"ל, שהיה מחשובי חסידי בית אטיניא-ויזניץ, ויד ימינו של זקינו הגאון ה'מהרש"ם' זצ"ל, נסע רבות להסתופף בצל קדשו של רבנו ואף בצל בנו ממלא מקומו הרה"ק רבי ברוך זי"ע הי"ד. הוא הפליא מאוד את דברי תורתו של רבנו, בציינו שנוקפת להם חשיבות מיוחדת והם יקבעו להם מקום נכבד בין ספרי רבותינו הק', היות שרבנו חרטם בכבודו ובעצמו עלי גליון בכתב יד קדשו, שלא כאבותיו הק' זי"ע שהיו להם כותבים מתוך החסידים. עוד סיפר הגאון רמ"י פלדמן זצ"ל לאדמו"ר הק' רבי ברוך זי"ע: "פעם שלח אלי אביכם זצוק"ל מכתב באורך חצי עמוד מלא וגדוש בדברי תורה, שאני לא יכול הייתי לכותבם ולכוללם אף בשלושה דפים!"

ביקור רבנו לברד בהל' טריפות

פעם הובאה לפני רבנו שאלה מסובכת אודות סירכה של בהמה, רבנו חנך להתיר כיון שהיה מדובר בהפסד מרובה, אולם לרוב חומרת השאלה שלחה להגאון רבי משה ישראל פלדמן זצ"ל - שהיה נודע "בכוחא דהיתרא" בהוראותיו - למען יחזה את דעתו. בהגיע הקצבים לבית הגרמ"י פלדמן, עמד הוא באמצע השיעור לתלמידיו, וכשהציגו את השאלה הורה לנפח את הריאה, בחנה מכל עבריה, שוב הורה לנפחה ולבסוף הפטיר קצרות: "כשר!"

משסיפרו הקצבים לרבנו את הפסק, קם ונסע בעצמו אל הגרמ"י פלדמן. עם הופיעו, חרד הגאון לקראתו, קידמו בכבוד והביאו אל חדר בית הדין שלו. רבנו התנצל שלא בא לחלוק על הגאון, אלא מכיוון שלא נתן טעם להוראתו,

כא הוא לברר על מה הוטבעו אדניו בכחינת 'מהיכן דתנני', וכך שקעו השניים בשיחה ערה בפלפולא דאורייתא.

בין השיחים העיר רבנו בצחות, כי למראה הכתלים עמוסי הספרים מכל עבר, נקל להבין שהגאון יודע ללמוד כל כך... נענה הגאון: "אין די בהמצאות הספרים בארון, העיקר הוא ללמוד בהם ולהחזיר את תוכנם בתוככי המוח" ! רבי משה ישראל הורה להגיש כיבוד, רבנו התכבד ואף חילק שיריים לתלמידים שנכחו שם.

הגאון החסיד רבי נפתלי יעקב כהן זצ"ל אב"ד קירליבאבא

בעת ששהה רבנו בתקופת הקיץ להבראה באזור קירליבאבא - מקום כהונתו של הגאון, סר לבקרו.

רבי נפתלי אף ערך פעם נסיעה מיוחדת להסתופף בצל קדשו של רבנו, והפליא את תפילותיו הלוהטות, בהתבטאו: "בתפילותיו - בפרט בתפלת 'עזרת אבותינו' - הוא בוקע ממש את כתלי בית המדרש" !

הגאון הצדיק רבי פנחס הודוויץ זצ"ל בעל "פתחא זוטא"

החזיק מאד מרבנו

קשר מיוחד היה לו לרבנו עם הדיין מקאסוב הגה"צ בעל "פתחא זוטא" זצ"ל. ומספר נכדו הגה"צ רבי חיים פייוויל שנעבאלג שליט"א אב"ד אברכים מאנסי בשם אביו הגה"צ גאב"ד מאנטשעסטער זצ"ל, שזקנו ה"פתחא זוטא" החזיק מאוד מרבנו והתבטא פעם: "חסידי וויזניץ לא מבינים מה שיש להם".

הגאון הצדיק רבי פנחס צימעטבוים זצ"ל ראב"ד גרויסווארדיין

המתגרה בו כמתגרה בתורה

הגאון רבי פנחס צימעטבוים זצ"ל הי"ד, מחבר ספר שאלות ותשובות

”דברי פנחס”, נחשב לגאון עצום, שמו נודע במדינה כאחד מגדולי הדור. הוא כיהן כראב”ד בגרויסווארדיין במשך חמישים שנה והיה מיודד מאד עם רבנו.

אירע פעם, כי אחד מתלמידי רבנו פשט את הרגל ר”ל, וכיוון שהלה היה מכרו של הגאון רבי שלמה זלמן פרידמאן זצ”ל אבד”ק טענקא, ביקש את הרב מטענקא לפעול למענו בנדון. הגרש”ז פרידמאן נסע לגרויסווארדיין אל הג”ר פנחס צימעטבוים לבקשו לעזור לידידו פושט הרגל. תוך כדי שיחתם הציג הגרש”ז את דעתו, כי מאחר שהאיש הוא תלמידו של רבנו ה’שארית מנחם” - שהוא כידוע ”בנם של קדושים”, יש להשתדל עבורו...

קטע הג”ר פנחס את דברי הגרש”ז: ”וכי רק בגלל שהוא בנם של קדושים? הלא הרב מוישוואר הוא גאון בתורה, וכל המתגרה בו, כאילו מתגרה בתורה”.

הגאון הגדול רבי קאפיל רייך זצ”ל אב”ד בודאפעסט

השתוממו לנוכח בקיאותו המדהימה

בשנת תרס”ט ביקר מרן הס”ק ה’אהבת ישראל’ זי”ע בבודאפעסט, לדרוש ברופאים. עם בואו לעיר, סר לבקר את המרא דאתרא הגאון רבי קאפל רייך זצ”ל, כדרכו בקודש. לאחר שעות מספר באו הגאון ובניו (הג”ר שמואל אבד”ק ווערבויהג”ר משה אבד”ק מעדיאש) ופמליית דייני מתא לבקור גומלין באכסניית מרן הס”ק, אולם הס”ק טרם שב מביקורו אצל הרופא.

את פניהם קידם רבנו, שבינתיים פתח עמם במשא ומתן בפלפולא דאורייתא. הרבנים השתוממו לנוכח בקיאותו המדהימה של רבנו, כשהוא צולל בים התלמוד בידיעת כל מראה-מקום על הדף והעמוד ורב חילו בפירוק קושיות, סיני ועוקר הרים!

בינתיים שב מרן הס”ק זי”ע, והרבנים הביעו בפניו את הרושם העז שהותיר עליהם בנו הבכור, שאין גומרין עליו את ההלל [כשבינם לבין עצמם הסיקו שכנראה שהרביס יודעים ללמוד בסייעתא דשמיא מיוחדת...]. נענה להם הס”ק ואמר: ”לי אתם מספרים? ! הלא הוא ארון הספרים שלי”!

הגאון הצדיק רבי שאול בראך זצ"ל אב"ד קאשוי

חמש שעות בהלכות מזוזה

עת נסע פעם רבנו ברכבת מקאשוי ליאסין, פגש בנסיעתו את הגאון הצדיק רבי שאול בראך זצ"ל מקאשוי, והשניים פתחו בדיון מעמיק בהלכות מזוזה, דיון שנמשך במשך כל הנסיעה שארכה חמש שעות (1). הגאון רחש הערכה רבה לרבינו והיה מהתומכים בצירופו כחבר ב"קאנצלאיי", למרות גילו הצעיר.

עמידתו בתוקף למינוי רבנו ב'קאנצלאי'

סיפר הרה"ח ר' שמואל בנימין פרידמאן ז"ל תלמיד הגה"ק מקאשוי, שפעם נסע עם הגאון רבי שאול זצ"ל לאסיפת הרבנים של ה'קאנצלאי', ובאותה אסיפה דנו על הרבה נושאים חשובים שעמדו על הפרק. אחר כך העלו להצעה לצרף לוועד הרבנים הקבוע את הגה"ק מוישווא, בהיותו אב"ד אחד מהקהילות החשובות במחוז, אבל היו כמה מהמשתתפים שהתנגדו לזה (אולי מחמת גילו הצעיר), אמנם רבי שאול בתור יושב ראש האסיפה, צידד מאד לקבלו לחבר קבוע, והתקבלה דעתו.

אחר אותה אסיפה הלך אב"ד קאשוי עם ר' שמואל בנימין הנ"ל לבית האכסניה שלו, ושם המתין עד שיגיע הזמן של נסיעת מרכבת הברזל לביתו בקראלי. עודנו ממתין, והנה שומע קול המולה מלמטה, כי אחד מגדולי הרבנים המחוז בא לשם לדבר עם רבי שאול בראך ורבים ליוו אותו, והוא בא בכדי להתדיין עם אב"ד קאשוי ביחידות על מינויו של הגה"ק מוישווא, ולא עלה בידו כי רבי שאול היה מנוי וגמור לעמוד איתן לצידו, ולא רצה לשמוע שום התנגדות על זה.

המשיך התלמיד וסיפר: אחר כך, כשחזרנו עם מרכבת הברזל לקראלי, ישב רבי שאול בראך על מקומו ושקע בלימודו, ולאחר זמן כשהרים את ראשו מלימודו ראה פתאום את הגה"ק מוישווא שצועד ופוסע לאורך הקרון, הלך ושוב עם מקטרת בפיו ושעון זהב גדול משתלשל על הזוועסטילי שלו. כשהבחין הגה"ק מוישווא שאב"ד קאשוי אינו רגיל בהנהגה זו, ניגש אליו מיד ואמר לו: "לא מגבחות ורמות רוחא היא, אלא כן היא דרך אבותיי הצדיקים לבית רוזין-ויזניץ". אב"ד קאשוי חייך אליו באמרו זאת, כסביר וקיבל.

כשרות המאכלים בקארלסבאד

במערכה שניהל הגה"צ אב"ד קאשווי זצ"ל בענין כשרות המאכלים בקארלסבאד, מזכיר את רבנו הק' מוישווא שגם הוא היה מעורב במערכה זו ועסק עמו בענין זה, וז"ל מכתב קדשו: "וסיפר לי הגאון מוישווע, והוא בן הגאון הצדיק מויזניץ הדר כעת בעיר גראסווארדיין במדינת רומעניען, שלפני שנים התקבצו כל גדולי ישראל וצדיקים מפורסמים שהתגוררו במאריענבאד וקארלסבאד, ושלחו דעפוטאציאן אל הגעמיינדע פרעזעס, והוא היה בתוכם... עוד סיפר הרב הנ"ל, שאחי השו"ב אמר לו, שאם יוסיף לדבר מאיזה תיקון ימסור אותו..."

הגה"ק מהרש"ם מבערזאן זי"ע

מעריך מאד את רבנו בגיל י"ג שנה

סיפר התלמיד היקר הגאון החסיד רבי ברוך כהנא זצ"ל, ששמע פעם בבית הוריו או בהיותו בשיבת ווישווא, שבפעם הראשונה שנפגש רבנו עם הגאון הקדוש מהרש"ם מבערזאן זי"ע, היה כבר בהיותו בן י"ג שנה לערך ודיבר עמו אז בדברי תורה. בסוף הפגישה עמו הפטיר מהרש"ם מבערזאן, כי בעוד שנים מועטות לא יהיה מי שאוכל לדבר עמו בדברי תורה חוץ מנער גאון מופלא זה.

הגאון המפורסם רבי שמואל ענגיל זצ"ל מראדומישלא

סייעתא דשמיא בנתינת הוראה

בספרו הגדול שו"ת 'מהר"ש ענגיל' מובאות תשובות רבות ששלח הגאון לרבנו על שאלות שהפנה אליו בהלכה.

בהזדמן פעם רבנו לעיר אונגוואר, הוצג לפניו אחד מתלמידי הגאון מוהר"ש ענגיל זצ"ל, (ה"ה ר' דוד צביביל ז"ל). רבנו ביקשו שיתאר לפניו את גדלותו של רבו, אולם ר' דוד מיאן בהסבירו שאין הוא 'מבין' על רבו הגדול, ויוכל רק לספר עובדא ממנו. וכה סיפר:

שנה אחת בעיצומם של ימי הסליחות, הגיעה אל הגאון שאלה, האם מותר לערוך שמחת נישואין בימים שבין יום הכיפורים לחג הסוכות. נענה מהר"ש ענגיל על אתר והשיב שמותר, וראייתו מדברי הספר הק' 'עבודת ישראל' להמגיד הק' מקאז'ניץ (סוכות ד"ה ביום השבת) שהאושפיוזין בחג הסוכות המה בבחינת פנים חדשות, ובאם תיערך שמחת שבע ברכות בימי הסוכות אין צורך בפנים חדשות לענין הברכה. מכאן משמע איפוא - הסיק מהר"ש ענגיל - שהחתונה במקרה כעין זה נערכת סמוך לחג הסוכות, הרי לנו שמותר לערוך נישואין בימים אלו.

למשמע סיפורו של ר' דוד היה רבנו אחוז התפעלות, קם מכסאו והתהלך בחדר הלוך ושוב כשהוא מתבטא בסערת רגשות ובהתפעמות עצומה: "גם אני יודע מאמר זה שבספה"ק "עבודת ישראל", והנני מאמין באמונה שלמה ובטוח שבשעה שלמד הגאון את הדברים לא עלתה על דעתו לדייק משם להלכה למעשה, אלא שבשעה שנשאלה לפניו השאלה נזכר בדברים והוכיח משם את התשובה, וזוהי סייעתא דשמיא!".

הגאון הצדיק רבי שלמה היימאן זצ"ל ר"י תורה ודעת בארה"ב

הפלפול העמוק ב'תורה ודעת'

בירחון 'דאס אידישע ווארט' המופיע בארצות הברית (גיליון שבת-אדר תשנ"א) מתואר בהרחבה ביקורו ההיסטורי של רבנו בשיבת 'תורה ודעת', ובין היתר הוא כותב: "שיבת 'תורה ודעת' התקיימה בימים ההם בשכונת ויליאמסבורג, וראש הישיבה הגאון הגדול הרב שלמה היימאן הזמין את הרב מוישווא לומר שיעור בפני הבחורים, ביום ראשון בשבוע. בשבת קודש התאכסן האורח אצל הגר"ש היימאן, אשר היה בטוח כי בשבת בודאי ירצה הרב מוישווא להתכונן לשיעור, בפרט שרבנים ומגידי שיעור רבים אמורים היו להיות נוכחים בהזדמנות זו, אבל למעשה, הרב מוישווא אף לא שאל היכן אוחזים בלימוד בשיבה, באיזו מסכת לומדים.

ביום ראשון, כשהרב מוישווא בא לישיבה וכיבדוהו לומר את השיעור, אמר לרב היימאן: "הרי אינני יודע היכן אתם אוחזים, על כן הגידו נא תחילה

את שיעורכם, ואני אומר אחריכם, שהרי תדיר ושאינו תדיר - תדיר קודם", וכן הווה. הרב היימאן בנה שיעורו על פרק ברמב"ם, והרצה דבריו. אחריו קם הרב מוישווא, שילב ידו האחת בשניה, עצם עיניו ואמר פלפול במשך כשלוש שעות - על אותו רמב"ם. השיעור היה בנוי עם ראשונים ואחרונים, בחריפות עצומה שעוררה פליאה בקרב כל הנוכחים. לאחר מכן עבר האורח לדברי אגדה שהיו קשורים לדברי ההלכה שאמרם.

בתום השיעור, לא מצא הרב היימאן את הביטויים הנעלים להביע את השתוממותו מגאונותו הכבירה של הרב מוישווא, אשר באה לידי ביטוי בשיעורו, והתבטא בחיוך על פניו: "כמו שהרב מוישווא היה מוכן אל הרמב"ם, כן בודאי יכול היה להיות מוכן בכל הש"ס". אולם רבנו, בענוותנותו הרבה, התבטא אודות דרשה זו: "הרגשתי כי זה היה רק מכוחו של אבי הקדוש"...

אודות השיעור סיפר גם הגה"צ הישיש רבי משה וואלפסון שליט"א, המספר בהתפעלות על כך שקודם מסר את השיעור הגאון רבי שלמה היימאן זצ"ל, ואחריו עלה רבנו ובנה את כל הילוך דבריו על פי שיעורו של הגר"ש היימאן בפלפול גל על גג להפליא. ומסופר, כי תלמידי הישיבה היו כה משתאים ונרעשים מגדלותו של רבנו, עד שלאחר הדרשה עברו לפניו כל התלמידים בסך כבני מרון, הושיטו ידם לברכת 'שלום עליכם' ונשקו את ידו.

אביר הרועים

קשריו של מרן הגה"ק מסאטמאר זי"ע

עם מרן הגה"ק מווישווא זי"ע

(מתוך כרך שני [בכת"י])

הרב שלמה יעקב געלבמאן ז"ל

פרק זה הוא מתוך מתוך חלק שני של סדרת ספרים 'אביר הרועים' - קשריו של הגה"ק מסאטמאר זי"ע עם גדולי ישראל, שנערך ונקבץ על ידי ספרא רבה, חוקר תולדות הגה"ק מסאטמאר זי"ע ביותר מעשרים כרכים שזכה להוציא לאור, ה"ה, ידידנו החשוב והבלתי-נשכח, הרה"ג רבי שלמה יעקב ב"ר בן ציון משה ז"ל געלבמאן.

אבל יחיד עשי לך בית מדרשו 'שארית מנחם' וישווא במאנסי, שהיה רבי שלמה יעקב ז"ל משתתף קבוע בסעודות מלוה מלכה השנתיים, וגם נשא דברים באחת השנים בעת סעודת ההילולא של רבנו הק' מוישווא, על הקשר העמוק והחזק שהיו בין שני הגאונים הקדושים מוישווא ומסאטמאר זי"ע.

וזאת למודעי, כי הרב המחבר ז"ל מסר לנו בתשואות חן פרק זה להדפיס בקונטרס הנכבד 'גאון ישראל וקדושו', ואף זכה לראות ברכה בחייו בהדפסת חלקו הראשון של סדרה זו, אבל לדאבון לב ולמגינת נפש כולנו, לא זכה לראות פרי תפארתו בהדפסת חלק זה והבאים אחריו, אשר כעת יו"ח מתכוננים להמשיך בעוז ובתפארה במורשה הטובה אשר הנחיל להם לברר מקחם של צדיקים. יהא רעווא שיהיו הדברים לעילוי ולטובת נשמתו הצרורה בצרור החיים.

הרב מווישא זצ"ל

ואף שכבר כתבנו מקשרי הידידות שבין רבינו להרב מווישא בחלקים הקודמים ראינו לנכון להוסיף כאן כמה פרטים, רבינו היה בקשרי ידידות עם הגה"ק המפורסם ר' מנחם מענדל האגער זצ"ל האב"ד אויבערווישא ובעמח"ס 'שארית מנחם', בכור

בניו של הרה"ק בעל אהבת ישראל מוויזניצא זצ"ל^א, שהיה גאון מפורסם מגדולי התורה והחסידות במדינת טראנסילוואניע, ובהיותו רב ואב"ד בעיר הגדולה לאלקים אויבערווישא והגלילות תפס מקום נכבד בהנהגת הרבנות במדינה, ונפגש לעתים קרובות מאוד עם רבינו זצ"ל, וכן היה ריש מתיבתא רבתי שנהרו תלמידים רבים לבית מדרשו, ובזמנו נמנתה ישיבתו מהכי גדולות במדינתנו.

הרב מווישא זצ"ל העריץ מאוד את רבינו ואמר עליו ש"יש לו צורה של יהודי אמיתי", ולעומתו רבינו זצ"ל העריץ מאוד את הרב מווישא בשלימות מעלותיו ושפע סגולותיו, וידידות כנה ונאמנה שררה ביניהם.

בהלשכה הארטודאקסית

באסיפות הלשכה הארטודאקסית בטראנסילוואניע שהתקיימו בכל חצי שנה בערים ביסטריץ, טורדא, קלויזנבארג, דעש וכו' נתקלו הרבה פעמים הרבנים שנמנו על עדת החסידים בוויכוחים ומריבות עם הרבנים מכתות האשכנזים, רבינו זצ"ל שעמד בראש הרבנים החסידים ולחם את מלחמתם להגן על כבודם של החסידים נעזר רבות מהרב מווישא ז"ל שעמד לימינו במערכות אלקים חיים לרומם קרן הדת בדרך המקובל מאבותינו הק' לבל תטה הלשכה ממטרת מייסדיה הגאונים הקדושים שרפי מעלה^ב.

א. על ידידותו של רבינו עם הרה"ק מהר"י מוויזניצא זצ"ל כתבנו בחלק חמשי מספרנו.

ב. ואף שלהלכה היה הרב מווישא בין תומכי האגודה אבל למעשה שינן את דרך האמת ובספריו רואים הרבה פעמים שמתריע על התחברות לרשעים וכדאי להעתיק שני קטעים מספרו שארית מנחם וז"ל: בתחילה ניתנה תורה לישראל בכתב עברי ולשה"ק חזרה וניתנה להם בימי עזרא בכתב אשורית (סנהדרין כ"א ע"ב). וז"ל הרמז דהנה הכת הציונים לומדים ומדברים עברית ואומרים שהעיקר אצל ישראל הוא להקרא בשם עברי ולדבר עברית, אבל מעשיו בתורה מצות ומעש"ט אין נפק"מ האיך המה, והוא אפשר מרומז בכתב עברי שהעיקר אצלם הוא רק כתב התורה והמצות ובאיזה לשון נכתבו ולא תוכן ועיקר לימודם וקיומם כדי להקרא בשם עברי, משא"כ היראים וחרדים לדבר ה' יודעים שהעיקר הוא להיות מאושר במצות ומעש"ט ולקיימם בפועל למעשה והוא מרומז בכתב אשורית, וגם לשון ארמי הוא כדי שלא להחליף בהעברית המביא לידי דעות כוזבות הנ"ל כאשר החוש והמצאות מעידים ע"ז, וז"ל הכוונה בהגמ', בתחילה ניתנה תורה בכתב עברי ולשה"ק, כי אז לא היו עדיין דעות כוזבות הנ"ל בעולם, רק אח"כ בימי עזרא בגלות בבל שצמחו כבר דעות כאלו תיקן כתב אשורית דייקא ע"כ.

וכן נכון להעתיק מ"ש: כל ספק נגעים בתחילה טהור עד שלא נזדקק לטומאה משנזדקק לטומאה ספיקו טמא (נזיר ס"ה ע"ב). אפשר לומר שמי שעדיין לא נתחבר לרשעים הגם שאנחנו מסופקים בו עדיין הוא בחזקת טהור שמעמידים אותו על חזקתו, ומשנזקק להם היינו שכבר נתחבר עמהם ספיקו טמא, וזהו מרומז במשנה כל ספק נגעים בתחילה טהור עד שלא נזקק לטומאה, ומשנזקק

סיפר הרה"ח ר' יחזקאל שו"ב וו"ב ע"ה מעיר מיהאליפאלווא שפ"א התקיימה אסיפה בעיר מיהאליפאלווא והשתתפו שם רבינו ז"ל והגה"צ מאויבערווישא ועוד הרבה רבנים ונתהוה חילוקי דעות בין הרבנים באיזה ענין וכאשר שאלו את הרב מווישא על חוות דעתו נענה ואמר שהוא מקבל את דעת הרב מקראלי בשלימות, וחזר על דברים אלה כמה פעמים.

וסיפר הגה"צ ר' אברהם דוד הורוויץ משטראסבורג זצ"ל חבר הבד"ץ בעיה"ק ת"ו שכפי הידוע לו היה זה על פי פקודת אביו הרה"ק בעל אהבת ישראל מוויזשניץ זצ"ל שצוה לבנו הרב מווישא זצ"ל לקבל את דעת הרב מקראלי באסיפות הרבנים בלשכת היראים.

סיפר בן אחיו הגה"צ ר' מרדכי האגער זצ"ל כ"ק האדמו"ר מוויזשניץ שאירע הרבה פעמים באסיפות הלשכה שרבינו שאל ורצה לידע את דעתו של הרב מווישא: "וואס זאגט דער ווישעווער רב", וגם אירע לפעמים שרבינו רצה להציע איזה דבר בלשכת היראים וביקש מהרב מווישא שהוא יציע את הדבר באסיפת הלשכה, ופעם סיפר הרה"צ מוויזשניץ זצ"ל שבאסיפות הרבנים מהלשכה ישב הרב מווישא ליד רבינו ז"ל והתייעצו הרבה בענינים העומדים על הפרק, וכן סיפר הגה"צ ר' יודעלע מדזיקוב זצ"ל שהרבה פעמים במשך אסיפות הלשכה ראו את רבינו ז"ל ואת הגה"צ מווישא זצ"ל מטיילים אהדדי ורבינו ביקשו שיציע דברים לטובת חיוזק הדת במדינה לפני חברי הלשכה באסיפת הלשכה.

והרבה פעמים כשהגיע רבינו להאסיפה בעיר קלויזנבארג וכדרכו בקודש התאחר

ספיקו טמא כי מחזיקינין ממקום למקום הש"י ישמרנו.

ג. כדאי להעתיק מה שרשם בזכרונותיו מר. אלתר שטיינמעץ ע"ה שהיה תלמידו של הגה"צ מווישא זצ"ל וגם למד קצת בקראלי אצל רבינו ז"ל: שפעם התקיימה אסיפה כללית של כל רבני טרנסילוואניע בקלויזנבורג ורבינו הוא אז עדיין צעיר לימים איחר לבוא כדרכו בקודש, הי"ד רצה להתחיל בפתחה בשעה הקבועה מראש, כל רבני העיריות הקטנות שהם מחסידי סיגעט סאטמאר דרשו במפגיע שלא להתחיל עד שרבינו יגיע, כשהגיע רבינו עמדו כולם לכבודו החסידים וכל הרבנים רבינו עלה למעלה בראש ותיכף פתח ואמר: "רבותי! אבות אבותינו לא היה להם שום אירגון וחדש אסור מן התורה אני דורש שכל הרבנים יעמדו ויתפזרו כל אחד למקומו ולעיר מושבו וידאג לחיוזק הדת במקומו בלי שום אירגון".

האסיפה נתבטלה ורוב הרבנים נסעו לביתם והוא שאל את רבו הגה"צ מווישא הלא דעתו של רבינו הוא דעה יחידאה ומה עם כל הרבנים שהיו שם, וענה לו הגה"צ מווישא בה"ל: התקפות דקדושה של הרב מקראלי היה כל כך גדול וחזק שכולנו קבלנו אפתעה גדולה וחזקה ואף אחד לא הספיק לערער על דבריו ולהמשיך בדיונים".

ד. מפי הרה"ג הח' ר' ברוך שטערן זצ"ל מירושלים עיה"ק ששמע מרבי יודעלע זצ"ל.

להופיע בראש האסיפה, וטרם שנכנסם לאולם האסיפה ראו את רבינו שמטייל עם הרב מווישא כשידיהם משולבות זה בזה ומשוחחים ביניהם על מה שצריכים לדבר בהאסיפה.⁷

בשנת תרצ"ב התקיימה אסיפת הלשכה בעיר דעש ודנו שם אודות בחירת נשיא שיעמוד בראש הלשכה אחר שנשיא הלשכה הגאון ר' שלמה זלמן אולמאן זצ"ל אב"ד ביסטריץ שחל"ה ביום ה' אלול שנת תרצ"א, הרבנים האשכנזים התאחדו תחת דגלו של הג"ר בנימין פוקס זצ"ל אבד"ק גראסווארדיין, ורצו לבחור ברב אשכנזי מובהק שנטה לרוח ההתקדמות, ואילו החסידים התאחדו תחת דגלו של רבינו זצ"ל שרצו לבחור ברב גאון וצדיק ממשיך מסורת מייסדי הלשכה, והתנהלה אז מערכה כבידה בין שני המחנות.

הרב מווישא ז"ל נסע לעיר דעש ליקח חבל באסיפה נחוצה זו ורבינו הסתגר עם הרב מווישא למשך כמה שעות ודנו על נושא האסיפה ומצב היהדות במדינה, ובמשך כמה שעות האריך רבינו בשיחתו עם הרב מווישא, ואף שרבים באו וצבאו על פתחו של רבינו להכנס בפתקאות להתברך מברכותיו, אולם רבינו לא הניחם לבוא לפניו ולא רצה ליקח פתקאות כי המתיק סוד עם הרב מווישא למשך זמן ארוך.

גדולת תורתו

בכל עת שנדברו יראי ד' איש אל רעהו ונפגש הרב מווישא עם רבינו האריכו בנועם שיח סוד של תורה והיו מטיילים ארוכות וקצרות בפרדס התורה בנגלות ובנסתרות, ובהיותו גאון אדיר ובקי נפלא נמשכה שיחתם שעות ארוכות בפלפולה של תורה ומשביעים בצחצחות נפשם בעסק התורה, וכפי שקבעו אז התלמידים החשובים מהגה"צ מאויבערווישא שרבינו מצא ברבם איש כלבבו שיוכל להמתיק עמו סוד "ער האט געהאט מיט וועס צו רעדן", וזקני תלמידי חכמים במאראעמאורש אמרו: "שהיו צריכים להיות תלמוד חכם עצום בכדי להבין את שיחתם של רבינו והגאון מווישא זצ"ל ששניהם הנם גאוני עולם".

כאשר נפגש רבינו עם הגאון"צ מווישא שקעו בשיח של תורה ועסקו בחדוותא דשמעתתא, וזקני התלמידים וזכרים הרבה פעמים כשישבו והתפלפלו בעמלה תורה, ופעם ישבו בכעין סוכה קטנה של עץ בגינה ואתם היו גם הגה"צ ר' אברהם שלמה

ה. מפי הרה"ח ר' משה יצחק לעווינגער ע"ה שראה הרבה פעמים דבר זה בקלויזנבורג.

ו. מפי ר' משה ישראל עגנט ע"ה.

כ"ץ זצ"ל האב"ד ריסקעווע והגה"צ ר' חיים לייב כהנא זצ"ל הדיין מדראגמירעשט ועסקו בפלפולא דאורייתא!

מאני מכבדוּתא

ידידותם של הרב מווישא ורבינו בא לידי ביטוי עז בהרבה אופנים, הרב מווישא היה חומר מגזע הקדושים מרוזין ומקורו ממדינת באקאווינא ששם הלכו הצדיקים במלבושים שהיה נראה קצת מוזר במדינת אונגארין ראמעניע ולבשו כעין עניבה שנקרא בחצרות הצדיקים "פרוכת", שבמדינת אונגארין ראמעניע לא נהגו הצדיקים בזה, ואף שהרב מווישא היה הדור בלבושו כדרך צדיקי אונגארין בפוזקמאות לבנות בשבת וחול אולם לבש גם מלבושים כדרך הרבנים בבאקאווינא, אחר פטירת הרה"ק מוויזניץ ביום ב' סיון תרצ"ו ובנו הרב מווישא מילא מקומו בעיר אויבערווישא וחסידים רבים התחילו להסתופף בצלו בקשו רבינו בתור ידיד נאמן שישנה כמה דברים ממה שנהגו הרבנים בבאקאווינא ויתלבש כדרך צדיקי אונגארין, והרב מווישא נענה לו ושינה את אופן לבושו לבקשת רבינו ז"ל^ז.

רבינו בעיר אויבערווישא

רבינו היה הרבה פעמים בעיר אויבערווישא וגם שבת בה כמה שבתות, ובכל פעם ביקרו זה את זה מתוך ידידות כנה והערצה עמוקה, בשנת תר"פ אחר שהגה"צ ר' אליעזר דוד גרינוואלד זצ"ל האב"ד אויבערווישא נבחר לעלות על גפי מרומי קרת בעיר סאטמאר הציעו רבים את רבינו שיעלה ויבוא לעיר אויבערווישא למלא את כס הרבנות מאחר שהיו לו בווישא הרבה מעריצים ואנ"ש שהסתופפו בצלו, אולם רבינו לא היה בדעתו כלל לבוא למאראמארוש וחזר לעירו אורשיווא עד שנתעלה לכהן כרב בעיר קראלי, והעיר אויבערווישא חפשו להרכיב אלוף לראשם ויען שבמאראמארוש היו רבים שנמנו על חסידי הרה"ק מוויזניצא זצ"ל בחרו את בנו הגדול הרב מווישא ז"ל לשאת על ראשו את נזר הרבנות בעיר, תלמידי חסידי רבינו

ז. מפי ר' יוסף שמואל פויגל ז"ל שזכר מחזה זה.

ח. מפי הרה"ג ר' מרדכי אפל ע"ה שזכר מימי ילדותו בעת שחזר הרב מווישא מאסיפת הרבנים ורבינו ביקשו שישנה את לבושו ונענה לו, ובבואו לאויבערווישא נתאספו ילדים רבים בעיר לראות את הרב מווישא איך שנראה בשנותו את אופן לבושו, וכן סיפר הרה"ח ר' יושע כ"ץ ע"ה, וכן סיפר הרה"ג ר' ברוך שטערן זצ"ל והוסיף שהיה עוד כמה דברים שרבינו ביקש מהרב מווישא שישנה כעת שנעשה רבן של ישראל.

שגרו בעיר אויבערווישא היו מגדולי מעריצי ותומכי הרב מווישא לאורך כל השנים, ובכל ליל שבת קודש ישבו בשולחנו של הרב מווישא יותר ממונין חסידי סאטמאר שהיו כולם תלמידי חכמים ואנשי מעשה^ט.

השוחט בווישא היה החסיד המפורסם רבי בעריש הורוויץ ע"ה מחשובי חסידי שינאווע ואח"כ היה מגדולי חסידי רבינו הנקרא ר' בעריש ווישעווער, הוא הבעל מנגן המפורסם שחיבר הרבה ניגונים בכל שנה ושנה ושלחם לרבינו להימים נוראים, ואכן הרבה מנעימות יצירותיו נעשו נכסי צאן ברזל בחצר רבינו ומנגנים אותם עד היום.

רבינו מחזק את ידי הרב

בתחילת נשיאותו של הרב מווישא בעיר אויבערווישא הוזמן פעם רבינו מעירו קראלי לשבות בעיר אויבערווישא שני שבתות, בשבת הראשונה הזמינו הרב מווישא שיתפלל יחד אתו בבית הכנסת של העיר, ורבינו נענה להזמנתו והתפלל יחד עם הרב מווישא, לכבוד של רבינו באו רבים מתושבי העיר שלא נמנו על מעריצי הרב מווישא ורצו לאחל לרבינו שבתא טבא, וכשעברו לפני רבינו כבני מרון לומר לו "גוט שבת" יחד כולם הודו ואמרו גם להרב מווישא ברכת "גוט שבת" ומאז נתקרבו להרב אב"ד, ופעם כששבת רבינו בעיר אויבערווישא המתין לכבודו של הרב מווישא המרא דאתרא בליל שבת קודש בעריכת שולחנו הטהור עד אשר יגמור הרב מווישא את עריכת השולחן בבית מדרשו ורק אז התחיל רבינו את עריכת השולחן.

פעם שבת רבינו בעיר אויבערווישא בשנים תרפ"ד-ה, ורבינו ז"ל התפלל בבית החסידים דחסידי סיגעט, וכידוע דרכו בקודש של רבינו שהתאחר בתפילתו כל יום ובעיקר בשבשת נכנס להתפלל באיחור והי' מתפלל בשעות הצהריים, ולמרבית הפלא שינה כעת ממנהגו והתפלל תפלת שחרית בזמנו בבית החסידים הנ"ל, אולם לתפילת מוסף הלך להתפלל לבית מדרשו של הרב מווישא, הרב מווישא הזמינו לקידושא רבא בביתו ובדרך הליכתם לבית הרב מווישא התפתח ביניהם שיח של תורה, הבחורים הגדולים והמצויינים שהלכו אחריהם קלטו מנועם שיחם של רבינו והרב מווישא בפלפול התורה שהיה בחריפות ובקיאות ובעמקות נפלא, וככה

ט. מפי ר' חיים בניציון אדלער ע"ה.

י. מפי ר' זעליג שטיינמעץ ע"ה.

התפלפלו ביניהם כל זמן הילוכם עד אשר הגיעו לביתו והרגישו טעם מעין עולם הבא^{יא}.

ימכור אדם כל מה שיש לו

בתחילת חודש אלול שנת תרצ"ט שבת רבינו בעיר אויבערווישא, והתאכסן בבית ר' אברהם וויינבערגער ע"ה (באכסניא זו התאכסן בשעתו גם מרן הקדושת יום טוב ז"ל) ונתאסף ציבור גדול שבאו לעשות את השבת בצלא דמהימנותא, רבינו הלך ליתן ביקור נימוסין למרא דאתרא הגה"צ האב"ד זצ"ל, כשהיה רבינו בביקורו בית הרב מווישא זצ"ל נתאסף ציבור גדול לחזות את הביקור ולשמוע את שיחתם ונתהווה דוחק גדול עד שנשבר חלון בבית הרב מווישא, ואמר רבינו בדרך צחות דאמרו חכז"ל לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא ת"ח לבתו ולכאורה למה צריך למכור את כל הפציו אם נושא תלמיד חכם לבתו, ואמר רבינו דהנה אם ישא תלמיד חכם אז בוודאי יתאספו רבים לביתו כמו שרואין עכשיו והרי עלול שהפצים ישברו ולכן יותר טוב שימכרם ולא יבואו לידי שבירה...

בשבת אחר התפלה הזומן רבינו ז"ל לקידושא רבא בבית הגה"צ האב"ד אויבערווישא זצ"ל, רבינו כידוע התפלל באיחור רב והגיע לבית הרב מווישא בשעות אחר הצהריים המאוחרות, כשנתכבד לקדש על היין פנה רבינו ז"ל להרב מווישא ואמר לו: הנה בוודאי הרב מווישא כבר קידש על היין, "פערצופאל נישט" השיבו הרב מווישא, ורבינו הופתע לשמוע שהרב מווישא המתין עליו שהוא יקדש תחילה, הביקור היה בידידות רב והשיחה נסובה בסיפורי צדיקים מאבותיהם הקדושים, וכל השבת היה מרומם ונעים.

משעה שהכהנים נכנסין לאכול

ביום ב' (וי' אלול) התקיימה סעודת הילולא לכבוד הילולת מרן הייטב לב ז"ל בהקלוזי של חסידי סיגעט בהשתתפות רבינו ז"ל, גם הגה"צ מווישא זצ"ל בא לכבוד רבינו ז"ל, ועשו סיום הש"ס כנהוג (והארכנו בחלק חמישי מספרנו עמודים שי"ב ש"ג מזה).

רבינו ז"ל נתאחר להכנס לסעודת ההילולא כידוע דרכו בקודש, והרב מווישא אמר אז בדרך צחות בהתחלת המשנה מאמתי קורין את שמע בערבית משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן שמשפטות לשון המשנה נראה שזמנים אלו סמוכים הכניסה

יא. מפי ר' חיים מאיר פוקס ע"ה

והאכילה בתרומתן אולם אצל הרב מסאטמאר יש עוד הרבה שהות משעה שנכנסין ועד שאוכלין וזהו פי' מ"שעה" שהכהנים נכנסין עד לאכול שיש שהות של שעה....¹²

רבינו אמר דברי תורה לכבוד ההילולא בפלפול ודרוש ודברי חסידות ואחר שגמר רבינו את הדרוש נתכבד הרב מווישא לומר תורה והמשיך את הדרוש של רבינו ז"ל ואמר אין מן הצורך לכפול כל הקושיות שהקשה הרב מסאטמאר ואענה אנכי חלקי את אשר נראה לי ואמר פלפול ארוך בדרכו בחריפות ובקיאות, ורבינו התפעל מהדברי תורה שאמר הרב מווישא עד שאמר לו "ווישאווער רב ידעתי גם ידעתי ומכירו הייתי מלשעבר שרב חילכם לאורייתא, אולם עכשיו נודעתי ביותר".¹³

הרב מווישא ורבינו המשיכו את המעמד בנועם שיח והרב מווישא הזכיר את רבינו משיחתם שלפני עשרים שנה והמשיכו לדבר בד"ת, ואח"כ נפרדו בידידות, ואחר הסעודה הלך הרב מווישא ללות את רבינו לבית אכסניתו ובלכתם בדרך התעמקו במשא ומתן של תורה בחדוותא דשמעתתא עד שלא הרגישו שכאשר הגיעו לאכסנית רבינו חזר רבינו ולווה את הרב מווישא לביתו וכשהגיעו לבית הרב מווישא חזר ונשנה הדבר והרב מווישא לווה את רבינו לאכסניתו, כן אירע כמה פעמים עד שרבינו אמר בצחות לשונו "א שיינע מעשה אתם מלווים אותי ואני מלוה אתכם..." ונפרדו מתוך ידידות כנה, ורבינו נסע לסניגעט להשתטח על ציון ק"ז בעל ההילולא הייטב לב זי"ע.¹⁴

כשנפרד הגה"צ מווישא מרבינו ז"ל פנה למקורביו שהתלוו אתו ואמר להם בהתפעלות על היקף גדלותו של רבינו בכל ענין וענין, "מה שמונח תחת המובע הזה אין אף אחד משיג", (רמז להמובע הרחב שחבש רבינו לראשו)¹⁵.

כשנחלה הרב מווישא זצ"ל בחולי שנסתלק בה והיה מונח על ערש דוי בבית החולים היהודי בעיר קלויזנבורג נסע רבינו במיוחד לבקר, רבינו ז"ל תמך את הבית

יב. מפי הרה"ח ר' יושע כ"ץ ע"ה

יג. וספר ר' חיים בנציון אדלער שלפי זכרונו אמר רבינו פלפול במשך שעה, ואחריו נתכבד הרב מווישא שהתחיל באותו ענין שסיים רבינו והקשה על דבריו כדרכה של תורה ותיריך אח"כ בפלפול ארוך בחריפות ובעמקות את כל הקושיות, ואחד מחסידי סיגעט (ר' וואלף רייכבארט ע"ה) נענה ואמר: "ידענו שהרב שלנו הנהו תלמיד חכם, אבל דמינו שמכין דרשותיו במשך השבוע ואין זה רבותא ללמדן כמוהו, אבל לשמוע דרשה ארוכה מהרב ועל אתר ללהקשות ולתריך ולבנות מחדש בזה יש כבר משום חידוש גדול".

יד. מפי הנ"ל ומפי הרה"ח ר' יוסף ראזענבערג ע"ה

טו. מפי עד שמיעה ר' חיים בנציון אדלער ע"ה.

החולים היהודי בעיר קלויזנבורג וכשהיה באחת האסיפות מהלשכה בעיר קלוי"ב הזומן רבינו לבקר בבית החולים ונתפעל מהסדר והכל השייך בבית החולים וכתב להם המלצה חמה לטובתם.

בעת שנחלה הרב מווישא אמרו תהילים לרפאותו בשיבת רבינו בעיר סאטמאר^{טז} ואחר שנסתלק הרב מווישא ובנו הגה"צ רבי ברוך זצ"ל מילא את מקומו בעיר אויבערווישא נסע אורבינו לעיר אויבערווישא ודרש שם לחזק את הרב החדש בהנהגת הרבנות בעיר.

א גוטע שטעלונג

כשהיה רבינו בעיר צפת בשנת תשט"ו ירד וטבל במקוה המיוחסת להאריה"ק ז"ל, כשיצא מהמקוה עמדו שם כמה זקנים ובראשם ש"ב של רבינו הרה"צ ר' יואל אשכנזי זצ"ל מטבריא ודברו בסיפורי צדיקים, רבינו שאל אותם במה המדובר וענה רבי יואל: "מען רעדט פון גוטע אידן".

ואמר להם רבינו : הרב מווישא אמר לי פעם, מה הפירוש גוטע אידן, דהוא כמו א גוטע שטעלונג, וביאור הדברים כשהתייצבו לפני ועד הגיוס היה מי שהיה לו התייצבות טובה דהיינו שנתן רבה כסף וזה היה נקרא "א גוטע שטעלונג", ומי שלא היה לו הרבה כסף לא היה לו א גוטע שטעלונג...."

טז. מפי ר' יודל כ"ץ ז"ל מתלמידי רבינו.

יז. מפי המשב"ק הרה"ח ר' עזריאל גליק ז"ל

נוהג נשיאותו ברמה

**פרקים מזהירים מתוך הנהגתו הרוממה של רבנו הק' זי"ע
בעיר הגדולה לאלוקים וישוא
בעמדו בראש רבנות וישוא וגלילותיה המסונפות לה
והיה לאחד מגדולי המנהיגים בתקופתו**

מסכת חיים קצרה בכמות וארוכה בהספק, היתה זו של שנות חיי כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק בעל 'שארית מנחם' זי"ע מוישוא, עלי אדמות. במבט מקיף על פעליו העצומים שהגה ברוחו ופעל בידיו במשך נ"ה שנותיו, לא יאומנו הדברים כי יסופרו. כבירה עד מאד היתה השפעתו הגדולה על כל מחוז מרמורש ברומניה, בהיותו 'איש האשכולות' - איש שהכל בו, גאונות מופלגת וצדקות נשגבה, עמידה בתוקף על משמר הדת ומנהיג רבנותו ברמה על פני הגלילות, פה מפיק מרגליות שריתק המונים משך שעות במתיקות נפלאה, שר התורה ועמוד התפילה, קדושה ומלכות, כתר הילומים על ראשו יצור לתפארה.

בכוחותיו אלו הושיע את בני ישראל ובנה לשם ולתפארת את ישיבתו הרמה בוישוא והעמיד תלמידים לאלפים. את ישיבתו ניהל ביד רמה, כשהוא מרביץ תורה לאלפים במסירת שיעורים לפני תלמידים תמידים כסדרם והתמסר לכל אחד מהתלמידים להדריכו ולחנכו בדרך התורה בסבלנות אין קץ. רבנו הכניס בהם אהבת התורה מופלאה, שילמדו מתוך חשק והתלהבות ועל זאת יעידו פירותיו המתוקים שיצאו משיבתו הגדולה, כי אף התלמידים שברבות השנים נאלצו לעסוק בצרכי פרנסה כדי להביא טרף לבני ביתם, היו קובעים עתים לתורה ולומדים בחשקות מחמת השפעתו עליהם מימי בחרותם.

וישווא היתה עיירה קטנה יחסית לערים אחרות, אך בכל זאת נודע שמה של העיירה הגדולה לאלוקים בזכות רבה הנערץ והנקדש בסוד קדושים רבה, מרן השארית מנחם זי"ע, שהאיר את העולם כולו בצדקותו הרוממה ובקדושתו הנשגבה.

מצודתו היתה פרושה על פני יישובים רבים בגלילות וישווא שהיו כפופים תחת מרותו ונכללו בהסמכתו כרבה של וישווא, וכך יכול היה רבנו להשפיע גדולות ונצורות על פני כל סביבת מחוז מרמורש בהעמדת רבנים ושוחטים, דיינים ומרביצי תורה, כלי קודש ואנשי מעשה, אשר סמך ידיו עליהם לנהל את ענייני מקומותיהם כראוי ונכון, ואליו היו מביאים רק את הדברים הסבוכים שנוקקו להכרעתו הברורה. תלמיד רבנו, הרה"ח ר' שלמה זלמן מוזס ז"ל מוישווא - ירושלים, היטיב לסכם ולתאר את הנהגתו הנאדרת בקודש של רבנו, במאמר זיכרון שפרסם על רבנו באחת השנים:

"הגאון הקדוש מוישווא זי"ע היה איש חי ורב פעלים. מיד כשהתחיל לכהן ברבנות בעיר, שם עינו על החינוך שהיה מפוזר בכמה תלמודי תורה בפינות שונות בעיר, והוא ריכז מיד את כל החינוך בידו והקים 'ת"ת כללית' עם בנין נהדר - מלבד הבנין המפואר שהקים בשביל הישיבה. הוא התעניין בכל מוסדות החסד ושם עינו על כל הליכות כל מוסד וכל בתי הכנסת שבעיר שהכל יתנהל על טהרת הקודש.

"היה מסייר בכל הערים והכפרים הסמוכים להעמיד הדת על תילה. שמר בקפדנות על גדרי החסידות בכל מקום, יהודי שהשיא את בתו הוכרח למשכן אצלו לפני החופה את הטו"ת בערבות שלא תהיה תערובות אנשים ונשים בהחתונה. למפלגות החופשיות לא נתן דריסת רגל בעירו, ובענייני התורה והיהדות היה קנאי נלהב והלך בסופה וסערה".

בוישווא גרו בסביבות חמשת אלפים משפחות יהודיות. היו שם חסידי סיגעט ואחרים, אבל כמובן ש'העולם' הגדול ביותר, היו חסידי ויז'ניץ. לרבנו עצמו היה לו קרוב לארבע מאות תלמידים בישיבה, היתה זו הישיבה הראשונה עם פנימייה, כמו בישיבת חכמי לובלין בפולין, ולשם כך כידוע שהה רבות בגרמניה וכן באמריקה. רבנו עשה את כל הדרך הארוכה לשם, לדפוק על דלתות נדיבים בכדי שיוכל לממן את המפעל הענק הזה.

תלמיד רבנו, הרה"ח מוה"ר ברוך טעסלער ז"ל מוישווא-ב"פ סיפר, כי למרות שהישיבה היתה בראש מעייניו, לא הזניח רבנו לרגע את ענייני העיר וכך היה יושב רבות בדיני תורה, ונהג נשיאותו בתוקף וברמה. מלבד השיעורים שאמר בישיבה, היה גם אומר דרשות בבית הכנסת של העיר. וסיפר בשם אביו, כי במשך כמה שנים אמר רבנו דרשת שבת הגדול אחת, דהיינו, שהמשיך את הדרשה שסיים בשנה שעברה והוסיף עוד עניין ועוד המשך!!! כך במשך כמה שנה!!!

על גודל רצון קדשו של רבנו להקים שיכון חסידי בקצה העיר ווישווא, ולהוציא ממנה תלמידים הגונים אשר מילאו כרסם בש"ס ופוסקים, סיפר הרה"ח ר' דוד אפל ז"ל שלמד בוישווא מיד עם בואו של רבנו לשם בחורף הראשון תרפ"ב, שהיה

מנהג לרבנו בכל מוצאי שבת ללכת לטייל זמן מה בפקודת הרופאים שביקשו ממנו לעשות זאת בשביל בריאתו, והלך על הדרך שבין וישווא לישוב מאסיף שהיה לערך 6 ק"מ משם. רבנו לא הלך את כל הדרך, אבל תמיד הלך עד איזה מקום שהיה שם הר נמוך ושם נעצר ואמר: "אני מקווה שאת ה'בערגל' הזה אני עוד יקנה מהבעלים שלו ואקים ואבנה את הישיבה לתפארת כאן, לא בתוך עיירה ובעלי בתים, אלא מחוץ לעיר שיכון מיוחד בלי בעלי בתים, מקום שכל האוויר שלו יהיה רק תורה וחסידות, עיר של פרחי וצעירי לומדי תורה..."

לפנינו ביריעה ארוכה ורחבה זו, פרקים נבחרים על מסכת הרבנות המעטירה של רבנו בעיר וישווא ובכל הגלילות מסביב. רבים מהסיפורים כאן מובאים בפרסום ראשון, משולבים דבר דבור על אופניו, כאשר מכלל הפרקים בולטת ומזדקפת ביותר דמותו הכבירה ורבת האנפין של רבנו זי"ע, בהיותו אחד מגדולי מנהיגי התקופה לשעה ולדורות, כי מן הבאר הזה ישקו העדרים מאז ועד הלום, וזכותו הגדולה תעמוד לנו ולכל בית ישראל אמן ואמן.

- חלק גדול מהמאמר הם מכתבי הגה"ח רבי צבי מאיר פויגל שליט"א -

פרק א': ויעטרוך נזר תפארה

קביעת חצר הס"ק זי"ע בגרויסווארדיין

בשנת תרע"ט נדמו תופי המלחמה העולמית הראשונה, אך תוצאותיה המרות עדיין ניכרו בחוצות ערי אירופה, והתושבים חבשו את פצעייהם מהמכות האנושות שספגו הם ומשפחותיהם במהלך יותר מארבע שנות המלחמה.

גם קהילות ישראל בכל ארצות פזוריהם, שינו את פניהם ללא הכר בעקבות המלחמה, וגדולי ישראל בכל מקומות מושבותיהם, נרתמו בכל כוחם לקומם מחדש את הריסות חיי התורה, ולהעמיד את חיי הדת על תילה.

תחילה סברו בחצר קדשו של הס"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע, כי בתום המלחמה ישובו לחדש את עטרת בית אבות בויז'ניצא ולבסס שם מחדש את חצר בית ויז'ניץ, אך כשהגיעו השמועות על החורבן הרוחני הנורא שהשתרר בויז'ניצא לאחר תקופת הכיבוש הרוסי, שהותיר שם מדבר שממה רוחני, נפל הפור להשאיר את חצר הס"ק על כנה במקומה החדש בגרויסווארדיין.

בנוסף לכך, מאות מתושבי גרויסווארדיין והמחוז, כבר נקשרו במהלך ימי המלחמה לחצר הקודש בגרויסווארדיין, והס"ק התקשה לעזוב אותם לאנחות

דווקא בעידן זה כשינסו לשקם את הריסותיהם של קהילות הקודש, והכל נזקקו אז לברכותיו ועידודו של הס"ק ובניו הק' לקומם את חיי התורה והחסידות מחדש במחוז גרויסווארדיין.

החורבן הרוחני שהמיטו הכובשים הרוסיים בויז'ניצא, מנע גם מרבנו ה'שארית מנחם' זי"ע לשוב לכס רבנותו בעיר [כידוע כיהן כרב העיר ויז'ניצא], על אף שלא נטש אותה לחלוטין, ועדיין טרח לסור לויז'ניצא מפעם לפעם, כדי לנסות להציל את שארית הפליטה בעיר, ובעיקר כמהה נפשו הטהורה לשמור על בחורי ונערי ישראל בויז'ניצא, לשדלם לגלות למקום תורה, ולהתעלות בדרכי התורה והעבודה. לעת עתה, התגורר רבנו בקביעות עם משפחתו בגרויסווארדיין במחיצתו של אביו הס"ק זי"ע, אבל, כשלוש שנים לאחר מלחמת העולם הראשונה, בשלהי שנת תרפ"א, נקרא רבנו אל הדגל, להעמיס שוב על שכמו את עול הציבור, כשהוצע לו לכהן פאר על כס הרבנות של קהילת הקודש וישווא שבמרמוש, לאחר שהרב הקודם של העיר, הגה"ק רבי אליעזר דוד גרינוואלד זצוק"ל, המפורסם בחיבורו "קרן לדוד", עבר לכהן פאר בעיר סאטמאר.

תומכים נלהבים ומתנגדים מועטים

אחרי שנמנו וגמרו רבני ופרנסי העיר וישווא למנות את רבנו למרא דאתרא, פקדה משלחת חשובה מנכבדי העיר את מעון קדשו של הס"ק זי"ע בגרויסווארדיין לשטוח את בקשתם, שרבנו ייאות ליטול על עצמו את נזר הרבנות, ובתוך דבריהם העירו, כי אמנם רוב התושבים חפצים ברבנו, אך עדיין ישנם אי-אלה בקהילת וישווא שמתנגדים למינוי שהוחלט עליו. הגיב על כך הס"ק בענוותנותו: **"כל המעלות הטובות יש לו לבני, הוא יודע ללמוד, יכול לדרוש, חסרון אחד יש לו - כי אני אביו..."**

כאמור, על אף שרוב מנין ובנין של קהילת וישווא נמנו וגמרו ביניהם לשגר לרבנו את כתב הרבנות של עירם, עדיין ניסו מתי-מעט מהמתנגדים לסכל את המינוי (כדרכו של עולם שבכל עניין טוב מנסה הסט"א לקלקל), ואחדים מהם גם הגיעו למעון קדשו של הס"ק להשפיע עליו שבנו יסרב לקבל את בקשת בני עירם לכהן כמרא דאתרא. אולם לימים סיפר הס"ק, כי כאשר חש שאין ממש בדבריהם וכי באו רק לקנטר, בניגוד לדעתם של רובם המכריע והמוחלט של תושבי עירם, גמר בדעתו שלא להשיב כלל לדבריהם, והפטיר: **"הם דיברו ודיברו, אבל אני לא התעייפתי מלשתוק..."**

כשביקר ר' יצחק לקס (מנכביד וישוא) ז"ל לפני חג הפסח בגרויסווארדיין, אמר לו הסבא קדישא: "מה אשם בני שהוא איננו הבן של הבלן? - אילו היה בנו של הבלן, בודאי היו מקבלים אותו לרב ללא עוררין..." לעומת זאת, היו חסידים ואנשי מעשה כמו הרה"ח ר' ברוך פוגל ז"ל שפעל רבות למען בחירתו של רבנו, כמו כן הרה"ח ר' מאיר מגיד ז"ל מפעטרווע תלמיד ה"ק"ן לדוד", נמנה על הפעילים הנמרצים למען בחירה מופלאה זו לטובת קהילת וישוא, וכמו כן אביו הרה"ח ר' שלמה לייב ז"ל (שהיה מפורסם בתורתו ובייחוסו), שכנע את מכריו ומוקיריו, שלא נמנו על עדת חסידי ויז'ניץ, שיתמכו במועמדו של רבנו, לטובת עתיד העיר.

ואכן, לאחר שכינסו אסיפות-עם רבות, נמנו וגמרו רוב מנין ובנין של קהילת וישוא, למנות את רבנו לכהן כמרא דאתרא בעירם. גם אלה שהתנגדו בתחילה למינוי, קיבלו בכל ליבם את מינויו הרם של רבנו, לאחר שנכחו כי אכן זו הבחירה הטובה ביותר לעתיד עירם, עד שאמרו על רבנו: "ברצות ד' דרכי איש..." (משלי טז, ז). כלומר: גם המתנגדים השלימו והסכימו לבחירתו הרוממה של רבנו כרב העיר וישוא, וכך גם התבטא הרה"ח רבי יעקב לייב אפל ז"ל.

אחד מנשואי הפנים והנגידים של קהילת וישוא, היה הגביר ר' זושא אלפנט ז"ל, שנמנה על ראשי הקהילה, ונודע כתלמיד חכם ובעל חסד גדול. מדי שבת בשבתו סעדו על שולחן השבת שלו כחמשה עשר בחורים, ודבק בכל מאודו ברבו הס"ק זי"ע, שהחזיר לו אהבה וכינוהו בחיבה: "זיסער ברודער" (אחי המתוק).

בתום מסכת הדיונים והאסיפות, שיגרו בני קהילת וישוא את ר' זושא הנ"ל, בצוותא עם ר' משה שטיינמץ ז"ל מראשי קהילת וישוא, שנמנה על חסידי סיגעט, והגיעו לגרוסוורדיין עם כתב-הרבנות של וישוא, להזמין את רבנו לכהן פאר כמרא דאתרא של עירם. כל תושבי וישוא, תלמידי חכמים ובעלי בתים, עשירים ועניים וסתם 'עמך', מכל הקהילות והעדות, חתמו על כתב הרבנות המפואר שהוגש לרבנו, (פרט לשלושה אנשים בלבד, שהיו מחרחרי ריב ומדון, ולא חתמו על ה"קאנסוס" - כתב ההתקבלות של רב), **והכל ציינו אז בהתפעלות כיצד הצליח רבנו בגדלותו לאחד מאחוריו את תושבי העיר במידת ההערצה שכזו, שלא היתה זכורה כמותה בדברי ימי הקהילות במדינה.**

סיפר הרה"ג ר' אברהם ניסן ניימאן שליט"א דומ"ץ וויזשניץ במאנסי, ששמע מפי הרה"ח ר' בן ציון טאבאק ע"ה, שבעת שקיבלו אנשי וישואו את רבנו לרב עליהם, התעכב שלשה חדשים עד שהגיע לווישאווא, ובג' חדשים אלו חזר על כל ארבע חלקי שולחן ערוך.

ויתנו לך כתר מלוכה

במהלך השבוע של פרשת נח שנת תרפ"ב, יצא רבנו לתחנת הרכבת במסעו לוישווא דרך סיגעט, בליווי פמליה נכבדה של תלמידי חכמים ונגידים מכל החוגים והעדות, שהצטרפו למסע הקודש של הרב החדש לעיר וישווא.

אחד המלווים היה הרב ר' אברהם שמואל גלנצר ז"ל, שהיה ה"טוען" מצד שכנגד ויז'ניץ בדין-תורה בענין התרומות לקופת רבי מאיר בעל הנס, שנערך בשנים קודמות - ואף הוא נסע ללוות את רבנו, על אף שהיה לכאורה בצד שכנגד ויז'ניץ. זאת לאחר שהכל נמנו וגמרו, שבחירתו של רבנו לרבנות וישווא היא המופלאה והטובה ביותר, ועתידה להעלות את העיר וישווא והגלילות על דרך המלך, כפי שאכן אירע בפועל.

מעמד נסיעתו והופעתו של רבנו בעיר וישווא בעלותו על כס הרבנות, הפך למאורע היסטורי רב-משמעות שנחרט בדברי ימי הזהב של קורות ימי הרבנות ברומניה לדורות. רכבת מיוחדת בת כחמשה קרונות גדושים באנשים, יצאה מסיגעט לוישווא, והסיעה את רבנו ופמלייתו והמוני מלוויו ומקבלי-פניו למחוז חפצם. שלטי-ענק נמתחו על קרונות הרכבת לכבוד המאורע החגיגי ורב-הרושם, ועליהם התנוססו דברי שבח והודיה להקב"ה על המתנה הגדולה שנפלה בחלקם של תושבי וישווא והמחוז כולו, ובין השאר נכתבו על השלטים הכתובות: "ובני ישראל יוצאים ביד רמ"ה" (שמות יד, ח) - ר"ת ר'בי מ'נחם מ'ענדיל ה'אגער".

הרה"ג ר' ברוך כץ שליט"א שמע מפי התלמיד ר' ליפא פולק ז"ל, כי מטעם המשפחה התלווה אחי רבנו, הרה"ק בעל 'אמרי חיים' זי"ע, לנסיעה המרשימה. קהילת גרויסווארדיין שלחה גם כן משלחת אנשים מכובדים ללוות את רבנו בדרכו.

הרכבת עצרה בדרכה בכל תחנה, כאשר בתחנות צבאו המונים לחזות בזיו-פניו של הרב החדש שיצא לכהן פאר בק"ק בוישווא, וברציף התארגנו מעגלים-מעגלים של המלווים ומקבלי-הפנים, שרקדו ופיזזו לכבודה של תורה. כך חזר ונשנה המעמד המרהיב ורב-הרגש בכל תחנה ותחנה, עד שכאשר הגיעה הרכבת לוישווא, כבר היתה עמוסה עד להתפקע בהמוני מלווים, יחד עם מאות מרכבות ועגלות שהגיעו מכל האזור לכבוד המאורע ההיסטורי.

אלפי יהודים נלהבים, תושבי וישווא והמחוז כולו, קיבלו את פני הרב הצעיר בן ה-ל"ו, בקול רינה וצהלה, כשאבוקות דולקות בידיהם, ובדגלים שהתנפנו

בעליזות בידי ההמון החוגג. קבלת הפנים המפוארת והנלבבת, הפכה לשם דבר במדינה כולה, עד שאמרו כי מי שלא ראה קבלת פנים זו שנערכה לרב החדש בוישווא, לא ראה קבלת פנים מימיו.

🕯️ השבת הראשונה להכתרת רבנו

בשבת הראשונה, שבת קודש פרשת נח תרפ"ב, התכנס קהל עצום ורב בבית הכנסת המרכזי בעיר, הן מתושבי העיר והמחוז כולו, והן כאלה שהגיעו מכל רחבי המדינה. בין השאר באו למקום נכבדי וחשובי חסידי הס"ק זי"ע: הרה"ח ר' יעקב לייב אפל מיועד, הרה"ח ר' מרדכי חנא פוקס מוילחוביץ, הרה"ח ר' חיים פסח מגאניטש (אשר הסתופפו עוד בצל רבנו הק' ה'צמח צדיק' זי"ע), וכן הרה"ח ר' מרדכי פעלץ מסיגעט, הרה"ח ר' חיים לייב רוזנברג מגרויסווארדיין ז"ל, ועוד רבים וטובים.

בליל שבת קודש ניגש רבנו לפני התיבה, ותפילתו השתפכה בנעימה, ברתת וביע, והרטיט לבבותיהם של כל הנוכחים, עד שזקני החסידים העידו בהתרגשות, כי כששמעו את קולו של רבנו בתפילתו הערבה, דומה היה להם כאילו שמעו את קול זקנו רבנו הק' ה'צמח' זי"ע בוקע מתוך גרונו.

קהל רב התכנס בליל שבת קודש לעריכת ה'טיש', להתבשם וליהנות מאור תורתו ודברות קדשו ברוב עם ועדה, ורבנו הפליא כדרכו את כל המתאספים בדברי אלוקים חיים עמוקים ונשגבים, בנגלה ובנסתר, ויהי כנגן המנגן זמירות שבת, בשירים, הודיות ותשבחות לאלוקים לקל חי, התמוגג הקהל כולו בהשתפכות הלב ובהתרגשות רבה. המעמד המרטיט נמשך עד קרוב לאור הבוקר, כאשר רבנו מרומם ומנשא את הקהל ומגביה את נשמתם טפח וטפחיים מעל הקרקע, עד לרקיעי מרום.

בבוקר יום השבת, לפני קריאת התורה, גדש הקהל העצום את בית הכנסת, כדי לשמוע את דרשתו הראשונה של הרב החדש. הדרשה נסבה על ענין "קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא" (מגילה י.), ואלפי הנוכחים שתו בצימאון את דברי רבנו, שבמהלכם טווה פלפול חריף, בו הוזכרו מאמרי חז"ל מש"ס בבלי וירושלמי עם ראשונים ואחרונים. **הרב הצעיר טייל בכל חדרי התורה כבן-בית, עקר הרים וטחנם זה בזה, והישוב כולו סער וגעש מעוצם חריפותו של הרב החדש ומהדרשה שכמותה לא שמעו מעודם.**

בהקדמתו ביקש רבנו מבעלי-הבתים להתאזר בסבלנות עד שיסיים את הפלפול שנועד בעיקרו ללומדים, ולאחר מכן פתח פיו בחכמה בדברי כיבושין ואגדה, מתוך לב טהור. בין היתר אמר בענוותנותו: "לכאורה, הכיצד ראוי לי להגיד דרשה עם דברי הוכחה לרבים, הרי אבותי לא נהגו כן - מחמת ענוה וצניעות? אלא אפשר לתרץ זאת במה שמקשה הט"ז (תקפ"ח ס"ק ה'): על מה שעקרו חז"ל את תקיעת שופר בשבת, מחשש שמא יעבינו. אולם קשה קצת, למה לא עקרו את התקיעות גם ביום טוב - מחשש שמא יתקן שופר? והתירוץ הוא: כי לעקור דברי תורה לגמרי לכל הזמן - תדיר - לא היה הכוח בידי חז"ל, כי אם עקירה שמגיעה לעתים רחוקות, דהיינו התקיעות בשבת - זאת יכלו לבטל. לכן, מצוות הוכחה שהצטרכו בעבר רק לעתים רחוקות-נדירות יכלו לעקור, מחשש זחירות הדעת, אבל כיום, לדאבונו, אשר תדיר בכל יום צריכים להוכיח, אי אפשר לדחות יותר את המצווה הזו מחמת שום חשש".

המעמד הנשגב של דרשתו הראשונה של רבנו, נמשך למעלה משלוש שעות, כאשר הקהל עומד נפעם ומשתומם מגדלותו העצומה והבלתי-נתפסת של רבנו בכל חלקי התורה, הפסק, החסידות והאגדה, בנגלה ובנסתר, ראשונים ואחרונים, כאחד מענקי הדורות הקודמים. דמות דיוקנם וחוץ-שיחם של אבותיו הקדושים ניבטה בפניו, וסביבותיו הוארו בזוהר עילאי שלא מן עלמא הדין, עד שהקהל הרב שגדש את בית הכנסת ומבואותיו, אשר מנה אלפים רבים, יצא מגדרו מרוב התפעלות.

החסיד ר' יעקב לייב אפל הנ"ל, קרא בהתרגשות אחר הדרשה, כי מעיד הוא עליו שמים וארץ שראה בעיניו את רוחו ודמות-דיוקנו של אביו הס"ק ניצב לידו במהלך הדרשה!!! ברם רבנו עצמו בענוותנותו הרבה התבטא, כי זו רק "אב מלאכה", כלומר: רק בזכות אביו הק' זכה לכך... ואכן בשוב ר' חיים לייב רוזנברג לביתו, ביקשו הס"ק שידווח לו על כל מהלך השבת הראשונה בוישווא, ור' חיים לייב תיאר הכל בפרוטרוט ואף חזר על דברי התורה שהשמיע רבנו. העיר על כך הסבא קדישא בענוותנותו: "דו ווייסט, ער האט זכות אבות" (הנך יודע, יש לו זכות אבות).

התלמיד הוותיק הרה"ח ר' חיים מאיר כהנא ז"ל שנכח במעמד הנשגב הזה, תאר בהתרגשות:

"בפרשת נח שנת תרפ"ב הגיע לוישווא וקהל אלפים קבלו את פניו כשהגיע לשם עם רכבת מיוחדת. היו שאמרו, שמי שלא ראה קבלת פנים

זו לא ראה קבלת פנים מימיו. לשבת ראשונה נתקבצו לכבודו אלפים מכל הגלילות שבמחוז, להתבשם ולהנות מאור תורתו ודברות קדשו. עד קרוב לאור הבוקר נמשך השלחן הטהור ואחר שעה קצרה של מנוחה כבר עמד בתפלתו בהתלהבות עצומה והאציל על כל המתפללים התרוממות נפש עילאית. לפני קריאת התורה עלה על הדוכן להשמיע את דרשתו.

"חושבני, כי יסכימו אתי השרידים שבתלמידי רבנו זצ"ל, שזכו להיות נוכחים במעמד זה, כי כל המילים והתארים שננסה להכתיר בהם את הדרשה הנפלאה הזאת, כולל אלה פה, דלים ועניים לעומת המציאות האמיתית, **כי מי בכוחו לחדור לפנימיות נפש של קהל אלפים בישראל, כשהם עומדים צפופים שעות רצופות ופניהם מעידות כאילו שוהים בעולם עליון, הרחק מכל קשר עם החומר שבגוף ואוזניהם קשובות לשמע מאמרים למאות, בפלפולא חריפתא דאורייתא מש"ס בבלי וירושלמי, בהלכה ואגדה, בדברי מוסר וחסידות, ובמליצות ישרות ונעימות, יוצאים מפה קדוש בהתלהבות וקול נעים.** אפילו המתנגדים לשעבר לבחירתו - והיו גם כאלה - נכנעו".

הרה"ח ר' זונדל מילר ז"ל נכח גם הוא בשבת הראשונה בושווא, והמעמד הנשגב נחרט עמוק בנפשו, עד שבשובו לביתו, המשיך ליבו להשתוקק בכיסופים וגעגועים לרבנו, ובשבת מברכין כסלו תרפ"ב, מיהר לנסוע שוב לושווא כדי לשמוע את דבריו של רבנו יוצאים מתוך האש. ואכן גם בשבת קודש זו דרש רבנו במשך שעתיים תמימות, בכל חלקי התורה, בנגלה ובנסתר, בגאונות ובקיאות עצומה, כחד מן קמאי.

עונשם של מתנגדים

מסופר, כי באחת השבתות לאחר עלותו פאר לכהן כמרא דאתרא, דרש רבנו באחת עשרה סוגיות ועשה מהן מקשה אחת, עד שגם שארית מתנגדיו התפעלו מדברי קדשו ואמרו, שאפילו אם לא חידש בעצמו את כל מה שדרש, אלא ראה הכל בספר מסוים, הרי זה מבהיל ומפליא שיצור-אנוש יזכור כל כך הרבה חידושים, ומיד שינו את עורם והפכו גם הם לתומכיו הנלהבים של הרב החדש.

אך, עם כל זאת עדיין היו בודדים, מסיתים ומדיחים, שהקשו את עורפם ועדיין ניסו לחבל בבחירתו של הרב החדש, שהתקבל על דעתם של כל בני העיר, מקטון ועד גדול. **אחד מהם, גביר תקיף וערל-לב, הרהיב עוז בנפשו והפיץ**

בעיר כתב פלסתר, גדוש בשקרים ובדותות נגד רבנו. אבל, מן השמים תבעו את כבודו של רבנו, ובתוך תקופה קצרה ירד הלה מנכסיו עד שהגיע לפת לחם, ואף איבד את שפיותו ר"ל מחמת צרותיו.

קללת שמים רבצה עליו עד יומו האחרון, עד שאפילו ילדיו נמנעו מלהכניסו לבתיהם עקב היותו מוכה-שיגעון במידה כזו, עד כי אי אפשר היה לסבול את נוכחותו בין הבריות אפילו לרגע קט. אולם, כדי שלא יתגלגל ברחובות, סגרוהו בני משפחתו במרתף נידח, לבל יזיק את הבריות, ושם שהה סגור ומסוגר עד יומו האחרון, כאשר בעיר ידעו הכל, כי כל זה בא לו בעטיים של דברי הלעג והבלע שהפיץ נגד רבנו.

מתנגד עיקש נוסף שעשה מעשים אשר לא ייעשו נגד רבנו, הפסיד את ראייתו ואף התחרש ר"ל. ככל שניסה לדרוש ברופאים, לא הוטב לו במאומה, ולאחר שכלו כל הקיצין נאלץ למחול על כבודו, נסע לגרויסווארדיין למעונו של הס"ק וביקש סליחתו על מעשיו הקשים נגד בנו, רב העיר. רק אז שלחחו הס"ק לרופאים מומחים משלו, וכעבור שלוש שנים שב האיש לאיתנו, וחושי הראייה והשמיעה חזרו אליו כבתחילה.

ויעלצו בך אוהבי שמך

שח הגה"ח רבי מאיר מגיד זצ"ל מפעטריווא [בן החסיד המפורסם רבי שלמה לייב מגיד זצ"ל], שכתב הרבנות של מרן ה'שארית מנחם' זי"ע לעיר וישווא התחיל במילים של הגמרא (חגיגה טז): 'יצא מנחם לעבודת המלך ויצאו עמו שמונים זוגות תלמידים לבושין סיריקון'. **והיו מילים אלו קולעים למטרה, אחרי שבא לשם לעבודת המלך ובאו עמו כבר שורה שלימה של תלמידים והוגים בתורה לבושין סיריקון בלבוש חסדי.** (מרשימות הרצ"מ פוגל שליט"א).

סיפר התלמיד הרה"ח ר' אברהם ברוך פיקסלר ז"ל מביסטרא, שכשנתקבל רבנו לרבנות וישווא היה כלול במינוי זה עוד י"ח ישובים סמוכים שהרב הראשי שלהם היה הרב של וישווא (ה"ה רבנו ה'שארית מנחם'), ומרוב שמחה שהיה שם בגלילות שחטו עגל במיוחד לכך ועשו סעודת מרעים להודות להשי"ת, והרה"ח ר' צבי שלומוביץ שהיה עוד בחור אז ומילתו על לשונו, בידח ועשה גראמען בסעודה ודיבר בגדלות רבנו.

על השמחה הגדולה של תושבי העיר והסביבה, העיד הרה"ח ר' מענדל טעסלער הי"ו: 'אבי מורי הרה"ח ר' שלמה טעסלער ז"ל היה מבין אלו שהובילו

להביא את רבנו לעיר וישווא, וראה לעצמו בכך זכות גדולה להיות מן הנוטלים חלק בראש השליחות להתעסק בקדשים אלו, כי למפרע רואים כולם את ההצלה הגדולה שהייתה לכל מחוז מרמורש בזכות הגעתו של רבנו לעיר וישווא בעוד מועד, כאשר בזכות הקמת הישיבה הגדולה והשפעתו הרבה על כל הסביבה, עלתה והתעלתה גלילות מרמורש שבעתיים מכל האזור הקרוב והרחוק, הן ברוחניות והן בגשמיות".

גודל שמחת הנכרים בגלילות וישווא ביום בואו של רבנו לעיר

הגה"ח רבי צבי מאיר פויגל שליט"א מביא ברשומותיו: שמעתי מזקני התלמידים בווישווא, כי ביום בואו של רבנו לכהן כרבה של וישווא, היתה שמחה גדולה ועצומה בתשואות רמות בקרב כל תושבי הסביבה, עד שאפילו הגויים שהתגוררו בכפרים ובעיירות הסמוכות התרגשו גם הם על הבשורה המרנינה. באותו יום הגיעה רכבת מיוחדת שנסעה לווישווא ועליה נסע גם ראש העיר של סיגעט, שהיא עיר גדולה במחוז וישווא, ושמו היה 'פופ שימוען'.

ראש העיר רצה להראות לעיני קהל ועדה, היהודים ולהבדיל הנכרים, שהוא מסכים עם מינוי רבנות זו, ואף שלח מסיגעט לווישווא מונית (קאר סערוויס) מיוחדת שתיקח את הרבנית מווישווא ע"ה בתוך מרכבה מכובדת שהיו נוסעים בה עשירים גדולים או רבנים מפורסמים, וכל זה היה כבוד עצום שלא ניתן אלא לאחדים בדרא. וכן סיפרו, כי מכיוון שהיה זה תחילת החורף בפרשת נח, נתן ראש העיר לרבנו 'קוטשמע' העשוי צמר שלא יהיה לו קר".

מעשה נורא מפטירת בחור צעיר בווישווא והסיבה שרבנו קיצר השתתפותו בהלווייתו

ישיבת רבה הקודם של העיר וישווא, ה'קרן לדוד' בהיותו בווישווא היה לה שם טוב ולמדו בה הרבה בחורים מבתיים של חסידי ויזניץ. בהגיע רבנו לווישווא ופתח את הישיבה, עברו הרבה תלמידים ללמוד משיבת ה'קרן לדוד' שנסגרה לישיבת רבנו שנפתחה, וביניהם היו ג' תלמידים חשובים ביותר והם: הגאון רבי ישראל יעקב הלוי קלר זצ"ל מפעטרווע, לימים מחבר ספרי 'פריו בעתו' על

מס' עירובין ומס' זבחים; הגאון החסיד רבי מאיר מגיד זצ"ל והרה"ח ר' בנציון איינהורן ז"ל מווילחוביץ^ב, כמו כן למד שם אז הבחור מנחם מענדיל לינדנבאום. ביני לביני עד שעבר ה'קרן לדוד' לסאטמאר ועד שהגיע רבנו ה'שארית מנחם' לווישווא, היתה תקופה של ב' או ג' חדשים שהתלמידים נשארו כצאן אשר אין להם רועה, ואז כיהן כראש הישיבה לבחורים שנשארו שם, הדיין ומו"ץ של ווישווא בעל 'יגל יעקב' הגה"צ רבי חיים יעקב גוטליב זצ"ל^ג. בתקופה קצרה זו שכיהן כראש ישיבה, היה מספר ר' בנציון איינהורן מה שהיה לו סיפור מדהים עם ה'יגל יעקב':

פעם אחת בליל שבת קודש אחרי התפילה ובאמצע סעודת שבת, קרא לו ה'יגל יעקב' ואמר לו: "לך מהרה למקום המגורים של הבחור מנחם מענדיל לינדנבאום הנמצא כעת אצל בעל-בית פלוני שהוא לא מרגיש טוב, אל תפחד ותכבה לו את האור בחדרו כדי שיוכל לישון ותחמם לו את התנור שיהיה חם בחדר, וכמו כן מפעם לפעם תעשה לו כוס חמין! אל תחפש שום גוי שיעשה לך, רק רוץ לשם ומה שצריך לעשות תעשה לבד".

אחרי כחצי שעה נכנס עוד פעם ה'יגל יעקב' לבית המדרש בליל שבת וביקש מעוד בחור בישיבה שילך למקום מגוריו של הבחור הנ"ל ויבדוק האם בנציון איינהורן עשה את כל מה שציווה לו לעשות. שהוא דין מפורש בשו"ע לחולה שיש בו סכנה. הבחור הנ"ל נהיה חולה מאד במחלת השחפת ר"ל ונלקח לבית עולמו בחשון תרפ"ב כמה ימים אחרי הגעתו של רבנו ה'שארית מנחם' לווישווא.

כמובן שה'יגל יעקב' שהיה אז ראש הישיבה הספידו תמרורים, ואף שהיה אביו מחסידי ויזניץ, רבנו גם בא למסע הלוויה אבל לא אמר שום מילי דהספידא וגם לא הלך כברת ארץ ארוכה ללוות את המת, ואחרי שהלך רק כמה פסיעות הסתובב ואמר: "תהיו כולכם בריאים ושלמים ושלא יהיה עוד שוד ושבר במחננו, איני מסוגל ללכת יותר", והלך לו לביתו. אלו שהיו שם הסבירו שהרב החדש אמר תירוץ שעדיין אינו רגיל ללכת על השלגים שהיו אז על הדרכים, ובירידה שם חשש מאד ללכת רגלי.

אבל מפי ר' בנציון איינהורן ז"ל שמעתי שאמר, כי זה היה רק להמון עם

ב. בן ה'ציצית מאכער' המפורסם החסיד ר' נחמן ווילחוביץ ער ז"ל, מגדולי חסידי הס"ק ה'אהבת ישראל' ז"ע.

ג. אחר כך עבר לעיר ריזווליא.

תירוץ של בעלי בתים, אבל האמת היתה כי כל זמן שהיה ה'קרן לדוד' בווישווא, היו שתי ישיבות של בחורים בווישווא. אחת של ה'קרן לדוד' ואחת של ה'יגל יעקב', ואחר-כך כשהגיע רבנו ה'שארית מנחם' לעיר, בדיוק אז היה ההתארגנות של שתי הישיבות האלו עם כל הבחורים חסידי ויזניץ שנשאררו להתאחד תחת דגלו של רבנו, ומזה היתה קצת חלישות דעת להגאון בעל 'יגל יעקב' כיוון שהוא נשאר בלי ישיבה, ועל כן לא רצה רבנו להיות שם כשהוא נתפס על עוד צרה של בחור ישיבה שנסתלק לעולמו בו בזמן שהוא כיהן כראש ישיבה שלו, וכמובן שהיה זה התירוץ האמיתי על שלא האריך להיות שם, רק כדי לקיים המצוה.

פרק ב': העיר וישווא

רבני העיר לדורותיה

היישוב וישווא שוכן כשישים מילין מסיגעט, בבקעה שמוקפת טבעת הרים גבוהים שמעפילים לגובה רב. על פי הידוע, היהודי הראשון התיישב במקום בשנת תקכ"ה. היה זה ר' שלמה פרוכטר, בן אחותו של הרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע, ובמרוצת השנים גדלה האוכלוסייה היהודית ביישוב, עד שבשנת תר"צ גרו בו כחמשת אלפים נפשות, מהן רובם יהודים, ונתמנו בה רבנים חשובים גדולי ישראל.

ארבעה רבנים חשובים כיהנו בעיר לפני עלות רבנו על כס הרבנות בעיר, ואלה הם:

- **הגאון רבי יוסף יוזפא כץ זצ"ל**, חסיד רבנו הק' ה'אהבת שלום' זי"ע מקאסוב, שכיהן בשנים תקפ"ב-תר"ו, ונתמנה לרב בווישווא על ידי הג"ר מנחם שטרן זצ"ל אבד"ק סיגעט, מחסידי רבנו הק' ה'אהבת שלום'. (בשנת תר"ו עלה לארץ ישראל).

- **הגאון רבי חנוך זונדל פויגל זצ"ל** (תלמידו של הג"ר מנחם שטרן זצ"ל אבד"ק סיגעט - והיה חתן הג"ר יוסף יוזפא כץ). כיהן בשנים תר"ח-תרכ"ו; אזי החליט לצעוד בעקבות חותנו ועלה לארץ ישראל (נפטר בשנת תר"ץ). [הרב הראשון של וישווא, שהיה לו התואר 'רב דוישווא' עם הכרה מטעם הממשלה והעיר, היה הגה"ח רבי חנוך זונדל פויגל זצ"ל שכיהן שם [מעת נסיעתו של חמיו הגאון החסיד רבי יוסף יוזפא כץ זצ"ל, שהוא בא לשם מגליציה ופתח המקום לישוב והיה שם הרב

הראשון הלא-רשמי]. גם הוא כחותנו נסע אח"כ בשנת תר"ל לארץ ישראל. רבי חנוך זונדל בבואו לארה"ק התיישב בצפת ונקרא לכהן כחבר בי"ד צדק של הגאון רבה של העיר צפת רבי שמואל העליר זצ"ל].

• **הגאון רבי שמואל שמעלקא גינצלר זצ"ל**, בעל 'משיב נפש', כיהן בשנים תרכ"ו-תרע"א.

• **הגאון רבי אליעזר דוד גרינוואלד זצ"ל**, בעל "קרן לדוד" שניהן בשנים תרע"ב-תרפ"א. בשנת תרפ"א נקרא לכהן כמרא דאתרא בעיר סאטמאר, ואז הוזמן רבנו למלא מקומו בעיר וישווא.

חסידות טהורה ועניות מופלגת

יצויין, שבוישווא ובשאר ערי מחוז מרמרוש, היו רוב היהודים עניים מרודים, עד כי בכל ימות השבוע ניזונו מ'מאלאי' (אוכל עשוי מקמח תירס זול), ורק בשבת קודש אכלו חלות מקמח חיטה. בביקוריו הרבים בכל קצווי העולם, כשנשאל רבנו על ידי מארחיו היכן הוא מכהן כרב, השיב להם בדרך-צחות: **"אני מכהן כרב במקום כזה, כששואלים ילד מה מברכים על הלחם, הוא עונה: בימות החול מברכים "שהכל", ובשבת קודש - "המוציא"...**

חלקם הגדול של תושבי וישווא נמנו על חסידי ותלמידי בית אדמו"רי בית קאסוב-ויז'ניץ מזה דורות רבים, ורבנו הק' ה'צמח צדיק' זי"ע אף ביקר שם בעבר. על כן גדלה שמחתם לאין-שיעור על המתנה הטובה שנפלה בחלקם, כאשר זכו למרא-דאתרא מגזע הקודש של בית ויז'ניץ - הלא-הוא בנו הגדול של רבם הס"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע, גם הס"ק זי"ע ביקר מפעם לפעם בוישווא.

קהילת וישווא נמנתה על ארבעת הקהילות הגדולות והמפוארות במחוז מרמרוש, ונחשבה כמצוינת שבהם מבחינת איכות תושביה, שהיו כולם יהודים שומרי שבת, מהם חסידים ובני עליה, תלמידי חכמים ויודעי ספר, עד כי היו שכינה בחיבה: "ירושלים דמרמרוש". במרחק חמישה מילין שכנה "וישווא האמצעית" (מיטל וישווא) וסמוך לה "וישווא התחתית" (אונטער וישווא), וביחד כונו "די ווישעוועס", כאשר בשבת קודש מותר היה ללכת מישוב לישוב, בתוך גבול שבת.

במאמר שהופיע בעיתון אודות יהודי המחוז, נכתב כך: "הרכבת שנוסעת מדי יום מסיגט לבורשא, עוברת את העיר וישווא. תשעים אחוז מנוסעיה הם

יהודים, ועד השעה אחת בצהרים מתקיימים בה מנינים לתפלת שחרית - לרוב, בנוסח ויז'ניץ".

רבנו התגורר תחילה ב"רחוב היהודי" בושווא, שם הקצו לו דירת מגורים, אבל לימים, כאשר נרכש השטח עליו בנו את בנין הישיבה ב"רחוב וינה" (רחובה הראשי של העיר), עקר רבנו את מקום מגוריו סמוך לישיבה, לדירה נאה ומרווחת שמרחיבה דעתו של אדם.

וכה מתאר התלמיד הנכבד הרב ישראל טאבאק ז"ל בספרו על התרשמותו מהעיר ווישווא (מתורגם מאנגלית): העיירה אויבערווישווא הרשימה אותי מאוד, לא רק בגלל המראה הנדיר שלה והפריסה הגיאוגרפית שלה, אלא בעיקר בגלל האנושיות שבה, העיירה שוכנת למרגלות הרי הקרפטים הגבוהים הפרושים על צדה, עיירה קטנה עם רחוב ראשי אחד. כמה שבילים קטנים יותר שמתפתלים לצדי הקש הגדול, לא יותר מהכפרים במערב אירופה, הבתים שנבנו ברובם מעץ שיקפו את כל הסביבה ומעט מאוד מבנים היו גבוהים משתי קומות, **ברחוב הראשי היו חנויות רבות, כולן היו שייכות לבעלים יהודים אשר זוהו בקלות. לפי לבושם החסידי, כולם הלכו עם זקן ופאות ורובם עם כובעים הונגריים שחורים.** של האוכלוסייה היהודית, כך נראתה עיירה טיפוסית באזור מרמרש-סיגוט.

ליהודי באזור הזה היה כוונתו כל כך שונה ממה שהייתי רגיל אליו, קודם כל הוא היה חסיד, בעיקר חסיד ויז'ניצר, **רבים היו בעלי עסקים או בעלי מלאכה אחרים היו חקלאים או עובדי שדה, אנשים ראו אנשים רוכבים על סוסים או בשטח. עגלות אבל כולם עם זקן מלא ופאות,** הנשים היו לבושות אצילות בשמלה חסידית עם פאה או מטפחת ובגדים ארוכים עד האדמה, חריצותם של התושבים הוכרה בכך שתמיד קורה משהו ברחובות, נראה כאילו אין שם גויים, כל תפקידי העבודה, גם הפשוטים מאוד, נעשו על ידי יהודים, **אפילו שוטרים היו יהודים חסידים, לי זה נראה מאוד מוזר לראות יהודים עם זקן ופאות לבושים כמו שוטרים.**

מה גם שהראה שרבים מהמשרות הגבוהות מאוד בשלטון המקומי אוישו על ידי יהודים חסידים, **קשור בחגורה כאילו הוא יושב עכשיו בבית הכנסת, הלך לבוש בלבוש הדתי הנכבד שישב על ספסל השופט** כי הוא ראה במשימה להיות שופט חובה קדושה.

כאן, כמו בעיירות רבות אחרות במרמרש, רוב התושבים היו יהודים דתיים, היהודים המקומיים לא ידעו שום משמעות אחרת של יהודי, זו הייתה אורח חיים, ממש כמו בהרבה עיירות הונגריות אחרות.

הדיינים הגאונים בוישווא

בעיר כיהנו מספר דיינים שפסקו שאלות: הג"ר חיים מרדכי יעקב (יעקל) גוטליב זצ"ל, בעל מחבר ספר שו"ת 'גל יעקב', שמילא את תפקידו עוד מתקופת רבנותו של הג"ר אליעזר דוד גרינוואלד זצ"ל, ונמנה על חסידי ספינקא. בשנת תרפ"ג עבר לכהן בתור רב ברזבליא, ולאחר מכן במישקולץ.

אחריו נתקבל הדיין הגה"צ רבי דוד ווייס זצ"ל, שזכה עוד להסתופף בצל רבנו הק' ה'צמח צדיק' זי"ע והרה"ק ה'דברי חיים' מצאנז זי"ע. רבי דוד היה בר-אוריין ועובד ד', ענוותן כהלל ולא מחזיק טיבותא לנפשיה. בנו הרב ר' יוסף זצ"ל התבטא פעם בפני ילדיו: **"אבי למד ד' חלקי השולחן ערוך, מאה ואחת פעמים!"**

חיבה יתירה רחש רבנו לידידו הגאון רבי דוד ווייס ונקשר עמו בקשרי ידידות אמיצים. מדי יום ביומו, בתום התפילה, היו משוחחים בדברים העומדים ברומו של עולם, בענייני נגלה ונסתר, וסיפר התלמיד הגה"ח רבי יוסף שמואל פוגל זצ"ל, כי פעם אחרי התפילה נגש רבי דוד ושאל את רבנו, מי סידר את חלוקת ספר התהלים לימי החודש, וכמו כן, מי סידר את סדר פרשיות השבוע, ועוד שאלות כיוצא בהן. רבנו, כדרכו, ענה לו במשך שעה ארוכה בבקיאות נפלאה, בציון מקורות וראיות ברורות, בהם ביאר בטוב טעם, כי כבר בימי הראשונים כוננו את הסדר היומי של התהלים, וכי סידור פרשיות השבוע כבר נערך בימי האמוראים הק'.

לפעמים שלח רבנו את תלמידיו אל הגאון רבי דוד, שיעבירם בכור המבחן על החומר הנלמד בישיבה, וכן שלח אליו את תלמידיו שביקשו להתעטר בנור ההוראה, ולהיבחן ב"יורה דעה". כפי שיסופר להלן, כאשר רבנו נאלץ לנדוד במרחקים עבור צרכי הישיבה, העמיד את הגאון רבי דוד זצ"ל בצוותא עם תלמודו הגאון רבי יחזקאל וידמן זצ"ל אבד"ק סיטשעל, שימלאו את מקומו באמירת שיעורי תורה בישיבה ועריכת ה'בחינות' השבועיות לבחורים, ונד בבד מילאו את מקומו בניהול ענייני הקהילה בעיר.

מתוך חיבתו לרבי דוד, דיבר עמו רבנו כדבר איש אל אחיו, לעיתים גם בדברי צחות. ומסופר, כי באחד מימי החורף הקרים, נפל הדיין רבי דוד למשכב, וכאשר רבנו סר לביתו לביקור חולים, מצאהו כשרגליו מכוסות בשמיכות מפני הקור. סנט בו רבנו בבדיחות דעת: **"כך זה מתחיל - קודם מכסים את הרגליים בכדי שייחם להן, ולאחר מכן מתכסים לגמרי תחת הכסתות..."**

בהזדמנות אחרת, פנה אליו רבנו בלשון צחות, היות שרבי דוד נמנע מלעיין בספר ידוע ומפורסם על הש"ס, כפי שנהגו בחוגים חסידיים שונים, ורבנו שידע על כך, שח אליו פעם בהיכנסו לבית המדרש לתפלת שחרית, ואמר לו: "היום התחבטתי בתוספות קשה, וספר פלוני האיר את עיני..." לימים, הפקידו רבנו על בנו אדמו"ר רבי ברוך הי"ד, ללמדו תורה וחכמה, כיד ה' הטובה עליו.

לאחר פטירתו של הג"ר דוד, התמנה דיין צעיר חדש במקומו, הלא הוא הג"ר עמרם צבי גרינוולד זצ"ל, שנתקבל בשנת תרצ"ד לדון בדיני תורה, ולימים שימש בקודש כדיין הראשי בעיר.

לדמותו של הדיין דמתא

הדיין הגדול הגאון החסיד רבי דוד ווייס זצ"ל הי"ד מוישווא, היה מפורסם כפוסק גדול בהלכה ורבנו ה'שארית מנחם' זי"ע סמך עליו בהרבה עניינים של כשרות. הוא היה מפורסם כ'חניאק' וכחסיד משכבר הימים, עליו אמרו שהגדרת חסיד של צדיק אי אפשר להגדיר בכתובים איך הוא נראה ואיך הוא צריך להיראות, אבל אם מסתכלים על רבי דוד הדיין אפשר מיד להבין איך צריך חסיד להיראות.

פעם אחת בשנים האחרונות של רבנו, היגיע חתן בנן של קדושים, וש"ב של רבינו על שבת אחת אצל ש"ב רבנו בווישווא, ורבנו כיבדו לומר אז ללמוד בבית המדרש לפני מנחה, ונענה לכך. קהל גדול בא לשמוע מה בפיו של החתן המובחר וביניהם היה גם הדיין רבי דוד שבא לשמוע אפילו שהיה כבר מבוגר מאד.

החתן הצעיר אמר דרשה יפה ומכובדת, אבל בתוך כדי דיבורו אמר כמה פעמים מילים בין לאומיות ולא אידיש לבד, או-אז רבי דוד הדיין מיד הבחין בכך והתחיל לומר בקול: 'מה הוא אומר? מה הוא אומר?' (וואס זאגט ער?), כאילו אינו מרוצה מהעירוב של מילים בשפות אחרות שאינן אידיש הטהורה לבד. וביטא בזה עד כמה שצריך להקפיד אפילו על הלשון, בפרט שהרי אמרו חז"ל שבזכות ג' דברים יצאו בני ישראל ממצרים ואחד מהם היה שלא שינו את לשונם, ובוודאי היה לשונם שם אידיש ולא נכנעו לדבר כמה מילים מצריות או מילים בין לאומיות שהם מקובלים על כל העמים.

בשנותיו האחרונות של רבנו ואולי גם לפני זה שהיה כבר מאד דחוק בזמן

מחמת העול הכבד של ניהול הישיבה וגיוס הכספים, היה שולח רבנו אל הדיין הגאון רבי דוד זצ"ל, כל תלמיד ישיבה שרצה להוציא היתר הוראה, ואמר עליו שהוא יודע החומר כראוי וראוי כבר לפסוק. **הדיין אחז כל בחור לערך ד' שבועות והיו באים אליו כל יום ויום והיה שואל שאלות מסובכות ונדירות, ורק אחר כך אם ענו לכל הפחות על תשעים ממאה שאלות, נתן פתק לרבנו ה'שארית מנחם' שאפשר ליתן לו היתר הוראה.**

אולם בזה עדיין לא נסתיימה הבחינה, כי רבנו בכל זאת לא נתן הוראה בלי שהוא עצמו בדק את קנקנו אם הוא יודע החומר שעליו נבחן כראוי וגם אם הוא בשל גם בענייני שו"ע או"ח הנוגע לרב ומתיר הוראה, והיתה דרכו לשאול כמה שאלות מעניינות שהיו צריכים חיקור ודרישה היטב, וברוב הפעמים היה בהם שילוב של הלכה גם בשו"ע או"ח וגם ביו"ד. ורק אז נתן את כתב ההוראה. הרבה פעמים התנה את מתנת ההיתר ההוראה ורשם זאת בתעודה שהיא נתונה רק לאחר שיבוא בברית האירוסין והנישואין וירצה לקבל עליו משרה תורנית של רבנות או שו"ב וכדומה.

זקני התלמידים העידו וסיפרו, כי היתה תקופה אצל הדיין רבי דוד זצ"ל, בעיקר בימי חודש טבת-שבט, כשהיה קר מאוד ולא היו יכולים לעשות הבחינות בחצר הבית מפני הקור, ובתוך הבית היתה הדירה קטנה, היה מונח לו על המיטה של עץ שבתוך החדר הגדול כמה דפים גדולים אשר היו מלאים שאלות שרשם לו לעצמו, וכל נבחן היה צריך לענות על כל השאלות האלו.

הגה"ח רבי יוסף שמואל פוגל זצ"ל סיפר, שאחרי סיום תקופת הלימודים בהתמדה גדולה, שלחו רבנו אל הדיין דמתא הגה"צ רבי דוד ווייס זצ"ל. וכה תיאר את סדר הבחינה שעברו אצל הדיין:

"סדר הבחינה אצל הדיין רבי דוד היה כך! **החל מראש חודש טבת, במשך ארבעה שבועות, באנו בכל יום לביתו בשעות בהן קיבל קהל וענה לשאלות. בחדר אחד היתה קאנאפע [ספה] - מיטת עץ שעל גבה הניחו השואלים בענייני כשרות את עופותיהם או את הריאות המסופקות וכדו', כשכל אחד ניגש לשאול לפי התור. הדיין הורה לנו שעל כל שאלה שנשאלת, נאמר אנו מה דינה. רוב השאלות שנשאלו היו לגבי כשרות הוושט של ה'גישטאפטע גענז' - האווזים שפיטמום בחודשי החורף כדי שיהא מהם שומן לחג הפסח, כי כידוע לא השתמשו פעם בפסח עם שמן. מעט שאלות היו בעניינים אחרים בדיני טרפות.**

"ענינו בס"ד על כל השאלות, ואציין כי הדיין לא העיר כלום נגד הפסק

שפסקנו, וכך אכן הורה. זאת היתה הבחינה המעשית. את הבחינה על חומר הלימוד בחן הדיין בתוך השו"ע דווקא, הוא ביקש שנבאר לו קטעי ט"ז וש"ך בעיון ובדקדוק, כי היה עמקן גדול. כך עבר עמנו על חלק ניכר מהחומר הנלמד".

סיפר התלמיד הרה"ח ר' אלתר מאיר שטיינמעץ ז"ל מבארשא, שבזמנו כשלמד בישיבה היה הדיין רבי דוד ווייס זצ"ל לומד שיעור בישיבה לפנות בוקר עם כמה בחורים מצטיינים בלימוד שיעור יו"ד חלק ראשון, והיה אז גם הוא וגם בנו של רבנו, אדמו"ר רבי ברוך זי"ע הי"ד בשיעור. היה זה שיעור מאד מוצלח, עד שהרבה פעמים היו אפילו אברכים באים לשמוע השיעור וביניהם היה הגאון החסיד רבי שלמה לייב מגיד זצ"ל, שהיה בא בנסיעה מפעטרווע לפנות בוקר הרבה פעמים מיוחד כדי לשמוע שיעור זה. אם הגיע קצת מאוחר, לא רצה להפריע ונשאר עומד על יד הדלת מבחוץ וככה הקשיב לכל השיעור שלמד רבי דוד אז, ורק אם היה צריך להתערב בתוך בירורי ההלכה ולהסביר, היה מתערב ונכנס אחר כך לשיעור להקשיב מבפנים.

סיפר ר' אלתר מאיר ז"ל: אני תמיד הייתי 'אויבער חכם' ואז שמעתי שיש ספר שיצא בפולין ומבאר היטב כל חמירא ב'פרי מגדים', ואם לומדים עם הספר הזה את ה'פרי מגדים', כל עיקום נהיה למישור ומבינים היטב. עשיתי אפוא מאמצים והשגתי לי את הספר ששמו 'משמרת שלום' על 'פרי מגדים'. התחלתי ללמוד ה'פרי מגדים' עם פירוש זה והבנתי די מהר, ובאתי לשיעור כבר מוכן היטב.

אחר כך כשהדיין רבי דוד לימד את ה'פרי מגדים' והיו כמה פעמים שהתעכב ולמד באיטיות כדי להבין כל מילה ותיבה שכתב ה'פרי מגדים' בקיצור, לקח הוא (ר' אלתר מאיר) את שרביט הזהב והסביר מיד מה שכתוב ב'פרי מגדים', והיה זה פלא אצל הגאון הדיין רבי דוד. פעם שאל אותי: מהיכן אני יודע להסביר כל כך טוב את הפמ"ג? לא היתה לי ברירה וסיפר לו שיש אצלי ספר חשוב השווה כל הון דעלמא ואינו בנמצא כאן כי הביאו לי זאת מגליציה, והוא מסביר כל ד"ה ב'פרי מגדים'.

התפלא רבי דוד על זה ותמה: "האם גם את עמל התורה כבר רוצים ליקח מאיתנו"? ואמר לו רבי דוד: "הספר הוא באמת טוב מאד, אבל אם רוצים לזכור כל קטע ב'פרי מגדים' לאחור זמן ושנים, אין ברירה אלא צריכים לעמול לבד על כל קטע וקטע, ואם לא עמלים בכך, הרי הוא לבסוף כמו עורבא פרח ולא נשאר במח כלום מכך, כי רק היגיעה מביאה את הזיכרון".

על גודל התקשרותו העצומה של רבי דוד הדיין לרבנו, סיפר תלמיד רבנו הרה"ח ר' שלמה שטערן ז"ל שו"ב בוואסלוי לפני מלחמת העולם השניה ולאחריה שו"ב בבריסל, שאחרי הסתלקותו של רבנו, בעוד כל תושבי העיר והמוני החסידים והתלמידים נתונים בעמק הבכא על האבידה הגדולה שאין תמורתה, ארגנו הספד גדול בושווא על ידי הקהילה המרכזית והזמינו רב ומגיד מפורסם שיספיד את רבנו כראוי וכנכון.

ר' שלמה סיפר שכפי הזכור לו, דיבר אותו מגיד בטוב טעם ודעת, אבל כנהוג אצל הדרשנים הללו, התחיל קודם בסוגיא ובהלכה ולאחר-מכן המשיך לדברי הספד ודברי אגדה, ועל אף שאכן כולם נהנו מאד מדרשתו המופלאה, כי בדרשתו ניסה ללכת בעקבותיו של רבנו שהיה גם הוא פותח את דבריו בהלכה ובאגדה, משם ממשיך לבנות מערכות נפלאות בעודו מקשר סוגיא אחת לחברתה בשזירה מיוחדת, אבל עדיין לא עוררו דבריו את הציבור והמטרה לא הושגה.

אחריו עלה על דוכן המספידים, הגאון הישיש רבי דוד ווייס זצ"ל דומ"ץ וישווא, וכאשר אך עלה על הבמה בכוחותיו החלושים, עוד טרם הגיע לדוכן אל המקום עליו עמדו המספידים, כבר געה כל העם בכביה עצומה, עד שבלי לומר מילה אחת, לא הצליחו להרגיע את הקהל מבכייתו, כאשר רק לאחר דקות ארוכות של בכיות עצומות שנשמעו מכל ירכתי היכל בית המדרש, הצליח הדיין לפתוח פיו במילי דהספידא.

וכך הבינו כולם שהנואם הקודם אכן בנה את נאומו לתלפיות, אבל לעומתו הדיין שהיה חסיד בלב ונפש של רבנו ומקושר אליו בכל רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו, הצליח לעורר את הקהל לבכי ולמספד בהתעוררות ייחודית, עוד טרם פצה את פיו.

הדיינים והשוחטים

הרה"ח ר' ברוך טעסלער ז"ל יליד העיר וישווא סיפר כי בושווא היו שלשה דיינים - הדיין המבוגר רבי דוד ווייס, הדיין הצעיר רבי עמרם גרינוואלד שהיה חתנו של ראש הקהל ר' משה שטיינמץ, והדיין השלישי היה רבי וועלוול רייכערט, שהיה חסיד סיגעט. רבי וועלוול היה יושב ולומד עם ילדיו למטה בחצר ביתו, וזוגתו היתה עומדת בחנות שהיתה להם למעלה בבית, ואם היתה צריכה עזרה ממנו, הוא היה הולך לעזור. כך היו נראים הבעלי-בתיים של העיר וישווא... אבל זה לא רק הדיין שישב ולמד ולפעמים גם התעסק במסחר.

העיד ר' ברוך: "אני זוכר את הגביר המפורסם ר' ליטמן ברטלר ז"ל, שהיה יושב ולומד כל היום, ואמו ניהלה עבורו את המסחר. כך אני זוכר היטב את רבי הירש השוחט. מרן ה'אהבת ישראל' זי"ע ביקשו שיתחיל לשחוט אבל הוא סירב, אמר לו הס"ק זי"ע: 'אתה עתיד ליתן את הדין, אתה ירא שמים וצריך לשחוט', רק אז החל לשחוט. מלבד זאת היה גם פוסק שאלות בעיר בענייני טריפות ועופות. אבי ז"ל נמנע בדרך כלל לשלוח לדיין הזקן [רבי דוד ווייס] כיוון שהיה מאד מחמיר, וכן היה מאד קשה למצוא אותו. ואצל הדיין הצעיר לא שלח כיוון שהיה עוד צעיר, על כן שלח את השאלות לרבי הירש שוחט".

דמויות חשובות בעיר

בתוך קהל התושבים היראים ושלמים, היה הרה"ח ר' אברהם יעקב דער סופר זצ"ל, שאמרו עליו כי סופר כזה ירא שמים לא ראו. הוא לא כתב תפילין לכל מאן דבעי ולא נענה להרבה הזמנות, אפילו אם הבטיחו לשלם הרבה יותר ואפילו אם שילמו יותר מראש, לא קיבל עליו לכתוב תפילין לכל מי שמבקש, רק למי הבטיח לו וראה שאכן יודע לשמור תפילין בקדושתן כמו בזמן שכתבם. בכל זאת באו אליו מרחוק ומקרוב, ואפילו מבודאפסט בהונגריה באו אליו במיוחד. ולכל אלו שבאו, מכיוון שלא הלכו הרבה מהם עם זקנם מלא וכדומה, היה בודק מי היה אביו וזקנו ומי חותנו וכדומה, שבע בדיקות. ואם הכל התאים לו, כתב להודיע שאכן ההזמנה נתקבלה, ועד שלא השתכנע שאכן אין זה סתם יהודי הונגרי פשוט אלא ירא שמים מרבים, לא נענה לכתוב להם תפילין.

שמו הלך לפניו בכל המדינה וגם בפולין, ובאו להשתדך עמו גבירים ונגידים. הוא היה מחותן עם ר' לייב וואלף שהיה ראש הקהל של וישווא, וכן עם ר' הערשל דער שוחט בוישווא, וכן עם הנגיד החסיד המהולל רבי ליטמן ברטלר ז"ל.

מרוב יראת שמים שלו, היה הוא הבעל-תפילה בכל הימים הנוראים מהחל עד כלה בבית המדרש הגדול בוישווא, החל מתחילת ימי הסליחות עד שמחת תורה, ועל פי נוסח ויז'ניץ בכל תג ותג. הרבה מהצעירים נמשכו אליו לשמוע תפילתו שבקעה רקיעים ולא זזו עד שסיים את תפילתו. אחת ממעלותיו היתה שכל אחד העיד שהוא אינו חזן בבית המדרש הגדול אלא בעל התפילה, מרוב חסידותו היה בא הרבה פעמים לשולחנותיו של רבנו ה'שארית מנחם' זי"ע והיה מכבדו לשיר. והיה מפורסם שכשר' אברהם יעקב שר, כולם מתרוממים בשירתו טפח מעל פני האדמה כי שירתו היתה בבחינת טופח על מנת להטפוח.

היה בוישווא את הרה"ח ר' משה שטיינמעץ ז"ל מחסידי סיגעט, ובתחילה היה מהמתנגדים לבואו של רבנו לבוא לכהן שם כרב ואב"ד. הוא היה ירא וחרד לדבר ד', תלמיד חכם מופלג. זוגתו הצדיקת היתה אחות הגאון הגדול רבי דוד ווייס זצ"ל דומ"ץ וישווא כל השנים, והוא היה חותנו של הגאון רבי פישל גרינבוים זצ"ל. רבי פישל היה מוצאו מערי הונגריה הפנימיים ולא היה מקריא עצמו חסיד, ובוישווא היה בא לדרשות של רבנו ה'שארית מנחם', היה גם בעל תפילה ובעל קורא. היה תלמיד מרן ה'ערוגת הבושם' ואת תורתו הפיץ בכל עת מצוא. כשנפטר רבי פישל לבית עולמו, בא רבי עמרם נכד הגה"ק ה'ערוגת הבושם' במיוחד להספידו בווישווא.

הנגיד החשוב הרה"ח ר' לייב וואלף ז"ל היה ראש הקהל של וישווא, והיתה לו החזקה ליסע עם רבנו ה'שארית מנחם' לכל אסיפות הרבנים. הרה"ח ר' מיכל הרש קראטץ ז"ל והרה"ח ר' משה שטיינמעץ ז"ל שהיו מחסידי סיגעט, היו נקראים הגבירים של העיירה וישווא בזמנם.

הרה"ח ר' מרדכי פלדמן ז"ל מ'מיטל וישווא' [היה בן הגאון החסיד רבי משה ישראל פלדמן זצ"ל בן הגה"ח רבי שמואל אליעזר פלדמן זצ"ל מסיגעט], ר' מרדכי עשה סיום הש"ס ביום הבר מצוה שלו והיה לו עתיד מזהיר מאד לגדול תלמיד חכם עצום ברבות הימים. הוא היה בן גילו של מרן ה'שארית מנחם' זי"ע, ונכד החסיד הנודע רבי מרדכי גנוט זצ"ל שהיה גם הוא חתן אצל משפחת פלדמן. במשך השנים הוצרך לצאת לפרנסתו והיה מזכיר הקהילה בוישווא, ואחר-כך קיבלו את התפקיד כמזכירי העירייה של וישווא, הרה"ח ר' טוביה אפל ז"ל והרה"ח ר' חיים שמואל טסלר ז"ל.

ציוני דרך היסטוריים

את בית הכנסת הראשי של וישווא גמרו לבנות בשנת תרי"א, את ארון הקודש שבו בנה ונתן גר צדק בשם אברהם בן אברהם, וכך היה רשום שם על ארון הקודש. היה ידוע שארון הקודש הוא אחד מהארונות היפים ביותר ולא נמצא כמוהו ביופיו בכל רומניה, רק בג' מקומות בוישווא ובחוסט וקאלאמיא.

(מפי התלמיד הרה"ח ר' יוסף גאנץ מאנטוורפן).

בשנת תרס"ו גמרו לעשות את פסי הרכבת שתיסע על גדות וישווא ולראזוויליא עד סיגעט. כאשר חנכו את הרכבת החדשה, היתה שמחה גדולה בין האנשים ועשו שם טקס גדול להראות איך שהרכבת החדשה נוסעת פעם

ראשונה על המסלול החדש, ובפרט ששם עד אז לא ראו כזאת. הרב דוישווא באותה תקופה, הגה"צ רבי שמואל שמעלקע גינצלער זצ"ל, בעמדו על יד החלון בביתו ראה הרבה אנשים ממהרים ורצים, ולא ידע מכלום, שאל לאן ממהרים ורצים? ואמרו לו שרצים לרכבת. תמה ושאל עוד פעם בתמימות, בהרמת עיניים כמתפלל: לאן רצים? ואמר: **"לא מספיק מה שרצים וממהרים עם הרגליים כל כך הרבה, עוד עושים שיוכלו לרוץ ולמהר עוד יותר ויותר!..."** (מפי התלמיד הרה"ח ר' צבי דוידוביץ ז"ל).

בימי הגה"צ רבי שמואל שמעלקא גינצלער זצ"ל, בנו בוישווא מנזר (קלויסטער) גדול, והיה הרב דמתא מאד מוטרד מכך שבנו מקום טומאה גדול כזה, בפרט שהיה הבנין בנוי באופן שהיה לזרים שאינם תושבי המקום לחשוב בקל שהוא בית המדרש יפה של הקהילה. פעם אחת היה אצלו אחד מגדולי הרבנים לביקור ושאלו על מה הוא כל כך כעוס בשביל זה, הרי זה נמצא בכל מקום וישוב לצערנו כל עוד שאנו נמצאים בין הגויים ובגלות.

ענהו הגר"ש גינצ'לר, שמצינו בחז"ל כשרבקה היתה מעוברת, "ויתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי ותלך לדרוש את ה'" (בראשית כה-כב). מפרש רש"י: ע"כ המקרא הזה אומר דורשני שסתם מה היא רציצה זו, וכתב אם כן למה זה אנכי, רבותינו דרשוהו לשון ריצה כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרכס לצאת, עוברת על פתחי ע"א עשו מפרכס לצאת. ולכאורה מה רע בזה הרי יכול כל אחד ילך למקומו? עשו ילך להרע ויעקב ילך להטוב, ולא יהיה מריבה ועל מה הם רבו שם? **על כרחך שהם ראו גם בתי תפלה אלו שבנו אותם באותה מתכונת כמו בית תפילה ובית הכנסת, וממילא לא ידעו ולא הכירו מבחוץ מה הוא, אם בית המדרש או קלויסטער להבדיל אא"ה, ומכח זה היתה מריבה ותלך לדרוש את ה'.**

אמר על כך הגר"ש גינצ'לר שכל זמן שהוא חי הוא יהיה אחראי שלא יספּו שם אנשים מתושבי המקום, ואחר כך קילל את המקום שלא יחזיק עצמו. **וידוע שכן היה, שמיום פטירתו ביום ה' אייר תרע"א התחיל המקום לשקוע כל שנה בכמה סנטימטרים והפסיקו להיכנס מחשש נפילת הבניין, וככה נשתקע הדבר ונתבטל במשך לא זמן רב.**

עוד סיפור מעת כהונתו של הגר"ש גינצלער זצ"ל, אותו סיפר התלמיד הרה"ח ר' צבי דוידוביץ ז"ל, וממנו ניתן ללמוד בדרך אגב גם על גדולתו העצומה של רבנו ה'שארית מנחם' זי"ע, שגם מאז שקיבל את הנהגת העיר הלך בדרך זו,

מאת שהגיע רבי שמואל לוישוואל דאג כמו שכתב גם מרן ה'דברי חיים' בתשובותיו שעל הרב לא רק לדאוג לרוחניות של הקהילה אלא גם על הגשמיות של הקהילה, שיהיה להם לאכול ומה ללבוש ושלא יהיו העניים והאלמנות והיתומים משועים לפיסת לחם וכדומה.

כידוע שמרן ה'שארית מנחם' זי"ע, פעם אחת בחזרתו מנסיעה ארוכה ועשה שם הרבה כסף, חלק גדול מהכסף חילק בין האנשים הנצרכים והעניים שלא יהיה העניות שורר בכל. ועד שפעם אחת אמר שלישיבה כמעט לא נשאר כלום מהסכומים שהביא עמו, כי הכל חילק לצרכי צדקה של העניים והיתומים והאלמנות שהיו אז בוישוואל ובסביבותיה.

בסעודת יארצייט הראשון של הגה"ח רבי מאיר מגיד זצ"ל, סיפר החסיד המפואר הישיש ר' שמחה לייב שטרן ז"ל מראזוויליא [בן החסיד המפורסם ר' שמואל אלי' ז"ל]:

אצל הגאון רבי שמואל שמעלקא גינצלער זצ"ל אב"ד וישוואל, הגיעו שני בני המקום עם דין תורה קשה בדיני ממונות והיה המדובר בסכומים גדולים. כמובן שקיבלו עליהם שניהם לקיים פסק הדין, **והרב דמתא ניגש לדין תורה ואחר זמן מה בשמעו כל הטענות של כל הצדדים, עיין בדבר ושוב פסק להם כדרכה של תורה לפי הבנתו.** כנהוג שבעת שעושים דין תורה לפי בקשת המתדיינים ולא על ידי פשרה, תמיד אחד יוצא מנצח ואחד מנוצח, אחד חייב ואחד זכאי. אמנם עם כל זאת, האהבה והרעות שהייתה ביניהם לפני זה, לא נתנו להם להתבזות ולצעוק זה על זה כנהוג, והיה שלום ביניהם.

בכל זאת חרה לו לזה שהיה המנוצח בהפסדו הגדול, ולכן תוך כדי הדיבורים ביניהם, החליט המנצח להסכים לטובת המנוצח שילכו לעוד רב גדול ובית דינו, לערוך גם שם את כל הטיעונים שהיו להם ולשאל את השאלה הזאת ונשמע מה הם יפסקו, ואולי יצא הדין-תורה קצת אחרת והמנוצח לא יפסיד כל כך הרבה. הם עשו את הקנוניה ולנסות את הרב מוישוואל, ונסעו לסיגעט שם כיהן הגאון המפורסם רבי שלמה לייב טאבאק זצ"ל בעל 'ערך שי' על חו"מ ושאר חלקי שו"ע ועל מסכתות ועל התורה. **ביחד עם חברי הבי"ד בסיגעט טרחו והגו ושמעו כל הטענות של כל שני הצדדים, ובוודאי להפתעתם הרבה היתה שהגאון בעל 'ערך שי' לפי מה ששמע ועיין בכל הדין-תורה הזה, פסק להיפוך שהמנצח הוא המנוצח והזכאי הוא החייב.**

כמובן שמיד חזרו ובאו אל הגר"ש גינצלער רבה של וישוואל וסיפרו לו מה

שהיה ובעל ה'ערך שי' פסק להיפוך ממה שפסק הוא, ועתה אנה אנו באים ומה אנו עושים הלאה? הם ניסו לומר לרבי שמואל שאולי צריך הוא עוד פעם לעיין בדין ואולי יעשה פשרה וכדומה, אבל הרב גינצלער שהיה למדן עצום ידע בבירור שהוא צודק, על כן מיד לאחר הסיפור הלביש את ה'טיליפ' והכובע, ומיד יצא לדרכו לעבר סיגעט לשמוע אישית מהגאון בעל 'ערך שי' על המאורע ואיך פסק כפי שפסק נגד מה שהוא פסק שהוא דעת תורה בבירור.

כדרכה של תורה היה שם דיון הלכתי ערוך ובפלפולא אריכתא שאף אחד מהרבנים לא רצה לזותר על מה שיצא לו בפסק הדין, עד שהחליטו שני הרבנים יושבי מדין שהם ילכו יחד אל הגה"ק בעל 'ייטב לב' זי"ע רבה של סיגעט וכאשר יאמרו כן יוציאו יחד פסק הלכה. לאחר ששמע ה'ייטב לב' את כל המשא ומתן שהיה ביניהם, בירר עוד לעצמו מהספרים ושוב הוציא הפסק-דין שהרב גינצלער הוא צודק בפסקו, ואילו להגאון הנודע בעל ה'ערך שי' נעלם סמ"ע בסעיף קטן פלוני.

אבל הגה"ק ה'ייטב לב' שהיה רבה של העיר והיתה דעתו קרובה מאד אל ה'ערך שי' שהיה רב ופוסק העיר, חשש שמא תהיה לבעל 'ערך שי' איזה חלישות הדעת איך קרה לו שנעלם ממנו סעיף בסמ"ע ואשר מכח זה טעה בשיקול הדעת של כל הפסק הזה, וח"ו היה יכול לצאת מכשול גדול כזה לחייב את הזכאי ולזכות את החייב.

לכן, מיד אחרי שאמר דברו התכופף אל ה'ערך שי' ואמר לו, שאין לו מה לדאוג על הפסק שהוא פסק כאן, שהרי בדין תורה כתוב שהשי"ת "אלוקים ניצב בעדת אל" והוא עוזר ומסייע לבית דין ולראש בי"ד שיצא פסק דין נכון וכראוי על פי פסקי התורה, אמנם מכיוון שדין תורה זה כבר היה ערוך ופרוס אצל הגאון רבי שמואל שמעלקא גינצלער בוישווא ושם היה כבר "אלוקים ניצב בעדת אל", שוב לא היה צריך קוב"ה לבוא להיות ניצב בדין תורה זו עוד פעם, שהרי כבר נפסק בעזרת שוכן מרומים הפסק כהלכה. ולכן כיוון שבדין תורה זה לא היה "אלוקים ניצב בעדת אל", שפיר יצא לו הפסק אחרת ונעלם ממנו הסמ"ע.

ואילולי היו שני בעלי הדינים אלו באים בתחילה אליו לדין תורה, בוודאי שהיה יוצא לו הפסק-דין כמו שנפסק בראשונה אצל הגאון רבי שמואל שמעלקא גינצלער, והיה פוסק בדיוק כמו שהרב מוישווא פסק, וממילא אין לו על מה להצטער שהרי הוא לא ידע שכבר ערכו דין תורה זה אצל הרב מוישווא.

פרק ג': חינוך הבנים ובנות

🌀 הקמת ה'חיידר' בוישווא

מיד עם עלותו לכהן פאר ברבנות וישווא, מיהר רבנו לרכז תחת ידיו את כל ענייני חינוך הדור הצעיר: ילדי תשב"ר, לצד נערים צעירים ובחורי ישיבה גדולה, ובד בבד דאג לחינוכם של בנות ישראל בעיר ובמחוז כולו.

גולת הכותרת של פעילותו החינוכית של רבנו, היא ללא ספק הישיבה הגדולה והקדושה בוישווא, שהפכה למגדל-אור של תורה וחסידות במדינה כולה. ברם, רבנו דאג לחינוכם של צעירי הצאן כבר מגיל הינקות, כאשר ייסד בית "תלמוד תורה" (חיידר) מרכזי בעיר, אותו שיכן בבנין מפואר, עם כל התנאים הרוחניים והחומריים שהתאפשרו בימים ההם, לטובת ילדי תשב"ר.

עד עלותו על כס רבנות וישווא, פעלו בעיר "חיידרים" קטנים ופרטיים, שפוזרו בכל פינות היישוב, ללא כיתות מסודרות, ללא חלוקה טובה בין גילאי הילדים, ללא שיטת לימוד ברורה, וללא פיקוח הדוק על חינוכם של צעירי הצאן ועל התקדמותם הנאותה בסדרי לימודיהם, בתורה ובעבודה.

רבנו לא ראה בעין יפה את התופעה הזו, שתחום חינוך ילדי ישראל פרוץ לכל רוח, לכן מיהר לייסד את ה'חיידר' המרכזי לטובת כל ילדי וישווא, והעמיד את החסיד הדגול ר' ליטמן ברטלר ז"ל, לפקח על המלמדים ועל סדרי הלימוד בתלמוד תורה לתשב"ר.

רבנו קבע את סדרי הלימודים הנאותים לכל גיל ולכל קבוצה, והעמיד עליהם מלמדים להועיל, שימלאו במדויק את הוראותיו החינוכיות, והמריצם ועודדם לשמור מכל משמר על הפיקודן היקר שהופקד בידיהם: חינוך ילדי תשב"ר שלא טעמו טעם חטא. מפעם לפעם הובאו ילדי התשב"ר לבית רבנו כדי להיבחן על חוק לימודם, ובשנים הראשונות לכהונתו הרמה, סר בכבודו ובעצמו לבנין התלמוד תורה כדי לבחון את ילדי התשב"ר. רבנו קבע בחינות שבועיות לכל ילדי החיידר, והדריך את המלמדים לבחון את תלמידיהם, מקטן ועד גדול, מדי שבוע בשבוע.

כיתת ילדים על סף בר מצווה, אשר למדה אצל המלמד ר' יוסף מרדכי כהנא-גלאדער, באו להיבחן בכל יום שישי אצל רבנו, מיד בתום המבחן של הבחורים. פעם, כשנבחנו בהלכות מליחה, שאלם רבנו את הטעמים למליחת

הבשר, והם מנו ששה טעמים. אמר להם רבנו: "אוסיף לכם טעם נוסף", והוסיף טעם המובא בספר נדיר ואינו מופיע בספרים השכיחים.

ביקורו של רבנו בת"ת בוישווא

סיפר הרה"ח ר' שמואל אבא פרל ז"ל, שכשהיה עדיין ילד רך בשנים ולמד בתלמוד תורה בוישווא והיה בכיתה של לימוד גמרא ותחילת לימודי התוס', התוס' הקצרים והקלים המתאימים לילד בגיל עשר לערך, היה פעם שהגיע רבנו לבחון בכיתה שלהם, שכן היה המנהג בתלמוד תורה שהיו קוראים פעם או פעמיים בשנה לקראת סוף הזמן את רב העיר שיבוא לפאר את התלמוד-תורה ולבחון קצת.

באותו זמן למדו פרק ראשון של מסכת בבא קמא במשך הקיץ לערך חמשה דפים גמרא שהיו קשים להבנה, וכן למדו כמה תוס'. והנה בתוס' הראשון שם (ד"ה ארבעה אבות נזיקין) כתבו, אית דוכתא דלא תני 'הן' כמו הכא ובגמרא גבי שלש עשרה אבות נזיקין ובארבעה מחוסרי כפרה (כריתות ח) ואית דוכתא דקתני 'הן' כדקתני ארבעה שומרין הן (שבועות מט.) וארבעה ראשי שנים הן (ראש השנה ב.). וא"ת אמאי לא קאמר ארבעה אבות נזיקין הן כדקתני ד' ראשי שנים הן, תירצו התוס', וי"ל שלא בא אלא להגיד ארבע אבות הללו לא ראי זה כראי זה. אמנם קצת קשה כי בגמרא מוכח דנחית תנא למניינא מדפריך 'ותנא דידן מאי טעמא לא תני הני', לכן י"ל דיש מקומות דלא תני הן כדאשכחן בארבעה מחוסרי כפרה.

רבנו שאל אז מכמה ילדים את מה שכתבו התוס' שם וההסבר, ושוב אמר רבנו לילדים, שיש לומר עוד תירץ למה לא כתוב כאן 'הן', כי 'הן' פירושו נכון ואמת, ואדם ששואלין אותו אתה רוצה לדבר זה וזה והוא רוצה בכך הוא אומר הן, אבל גבי נזיקין שהמשנה מדברת עליהם, הרי הם דברים שאין אנו רוצים אותם כלל, לא הן ולא שכרם, כמו שאמרו חז"ל (ברכות ה:) על מחלה וייסורים לא הן ולא שכרם, על כן כאן לא כתוב 'הן'. ושפתיים יושק. והיה זה לימוד לילדים כולם, עד כמה אסור להזיק דבר שהוא בר קיימא ולעשות אותו אינו קיימא, ובפרט דבר ששייך לציבור.

מגבית מיוחדת לטובת הת"ת בוישווא

סיפר הרה"ח ר' אברהם ווערצבערגער ז"ל מוישווא, כי פעם אחת, יום או יומיים לפני חג השבועות זמן מתן תורתנו, באו ראשי הקהילה והמלמדים

של התלמוד-תורה לפני רבנו, וסיפרו לו שהמצב הכספי של התלמוד-תורה מאד קשה כרגע ואי אפשר שלא לשלם למלמדים משכורתם החודשית כי חלילה לגרום ביטול תורה, כי אם אין להם לשלם וחסר להם המזונות והפרנסה המועטת שנותנים להם להחזיק את עצמם וב"ב, הרי אין ביכולתם ללמוד כראוי את התלמידים.

נענה ואמר רבנו: אם כן, בתחילה נעשה מכך 'חפצא של מצוה' ונעשה דבר מה מיד לטובת התלמוד-תורה, והיינו שבשבת הבאה, שבת קודש פ' נשא אחרי מתן תורה, אשר כל אחד יודע כי בנינו ערבים לנו לקבלת התורה ואילולי הם לא היו מקבלים התורה, כמו שמובא במדרש (שיר השירים רבה א, ד) "א"ר מאיר, בשעה שעמדו ישראל לפני הר סיני לקבל התורה, אמר להם הקב"ה, איני נותן לכם את התורה אלא הביאו לי ערבים טובים שתשמרוה ואני נותנה לכם, אמרו לפניו רבש"ע אבותינו ערבים לנו וכו', הביאו לי ערבים טובים ואתננה לכם, אמרו הרי בנינו עורבים אותנו, אמר הקב"ה הא ודאי ערבים טובים על ידיהם אתננה לכם, ה"ד (תהלים ת, א) "מפי עוללים ויונקים יסדת עוז", ואין עוז אלא תורה שנאמר (שם כט) "ה' עוז לעמו יתן", ע"כ המדרש.

המשיך רבנו ואמר: "נעשה מגבית בשבת זו בשעת קריאת התורה, שבת פ' נשא שהיא הפרשה הארוכה ביותר בתורה ויש מקום לעשות בה הרבה עליות, וכל אחד יתרום ב'מי שבירך' בשבת זו למען התלמוד-תורה ויהיה כבר הכנסה כספית מיידית כל שהוא למען החזקת התלמוד-תורה."

ראשי הקהילה קיבלו את הדבר ורבנו אמר להם, כי אף שהשבת הוא יום ארוך ואין מה למהר עם התפילה ואפשר להקדיש עוד חצי שעה לטובת התלמוד-תורה, יכריזו שיתחילו להתפלל בבוקר יום השבת בחצי שעה קודם, כדי יוכלו לסיים את התפילה בערך באותו זמן שגומרים כל שבת.

שוב אחרי הצהרים, דרש רבנו לפני הציבור וכמנהגו תמיד לדרוש אפילו דרשה קצרה ולימוד קצת בפרקי אבות. ואז, תוך כדי הדרשה הזכיר ששמע היום שהיו קומץ קטן של יהודים שהתרעמו על שנתן לעשות כל כך הרבה הוספות בשעת קריאת התורה, ואמר במליצה יפה לפרש המאמר שאומרים בסוף כל דרשה ולימוד תורה, מה שאמרו חז"ל (מכות כג) "חנניא בן עקשיא אומר, רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות שנאמר (ישעי' מג, כא) "ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר".

ופירש רבנו, רצה הקב"ה לזכות את ישראל וחיפש במה לזכות את ישראל,

אז התחיל הקב"ה לצעוק 'גדיל תורה' שיגדילו התורה הקדושה ויעשו אותה ארוכה קצת, 'מאכן גרויס און לאנג די תורה הקדושה', והיינו שיעשו יום אחד הרבה עליות, ו'יאדיר' מלשון 'יודר נדר לה', כדי שיהיה זמן לכולם להרבות נדרים ונדבות, לתרום למען דבר שבקדושה ובפרט כשהמדובר יגדיל תורה שצריכים להגדיל תורה, כמו שאמרו חז"ל (מגילה כז.) "בית שמגדלים בו תורה ויש אומרים בית שמגדלים בו תפילה" וזה שייך דייקא בתלמוד תורה שלומדים ומתפללים שם הילדים, ומה לנו גדול יותר מלימוד של תינוקות של בית רבן שהחשיבו חכמים לימוד זה ביותר, עד שאביי שאל האם לימודם של תינוקות של בית רבן חשוב יותר מהתורה שהוא לומד, ואמרו לו כן.

שוב בירך רבנו את כל אלו שנתנו יד ואכן הרימו תרומתם בעין יפה היום בשעת עלייתם לתורה למען התלמוד-תורה.

התייסדות 'בית יעקב' לבנות וישווא

רבנו לא הסתפק בחינוך הבנים, אלא פעל נמרצות להקמת בית חינוך "בית יעקב" עבור הבנות, דבר שלא היה מקובל עד אז באיזור מרמרוש, ובעקבותיו הלכו עוד ישובים במחוז, שהקימו בתי חינוך לבנות "בית יעקב".

בבטאון 'קול ישראל' שע"י 'אגודת ישראל' בירושלים, כתבו פעם מאמר זיכרון לזכרו של רבנו והזכירו את פעולותיו הנשגבות למען חינוכם הטהור של ילדי וילדות ישראל בוישווא:

"רבנו הופקד כאמור על חינוכם של הבנים והבנות, דור העתיד של יהודי המדינה, ונטר מכל משמר כי המלמדים יהיו יהודים יראי שמיים וברי אוריין, שיחדירו רק אהבת תורה ויראת שמים בתלמידים, וכן לגבי המורות ב"בית יעקב", שלא יחדירו חלילה דעות פסולות בלבבות התלמידות. פעם הגיעה מורה חדשה לעיר וישווא ל"בית יעקב", ולפני שהתקבלה למלאכת החינוך, שלחה לבית רבנו, כדי שיתהה על קנקנה, האם אכן ראויה היא ללמד את בנות ישראל. המורה אכן התקבלה, בהמלצתו של רבנו, ולאחר מכן סיפרה בהתפעלות על שמירת העיניים המופלגת של רבנו, כי לכל אורך שהותה בחדרו של רבנו, הסתכל רבנו כל העת לצדדים ועל הרצפה, עד שחשבה כי נפל דבר-מה על הרצפה ורבנו מחפשו...

"בוישווא היה 'תלמוד תורה' לבנים ו"בית יעקב" לבנות והיה לו לרבנו שליטה על הכל, כל דברים הקשים יביאון אליו. בכ"ד בסיון תרצ"ב נפתח בית הספר החרדי לבנות "בית יעקב" הראשון בטרנסילבניה, באויבר וישווא. הישוב

בורשא הלך אחרי וישווא ופתח גם הוא בית ספר כזה - כחודש ימים לאחר מכן. לא עברו ימים רבים ופתחו בתי אולפנא כאלה לעשרות בכל מרחבי טרנסילבניה, קרישנא וחבל באנאט".

בבטאון 'קול ישראל' הנ"ל, שהופיע בירושלים ביום י"ד באלול בשנת תרצ"ב, מובא מכתב שנתקבל מרומניה, ומסופר בו על עובדא משמחת, כי הנה בית ספר החרדי לבנות "בית יעקב" התחיל סוף סוף להכות שורש גם במדינת טרנסילבניה. כותב המאמר מתאר באריכות רבה את המצב העגום של חינוך הבנות באזור, "אשר נתונות במצב התבוללות בתרבות ההונגרית ובשפתה והתנכרות איומה לקנייני היהדות, וכתוצאה מכך אירעו ר"ל גם מקרי נישואין עם נכרים... והוא מבשר בשמחה: **"כי יום כ"ד סיון תרצ"ב ירשם באותיות זהב כיום היסטורי רב ערך, כי זה יביא למהפכה חינוכית באזור - הצלה רוחנית - כל זאת הודות לדמות דיוקנו הרוחנית של מרן הגאון ר' מנחם האגער, האבדק"ק אובר וישווא שליט"א"**.

מרת גוטעספעלד ע"ה בת הרה"ח ר' אברהם חיים ברטלר ז"ל מוישווא, העידה שרבנו היה גם מבקר ב"בית יעקב" מעת לעת, יחד עם ראשי ונכבדי הקהילה, וכן היה בוחן את התלמידות.

מסירותו למען ילדי העיירה

על מסירותו של רבנו ודאגתו לחינוכם ולהצלחתם של ילדי העיירה וישווא, גם אלו שלא למדו בתלמוד תורה של העיר, סיפר הרה"ח ר' ברוך טעסלער ז"ל יליד וישווא: "לא למדתי בתלמוד תורה של העיר כמו כל ילדי העיר, אלא אבי שלח אותי ואת אחיי למלמד פרטי, ושמור ר' יוסף שמואל פוגל ז"ל, שהיה כבר אז באותם ימים מחשובי הבחורים בישיבת וישווא, ואבי התארגן יחד עם עוד מספר הורים, ושכרו אותו שהוא ילמד אותנו באופן פרטי ובאווירה רצינית וישפיע עלינו מהאישיות המיוחדת שלו. היינו יחדיו כעשר ילדים בערך או יותר, וכך למדנו עמו במשך כל יום.

"למרות שהיינו אז ילדים צעירים ולא בחורי הישיבה, בכל יום שישי היינו הולכים להיבחן אצל רבנו. כידוע, רבנו בחן את תלמידי הישיבה בכל יום שישי לפנות בוקר, אך גם אנו זכינו לכך כתלמידי של ר' יוסף שמואל. וכך מידי יום שישי בשעה שש לפנות בוקר, כבר עמדנו לפניו והוא בחן אותנו על כל מה שלמדנו בשבוע האחרון.

”רבנו היה שואל כל ילד מספר שאלות, ולאחר מכן כתב את הציור בפתק מיוחד. כשהילד ידע היה רבנו כותב על הפתק 'לתפארת', ולפעמים מילים אחרות דומות, הכל לפי רמת הידיעה. אם הילד לא ידע, היה כותב 'נדחה'. הוא השתדל מאד שלא ניכשל והתייחס אלינו במאור פנים מיוחד”. **ר' ברוך הוסיף כי שמר ונצר את הפתקים הללו עמו כל העת, ואף 'בשנים הקשות' הצליח לשמור עליהם עד שהגיעו למחנות העבודה, אולם שם לקחו ממנו את הפתקים יחד עם שאר חפציו.**

מלחמתו נגד האוניברסיטאות והגימנסיות

רבנו אף התריע רבות נגד התופעה הפסולה של אלה ששלחו את בניהם ללמוד בגימנסיות, כדי לקבל תעודות ודיפלומות למיניהן. היו הורים שניסו לנמק באוזני רבנו את המעשה הפסול, כאילו בכך הם יפתחו שערי פרנסה לבניהם, מכיוון שילמדו בגימנסיה מקצועות שונים, ובכך יוכלו לפרנס את עצמם בכבוד בעתיד חייהם, אבל רבנו ביטל את דבריהם מכל וכל, וציין באזניהם, כי אדרבא, כשבחור לומד בישיבה מסכתות שונות, כגון ה”בבות” וכדומה, הוא לומד מהם כללי מסחר שונים, ובבוא הזמן יוכל להפוך לסוחר מוכשר המרוויח את לחמו בכבוד.

על פי זה פירש רבנו את התפילה: **”יראו את ד' - קדושו”, מי שיש לו יראת שמים, מקבל קדושה, אף על פי כן ”כי אין מחסור ליראיו”, לא חסרה פרנסה ליראי ד'. אמנם, ”כפירים” - הכופרים, השואפים להשגת התעודה של הגימנסיה ומסתמכים שבאמצעותה ישיגו פרנסתם, ”רשו ורעבו”, מהם יהיו עניים ורעבים ללחם, ואילו ”ודורשי ד'”, אפילו אם אין לו שפע רב, ”לא יחסרו כל טוב”, לא ירגישו כל מחסור, מכיוון שיהיו שבעי-רצון ושמחים בחלקם, ויחיו חייהם בנעימים.**

עוד פירש רבנו את הכתוב: **”ויקח את המאכלת לשחוט את בנו”** (בראשית כב, י). **”ויקח את המאכלת”** - אם האב לוקח את בנו שיהיה לו לעזר ”המאכלת” - לעזר פרנסתו, שיהיה לו מה לאכול, במקום שילך ללמוד בישיבה, אזי ”ויקח” - נוטריקון ודלא יליף קטלא חייב, ידוע יידע ”לשחוט את בנו” - ששחט את בנו מלחלוחית של רוחניות.

ואכן, כאשר בנו של אחד מאנשי שלומו של רבנו יצא לתרבות רעה ר”ל, לאחר שהושפע ממלמד בלתי הגון. קרא עליו רבנו: **”בן סורר ומורה”** - בן סורר זה, נעשה בגלל המורה...

באחת ההזדמנויות שרבנו שוחח אודות חינוך הילדים, התבטא בכאב רב: בימינו ישנם כאלה שהגיעו למצב שכזה, כי האב משורר בשבת לבנו: "השומר שבת הבן עם הבת", ואילו הבן מזמר: "דרור יקרא לבן עם בת" (האב מתחנן שישמרו שבת, ואילו הם בוחרים בדרור - חופשי ממצוות).

פרק ד': על משמר הכשרות

עומד בפרץ וגודר גדר

מרגלא בפומיה של רבנו: **"כשם שמאכלות אסורים מטמטמים את הלב, כך מידה טובה מרובה, שהזהירות בכשרות פותחת את הלב ואת המוח להבין דברי תורה וחכמה"**.

עוד בכהנו ברבנות עיר אבותיו ויז'ניצא, העמיד רבנו את תחום ההשגחה על חומות הכשרות תחת עיניו הבוחנות, ובעלותו לכהן פאר בעיר רבנותו החדשה וישווא, יצא כבר בשבוע הראשון לשהותו בעיר לבתי המטבחים וחנויות הבשר, כדי לבחון את סדרי הכשרות, ולוודא שלא ייצא שום מכשול ליהודי העיר.

רבנו הנהיג תיקונים של הידור בסדרי השחיטה, בדק בעצמו את החלפים של השו"בים, והתייחס בקפדנות חמורה לבעלי האטליזים. קצבי מרמרוש היו כולם שומרי תורה ומצוות, ביניהם גם תלמידי חכמים, עם כל זאת דרש רבנו בתוקף, לרכז את האטליזים הכשרים למקום אחד, והעמיד משגיחים מיוחדים על ניקור הבהמות. לא הועילו הפצרותיהם של הקצבים על ההוצאות הכספיות שנפלו עליהם בגלל התקנות החדשות, ורבנו התבטא בזמנו: **"אם יהודי עני משלם ממיטב כספו עבור בשר חלק, מוטלת עלינו החובה להעניק לו בשר בתכלית הכשרות וההידור, ללא כל דופי"**.

מפתחות האטליזים היו שמורים אצל רבנו, כדי שיוכל לבקר בהם בכל עת מצוא, ואפילו הקצבים עצמם לא הורשו להיכנס לאטליזים שבבעלותם רק בנוכחות משגיח מיוחד שהציב רבנו על כל אטליז ואטליז. ארע פעם בערב יום טוב, בעת לחץ של קונים, פתח אחד הקצבים בעיר את אטליזו ללא נוכחות המשגיח. רבנו שהה אז בבית המדרש בתפילתו, וכשבאו לספר לו על בעל האטליז שפתח חנותו בלי נוכחות המשגיח, מיהר רבנו לחלוץ את התפילין, שם מיד את פעמי השוקה, והורה לסגור מיד את האטליז, באומרו: **"בלי משגיח - אין בשר!"**

השגחה קפדנית ביותר למהדרין

עיניו הצופיות של רבנו היו פקוחות על הנעשה גם בקהילות השכנות שהשתייכו למחוז רבנותו. השוחטים והבודקים בעיר ובסביבה, נבחרו אך ורק בהסכמתו של רבנו, לאחר שתהה בעצמו על קנקנם, שאכן נהירים להם כל הלכות שחיטה ובדיקה, ולפרקים הצטוו להופיע עם החלפים שלהם לבדיקה קפדנית ומדוקדקת תחת עיניו הבוחנות של רבנו בעצמו.

רבנו השתדל תמיד להפליג ב"כוחא דהתירא", ובפרט כשהובאה לשולחנו "שאלה" על בהמה גסה, כשעל כף המאזניים עמד הפסד של דמים מרובים. פעם הובאה לפניו שאלה סבוכה מאוד בבהמה גסה שנטו לאסרה, אך רבנו לא נח ולא שקט עד שמצא צד כשרות, וצירף אליו שני דיינים מומחים כדי להכשיר יחדיו את הבהמה.

בפעם אחרת ארע, כי בשעות הערב הובאה לפניו שאלה אודות כשרותה של בהמה, אך לא מצא לה היתר, על כן הזמין אליו את אחד משוחטי העיר, בתקווה שהוא יסייע לו למצוא צד היתר. אבל גם ההוא לא מצא, אי לכן, על אף השעה המאוחרת, לא נח ולא שקט רבנו, אלא ביקש שילכו לקרוא שוחט נוסף, ובבואו מצאו ביחד היתר להכשיר את הבהמה.

בתשעת הימים שלפני תשעה באב, שנוהגים לא לאכול בהם בשר, הפקידו השוחטים את החלפים אצל רבנו, ואם נוצר צורך לשחיטה (כגון יולדת), באו אליו לבקש את המאכלת לשחיטה.

רבנו הקפיד מאוד שהשוחטים והקצבים יתנהגו כהלכה בכל אורחות חייהם, נוכח האחריות הכבדה שרבצה על כתפיהם באספקת בשר חלק וכשר ליהודי העיר. בעוברו פעם ברחוב, במהלך בדק-הבית הקבוע שערך בעיר, הופתע רבנו לראות קצב יהודי יושב בבית מרזח בצוותא עם גוי. על אף שהבין שהקצב עוסק ברכישת בהמה מהגוי, נכנס רבנו לבית המרזח, וייסר מרות את הקצב הנדהם בדברים קשים כגידיים, עד שבסערת-נפשו סטר קלות על לחייו כדי להדגיש את חומרת הדבר, ולמען ישמעו וייראו, ושאל את הקצב בתוכחה: **"וכי לא מצאת מקום אחר לסחור רק במקום שכזה?"...**

יחד עם זאת, הקפיד רבנו בכל מאודו בכבודו של כל בר ישראל באשר הוא, ובהלכות החמורות ש"בין אדם לחברו", גם כשהדבר נגע לציפור נפשו, כגון בתחום הכשרות. באחד הימים הופיע קצב בישיבתו של רבנו והחציף פניו אודות

ענייני האטליז. אחד התלמידים שהבחין בכך, חשב לפגוע בקצב עז הפנים, אך רבנו סילקו, באמרו כי אל לו להתערב בעניינים אלה, אלא יישב ויעסוק בלימודו.

יראת שמים של השוחטים

שוחטי העיר היו יודעי תורה ויראי ד', הלא הם: ר' בעריש הורוביץ, שגם ידע נגן, והלחין יצירות רבות [נקרא לדורות: רבי בעריש ווישעווער], ר' הערשל פולק ור' ראובן חיים שוואלב, ובשנים האחרונות גם ר' יוסף ווייס (חתנו של ר' ראובן חיים) - ז"ל. בכתב הקבלה שקיבל ר' יוסף מאת רבנו נכתב בין היתר: "... ובעזהשי"ת נחת ינחתו קהל עדתו ממנו, כי יקר ערך הוא בדור הזה, במידות שמנו חז"ל...". הוא שימש כשו"ב בושווא עד השואה, וגם בתום המלחמה חזר לוישווא ונתמנה לשו"ב שם.

יש לציין, כי שני השו"בים ר' בעריש ור' הערשל למדו את מלאכת הזביחה אצל אחד השוחטים המפורסמים בושווא - הרה"ח ר' משה אליעזר פוקס (אחי הרה"ח ר' יצחק דוד מילחוביץ) ז"ל, שהסתופף עוד בצל רבנו הק' ה'צמח צדיק' זי"ע, חסיד בעל מדרגה, ירא שמים ובעל מידות נעלות, שמילא את תפקידו נאמנה במשך ל"ה שנים, ונפטר בשנת תרע"א. רבנו היה מזכיר לעתים בדברי תורתו בשבת קודש מאמרותיו של ר' משה אליעזר שו"ב ז"ל - בעיקר בשעת ה"באטע".

יצוין, כי השוחטים המפורסמים שבמרמרוש היו אלה, שלמדו את מלאכת הזביחה אצל ר' משה אליעזר ז"ל. זקני החסידים אמרו, שהסבא קדישא ה'אהבת ישראל' זי"ע התבטא פעם: **"מקנא אני בושווא ובשוחטיה!"** לימים התבטא רבנו על רבי הערשל פולק שו"ב: **"מהערשל שו"ב יש לי הנאה. וויא איך ריהר מיך אן אין א גמרא, ווייסט עהר צו זאגין ווייטער"** (היכן שאני נתקל בגמרא מסוימת, הוא יודע להמשיך את דברי הגמרא...). יצוין, כי לפני הפלגתו לאמריקה בחורף תרצ"ו, מינה רבנו את ר' הערשל לפסוק הלכות טהרה בעיר.

מצודתו של רבנו היתה פרוסה כזכור גם על שאר י"ח יישובי המחוז שהיו נתונים תחת השגחתו, והשוחטים התמנו אך ורק על פי הוראותיו. בבורשא התמנה הרה"ח ר' ישראל כהנא ז"ל כשוחט ובודק, על ידי רבנו. ר' ישראל נודע כבר-אוריין ומומחה גדול במלאכת הזביחה, וכאשר התעוררה בושווא שאלה מסובכת בענייני שחיטה או שנתקלו שם בסירכה משונה ויוצאת-דופן, זימן רבנו אליו את ר' ישראל שו"ב מבורשא הסמוכה, ותמיד קיבל את חוות דעתו, בין לקולא ובין לחומרא.

פעם התבטא רבנו בפני ר' ישראל שו"ב: **"אילולי לא באתי לעיר וישווא וגלילותיה לכהן בהם כאב"ד רק בכדי להושיב את שלושת השוחטים על משמרתם, די ליי".** השו"בים האלה הם: ר' יואל פולק, השו"ב הצעיר ברזבליא (תלמידו של ר' ישראל כהנא); השו"ב ר' צבי מאיר פוגל בסיטשעל, והשו"ב ר' ירוחם במסיעב.

רבנו התבטא פעם: **"זכיתי לישב על כסא מרא דאתרא הנתמך בשלושת הצדיקים: רבי יחזקאל וידמן אב"ד סיטשעל, רבי צבי מאיר פוגל השו"ב דסיטשעל, ורבי ישראל כהנא השו"ב דבורשא (השניים האחרונים היו תלמידי ר' משה אליעזר פוקס ז"ל).** (עדות ליעקב עמ' 207).

הרה"ח ר' ישראל כהנא ז"ל מבורשא, קיבל כתב "קבלה" לשחיטה מאת הגה"ק בעל 'דרכי תשובה' זצוק"ל ממונקאטש, ועד מהרה יצאו לו מוניטין כשוחט מומחה מיוחד במינו. הגה"ק בעל 'מנחת אלעזר' זצוק"ל ממונקאטש התבטא אודותיו: **"לא ראיתי חלף כמו שיש לר' ישראל, אצל אף אחד מהשוחטים במונקאטש!!!"** אי לכך, הפציר בו פעמים רבות שיעבור להתגורר במונקאטש וימנהו כראש השוחטים והדיינים, אך ר' ישראל לא נעתר להפצרות וביכר להמשיך להתגורר במחוז כהונתו של רבנו.

כנהוג, שילמו בני הקהילה "גאבעלא" (דמי שחיטה) בעת שחיטת העופות, ובדמים אלו מימנו את הוצאות הקהילה. פעם התאונו בפני רבנו, כי באחד הישובים במחוז רבנותו, מתחמק ראש הקהילה מלשלם את ה"גאבעלא", אלא משגר לשוחט פתקה בחתימת ידו, ומצווה עליו שישחט עבורו ללא תשלום.

מקורבי רבנו יעצו לו להתעלם מתלונה זו ולא להיתקל בראש הקהילה הלז שנודע כגבר אלים, אבל רבנו מעולם לא חת מפני איש, וכן גם הפעם. **מיד סר ליישוב בו התגורר ראש הקהל החמקן וכינס את כל בני היישוב לאסיפה, בה דיבר בתקיפות נגד כל מי שמנסה לפרוץ גדרי הקהילה ולהתחמק מתשלום מס השחיטה לשוחטים, ובראות ראש הקהל את נחרצותו של רבנו, חדל מנהוג זה.**

כידוע, היתה לרבנו עינא פקיחא גדולה וחדה על השו"בים הרבים שבעיר וישווא וכן על השו"בים שבכל הסביבה, בכל הכפרים והישובים שהיו כשמונה עשרה ישובים. דבר זה לא השתנה כלל ולא נעשה שום דבר רציני בלי פיקוחו והוראתו האישית, על אף שאת עצם ענייני הרבנות הוריד מעצמו והכתיר כמה וכמה רבנים לאותם ישובים, כדי שלא יהיה כל כך עומס עליו, ורק הדברים הקשים היו באים אליו להכריע, אבל עם כל זאת על השחיטה והקצבים לא ויתר כלל.

עד כדי כך, שהשו"ב ר' בעריש מוישווא היה לו חלף רחב חידוד, ומרוב הקפידות והמשמר הכבד של רבנו בכל ענין השחיטה, היה הרבה מהקצבים שהיו אנשים פשוטים מכנים אותו בשם ר' בעריש הטרפן... כי היה מטריף להם הרבה בהמות ועופות.

כשלמדו הבחורים בישיבת רבנו שו"ע יו"ד הלכות טריפות והמסתעף, היה שולח אותם לשו"ב ולקצבים יראי שמים ותלמידי חכמים, כדי שיראו להם את הבהמות והעופות ואת השאלות היכולות להתעורר בהם. כך העיד הרה"ח ר' צבי דוידוביץ ז"ל מוישווא, על אביו הרה"ח ר' אברהם ז"ל שהיה קצב בעיר וישווא והיה מומחה ובקי בכל אבר ואבר קטן כגדול של הבהמה, ורבנו היה שולח את הבחורים שלמדו יו"ד תמיד לאביו שיוורה להם הלכה למעשה, כל אבר וגיד וסירכה איך נראית, שיבינו הלימוד בטוב טעם.

סיפר הגה"ח רבי יצחק וידר שליט"א מרבני העיר באר שבע ואחראי על השחיטות שם:

פעם בא אליו יהודי אחד שהשתכן ובא לגור בערד והיה שוחט לפרנסתו. הוא הגיע למועצה הדתית של באר שבע, כי רצה להתקבל לעבודת השחיטה בבאר שבע שהיא קרובה למקום מגוריו. ביקש ממנו הרב וידר, שיביא אתו את הסכינים לבדיקה כי רצה לראות איך הוא מציג את החלף שלו. הבחין הרב וידר שהוא אינו מציגם כראוי ואמר לו שילך אתו לבדוק אצל רב העיר של באר שבע האם יסכים גם הוא לכשרות החלפים.

ואכן, אב"ד באר שבע לא היה מרוצה כלל מהסכינים של אותו שוחט כי לא חדים כהלכה, אבל אותו יהודי התעקש והיה ברוגז על רב העיר באמרו שהוא פוסל אותו לחינם רק כי אינו מסכים שיהיה שוחט כאן בעיר. והנה, ממש באותם רגעים עבר שם הרה"ח ר' יצחק גלזר ז"ל, מגדולי תלמידי רבנו בישיבת וישווא ועוד בימי בחרותו למד ונבחן אצל רבנו כל הלכות שחיטה וכל חלקי שו"ע יו"ד, והיה שו"ב מומחה מפורסם בבאר שבע ובסוף ימיו בעיה"ק ירושלים.

כראות הרב וידר את ר' יצחק גלזר, אמר לאותו שוחט: "הנה יש כאן שו"ב מומחה שכבר מתעסק בשחיטה שנים רבות, הבה נשאל אותו מה הוא אומר על הסכינים שלך". בדק ר' יצחק את החלפים של אותו יהודי ואז פנה ואמר לו: "הרבי שלי [ה'שארית מנחם' זי"ע] היה אומר, שעל סכין כזה צריך להוריד ולחתוך את האצבעות, לא של השו"ב, אלא של רבו של השוחט הזה, שככה לימד אותו הלכות שחיטה בכזה אופן..."

תקנות מחמירות לבעלי האטליזים

הדבר הגדול ביותר שתיקן רבנו בענייני שחיטה בעיר וישווא וי"ח הישובים המסונפים לה, היה ענין מכירת הבשר באיטליזים. רבנו תיקן שלא יהיה דבר כזה ששוחטים - גם אם הם מוכרים ובפרט אם לא - יבואו לשחוט בעיר ללא רשותו והסכמתו, אלא רק השוחטים הממונים על ידו בקפידה גדולה. כמו כן תיקן שכל האיטליזים של העיירה מוכרים הבשר רק ברחוב אחד, ואחד קרוב לשני, וכולם מתייחדים שם, ורק המשגיח של הרב וגם השו"ב הם פקידי הרב ולא של אחר, ובעל האטליז אין לו שום דעה בענין.

עוד תיקן שהמפתחות של החנות נמצאות רק אצל המשגיח ואין שום מציאות כזו שבעל העסק הקצב יהיה לו מפתח של החנות ויוכל לפתוח בלי המשגיח, ורק המשגיח יפתח את החנות כל יום ולא הקצב, ואף שהיו שם קצבים תלמידי חכמים מופלגים, והיה אפילו פעם קצב אחד שנסתלק לעולמו וקברוהו בארון שעשו משולחנו שלמד בו הרבה תורה. המשגיח והשו"ב היו יכולים להגיע אפילו באמצע הלילה לבדוק מה קורה בחנות, האם לא בערמה הכניסו שם מה שהם לא ראו.

סיפר הגה"צ רבי ישראל אריה זלמנוביץ זצ"ל אב"ד עכו, שסיפר לו חברו וידידו מהישיבה בוישווא, הרה"ח ר' משה אליעזר איינהורן ז"ל, שפעם אחת התלווה עם רבנו לביקור אצל כמה קצבים לבדוק מה קורה אצלם והאם הכל כשורה ללא כחל ושרק. במקום אחד שרבנו הגיע לבדוק ולא היה כל כך מרוצה, הורה וציווה על הקצב כמה דברים לשפר למען שיהיה הכל חלק, ואז העז הקצב הפושע והרים קולו ואמר בהתבטאות שפלה: "דער רבי חאנפעט קצבים" - שכביכול הרבי מחניף לכמה קצבים.

כששמע זאת הבחור ר' משה אליעזר איינהורן, שהיה בחור גבוה וחסון, תבע מיד עלבון רבו על ידי שהרים ידו והכהו שתי סתירות מצלצלות בפניו. אולם רבנו לא השלים עם מעשהו והוכיח לו על מה שעשה, שלא עושים כן, אלא יש דרך ישרה לפני איש ולא בדרך האלימה. רבנו לא ויתר לו וביקש ממנו להבטיח לו שלא יעשה עוד כזה ולא אז משם עד שהיה צריך לפייס את רבנו. ובראות הקצב כל זאת, פייס גם הוא את רבנו ואמר שיזהר מעתה שלא להיכשל בלשונו עוד.

מחאת רבנו בדרשתו נגד הקצב שהערים במשקולות והניח אצבעותיו שירבה המשקל

מספר היה התלמיד הרה"ח ר' אברהם ברוך פיקסלר ז"ל, שפעם אחת כשהיה עוד תלמיד בישיבה, לליל שבת קודש אחרי התפילה אמר אחד הבעלי-בתים לרבנו, שיש לו חשש כבד על אחד הקצבים (מוכרי הבשר) בעיירה, שהיה אדם פשוט ביותר ומרמה במשקל בשעת שיקול הבשר, **שהוא מוכר על ידי שהוא שם אצבעותיו על המשקל בשעת השקילה ונעשה יותר. כמוכן שרבנו מיד יצא משלוותו ולא יכול היה להאמין דבר זה עד שיברר הדבר היטב.**

עוד באותו לילה קרא לכמה אנשים להתוודע מהם כמשיחים לפי תומם אם יש בדבר זה ממש, האם הרגישו עוד אנשים בזה ויודעים כבר מכך ונזהרים ומה אומרים בעיר, וכדומה. רבנו לא נח ולא שקט עד שברר האמת עוד באותו ליל שבת קודש. ואכן התברר לו שיש אמת בטענה זו אף שהוא דבר חדש ורק לפני ימים אחדים הבחינו בכך, וכמה אנשים כבר בדקו הדבר.

כמוכן שכבר ביום השבת קודש בשעת קריאת התורה, ביקש רבנו להודיע לציבור שיש היום דרשה בבית המדרש הגדול לפני מנחה. ואכן כן היה שהגיע ציבור גדול וגם הוא (ר' אברהם ברוך) הלך לשמוע, וסיפר: "כל תוכן הדרשה לא זכור לי, אבל זה זכור לי איך שצעק רבנו מנהמת ליבו בקול גדול כמה פעמים 'פינגער פלייש איז אויך טריפה ממש' ואסור מעתה לקנות בחנות זו בשר".

לא תגורו מפני איש!

סיפר התלמיד החשוב הרה"ח ר' יוסף יו"ט וייס ז"ל, שבהיותו לומד בישיבת ישווא, קרה פעם אחת באמצע השיעור של רבנו עם הבחורים, שנכנס איש אחד גוי מהעיר וצעק בקולי קולות 'איפה הרבי הרב של העיר' והיה בהיסטריה נוראה, ונתנו לו להיכנס אל רבנו, והוא צעק לרבנו והלשין על אחד מבני העיר שהיה בנו של אחד הקצבים הפשוטים שבעיר, שלקח 'שיקצה' את הבת שלו אליו, ובכזו חוצפה ללא רשות אביה הגוי, הוא לוקח את בתו.

הבן הנ"ל כמוכן רצה להתחתן עם הנכרית, ורבנו ענה לו שמיד יטפל בדבר, ונרגע הנכרי ויצא מן הבנין. **רבנו הפסיק את השיעור אחרי כמה דקות ונתן מיד הוראה עוד באותה שעה להדביק מודעות בבתי הכנסיות ועל ידי האטליז שהוא אוסר קניית הבשר מחנותו של אביו, והיה זה מפני שתוך כדי סיפור הגוי, נודע לרבנו שהנער הזה עוזר אצל אביו בחנות, וכמוכן שמעתה אי אפשר לסמוך עליו על כשרות כלל וכלל.**

כמוכן שנהייתה צעקה בעיר ובאו כל בני הקצב האחים והאחיות והגיסיים

למחרת אל רבנו עוד לפני השיעור אחרי תפילת שחרית וצעקו בקולות להבין למה אסר הרבי את השחיטה של הקצב, הרי הוא נשאר בלי פרנסה ומה יעשה, ולמה כל המשפחה אשמים אם אחד יצא לתרבות רעה רח"ל. אבל רבנו שתמיד היה בעיני כשרות כצור חלמיש, לא אז מעמדו מפני לחץ, לא שעה כלל לצעקתם.

מכיוון שלא נענו מפיו של רבנו, החליטו שהם יגיטו עוד אנשים ובאו למחרת גם לאחר תפילת שחרית. הם כבר באו לערך חמשים איש, כל המשפחה הכבודה באו להפגין ממש נגד רבנו, והחוצפה היתה עוד גדולה שהבן המחוצף גם בא ללחום עם המפגינים. **אמנם רבנו לא נרתע מהם כלל, אלא אדרבה רבנו שהיה בבנין הישיבה, ירד מלמעלה במדרגות לעבר המפגינים שעמדו רובם מחוץ לבנין, וכשרבנו ראה את הבן עומד שם ובא לעזור לנצחוננו ללא רתיעה, ניגש אליו רבנו במהירות והרים ידו ונתן לו שתי סטירות מצלצלות על לחיו.**

מרום בהלה והיסטריה שלא חשב כלל שיכול להיות כדבר הזה, שהרבי העדין ובעל המידות שאינו נוגע בידו כלל באף אחד, יתן לו סטירה מצלצלת כזו, התבייש מאד מכך מיד זורק עצמו לפני המגפיים של רבנו ונכנע. כנראה קיבל הרהור תשובה במקום ואחרי דקות מספר קם על עמדו וביקש סליחה מרבנו על מה שקרה ועשה, ועל כל הבוקה והמבולקה שנעשתה בגללו.

רבנו קראו לבוא למעלה לחדרו וישב עמו שעה ארוכה ודיבר עמו על חומרת מעשהו, ועד כמה חמור ומשוקף הוא הדבר. כמובן שאמר שמתחרט על כל הענין ולא יהיה לו יותר שום מגע אתה ולא עם אחרות. ואז אמר לו רבנו שבצאתו מחדרו, ילך אל אביו ויספר לו מה שהיה בחדרו, ובעז"ה יפרסם עד למחרת בבוקר ששוב מותר לקנות אצלו בשר, וכן היה.

ר' יוסף יו"ט וייס היה מסיים את הסיפור הזה, שהבן הנ"ל נותר בחיים אחרי מלחמת העולם השניה ועלה לארץ ישראל, היה גר בראשון לציון והתפרנס בהיותו קצב. היתה לו כל השנים חנות של בשר, ובכל רחבי ראשון לציון שהיא עיר חילונית בעיקר, ידעו שאצלו ניתן לקנות בשר עם הכשר מהודר ואפשר לסמוך עליו.

🌀 התקנה המיוחדת לטובת השו"בים

מספר היה הרה"ח ר' אברהם ווערצבערגער ז"ל, תלמיד הישיבה אצל רבנו בושווא ואביו היה מחסידי סיגעט וסאטמאר, ממתפללי בית המדרש 'עץ

חיים' דחסידי סיגעט בוישווא: מקדמת דנא היה מקובל שהיו הרבנים לפעמים צריכים לחזק את ידי הכשרות ושחיתת הבשר במקום מגוריהם על ידי אסירת קניית הבשר ממקום אחר מחוץ לישוב, והיו קוראים איסור זה בשם "שחוטי חוץ", והיו לכך כמה סיבות.

בעיקר היה זאת כדי לסייע להשוטט ובודק שיהיה לו פרנסה קבועה ומשכורת קבועה מהשחיתות והבדיקות שהוא עושה ולא יצטרך לחפש פרנסות אחרות שהיו מקשות עליו לקיים מצוות השחיטה בהידור, שאי אפשר לעשות אותה כשהוא עייף וכדומה, ושיהיה כדין השחיטה שלא יעשה שיהוי או דרוסה וכדומה, ואף שהיה גם במקום השני כשרה השחיטה והבדיקה מבחינת ההלכה על צד היותר טוב.

כן היה פעם אחת בוישווא הבירה, שמרן ה'שארית מנחם' זי"ע אסר את הבשר והשחיטה של מ'מיטל וישווא' ל'אויבער וישווא' בגזירת "שחוטי חוץ", ולמרות שב'מיטל וישווא' היה שו"ב צדיק וחשוב מאד ירא שמים רבים וכולם הודו ואמרו שהוא שוחט ממש על פי השו"ע, הרב החסיד המפורסם ר' משה קלוגר ז"ל, בכל זאת אסר רבנו את השחיטה לתושבי וישווא העליונה.

היה זה בגלל שב'מיטל וישווא' היו יכולים אז לקבל בשר טלה לקילו בסך של שש לא"י, ולא כן בוישווא העליונה לפי חישובים של ז' טובי העיר וצורך שאר ענייני העיר שהיו הרבה יותר גדולים מ'מיטל וישווא' ואשר היה מהכנסה זו גם משלמים משכורות לאלמנות ויתומים שלא היו להם שום תקציב וסכום למחייתם כל חודש, וכל זה היה מצריך תקציבים גדולים יותר מהעיריות הקטנות שבסביבה, שהיה שם המחיר של קילו בשר טלה בסך של שמונה עשרה לא"י כפול פי שלש מהמקומות הקטנים.

בכל זאת תמך רבנו בכך, והנימוק אז היה מפני שיהיה הכנסה ל'גאבלע' היינו הקופה המרכזית של הקהילה ואשר ממנה חילקו כסף לעניים שאין מספיק להם משכורתם הדלה לחיות בכל חודש ולאמנות ויתומים שיהיה להם משכורת חדשית קבועה ממה לחיות, ולא היה שום ברירה אחרת אז אלא להוסיף מס על ה'גאבלע' מס הקהל, ובאמת באותה תקופה היה ה'גאבלע' הזה בוישווא העליונה מן הגבוהים שהיו בכל המדינה בכל הקהילות החרדיות.

אמנם סמכותו של רבנו בעירו וגם ב"ח היישובים כולם שמסביב שהיו תחת הנהגתו ונשיאותו, היתה כה חזקה שכולם קיבלו את הגזירה הזו ללא עוררין, וכולם הכירו בדבר שאין כאן שום דבר שאינו על פי התורה כמו ח"ו פוליטיק

וכדומה, ח"ו נגד מאן דהוא ממקום אחר, אלא הכל לשם שמים שיהיה יותר לעניים ולאמנות.

מכח זה לא היה שום ויכוח כלל על זה, כולם הבינו את רבנו שכל גישותיו וענייניו הם רק על פי דת תורתנו הקדושה ואפילו אחד לא היה בכל העיר שעבר על התקנה והאיסור הזה ונסע לקנות בשר טלה מ'מיטל וישווא'. רבנו, בענוונותו היתירה, בימים הראשונים של האיסור, חשש שלא יקיימו את האיסור כדבעי אחרי שהוא פי גבוה בסכום כפול ומשולש, ויש לחשוש שזה נקרא הפסד מרובה ויעברו על התקנה, ורצה להעמיד שוטר שיפקח על הדבר בוישווא העליונה במי שנכנס לעיר עם בשר, אבל לא היה צריך לכך ומיד ביטלו את הדבר, כי כולם שמרו על התקנה ללא יוצא מן הכלל.

פרק ה': כאשר יישא האומן את היונק

אשר יבוא ואשר יצא לפניו

כחלק בלתי נפרד מהנהגתו הרוממה של רבנו בוישווא וגלילותיה, פעל רבות למען השכנת שלום בין אדם לרעהו ובין איש לאשתו, ובכל מסה ומריבה או מחלוקת שפרצה בקהילתו, מיהר לפשר בין הניצים לשביעות רצונם של כולם, כאהרן הכהן בשעתו, שהיה אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה.

בד בבד, התאמץ רבנו בהשכנת שלום בין איש לאשתו, ופעמים רבות שידל ופייס בין איש לאשתו שחפצו להיפרד בסדרי גיטין, ואכן, מאמציו נשאו פרי, ורבנו מנע בחכמתו את הגט, שחז"ל כבר אמרו על כך, כי מזבח מזיל דמעות כשאיש ואשה באים לידי גט.

בחכמתו הרבה הצליח פעמים רבות למנוע מראש את המחלוקות, ומסופר כי השתתף פעם באסיפה של אחת הקהילות שבסביבה, ובין השאר התקיימו שם בחירות חשאיות לגבאים שיכהנו בבית הכנסת של הקהילה. אחד הגבאים המכובדים לא זכה להיבחר מחדש ונעלב עד עמקי נשמתו, אבל רבנו בחכמתו, קם ממקומו ונשא ברבים דברי שבח ופיוס לאותו גבאי, ולא זו בלבד, אלא שלאחר מכן הופתע הגבאי המודח כאשר רבנו הגיע לביקור מיוחד בביתו, מלווה בפמליה מכובדת, והכל כדי להפיס את דעתו ולמנוע מחלוקת.

על אף שזמנו היה יקר מפז, השתתף רבנו בשמחות שונות שנערכו בעיר ובמחוז כולו, וערך קידושין בחתונות של בני הקהילות, בהגיע עת דודים של בניהם ובנותיהם, ואף בבריתות שנערכו בבית הרך הנולד, הופיע בעצמו להשתתף בשמחת הברית. כמו כן, הוזמן כמעט לכל סעודת סיום מסכתות במחוז כולו, כדי להשמיע מאמרות קדשו, ולהבדיל, גם השתתף בעיתות צער, כגון בהלוויות של רבני ונכבדי הקהילות, שם היה נושא הספדים נרגשים.

יצוין, כי בעת סעודת הנישואין של כל חתן, היה רבנו מזמר פרק י"ט בתהלים, בו כתוב: "והוא כחתן יוצא מחופתו, ישיש כגיבור לרוץ אורח".

לעיתים הלכו ותכפו טרדותיו בענייני הקהילה, וכאשר הוגדשה הסאה ושיעורי תורתו הופרעו למעלה מן המידה, ביקש את סליחתם של המשחרים לפתחו וביקש מהם להמתין עד לאחר השיעור, בהתבטאו: "מתי אעשה גם אנוכי לביתי...?!". ואכן, על אף תפקידיו הציבוריים הרבים, לא ויתר רבנו על הנאת חייו האמיתית, להגות בדברי תורה, ותמיד ביכר לשוחח עם תלמידי חכמים בדברי תורה וחכמה, מאשר להתעסק בכל ענין אחר.

חביבותו למצוות ביקור חולים

חיבה יתירה רחש רבנו למצוות ביקור חולים, וכל אימת שאחד מתלמידיו ואנשי שלומו, או סתם יהודים מתושבי העיר, שנפלו למשכב, טרח רבנו לפקוד את מיטתו של החולה, כדי לעודדו ולחזקו בשעת המצר, וכן להרעיף עליו מברכותיו הק'. ונציין עובדה נוספת, כי פעם יצא רבנו לבקר סנדלר חולה, מתושבי העיר וישווא, ושניים מבחורי הישיבה התלוו אליו. וסיפר אחד המלווים, כי בדרכו לבית החולה, זימר רבנו את הנוסח של מלכויות, זכרונות, שופרות... הסנדלר התפעל והתמלא שמחה לאין שיעור, על כי רבנו טרח ובה לבקר.

התמסרותו למצוות הכנסת כלה

רבנו הוסיף והולך במסירות נפשו עבור כל יהודי ויהודי, והושיט יד תומכת ואוהבת גם בעת דודים, בהגיע פרקם של הצאצאים להיכנס לחופה, וידם לא השיגה כדי להעמיד את צרכי הנישואין היסודיים ביותר, ואפילו לכדי סעודת נישואין. התמסרותו של רבנו כדי לסייע ב"הכנסת כלה", חרגה מתחומי עירו, והושיט יד תומכת גם ליהודים שהתגוררו במרחקים, ובאו לבקש את ברכתו ולשפוך בפניו את מר ליבם על בניהם ובנותיהם שהגיעו לפרקם, ולרש אין כל - רבנו

תמך בהם והושיט להם יד ימינו לתמכם במצוקתם. כמו כן דאג לפרנסתם לאחר נישואיהם.

אשרי משכיל אל דל

רבנו היווה בכל ימי חייו חטיבה אחת של עשיית צדקה וחסד עם תלמידיו, בני עירו וצאן מרעיתו. רבנו התרים ותרם במשך כל ימי חייו סכומי עתק, ולא הותיר בידו מאומה מן הרכוש העצום שעבר תחת ידו, אלא הכל הקדיש לטובת הכלל, לכלכל את אלפי תלמידיו ישיבתו במשך כל השנים, לספק את צרכיהם הגשמיים של בני עירו, ולהגיש יד תומכת לקהל עדתו ולכל יהודי מישראל באשר הוא.

במהלך השנים, היו משפחות רבות בוישוא, ביניהם משפחות של בנן של קדושים, שהתקשו להמציא לחם לפי הטף, וקיבלו תמיכה קבועה מרבנו, כדי לכלכל את הוצאות ביתם. אחד מבני האדמו"רים, שסבל מחרפת רעב, השתדל להיפגש עם רבנו בכל ערב שבת בעת צאתו מהמרחץ, ורבנו היה מעניק לו מנה יפה, שהספיקה לו למשך כל ימות השבוע.

היה בוישוא מאחרי מלחמת העולם הראשונה, כמה אנשים שבאו לגור שם וביניהם היה האדמו"ר רבי פנחס מקעכניע זצ"ל שהיה בן הגאון רבי שלום אב"ד לאנטשין. רבי שלום היה חתן אצל הגאון האדיר שר התורה מהרש"ם מבערזאן זצוק"ל, נחבא אל הכלים, עניו ומתמיד עצום. זוגתו של רבי פנחס היתה בת גדולים ומיוחסת במיוחד, שהיתה בת הרה"ק רבי מאיר מקרעטשניף זי"ע, בן הרה"ק רבי מרדכי מנדבורנה זי"ע, בן אחר בן עד הסבא הגדול הרה"ק רבי מאיר מפרימסלאן זי"ע.

לאחר ששמע רבנו על הגעתו לוישווא ואין בידו מאומה לצרכי הבית, לקח אותו על כתפיו לדאוג לו שיהיה לו מזון ומחיה ותמך בו ביד רחבה כדי שיהיה לו גם לקיים בביתו מצוות הכנסת אורחים, שהיה גדול במצוה זו והיה מסתפק משלו ורק שיוכל להגיע לקיים מצוות הכנסת אורחים שאהב מאד לקיים.

בין השאר התגוררו בעירו תלמידי חכמים עניים וכן בעלי-בתים שירדו מנכסיהם, ולא עלה בידם לרכוש צרכי שבת, אך התביישו להושיט ידם לצדקה, ורק רבנו, בטביעת עינו החדה, חש במצוקתם, ושיגר להם כבר בליל שישי מעטפה סגורה, בידי אחד ממשמשיו הנאמנים ושומרי-הסוד, ובכך הביא אורה לביתם, ויכלו לרכוש את צרכי השבת.

במשך שנים מספר, הופקד ההויז-בחור ר' חיים בן ציון אדלר ז"ל על שליחות זו, וסיפר לימים, כי רבנו הזהירו לבלום פיו ולא לגלות לאיש את זהותם של הנצרכים, ולפי הוראת רבנו, היה נכנס לבתיהם של הנצרכים ומניח את מעטפת הכסף על השולחן, בלי להשמיע הגה ולהמשיך בדרכו הלאה.

שנה אחת, בערבי פסחים, כאשר רבנו עמד לצאת מביתו לאפות מצות, הופיעה אשה בביתו, כשבידה עוף עם "שאלה". רבנו התבונן בעוף, והבין מיד כי קשה להתירו לאכילה. שאל רבנו: "מי שלחך אלי?" (כי בדרך כלל לא הטריחו את רבנו, רב העיר, בשאלות כאלו, אלא פנו לדיין), ענתה האשה: "הדיין שלחני, אחרי שבדק את העוף". הבין רבנו, כי הדיין לא מצא צד כשרות בעוף, אולם בידוע כי זו אשה ענייה שאין ידה משגת לקנות עוף אחר, לכן שלחה לרבנו, בחשבו פן ימצא צד היתר בעוף. אבל מכיוון שלא ניתן היה להכשיר את העוף, העניק רבנו סכום נכבד לאשה, שתוכל לקנות צרכי יום-טוב, חלף העוף, שרבנו דנו לטריפה.

לימוד לילה שלם בהלכות צדקה

תלמיד רבנו, הגה"ח רבי נפתלי הירץ פוגל זצ"ל סיפר, שאחרי חזרת רבנו מאחד ממסעותיו והתפרסם הסיפור עם הגביר התלמיד-חכם שפתח לו אוצרותיו עבור תירוץ טוב שתירץ לו רבנו קושיא עצומה שניקרה בראשו ימים רבים, וככה היתה לו שם הצלחה אדירה ואסף שם הרבה כסף.

רבנו רצה אז לחלק חלק גדול מהכסף שאסף שם עבור הנצרכים העניים הרבים שהיו בעיר וישווא והסביבות שהיה הוא הרב שלהם, שכידוע היו חייהם בדחוקות נוראה כי כל אזור מרמורש היה מוכה בעניות גדולה ומחפירה. **על כן ישב רבנו לילה שלם ולמד את כל ההלכות של צדקה, איך מותר לשנות מצדקה לצדקה שעל פי הלכה רק הגבאים יכולים לשנות, ושוב דן לעצמו האם הוא נקרא גבאי או בעל הבית וכדומה, שאלות קשות שהיה נצרך לו לדעת ורק אחר כך חילק את הכספים לעניי העיר והסביבה.**

אמר אז רבנו, שחילק שני-שליש מהכספים שהביא משם לטובת הנצרכים העניים שיהיה להם גם טוב, והוסיף רבינו שבכל זאת האביון פירש רש"י שנקרא כן זה מי שהוא תמיד תאב לקבל, וזה היה מצב אחינו שבמרמורש שהיו לא רק עניים אלא אביונים ממש... והיה אומר רבנו בבדיחותא: "הלואי פארמאג איך אזוי פיל, וויפל מען שאצט מיך אינדרויסן" (הלואי והיו לי הסכומים שמדברים עלי בחוץ כאילו יש לי)...

חלוקת קמחא דפסחא

ככלל, דאג רבנו לחלק "קמחא דפסחא" מדי שנה לנצרכי העיר, ביד רחבה ובנפש חפצה, ובלי להשית ליבו לכבודו כרב העיר, יצא מדי שנה בערבי פסחים, בליווי אחד מראשי הקהילה, לחזור על החנויות ביישוב, כדי להתרים את בעליהם ל"קמחא דפסחא".

אומר היה רבנו: בהלכות פסח (או"ח סימן תכט) בבית יוסף נאמר: "שואלים בהלכות פסח קודם לפסח". והנה, בדרך כלל, הרמ"א בהגהותיו, מוסיף והולך כעין דברי המחבר, אך, כאן שינה הרמ"א מדרכו, ומיד פתח כי "מנהג לקנות חטים לחלקן לעניים". וכל זאת למה? אין זאת, תירץ רבנו, **אלא שהרמ"א התכוון לומר: מה לנו "דרשות" כאשר צריך לקנות חטים ולתת לעניים!...**

הוסיף על כך רבנו ושאל: מדוע אומר הרמ"א לתת חטים לעניים, ובכך להטריחם כדי לאפות את מצותיהם? וכי אין זה נכון להעניק להם מצות אפיוות, ולהקל עליהם מסבלם? אלא יש לומר, כי כאשר יקבל העני מצות מוכנות, יהיה זה בבחינת "נהמא דכיסופא", והרי רצוננו לגרום לעניים לשמוח בחג, לפיכך, נותנים להם רק חטים, והם מתיישבים עם בני ביתם ובודקים ובוררים את החטים על מפה לבנה, גם מתעסקים בטחינת החטים, במלאכת הלישה, הרידוד והאפייה, ולאחר כל העבודה הזאת, כאשר יאכלו את 'כזית' המצה, יזכרו את גיעתם הרבה בהכנת המצה, וייהנו מכך, ולא יהיה בכך משום "נהמא דכיסופא"...

מספר היה הרה"ח ר' שמואל אבא פרל ז"ל, תלמיד חביב וותיק של רבנו כל השנים, שהיה מדבר מרבנו תמיד בכל עת בהתלהבות גדולה ובהתרגשות רבה, **איך היתה דרכו של רבנו בכל שנה ושנה לילך בעצמו לגבות כספים עבור קמחא דפסחא, כמו שהיה מקדמת דנא שהרבה צדיקים קיימו מצוה זו לבדם ולא על ידי שליחים או גבייה בבית המדרש.**

היה מספר רבנו את הסיפור הידוע מזקנו הרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ זי"ע, שפעם אחת אחרי דרשה נלהבת לצדקה וקמחא דפסחא, שאלה אותו הרבנית אם פעל בדרשתו ויש לו מה ליתן לעניים שבעיר, וענה לה במילה אחת: מחצית... שוב רצתה לדעת הסבר מה הפירוש שפעל חצי בדרשתו, האם השיג חצי מהסכומים שהוא צריך לקראת פסח לחלק או פירוש אחר? וענה לה: "פעלתי חצי, שהעניים כבר מוכנים לקבל... וכן היא ב'תפילה עושה מחצה', שהשי"ת רוצה ליתן תמיד כי מדרך הטוב להיטיב, אבל המקבלים אינם עושים די כדי לקבל, ועתה פעלתי שהם מוכנים כבר לקבל את המגיע להם".

מכיוון שהיה מחוז מרמרוש מקום ידוע שהעוני שולט שם מאד, ובבוא ימי חג הפסח הרבה ממשמשים בכיסם ואין להם להוצאות החג, היה רבנו כרב העיר וראש הישיבה הולך בעצמו לבקר בבית אלו שיש להם כסף לקחת קמחא דפסחא, שזאת בוודאי ידעו כולם שאם הרבי בא לבדו ובגפו, הנתינה מוכרחת להיות כפולה ועוד יותר. ככה ביקר רבנו לפני פסח בבתי הגבירים, וכמו כן ביקר אצל בעלי החנויות העצמאים שהיו בעיר.

כמו"כ מספר היה הרה"ח ר' משה הערש ראזנבערג ז"ל, תלמיד חביב וותיק של רבנו, איך היתה דרכו של רבנו בכל שנה ושנה לילך בעצמו לגבות כספים עבור קמחא דפסחא, והיה הולך עם הרבני הנגיד רבי ליטמאן ברעטלער, והיו מבקרים אצל בעלי החנויות, והיה רבינו ממתין בחוץ, ור' ליטמאן היה נכנס בתוך החנויות לקרוא בהבעה"ב לבא לחוץ, שם היה רבינו גובה ממנו חלקו.

פרט לבית הכנסת המרכזי של חסידי ויז'ניץ בעיר, היה שם בית מדרש (קלויז) נוסף, של ויז'ניץ, שנהגו לכנותו "בית מדרש גראניצ'ערים" (שומרי גבול - ברומנית), מאחר שרובם של המתפללים שם גרבו גרביים לבנות ונעלו נעליים רבעיות, כמו שומרי הגבול. מדי שנה לפני חג הפסח, שיגר רבנו למתפללים שם מטען חדש של גרביים לבנות ונעליים חסידיות, שחולקו לאלה שלא השיגה ידם לקנות לכבוד חג הפסח.

לשכנע אלמנה ליתן צדקה וממון עבור החליצה

למרות שהיה רבנו מקפיד מאד שלא יפריעו לו בשיעוריו לפני הבחורים לפני הצהרים בענייני העיר והרבנות, ובדרך כלל גם אם הגיעו מחוץ לעיר ומרחוק לא היתה מציאות להפריע לרבנו באמצע השיעור, כי כולם הבינו שלא מפריעים רק לו, אלא לכל הישיבה ולמאות הבחורים שמקשיבים לשיעורו של רבנו. אבל בכל זאת לפעמים היתה הפרעה על ידי אנשים שהיו לחוצים מאד או שהיו בעת צרה גדולה וכדומה, אך באמת לא יכלו לדבר רק כמה מילים עם רבנו באותה שעה, שהיה אומר להם לבוא אליו לאחר השיעור.

סיפר הרה"ח ר' בן ציון טאבאק ז"ל מטעטש, שבהיותו תלמיד בישיבתו של רבנו, הגיעה פעם אשה ממקום רחוק והתפרצה לדלת של חדר השיעורים וצעקה בקול גדול, שבעלה נפטר לבית עולמו בגיל צעיר ולא זכה לזרע של קיימא, והיא צריכה עכשיו לקבל חליצה מאחי המת שגר יחסית לא רחוק מכאן, אבל הוא לא רוצה לעשות לה חליצה רק בתנאי שהיא תשלם לו סכום גדול, והיא

אינה חושבת שעליה לשלם בעד כך שהוא יוכל לקיים את המצוה, ועל כן היא באה אל הצדיק שבוודאי שמע עליו ואולי אפילו מכירו, שהוא יפעל אצלו שיתן לה חליצה ללא תנאים.

והנה, באמת הכיר רבנו את היהודי הלז שהיה צריך ליתן חליצה וגם שמע על דרישתו, אבל גם ידע ובריר עוד לפני שהיא באה לבקש זאת ממנו, שאחיו הנפטר היה אדם אמיד והשאיר אחריו ירושה די גדולה, ואילו האח הוא בעל משפחה גדולה ואין לו פרוטה לפורטה וליתן לחם לטף. רבנו לא רצה ח"ו לפגוע בכבוד האלמנה שהתורה חסה על כך, ומצד שני ריחם גם על אחי הנפטר שיש לו הזדמנות להרוויח קצת ממון לפרנסת אנשי ביתו ולמה יתן לה את החליצה בחינם. **בחכמתו ובפקחותו, לא התעצל רבנו והבין כי טוב יהיה הדבר שגם תלמידי הישיבה ישמעו מה שאומר להם בעדינות ובלב רחום, כאשר גם הפרעה זו באמצע השיעור תהיה לטובה ושיעור מוסר לכל תלמידי הישיבה בשמעם איך הוא מתייחס לכל הענין .**

תוך כדי שהיא עומדת על יד הדלת ורבנו עומד על ידה שכידוע היה עומד בכל זמן השיעור, החל רבנו להסביר במעמד כולם את גודל ענין המצוה של יבום וחליצה בזמן הזה, עד כמה חסר לבעל שלה שתהיה לו המנוחה הנכונה בעולם העליון, עד כמה זה תלוי דייקא במצוות יבום או חליצה, ועד כמה כדאי הדבר אפילו לשלם על כך בטבין ותקילין, שיש לעשות גדולות ונצורות למען תיקון הנשמה כמאמר חז"ל שאמרו שמי שהולך לעולמו בלי להשאיר בעולם הזה ילדים דנים אותו על כך אם אינו אשם בכך.

סיים רבנו ואמר לאשה זו: "על כן, היות שאת מפורסמת ונותנת צדקה להרבה עניים בני עירך, בוודאי תביני שגם אם תתני למצוה זו של חליצה צדקה לאחי הנפטר, על אף שאכן לא כל כך יפה שהוא דורש ממון בעד החליצה, זה יחשב צדקה רבה למען בעלך עם כל ההבטחות של חז"ל שהבטיחו על נותן צדקה לאחרים, ומן הראוי הוא שתתני לו מבוקשו ותהיה משוחררת מכבלי העיגון והיגון, ויהיה זה לעילוי נשמת בעלך".

גודל השפעת רבנו על ראשי השלטון

ביום אידם של הערלים במדינת רומניה, 10 לחודש מאי למניינם, היה רבנו משמיע דרשה באידיש למען כבוד מלכות של חסד שהייתה ברומניה באותה תקופה. כל בני העיר היו מגיעים לדרשה זו כדי להביע את הכבוד וההערכה

שלהם כלפי המדינה, ואפילו הילדים הקטנים היו מגיעים אל הדרשה הקבועה שנתן רבנו בשבחה של מדינת רומניה הנוטים במידת החסד כלפי כלל ישראל.

סיפר התלמיד הוותיק הרה"ח ר' אברהם ברוך פיקסלר ז"ל בעל מחבר ספר 'דברי אב', שבכל שנה בתאריך עשירי לחודש מאי (למנינים) בו חל יום העצמאות של מדינת רומניה, היה רבנו מקבל הזמנה אישית מראש העיר, מטעם המדינה ומראש השופטים, כרב עיר שהיו בה יחד לערך שלושים אלף תושבים, לבוא ולהשתתף בטקס השמחה של יום העצמאות לרומניה.

בדרך כלל כשהלך רבנו לשם, לקח עמו עוד כמה בחורים מבוגרים שיהיו עמו שם, וסיפר ר' אברהם ברוך, כי באחת השנים היה גם הוא בין אלו שרבנו קראו להשתתף עמו באירוע זה. מכיוון שרבנו ידע שיש מקום לומר על פי הלכה שזהו מקום הוללות וגם ישמיעו שם שירים שאינם לרוח התורה והיהדות, ומי יודע אם לא ישירו שם גם נשים נכריות ח"ו, לכן הזהיר אותם רבנו עוד בהלכם לשם, להיות זהירים ביותר בשמירת עיניים וכן חלילה לא להקשיב לקול אשה.

ר' אברהם ברוך הבחין שבהגיעו לשם והתיישב על המקום החשוב שהושיבוהו שם, לא נרתע רבנו מפני איש ועשה קידוש השם גדול ונורא, איך שמיד שם אצבעותיו בתוך אזניו כדי שלא ישמע כלום והיו עיניו למטה שלא יראה כלום מה שהולך שם. רבנו ישב שם הרבה זמן כדי לכבד את הממשלה הרומנית, אך עם זאת היה לו הדבר למסירות נפש גדולה, אחרי שהתנהג כמו בביתו ללא חת ופחד מהשלטונות, ואף עשו מכך תמונות שראו בו איש קדוש. במשך הערב אכן היה שם מעמד זמרה של זמרים וזמרות יחד, אבל אז רבנו כבר לא היה שם.

היתה לרבנו השפעה גדולה וכבירה מאד על אנשי השלטון, שהיו מבקשים לא אחת מרבנו לנאום בפני היהודים, בימי החג הלאומי שלהם, בשבח הממשלה, בנוכחות ראשי השלטון, בידעם את כח ההשפעה הגדול שלו על עדתו. כוח הנאום והדרוש שניחן בו רבנו, יחד עם הדרת פניו, הביאו אפילו את גויי הארץ להתפעלות עצומה. פעם כאשר נכח בנאומו אחד מראשי השלטון, כל כך התפעל מהופעתו של רבנו, עד שאמר אחר כך בהתלהבות לכל יודעיו ומכיריו: **"אני מכיר הרבה דמויות מרשימות ומכובדות, אבל הרב מוישווא עומד לפני כולם, אינני מכיר עוד דמות כה מרשימה ומכובדת".**

תמונות רבנו, כשהוא נואם בנוכחות אנשי השלטון, פורסמו בשעתו בכל המדינה. באזכרה לאחד מבית המלוכה של רומניה, הספידו רבנו הספד שפורסם

בשעתו בעיתוני כל המדינה ובכל העולם. סיפרו בזמנו, שרבנו קיבל אז תמורה נכבדה מאוצר המלוכה, אותה הקדיש כמובן לטובת הישיבה.

באותם ימים נגזר, כי הילדים מחויבים ללכת בשבת לבית הספר ולהשתתף בשיעורי הכתיבה. אמנם חוק הביקור בבית הספר היה קיים עוד מתקופת השלטון הרומני, אלא שעד אז התחמקו מכך באמתלאות שונות, אך בעת השלטון ההונגרי הגזעני, הוחמרו הגזירות. רבנו השקיע מאמצים מרובים להמתיק את הגזירה, והצליח לפעול שלא יצטרכו לכתוב. עוד גזרה נגזרה אז, לפתוח את החנויות בשבת קודש, אבל רבנו פעל אצל המושל (שטיל-רעכטער) לבטל את הגזירה.

העיד תלמידו החביב, הרה"ח רבי חיים בן ציון אדלר ז"ל מרמת ויזניץ חיפה: "זכיתי לחביבות מיוחדת אצלו - במשך הזמן אף ישנתי כל לילה בחדר סמוך לחדרו, והייתי כותב את תשובותיו שהשיב לשואלים דבר ה' זו הלכה, ומשום כך זכיתי אני ובחור נוסף לצאת עמו ללוותו מדי ערב בטיול שהלך כשעה מטעמי בריאות. רבנו היה משתדל ללכת במקומות מוסתרים מעין כל רואה, אמנם לפעמים פגעו בנו גויים תושבי המקום שהעריצו וכיבדו מאוד את ה'ראבינער' - כלשונם, והיו מסירים את כובעיהם בפניו לאות כבוד. לפעמים אף היו שואלים אותו שאלות ומתייעצים עמו, ויצוין שלפעמים נכנסו גם גויי העיר אל הקו"פ אצל רבנו, אבל מרן הקפיד שלא ליטול מהם כסף, מחשש גזילות וכדומה".

❦ החלפת שמות בית המדרש בוישווא

סיפר הרה"ח ר' בן ציון טאבאק ז"ל, שבזמנו כשהתפתחה העיר וישווא עם תושבים יהודים שהיו שם כבר כמה אלפים מישראל, גם התפתחו הצרכים של היהודים ומסחרם שגדל עמם, עד שהיו מסביב לבית המדרש שש מסעדות מהם התפרנסו כעשרים משפחות בעיר, וכמו כן התנהלו על יד בית המדרש הגדול כמה סוגי מסחר אחרים.

ויהי היום, באחד הימים יצא חוק חדש מטעם הממשלה, שאסור שיהיו מסעדות ובתי מרזח על יד בית המדרש העירוני של העיר וכמו כן לצד כל בנין ציבורי. מובן מאליו שעל פי החוק החדש, כל עשרים המשפחות היו אמורות להישאר חלילה ללא פרנסה ח"ו.

בעקבות כך בירר רבנו על פי ההלכה והפוסקים, אם אפשר לשנות שם בית המדרש שהיה מפורסם רבות בשנים כבית המדרש העיקרי של העיר, שיהיה רק בית מדרש קטן יחסית ולא בית המדרש העיקרי, כך שאינו נקרא מוריד בית המדרש ממעמדו ומקדושתו. אחר כך, כשבירר להלכה שאפשר לו לעשות כן בלי פקפוק כלל ואינו נקרא מוריד מקדושתו ובפרט שכל זה רק לעת עתה, וברגע שישתנה המצב ותבוטל הגזירה יבוטל כל מעמד זה ולא יחול עליו כל החוקים האלו של המדינה.

רבנו הכריע שמעתה יוכרז שבית המדרש העיקרי והראשון של העיר הוא בית הכנסת 'עץ חיים' שמשמש את חסידי סיגעט ושם אין כלל מסעדות ושטחי מסחר לצד בית המדרש, וממילא לא יחול כל חוק השלטונות בעיר וישווא. במקביל, שלח כמה נציגים משבעת טובי העיר לשנות דבר זה אצל השלטונות ולרשום על גבי הטפסים שלהם, שבית המדרש העיקרי של העיר הוא בית מדרש 'עץ חיים' ולבטל מה שהיה רשום עד עתה כבית המדרש הגדול והעיקרי של העיר, וממילא לא ייכלל בית מדרשו כלל בחוק החדש, ואם ח"ו יגיעו אנשי החוקה למסעדות ולפינות המסחר שם ותהיה להם תרעומות, יראו להם שבית המדרש העיקרי הוא לא זה, וכן עשו ורשמו כן בספרי השלטונות, והקדימו רפואה למכה.

🕒 בסעודת הילולא בביהמ"ד דחסידי סיגעט בוישווא

שח וסיפר התלמיד החשוב הרה"ח ר' אברהם ווערצבערגער ז"ל משיכון ו' בבני-ברק, כי לרבנו היה מנהג טוב וקבלה נאה מעת שהגיע לכהן בוישווא, שהיה גם מבקר בשאר בתי כנסיות שבעיר ואף לקטנים שבהם, ולא רק בבית המדרש הגדול העירוני אשר שם היה מחויב לבוא מפעם לפעם, אחרי שברוב הזמנים היה מתפלל עם תלמידי הישיבה בהיכל הישיבה הגדולה. כך היה כל שנה בליל ו' אלול שהיה היארציית של הרה"ק הייטב לב' זי"ע מסיגעט, שהייתה סעודה בבית המדרש 'עץ חיים' דחסידי סיגעט, והקפיד רבנו להגיע להשתתף שם בסעודת ההילולא.

לסעודת ההילולא היו תמיד מגיעים רבנים חשובים מסביבת העיר וישווא שהיו גרים שם והיו שייכים קצת לחצר זו, אך כמובן שהיה רבנו הבעל-דרשן העיקרי שם, והקפיד תמיד כשבא לשם להתרכז בעיקר בהשמעת דברי תורה של הרה"ק הייטב לב' זי"ע, בעל ההילולא.

וכה העיד ר' אברהם בהתרגשות: **"אני מעיד על כך ללא גוזמא, כי בערך**

שעתים וחצי שעות היה מדבר מרן ה'שארית מנחם' זי"ע, וכל הדרשה היתה נסובה רק על דברי תורה שהשאיר מרן הייטב לב' והיה מתפלפל בדבריו ומחדש חידושים בדבריו ומוסיף בדרוש על הדרושים של הספר, והיה תענוג לשמוע כל מילה מה שאמר, עד שהיו הרבנים האחרים תמהים ואומרים, כי ממש לא יאומן איך חצי ש"ס זרק לפנינו הרב מוישווא בשעתיים וחצי שעות אלו שהיו מעין עולם הבא, וכך היה מידי שנה בשנה."

🌀 הקמת בתי מדרשים מיוחדים לצעירים

כמה פעמים באו בהתארגנות מפלגות שונות לעשות אסיפות עם למען המפלגה שלהם לתפוס אנשים תמימים ברשתם ולשוחח ולהסביר דרכם ושיטתם כמה שהיא טוב, ואז רבנו נגדם בחנית ובחרב, ובדרשתו בתוך העיר ביקש לעומת זה מכל תושבי העיר שכולם יתרשמו ויתפקדו להיות חברים במסגרת התנועה הקדושה של 'אגודת ישראל'. **וכש'המזרחי' הודיעו באסיפותיהם שהם הולכים להקים בתי מדרש מיוחדים לצעירים שיבואו שם לשיבות מרעים ושבת אחים, הודיע רבנו שהוא מוחה נגד זה ואם יש צעירים שרוצים להתפלל לבד במנין צעירים ולשבת יחד מסיבות רעים, הוא יארגן להם כל מה שהם צריכים, על ידי ששלח בחורים מתלמידי הישיבה, תלמידי חכמים מופלגים, שיאמרו להם דברי תורה וינהלו את המסיבה אצלם.**

כדבריו כן עשה, שרבנו הקים יותר מבית מדרש אחד בושווא ושלח לשם כמה מחשובי הבחורים מהישיבה להתפלל עם הצעירים. ביניהם היה הגה"ח רבי חיים מאיר כהנא זצ"ל מירושלים, ומשנהו הגאון רבי לייבוש בער הלפרט זצ"ל מוואסלוי.

🌀 כשרות המקוואות

מתוקף רבנותו ותפקידו החשוב, שם רבנו עינא פקיחא גם על כשרות המקוה בעיר, אירע פעם בליל שבת קודש שהמים במקוה הטהרה התרוקנו, והיו צריכים למדוד אם יש די מים לטבילה כשירה. רבנו יצא באמצע 'לכה דודי' לעבר המקוה.

בביקורו המפורסם בעיירה ביסטרא אשר בגלילות וישווא, עורר רבנו את תושבי המקום על המקוה בעירם, שגוף החימום ישן מאד וכבר לא מחממים את המים כפי שצריך, עד שלפעמים המים קרים ביותר, בפרט בימים אלו שהחורף

שולט בכיפה וטבילה במקווה קר כזה עלולה להביא לידי סכנת נפשות חלילה, ואמר בצחות לשונו, שטבילה כזו יכולה להביא לבחינת "בית אלוקים", שעל ידה "וזה שער השמים", שהעולה מבית הטבילה יראה מיד את שער השמים ויעלה השמימה בסערה מגודל הקור והפחד... ובדבריו הנעימים עורר את הקהל בכל הדברים הנדרשים לתקן באופן מייד.

פרק ו: ישא מדברותיך

דרוש דרש משה

על כתפיו הרחבות של רבנו, רבץ עול ניהול חייהם הקהילתיים של יהודי מחוז וישווא כולו, ועיניו הבוחנות סקרו כל פינה ותחום בעיר, ודבר לא נעלם מידיעתו. על אף מסירותו לצרכי הישיבה הקדושה ברוחניות ובגשמיות, הקצה מדי יום שעות ארוכות עבור אנשי קהילתו, וקיבל את הקהל לשאלותיהם בכל ענייניהם מדי יום ביומו, בבוקר - בשעות עשר עד אחת עשרה, ובערב - אחרי סדר לימודו.

שמו של רבנו נערץ היה על כל תושבי העיר, מכל העדות והחצרות, כולם נהרו לביתו להימלך בעצותיו ולזכות לברכותיו, להיפקד בדבר ישועה ורחמים, עד שכמעט לא ארע שיהודי מתושבי העיר לא בא להימלך עמו ולקבל את ברכתו לפני כל עסק שהוציאו אל הפועל, בכל תחומי חייהם. **רבנו השיג את השפעתו העצומה על תושבי העיר, הודות לרום גדולתו בתורה, עבודה וחסידות, ועקב מסירות נפשו לכל דבר שבקדושה ופעליו העצומים למען הכלל.**

רבנו פקד לעיתים את בתי הכנסת השונים בעיר והתארח מפעם לפעם בתפילות שבת בבתי כנסת שונים במחוז וישווא כולה, לאחר שהמתפללים והגבאים של בתי הכנסת השונים הפצירו בו שוב ושוב כרבה הנערץ של העיר, לבוא ולהתפלל בבתי הכנסת של קהילתם, ולהשפיע מהודו ומתורתו על המתפללים.

בשנים הראשונות היה מופיע מדי "שבת מברכין" בבית הכנסת הגדול העירוני, לפני או אחרי קריאת התורה, ולא ויתר על דרשה זו בשום אופן. הסיבה לכך היתה, ששם היו מתפללים בעיקר כל האנשים המודרניים קצת מהעיירה, והרגיש בזה מחויבות מיוחדת וחוב קדוש לדבר בפניהם ולעורר על מה שצריך לעוררם.

כמו כן נשא שם את דרשותיו בשבת הגדול ובשבת שובה לפני קריאת התורה. בזמנים אלו, גדשו המונים מכל בתי הכנסת בעיר את בית הכנסת המרכזי, לאחר שהקדימו לסיים את תפילותיהם ולטעום דבר-מוה, ומיד נחפזו לבית הכנסת המרכזי לשמוע את דרשתו של המרא דאתרא, בצוותא עם כל תושבי העיר. גם מישובי האזור באו בשתי שבתות אלו לשמוע את דרשותיו, מ'מיטל-וישווא' ומ'אינטער-וישווא', ואף מהישוב סיטשעל, אשר מעבר להר (מרחק הליכה של כשעה וחצי, בתוך תחום שבת).

הרה"ח ר' ברוך טעסלער ז"ל סיפר, כי כמה פעמים בשנה היה משמיע רבנו דרשה בבית הכנסת הגדול בוישווא. "אני זוכר שאבי ז"ל היה מתפלל בשעה 7 והיה מגיע לביתנו ועושה קידוש, ואחר כך לקח אותנו לשמוע את הדרשה של רבנו בבית הכנסת הגדול בעיר, שהיה בניין יפה ונאה מאד בלי מזוזות ובלי שום ספרים, מחמת קדושת ביהכ"נ, וכל בני העיר היו מגיעים שם לשמוע את הדרשה.

"אני הייתי הרבה פעמים אבל הייתי צעיר מאוד, ושמעתי מאבי ז"ל, ששנה אחת היה רוצה רבנו להגיד מוסר לבני ראש הקהל שבנותיו לא התנהגו כראוי, ואמר דרשה מאוד חריפה על נושא זה אך לא פירט את שמו, ורק אחר שאמר מה שרצה, אמר אז: **"ווער עס מיינט אז איך מיינ איהם, איהם מיינ איך טאקע"...**

🕒 הדרשות המרטיטות לפני "כל נדרי"

מאז תחילת שנות רבנותו בוישווא, שנים רבות לפני שהתעטר בנזר ההנהגה, כבר נהג רבנו לשהות ביום הקדוש, יום הכיפורים, במחיצת בני קהילתו. אחרי ראש השנה, קיבל רבנו את ברכת הדרך מאביו הס"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע, ויצא לדרך לוישווא, כאשר רק לעיתים רחוקות נשאר במחיצת אביו גם ביום הכיפורים.

לקראת תפילת "כל נדרי", יצא רבנו כמלך בגדוד, לעבר בית הכנסת הגדול בעיר, כדי לשאת את דרשתו בפני המוני תושבי העיר והמחוזות, שגדשו את בית הכנסת המרכזי. זקני התלמידים מתרפקים בערגה כשהם מזכירים את המעמד נורא ההוד בשעה שרבנו יצא מביתו בערב יום הכיפורים, עטור בקיטל לבן ועטוף בטלית, והמוני תלמידיו, חסידי ומעריציו, מלווים אותו ברחובה של עיר, בשעות הדמדומים לפני "כל נדרי", כשאוירה מרטיטה של קדושה מפעמת בליבותיהם ההומים לקראת יום הקדוש, העומד בפתח.

"ויבוא מלך הכבוד". כשונס רבנו לשערי בית הכנסת בכל הדר גאונו, כבר

היה בית הכנסת ומבואותיו גדושים בהמונים שבאו להרוות את נפשם בדברי הכיבושין חוצבי הלהבות, שנשא רבנו בהתרגשות ובבכי היורדים עד חדרי בטן, ועורר את הקהל לחזור בתשובה שלמה לאביהם שבשמים, כאשר בעקבות הדרשה, התאחרה תפילת "כל נדרי" בכשעה תמימה לאחר הזמן.

ציון, כי בוישווא הונהגה מסורת זו של אמירת דרשה לפני "כל נדרי", עוד מתקופת המרא דאתרא הקודם, הלא הוא הגאון בעל ה"קרבן לדוד", ורבנו אימץ את המנהג והמשיך בו כל ימיו, גם לאחר עלותו על כס האדמו"רות.

בשנת ת"ש, דרש רבנו אודות פרטי תפילת "על חטא", וקישר ביד-אומן בדרך דרוש ופלפול מאות א' עד אות י', כאשר הציבור הגדול בולע בצמא את דברי קדשו, וכבכל שנה, היתה ההתעוררות עצומה וכבירה. והנה, בשנה שלאחר מכן, שנת תש"א, המשיך בדרשת "כל נדרי" מהיכן שהפסיק אשתקד והמשיך ופירש מאות י' ואילך עוד כמה אותיות, כאשר התקווה בקרב הציבור היתה, כי בשנה הבאה יסיים רבנו את כל סדר האלפא ביתא, אלא שלמגינת לב, נקרא רבנו באותה שנה לישיבה של מעלה.

לפני שפתח את פיו בתוכחתו בליל "כל נדרי", נהג לומר לעיתים: **"מי שחושב כי אליו אני מתכוון בדברי, אכן, אליו אני מתכוון, כי לב יודע מרת נפשו"**. וסיפר התלמיד הרה"ח ר' שמואל אבא פרל ז"ל, שהיה בוישווא אופה שהיו קוראים לו 'יקטן בעקער', אשר רבנו זי"ע היה נותן כסף על ידו והוא היה מביא וקונה קמח ואופה בבית רבנו ולישיבה לחם. פעם אחת היה בדרשה של רבנו בחלק השני, בשעה שכבר דיבר דברי מוסר, וכשמעו את דברי רבנו, התפרץ ואמר בקול: **"ער רעד דאך צו מיר ממש"...**

דרשות מיוחדות בזמנים שונים

לעיתים חרג ממנהגו והודיע על דרשה לציבור בבית הכנסת העירוני באחת משבתות הקיץ או החורף, וזאת כאשר אירע מאורע חריג שדרש את התייחסותו כ"מרא דאתרא", למען ידעו את הדרך אשר ילכו ואת המעשה אשר יעשו. בשנת תרצ"ג פרצה שריפה בבית המדרש של החייטים אשר בחצר ה'מענזא', וספר התורה עלה באש ר"ל. לאחר הלוויה של הספר, כינס רבנו את תושבי העיר לדרשת התעוררות בעקבות האסון, וכך נהג בכל מאורע מיוחד שהתרחש בעיר ובסביבה.

בשנות רבנותו הראשונות, אף העביר שיעור ב"פרקי אבות", בשבתות הקיץ

הארוכות, בבית המדרש העירוני. הציבור נהר בהמוניו לבית הכנסת כדי להתענג מצוף-אמריו כמעייין המתגבר בדברי תורה ואגדה, בכל מקצועות התורה.

בין שאר בתי הכנסת בעיר, נמנו גם בתי הכנסת של חסידי בורשא וסיגעט, ורבנו נענה לעיתים לבקשותיהם של פרנסי בתי הכנסת הללו, והצטרף עימם לתפילותיהם, בדרך כלל בבוקרו של יום שבת קודש. בבית המדרש של חסידי סיגעט, הפצירו בו שוב ושוב שיבוא להצטרף לתפילותיהם, וזאת לאחר שבפעם הראשונה שהצטרף לתפילותיהם, יצאו המתפללים מגדרם מרוב התפעלות דקדושה מתפילותיו ודברי תורתו העמוקים של רבנו, ומני אז לא חדלו מלבקש הימנו לבוא שוב לבית הכנסת שלהם, ולהשפיע עליהם מתורתו וקדושתו. [יצוין, כי מדי שנה השתתף רבנו בסעודה שנערכה בבית המדרש של סיגעט ביום ו' באלול, יומא דהילולא של הרה"ק בעל "ייטב לב" ז"ע, והיה אומר פלפול עם הקדמה מהספר "ייטב לב". כך גם ביום ו' בשבט, יומא דהילולא של הרה"ק בעל "עצי חיים" ז"ע].

מעשה נורא סיפר הגה"ח רבי מרדכי אפל זצ"ל מוישווא - ירושלים:

לוישווא הגיע פעם להתגורר בעיר יהודי אחד עם הארץ גמור, עד כדי כך שאפילו לא ידע שאסור לילך לטבול במקוה ביום הכיפורים, ובבואו לוישווא הלך בבוקר יום הכיפורים לטבול ולא מצא שם שום אדם. ביציאתו שאל: היכן כולם? ולמה אינני שומע את קול רגלי האנשים שנקרא 'טלבא'...? מאז נקרא שמו בעיר 'טלבא'...

לאחר זמן התמנה רבנו ה'שארית מנחם' לרב העיר, ולאותו יהודי היה דין תורה עם מישהו. כשנכנס רבנו לדין תורה, קרא ואמר לו: **"שב ר' טלבא"...** והלה נעשה חיוור. רבנו התעניין מיד מה קרה עמו, וסיפרו לו את כל הסיפור, שבאמת אין שמו 'טלבא' וזהו רק כינוי אצל תושבי העיר המבקשים ללעוג לו. **רבנו הזדעזע מאוד ואמר שברצונו לדרוש בשבת. באותה שבת דרש כמה שעות רק על נושא זה - חומר הדבר של 'המכנה שם לחברו', וכל ימיו כיבד את האיש הזה.**

דרשות שבת הגדול ושבת שובה

התלמיד החשוב הרה"ח ר' מרדכי מרמור ז"ל מבני ברק^ד היה מספר, שהיה

ד. היה תלמיד חכם מובהק ומהשובי"ם המוצלחים ביותר, בשנים האחרונות היה מתפלל קבוע בבית המדרש 'שארית מנחם' ברחוב חברון בבני ברק והיה מעמודי התווך של בית המדרש שם, בהיותו בעל תפילה ובעל קורא, בנוסח ויז'ניץ-וישווא.

פעם אחת אצל רבנו הק' מוישווא זי"ע בשבת הגדול, **ודרש את כל הדרשה לערך שלש שעות על 'חד גדיא'**, שהתחיל בסוגיא של 'עז בת שנתה' דינה ומהותה, ופלפל בכך לגבי קרבנות והקשה קושיות מסוגיא של שונרא וחתול וכן הלאה על סדר כל הפיוט, עד שיצאו כולם מלאים התפעלות מהגאונות המופלאה שהראה רבנו בעוזו נפלאות חריפותו ובקיאיותו, **ודרשה זו היתה שיחה היום בפי הבריות על כוחו הגדול של רבנו לשלב סוגיות רחוקות כאלו מכל מכמני התלמוד ולשלבם יחד זו בזו, יחדיו יהיו תמים לתפארה.**

כעין זה היה מספר גם הגה"ח רבי מרדכי זלמן ויז'ניצר זצ"ל^ה, שחותנו הגה"ח רבי שלמה לייב מגיד זצ"ל השפיע עליו אחרי חתונתו, בהתגוררו סמוך אליו בפעטרוע שיבוא לשבת שובה לוישווא הסמוכה וליהנות תענוג עולם הבא מדרשתו של רבנו הנמשכת כמה שעות במתיקות נפלאה שאין בדומה לה.

כן עשה רבי מרדכי זלמן שנסע לוישווא לשבת שובה, **ומאז השנה הראשונה להיותו חתן בבית משפחת מגיד, היה אצל רבנו הק' מוישווא זי"ע בקביעות בכל שנה בשבת תשובה, שנסע במיוחד לשמוע את הדרשה שהיתה כל השנים המשך של הדרשה הקודמת בשנה שעברה.** וסיפר שהדרשה היתה לפי סדר 'על חטא' שאומרים בתפילות יום הכיפורים, וכאשר בשנה הראשונה דרש על ג' הבבות הראשונות של 'על חטא' ופלפל בפלפולים ארוכים, המשיך בשנה שלאחריה מ'ועל חטא' הרביעי בפלפול בסוגיות הנידונות עליהם.

רבי מרדכי זלמן היה מספר, שאפילו אם היה קשה לו לבוא, עשה את כל המאמצים ובמסירות נפש נסע לוישווא לשבת שובה, **כיוון שלא רצה להפסיד את פלפול ההמשך של השנה שעברה עם הפלפולים של שנה זו, וגם לרבות שיהיה יכול להחזיק ראש גם בשנה שלאחריה, כאשר ימשיך רבנו ויבנה את המשך הדרשה על פי מה שדרש השנה.**

שאילת דרשה מפני הטרדות בקמחא דפסחא

מספר היה התלמיד הוותיק, החסיד ר' שמואל אבא פרל ז"ל^ה, שאירע פעם

ה. היה רבה של העיר אראד אחרי המלחמה, עד שהתאפשרה לו עלייתו לארץ ישראל בשנות התש"כ. היה חתנו של החסיד המופלג הגאון החסיד רבי שלמה לייב מגיד זצ"ל הי"ד, ממופלגי החסידים בהיכלו של הסבא קדישא האהבת ישראל זי"ע ומגדולי תלמידי מרן השארית מנחם זי"ע ו. בשנותיו האחרונות בבני ברק היה גבאי ראשי בבית המדרש ליוצאי מרמרוש שיכון ו'. היה

ורבנו לא היה בביתו כמה שבועות מאחרי פורים וחזר בערב שבת הגדול, אחרי נסיעה ארוכה מחוץ לגבולות המדינה עבור אסיפת כספים להחזקת הישיבה הקדושה בווישווא. בהגיעו לביתו, היה כמובן עייף וחלוש מאד עד שהיתה נראית עייפותו עליו, והיו כמה מנאמניו הקרובים שרצו לבקש ממנו שלא יאמר את הדרשה של שבת הגדול, אך רבנו דחה את הדברים בטענת מנהג ישראל תורה שאין לבטלו בשום פנים ואופן.

בהגיע עת מסירת הדרשה, החל רבנו לומר את הפירוש הידוע על מה שהתחיל השו"ע בסי' תכ"ט וכן הוא כבר בגמ' פסחים (ו): "שואלים ודורשים בהלכות הפסח קודם הפסח שלושים יום", ושאל על אריכות הלשון "שואלים ודורשים", שהרי היה לו לומר רק "שואלים בהלכות הפסח" וממילא מובן שכולם שואלים מה צריך לעשות לקראת הפסח, וכמו כן היה די לומר "דורשים בהלכות הפסח שלושים יום", ולמה צריך גם לומר "שואלים" ולא די לו להודיע שדורשים בהלכות הפסח.

ואמר בצחות לשונו הנודעת, שהכוונה היא "שואלים" מלשון שאלה והלוואה, שיש לפעמים שיש לו לרב לפני הדרשה להלות ולשאל איזה דרשה ששמע מרב אחר או שכבר חידש בשנים קדמוניות ולחזור אליה, ואינו צריך לטרוח על דרשה וחידושים חדשים לקראת פסח, ואף שאינו חדש משלו או שהוא של אחרים, גם זה טוב מאד כדי שלא לבטל מנהג ישראל.

ובזה פירש אז את ההוספה של הרמ"א על הלכה זו בשו"ע - "ומנהג לקנות חטים לחלקן לעניים לצורך פסח וכל מי שדר בעיר י"ב חודש צריך ליתן לזה", שלכאורה קשה להבין זאת, שהרי תמיד הרמ"א מוסיף על דברי השו"ע באותו דין ומנהג, וכאן נראה כאילו הוא מתחיל דבר חדש שאין לו שום זכר בדברי המחבר, אלא שהכוונה היא, שמלפנים בישראל הרבנים שהיו מנהיגי העדה לא היו רק פוסקים שאלות ונותנים תשובה להלכה בענייני פסח והקהילה, אלא היו גם דואגים לכל תושב ותושב ובפרט לכל עני שבקהילתם שיהיה לו אמצעים לעשות את הפסח, והיו דואגים לענייניו הגשמיים ועוזרים בקמחא דפסחא כנהוג וכדומה, ולכן גם מכוח סיבה זו יכול היה להיות שהרב - שהוא באמת רב הקהילה כדבעי למיהווי - לא היה לו זמן להכין דרשה בפלפול לומר לפני העם,

תלמיד מובהק לרבנו הק' מוישווא זי"ע ותמיד היה שמו של רבנו שגור על לשונו בהתרגשות ובדביקות. לא זכה לזש"ק אחרי המלחמה ויהיו הדברים לזכרו ולעילוי נשמתו.

אחרי שהוא דאג ונסע וביקר בביתם של גבירים ונדיבים שיכולים ליתן צדקה ולפרנס את עניי קהילותיהם שיהיה להם להוצאות פסח בהרחבה.

על זה בא הרמ"א ומפרש את דברי המחבר, שנקט "שואלים" מלשון שאלה, למען "ודורשים" שיהיה לו לדרשה שלושים יום קודם החג, אחרי שהמנהג הוא לקנות חיטים לחלקם לעניים לצורך הפסח ומצוות הצדקה ליתן לעניים יותר חשובה מהפלפול של הרב בדרשת שבת הגדול.

❁ עיקר הדרשות להביא לידי תכלית

בשבת קודש בין כסה לעשור, שבת שובה, העפילה עבודתו הקדושה של רבנו לגבהים, ובחצר קדשו הסתופפו מיטב בני העלייה, חסידים, אוהדים ועמך בית ישראל מכל רחבי יישובי המחוז, שנהרו בהמוניהם לשמוע את דרשת שבת שובה בבית הכנסת הגדול בעיר.

רבנו הופיע בכל הדרת כבודו בבית המדרש הגדול, שהיה גדוש מפה לפה, והציבור העצום כרה אוזניו וליבו לשמוע את דברי קדשו. כדרכו בקודש מימים ימימה, היטיב רבנו לפרוט על נימי הלבבות במתק שפתיו, ועורר את הציבור הגדול לשוב לאביהם שבשמים, עד שגעו בבכי של התרגשות, ודמעותיהם בקעו שערי שמים. רבנו ירד אל העם והיטיב להלך כנגד רוחו של כל אדם ואדם, עד אחרון שומעיו.

באחת מדרשותיו המשיל רבנו משל נאה:

מעשה בעשיר אחד שיצא לטייל בשדות סביב עירו, ובדרכו נתקל באיכר העוסק בחריצות מרובה בקצירת עשבים, בעזרת מגל חד. בעבודתו סידר את השדה שורות שורות, ולאחר שסיים לקצור שורה אחרת, ערם את כל העשבים לערימה אחת, ואז פנה לקצור את השורה הבאה, בחריצות מופלאה, ללא הפסק. נתפעל העשיר מתנועותיו הזריזות של האיכר בעת קצירת העשבים, שהותירו רושם כאילו מנצח הוא על כיתת מחוללים ונגנים, ועיניו לא חדלו מלהתבונן בתנועותיו הקלילות והזריזות של האיכר היגע. פנה אליו העשיר ושאלו: "אמור לי, מה הינך מקבל בשכר עבודתך?" השיב האיכר: "השכם בבוקר הנני מתחיל בעבודתי עד לפנות ערב, ומשכורתי היומית עומדת על עשרים זהובים".

"הבה ואציע לך מלאכה קלה יותר, ששכרה גבוה בהרבה" - פנה העשיר לאיכר - "בוא לביתי, תחת קורת גגי, ותחולל בידך אותן תנועות במדויק כפי

שהנך עושה כאן עם המגל תחת השמש הקופחת, ואנכי אתן שכרך עשרים וחמשה זהובים ליום, וגם תאכל על שולחני שלוש ארוחות ביום...”

האיכר השתומם בתחילה ממשאלתו המוזרה של העשיר, אבל, מאחר שמעולם לא ההין להבין לרוחם של העשירים ונשואי-העם, החליט לקבל את הצעתו הקוסמת של העשיר כפי שהיא, ולמחרת התייצב בסלון ביתו המפואר, כאשר הגביר יושב מולו, נטל את המגל בידו, והחל 'לקצור' את האוויר... פניו של העשיר היו מדושנות עונג, כשראה את תנועותיו הזריזות של הקוצר, אבל כעבור שעה קלה, התכרכמו פניו של האיכר, וביקש מהעשיר: "אנא, שחררני ממלאכה זו - אינני יכול להמשיך בה בשום פנים ואופן".

"הייתכן?" תמה העשיר, "הרי בכל יום ויום הנך עובד מבוקר עד ערב, תחת השמש הקופחת, והינך טורח בניכוש הקוצים ובאיסוף העשבים, ובכל זאת אינך מתעייף; ואילו בביתי אינך מסוגל להמשיך אפילו לאחר שעה אחת, כאשר המלאכה אינה דורשת כמעט כל מאמץ, ושכרך רב יותר?"

נענה האיכר ואמר: "אכן, העבודה בשדה מפרכת ופוקקת עצמות, ברם, לאחר שהנני סוקר את ערימות התבואה, מעשה ידי להתפאר, הנני שש ושמח בתוצאות המבורכות של עמל ידי, וכך נמסכים בי כוחות חדשים להמשיך במלאכה המפרכת. אך כאן, הנני חש כי המלאכה חסרת תכלית, ולכן לא אוכל לשאתה אפילו שעה אחת".

סיים רבנו את משלו המרתק ופנה לקהל שומעיו במילים כדרבנות: "**אדיר כל חפצי לראות את פירות ההילולים שדרשותיי יצמיחו בלבבותיכם, אולם בהעדר תכלית, מה בצע בכל הדרשות והמשלים? וכי רק להנאת הלב גרידא? - הנני דורש תכלית!**" ואכן, מעולם לא השמיע רבנו דברי חידודין ופרפראות רק להנאת הלב, אלא כיוון את שומעיו להוציא את המוץ מהתבן, ולהפיק תועלת מעשית מדרשותיו, כדי לעורר ליבם לאביהם שבשמים, ולהפיק את תכלית חייהם בעולם.

יש להעיר, כי לאחר דרשותיו לצבור, כגון שבת הגדול, שבת שובה וכדומה, היה קהל שומעיו מתיישב להתפלפל בדברי קדשו וללבן את הסוגיא שעליה דרש.

❁ ריבוי הדרשות בציווי אביו הק'

הגה"ח רבי נפתלי הירץ פוגל זצ"ל סיפר, שפעם היה עם רבנו על שבת

קודש בגלילות הישיבה ועיר וישווא, וכנהוג התכבד לומר דרשה, ובדרך כלל אפילו ללא בקשה רשמית היה לפעמים אומר דרשה בגלילותיו אם היה רואה צורך בכך להעיר או להוכיח על איזה פירצה ותקנה שהתרופפה, כרב הכולל של כל הישובים מסביב. **באותה עיר היו יותר חסידי קאסוב מחסידי ויז'ניץ, וכמובן שהיה קצת תרעומת על עצם הדרשות שהוא אומר בכל מקום, באמרם כי גם אבותיו וזקניו שכיהנו גם כרבני המקום, לא אמרו דרשות מוסר והתעוררות.**

ובאמת על זה התעכב רבנו בדרשתו שם, שאכן מלפנים בימים עברו היה "השמים מספרים כבוד א'ל ומעשה ידיו מגיד הרקיע", וממילא לא היה שום פירצות בעניני יהדות ותורה, כי כמו שהשמים מספרים ומקבלים שכר מן השמים על כבוד א'ל על מה שהיו גורמים במעשים טובים שלהם כבוד א'ל, כן גם ומעשה ידיו של הקב"ה מגיד וממשיך הרקיע ממה שלעילא, שהיו מפחדים לעשות עבירה כי ידעו וזכרו כי מעשה ידיו של הקב"ה להעניש הוא כה גדול ונמשך מן הרקיע מיד.

ממילא "יום ליום יביע אומר", מה אני צריך לעשות למען היום הזה הצטוויתי ואשר אנכי מצוון היום על לבבך, וכמו כן "ולילה ללילה יחיה דעת", איך להתנהג שלא אענש בלילה הרומז לחשכות הגלות. ולכן "אין אומר ואין דברים בלי נשמע קולם", הרבנים ויושבי על מדין לא היו צריכים לומר אמירותיהם ולא צריכים לדבר דיבורים קשים לעורר את העם על סטיות ופרצות וכדומה, ואף אם אירע באיזה פינה רחוקה של הישוב איזה פירצה קטנה, יכלו לתקן זאת "בלי נשמע קולם", ודי היה בזה שהרב והצדיק יודע על כך וכבר עשו תשובה.

באותם ימים באמת יותר טוב היה להיות מן השותקים ולא מדברים, ולקיים "וילך משה וידבר", כמו שפירשו צדיקים שעצם ההליכה של משה היינו הצדיק המסתובב ומשגיח על הישוב והרב האחראי על כל עניני הישוב, רק הולך וכבר נחשב להם כמדבר ומוכיח להם וחוזרים בהם. ואז באמת מי שהיה משנה ידו היה על התחוננה, ולכן היו תלמידי הבעש"ט הק' וגם המגידים יוצאים חוצץ נגד אלו הדרשנים שבדיבוריהם הם מקטרגים על כל עם קודש עובדי ה' במקום שיש רק יחידים שיצאו מן השורה וכדו'.

לא כן עתה שאין הזמנים דומים לזמנים עברו, ואם לא יוכיחו את העם ח"ו יתפשטו הפרצות, ובמקום שבתחילה היו דומים כחוט של חוט דק יתפשטו ויהיו כעבותות העגלה (עיין סוכה נב.) ולא זו אף זו שכל פרצה באידישקייט הוא דמאי לצינורא דבידקא דמאי, כמו צינור המים שאם לא סותמים את הצינור

שיוצא ממנו המים, בכל רגע ורגע מתפשט עוד ועוד כיון דרווח רווח, (כמו שאמרו חז"ל בסנהדרין (י) עיי"ש), ויש לי ציווי מאבי הקדוש לילך בכל מקום בואי ולדרוש לצמאי ה' ומבקשי היכלו, ומעתה הנני מקיים את מאמר חכמנו ז"ל גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה, ומצווה רבה בידי לתקן את מה שאפשר לתקן ולקיים מצוות כיבוד אב בהידורה.

פרק ז': נוהג נשיאותו ברמה

לנכש את העשבים השוטים

רבנו ניהל ברמה את כל ענייני הקהילה ויצא בתקיפות נגד כל פרצה בחומות היהדות, גם אם מדובר היה בגבירים או תקיפים מהקהילה. רבנו לא נשא פנים לאיש כשהדבר נגע לכבוד שמים, וזאת על אף שתמיד האיר פנים לכל אדם, והיה מטבעו בעל מזג נוח מאוד, ובכל הזדמנות נאותה נהג להרבות בדברי צחות ומילי דבדיחותא כיד ה' הטובה עליו.

אמנם רוב מנין ובנין של תושבי וישווא היו שומרי שבת ונוטרי תורה, אך כבכל מקום, צמחו לעיתים קוצים ודרדרים בשולי הערוגה, ורבנו ניכש את העשבים השוטים, ללא חת וללא מורא, ועמד בתוקף לבל יתפשטו דעות כוזבות בחיי התורה והמצוות, בעיקר בתקופה הרת-גורל זו, כאשר חוגי הציונים ניסו לחבל בכרם בית ישראל, ובעיקר זממו לצוד ברשתם את צעירי הצאן וקלי-הדעת שבקצה המחנה.

לדאבון לב, היו בשולי המחנה מתי-מעט נשים מבנות ישראל, שלא שמרו בקפדנות על גדרי הצניעות כמקובל לנו מאבותינו מדור דור, ורבנו הזהיר נחרצות את פורצות הגדר בשולי המחנה, כי במידה שלא יכסו ראשן כהלכה, הרי בבוא עתן, עת מועד לכל חי, לא יתן לקברן אלא על יד גדר בית העלמין.

נגד ה'מאדעס' החדשות

בתקופה מסוימת התפשטה 'מודה' חדשה, שהנשים החלו לגרוב גרבי משי עם פס זוהר. מאחר שמדובר היה בשינוי קל שבקלים, החלה ה'מודה' החדשה להתפשט גם בקרב משפחות של יראים ושלמים, ואפילו שתי כלותיו של רבנו הושפעו והחלו לגרוב גרביים כאלו.

כשהגיע הדבר לאוזני רבנו, הזמינן לביתו ואמר להן במתק לשונו: "בנוהג שבעולם, שהמקצועות והמלאכות השונים עוברים בירושה דור אחרי דור, ובני דור ההמשך מסייעים לאבותיהם במלאכתם, עד שהופכים בעצמם לבעלי מלאכה. כך החייט מעביר את מחטיו לילדיו, שלומדים את מקצוע התפירה ומסייעים לו בעבודתו, הנגר מעביר את משורו לילדיו וכך הלאה. לכן אפוא - הטעים רבנו - אני כרב העיר מצפה שבני משפחתי יסייעו לי במלאכתי, וכך מוטלת החובה גם על בנות המשפחה, לא לזוע כמלוא הנימה ממסורת הצניעות המקובלת לנו מדור דור, כדי לא לפתוח ליצר הרע פתח אפילו כחודו של מחט. לכן, הגרביים החדשות שאתן לובשות, מקשות עלי את המלאכה, ועליכן לעזור לפרנסתי ולא להפך..."

כמובן שעוד באותו יום, השליכו כלותיו של רבנו את גרביהן, ומהן ראו וכן עשו כל בנות ישראל הכשרות בעיר.

באחת מדרשותיו בשבת שובה, זעק רבנו מקירות ליבו נגד הפרצה בשולי המחנה של ה"אייגענע האר" בגלוי (אי-כיסוי הראש של נשים נשואות), ובין השאר אמר, כי ידוע שאסור להכניס לסוכה כלים שמבשלים בהם וכל יהודי מקפיד על כך, והזדעק: **"הרי 'אייגענע האר' חמור בהרבה מזה, ועל כך יש שמעיזים לזלול? הייתכן?"**

ואכן, בימים נוראים, כשכל נשות העיר היו באות לתפילה בבית הכנסת, העמיד רבנו משמר בפתח עזרת נשים, ומנעו את כניסתן של נשים שלא כיסו ראשן כהלכה.

חריפות ותקיפות נגד פרצת ה"ביי האר"

באחד הימים התרחשה תאונת רכבת קשה באזור וישווא, ואחת הנוסעות קיפחה את חיייה בתאונה. אשה זו פרצה גדר שגדרו רבותינו, ולא הקפידה להסיר שיערה כנהוג. באו אנשי ה"חברא קדישא" לרבנו ושאלוהו, האם לגזוז שיערה לפני הקבורה, שתזכה למצער להתייצב כדבעי בפני בית דין של מעלה, אך רבנו השיב בשלילה, באומרו: **"לא! לא! שתלמדנה הנשים לקח כאשר הן עדיין בחיים, כי אי אפשר להערים חלילה כלפי מעלה, וכפי שנהגו בחייהן, כן ינהגו בהן אחר מותן."**

באחת הדרשות הוכיח רבנו קשות בדבר פרצת ה"ביי-האר" שהתפשט בימים

אלו (שהיו נשים שלא גזזו שערות ראשן, ואלו בצבצו מה"שייטל" שחבשו) ורבנו ציטט בהרחבה מן הזוהר הקדוש ומספרים אחרים, על הצרות הרבות שעלולה פרצה זו להמיט ח"ו על הכלל והפרט. דברי קדשו של רבנו עוררו הדים נרחבים, והשפיעו על הציבור בכל רחבי המדינה, עד שאחד העיתונים החילוניים בקלויזנבורג, שמנהליו נבהלו מהשפעת דבריו, פרסמו ציור של ליצנות על הענין, כדי לכבות את אש הקודש שפרצה גם בקרב היהודים התועים, מדבריו הנוקבים של רבנו.

ברם, דבריו של רבנו פעלו את פעולתם בקרב בנות ישראל הכשרות, וכמסופר, לפני בוא רבנו לוישווא, אשה שהלכה עם "ביי-האר ושייטל" נחשבה ל'צדקת', ואילו לאחר בואו של רבנו לעיר, חל שינוי עצום לטובה בפרצה זו בגדרי הצניעות.

הרה"ח ר' הערשל ברקוביץ ז"ל סיפר, שזוכר כי פעם באחת הדרשות, כאשר דיבר רבנו אודות ביי-האר, התבטא בלשון זו: **"אם לא תגדלו ביי-האר, אני מבטיח אתכן עולם הבא, איך האב נישט מורא פאר קיינעם, איך האב ברייטע פלייצעס"** (אינני מתיירא מאף אחד, יש לי כתפיים רחבות). וציין התלמיד הרה"ח ר' חיים בן ציון אדלר ז"ל שהיה משמש בקודש, כי רבנו לא היה מקבל סידור קידושין, אלא אם הבטיחה הכלה שלא תגדל ביי-האר.

מעשה באשתו של אחד מעשירי וישווא, שנפלה למשכב וחלתה אנושות. רופאים מומחים הובהלו אליה, אך לא הצליחו להעלות מזור למחלתה. ר' צבי פרוכטר, שהיה קרוב משפחתו של העשיר, יעץ לו להיכנס לביתו של רב העיר ולבקש את ברכתו. הלה קיבל את העצה, למרות שהיה "מודרני" ורחוק מאמונת חכמים, וזאת לאחר שכלו כל הקיצין ולא מצא מזור למחלת אשתו. בהיכנסו אל הקודש פנימה למעון קדשו של רבנו, פרץ בבכי וסיפר על מצבה הקשה של אשתו.

"לך הגד לה" - השיב רבנו נחרצות - שאם תגוזז את שערות ראשה, היא תחלים!" אולם הגביר ניסה להתמקח, באומרו, כי אשתו החולנית עלולה לרגוז על דבריו אלה, והרוגז עלול להחמיר את מחלתה. אבל רבנו יעץ לו לפנות אליה כשדעתה מיושבת עליה, ויסביר לה בניחותא כי "הרבי אמר, שתחלים ממחלתה כאשר תקבל על עצמה לגוזז את שערות ראשה, ואז תזכה להיות אם בריאה לילדה".

האיש קיבל את עצת רבנו, וכשהחולנית שמעה זאת, ביקשה מיד להביא לה מספריים לגוזז את שערותיה, כדי לקיים את דברי הרבי. אין צריך לומר כי ברכתו

ב"ה. אהרה לשמירת שבת מודש

בקות האבי' שלישי'א דה' איבערוויש'א

עש"ס	לך לך	ת"ש
יערת חיות עשה נעשעמ'א שפער'א	5.10	
הדרכת נרות עש"ק ליכמ'א אנצירען	5.20	
הדרכת נרות מוצש"פ ליכמ'א אנצירען	6.40	

נעפארבטע זאקקע

איז זעהר שענהע מוסטערן וינד בילדיג
צו בעכאמטען בייא

מאטל לאווענהיים

(נצבען דער איינערטן בריק)

דאווערכט ווערדען אויך זעהמ'ע צום
פערבען אנגענומען.

ב"ה יום ד' ל"ט שופטים תרצ"ה איבערוויש'א יצ"ה

אויפרוה!

נאכדעם עס ווערדען אונס פאן וויסענס דעס היינטיגן ברי'א אויסגעקוקט, ס'נעמאכט אונד אונס אלס הערץ געלעגט און ד'ר'א גרויסע אונד נעווארטיגע פראגע פאן אייגענע פראגען וועלכעס עס האט זיך איז דער רעצטער צייט איז אונזערע געמיינדע הערריגעריססען? אז דאס איינע גרויסע טהיל פאן פרישע תהנות איבערהויפט זיך ניט אנגעפאקען האבען, טהיל ווערדער שווינדן זיך נור טראגאריס און וואג צו זיין. אויך עלטערע פרויען וועלכע ביז זיך שיינליך געפאקען הערץ לאסען זיך אייגענע הארץ וועקסען אונד געהן מיט די אייגענע הארץ און דרויסען אויסגעשטעקט דעהרר וואס זיך בעשלאסען, אומגארטס צו פערמיידען דאס אונזערע געמיינדע וועלכע ביזן לעבנסזאך איינע דעה קדושה מיט איהרע געזונד-גען אויסזעהן ווערן מיט דיא טיטעטרעניגע בקשה אן אונזערע חשובה בעלי בתים זיך צו ווענדען.

האטס דעמנות אייזע איינזערע שטארמ, ניכטס ניכטס אנלאס דאס אונזער שטארמ זאך היילר איז איינע בירגע צייט אויסזעהן וויא בעהמען מעהרען בוטאוינא א. ד. ג. נעממטס אייך אונס הערץ דען גוהל ס'עעהט נאך זיך ביטערע שווערע עברות וועלן לאסן אייך דויערן צור מוסטער אונד צוועלפט לענדער וועלכע אויך גיט אייגענע הארץ אנגעפאנגען העכען אונד הייסע ריל טאהן מעסע בייס לעצטען זיגן פאן וויסטיקע שפעהן. יעדער מאמעט מאמעט מאן אונד כרוכ'ס איכטס אויס אייער השפעה אויף דעם הייז אונד פראכטס וויא מעהרד מיט טיטען אונד בייזען דאס זיא זיך דיא הארע אבשעיען זאל. האטס מסירת נפש אויף דעם. ווערעטס אהן אלעל כחות דעם גרויסע היילר השם צו פעהרימען. ואללטע אבער היללה אונזער בקשה ניטס און פרוילענג לאמפען האכען וויי בעשלאסען און קהל ווייך איינע דענסטער פיהרען פאן ואלכע הייער וועלכע זענען נישט נישט פאר און זיך איינע גרויסע ווייטראנגענדע משה'ריל אונד דען גרויסען הילל השם אין דער שארש פיהרונג. זעלבסטפערשטענדיק קענען זאכעס מעננער נישט בייא חסד געויעהלט ווערדען און זאכעס ווייבער זיך ווערדען זיך מעננער פאן זעמערדיגע כחות אויסגעשלאסען. אונד דיא חשובה בעלי בתים וועלכע נאך יראת השם נעג בעלבס אויסגעקוקאט געמאכט דאס זיא ואללען זיך א'ן געזעלשאפטליכען לעבען דעהרר בייא איין שמה מיט דאס הייזער געהווענליכער צוויקצוהען. אויך דיא תורה קדושה ווייך זיך מיט זאכעס מעננער וויא אויך פיינע וויססען וויא פארייגענע לאהר מאה ועשיר'ס שנה. ווייך האפען אבער דאס ווייך זיך דיא אלע וואפען ניכט גרייטען דארטען שריתת ישיאל לא יעשו פולה אונד יעדע יודישע טאכטער ווייך אונזער בקשה פרוילענע וכוונות ווייך אונס השי"ת געלעבן און געזונד אונד פרנסה וכוונת לפרנס קרן ישראל ברוח ישראל סבא

קהל עדת ישורון הפקק יצ"ה

אויך פאן אונזערווייט ווייך הייסע הערצליך ערווכט אביגע בקשה פאן קהל וויא אויך אונזערע געזונדע ביהם פאן ברי'א נאכצוהענען דאס'ט ווייך ניכט געצווינגען זיין זאכעס איינזערעם קעננס איינע בעשעריס אנצווענדען דאס ווייך מיט זאכעס ווייבער זיך מעננער פאן זאכעס ווייבער לאהר מאה ועשיר'ס שנים פארייגען זאכעס זא וויא עס גענהרעט זיך מיט זאכעס הייער. וכוונת זי ווייך השי"ת השלפען עס ווייך זיך בעל דמות נענה אונד דיא היינטיגע שטאט פאן ביטערע פאלע אנגענומען זיין ווייך.

חבורה קדושה הפקק הילל מש"ה שטיינעמען בא"ה

גם אנו מקשיים בכל לשון תחנון. יעדער ווער עס האט נאך איז זיך א נציון פאן יודישקייט זאכר רחמנות האבען אויך זיך איז אויף זיין פאמיליע איז אויף אייזע ככל ישראל מיט אלע קיינפסט אויסראטען דעם אכגענוגענטען זון וועלכער פיהרע חיו צו איטור כרת. אין איין גורם כמה צרות און קראנקהייטן תקות וגינות. וויא עס שטענען אין דיא סטויס הקדושים מיר האפען דאס חפ"ד בדיני יצלות' כראוי לקולת גאה וחסידה. אין מיר ווערדען נישט דארטען אן-ווענען שראמפליכען זון הייזען וזן ברוחהן כי איכע נעל לאוהת באבון חיו מולדתנו וכוונתנו שטענען לקולנו וישמע אליכם השי"ת ותתברכו בכל טוב וכוונתנו מוקף. ודושים באהרז ובכבוד הרה"י.

ד' ל"ט. זיך זיך הירוף וירשת את הארץ תרצ"ה פה אויבערוויש'א יצ"ה
ה'ס מנהם מעהרד אנדפקיק והגליל

**של רבנו התגשמה במלואה, והאשה אכן זכתה להבריאה וחיתה עוד שנים רבות
בבריאות טובה.**

לאחר שהחלימה ממחלתה, נכנס העשיר למעונו של רבנו, וברוב אשרו הכריז, כי יעניק לרבנו כל סכום שיושת עליו, כהכרת טובה על ריפוייה של אשתו. אולם רבנו סירב ליטול את כספו, אלא המליץ לו לתרום לשיבה ככל שליבו חפץ, וזכות התורה תעמוד לו להיושע בישועות ורפואות בכל ימי חייו.

❦ הכרזת על איסור אכילה במטבח

פעם בליל שבת קודש, קיבל רבנו עדויות מפי נאמניו, כי בתו של איש נכבד ועשיר פלוני מראשי הקהילה, נצפתה באחד המקומות המפוקפקים שבעיר. הדבר התפרסם חיש ומיד מפה לאוזן. כעת אפוא, היו עיני הכל נשואות לרבנו איך יגיב על כך. והנה, בבוקרו של יום השבת, לא התפלל רבנו בהיכל הישיבה, כדרכו, אלא הלך לבית הכנסת הגדול, שם התפלל אותו גביר.

בית הכנסת היה מלא מפה לפה, וכולם היו דרוכים לשמוע את דברי רבנו. לאחר קריאת התורה, נשא רבנו דברו ואמר: **"לאחר ששמעתי מפי עדים נאמנים, כי ראו בליל שבת את בתו של פלוני במקום אלמוני, לא נותרה לי כל אפשרות אלא לאסור על פלוני לאכול במטבח בו עוזרת בתו לבשל!!! ואם תשאלו, מה יאכל פלוני היום? הריני מזמינו לאכול בכבוד ב'מענוזא' שלנו בין הבחורים היקרים!"**

דבריו אלה של רבנו הספיקו, והגביר אכן הבין את הלקח, הוא הוכיח קשות את בתו, לבל תשוב על מעשי אייוולתה.

❦ מחאה חריפה על תערובות אנשים ונשים

עסקני חברת "ביקור חולים" בעיר, ארגנו מסיבת רעים כדי לערוך במהלכה מגבית של תרומות עבור פעולותיהם, אך במהלך המסיבה, התפתחה במקום תערובת של אנשים ונשים ר"ל. בהיוודע הדבר לרבנו, כינס את כל בני העיר לדרשת התעוררות ומחאה נגד הפרצה שארעה במסיבה (ולפי אחת הגרסאות, אף גזר תענית).

במהלך דרשתו, אמר רבנו כבדרך-דרוש, **כי כשעמד משה רבנו ע"ה להקים את המשכן, נזקק לממון, ואז יעצוהו לערוך "מסיבה", אליה יוזמנו בני ישראל, שיתרמו למען המשימה הקדושה של בניית המשכן.** והנה כתוב (שמות לה, כב)

"ויבואו האנשים על הנשים" - כלומר: שבאו אנשים ונשים בערבוביא. משראה זאת משה רבנו ע"ה, הוציא צו: "ויעבירו קול במחנה לאמור, איש ואשה אל יעשו עוד". כלומר, שאיננו חפץ בתרומות כאלו, ואין זה נאה ויאה למשכן ה', שייבנה מתרומות שנאספו במסיבת רעים עם תערובות של אנשים ונשים.

ואז: **"וייכלא העם מהביא". כלומר, פשוטי ה"עם" חדלו מלהביא את תרומותיהם, כי אם אי אפשר להביא אלא על ידי תערובת, אזי אינם מביאים כלל...** אבל התורה הקדושה מעידה: "והמלאכה היתה דים והותר", כלומר: כאשר מוותרים על תרומות שבאות בדרכים לא כשרות, אין צורך בהם כלל, ובסופו של דבר, אינם מעכבים את מלאכת הקודש.

לקיחת משכונות לפני החתונות

בפעטרווע (בתחום מחוז רבנות) ארע פעם שערכו שמחת נישואין ליתום ויתומה בבית המדרש, וכל בני המקום השתתפו בהוצאות הנישואין, על כן חשו עצמם כמחותנים ובני משפחה, והרשו לעצמם לרקוד יחד בתערובת. משנודע הדבר לרבנו, גזר תענית על כך.

ברבות הזמן, המשיך רבנו לחזק את בדיק הבית בתחומי הצניעות בעיר, והתקין תקנה שבעלי השמחה שמכניסים את ילדיהם לברית הנישואין, חייבים להפקיד בידי משכון בסך חמשת אלפים ליי (סכום עצום בימים ההם), כהתחייבות שלא ירקדו בחתונתם אנשים ונשים בתערובת.

רבנו לא הבחין בין עניים ועשירים, וכאשר היה מדובר במחותנים עניים, דרש מהם את ה"טלית ותפילין" או לעיתים כרים וכסותות כעירבון, שלא יפרצו את גדרי הצניעות במהלך משתה השמחה. רבנו גם לא הבדיל בין תלמידי חכמים לעמי-ארצות, חסידים ואנשי מעשה או פוחזים וקלי-דעת, כולם הוכרחו להפקיד משכון לפני עריכת שמחת צאצאיהם, ללא יוצא מן הכלל, כדי שלא יוציאו לעז שמעדיפים איש על רעהו.

סיפר הגה"ח רבי מרדכי אפל ז"ל, כי בזמן שהיה גר הרה"ק רבי פנחס מבארשא זי"ע בויווא, גבר טורא בינו לבין רבנו, שלא באשמתם. היה זה לאור העובדה שרבנו הנהיג בגודל קדושתו דברים יסודיים רבים לטובת קדושת העיר, וביניהם היתה תקנת קודש איתנה, שכל מחותן צריך להפקיד אצלו את הטלית ותפילין שלו ביום החופה של בניו, בהבטחה גמורה שלא יהיה שום תערובות אנשים ונשים בכל שטח החתונה.

כשבא הרה"ק מבארשא לוישווא, היו באים חסידים ואנשי מעשה לערוך את החופה בחצרו וביניהם היו גם אנשים שהיה חשש שלא יוכלו לעמוד בהבטחה זו, ולכן הנהיג רבנו שעל כל פנים יפקידו סכום כסף נכבד לצדקה אם ח"ו יעברו על התקנה ותהיה מאיזו סיבה שהיא תערובות בחתונה. אך היו כמה מחוצפים שבאו לעשות אצל הרה"ק מבארשא חתונה ולא רצו להפקיד את הסכום האמור. מכוח זה גבה טורא ביניהם, כי רבנו רצה מאד לשמור על התקנה הזו בכל תוקף. רבנו הק' מוישווא שראה בעיניים כלות את מעשי ידי טובעים בים, וכל התקנות החמורות שעמד והתקין עם בואו לוישווא מתחילות להתרופף על ידי חסידי בארשא, הקפיד על כך מאד ובלית ברירה הלך ותינה צערו לפני דודו הק' מבארשא, באמרו שדבר עקיפת התקנות שלו מפריעות לו מאד בניהול העיר ומערעות את יסוד תוקף רבנותו בווישווא, בפרט שעל ידי כך יבואו עוד פרצות של קדושה וצניעות, ואינו מוכן להסכים עם זה בשום פנים ואופן.

בסופו של דבר עבר הרה"ק מבארשא להתגורר בסיגעט וכך התקיים מקרא שכתוב "האמת והשלום אהבו", ואהב בסופה.

המחאה החריפה על רחיצת תערובות

רבנו גם שיגר את נאמניו לעקוב אחר תהלוכותיהם של ארגוני הנוער השונים שהיו בעיר, כדי לוודא שאין יושבים שם בתערובת נערים ונערות, ושאינן פורצים בהם את גדרי הצניעות. רבנו הסמיך את אנשיו, לפזר כל התארגנות או מסיבה שנפרצו בהם גדרי הצניעות - מפעם לפעם ביקר רבנו בעצמו בכינוסים וכאשר מצא תערובת, פיזר אותם - ואכן הכל ידעו, כי עיניו הצופיות של רבנו מגיעות לכל מקום בעיר, והריהו מופקד כשומר-נאמן על העיר בכל עת מצוא.

בימי הקיץ שיגר רבנו את שליחיו לשפת הנהר בקרבת וישווא, להשגיח שלא יתרחצו חלילה בתערובת. ארע פעם, באחד מימי שבת קודש, גבר החום, וקבוצה קטנה משולי העם הלכה להתרחץ בנהר בתערובת. כשנודע הדבר לרבנו, הזדעזע ונחרד, ושיגר את משמשיו לפרסם בכל העיר, כי בשבת קודש הקרובה ידרוש בבית הכנסת הגדול.

בהזדמנויות כאלו, התכנסו כל אנשי העיר בהמוניהם בבית הכנסת לשמוע את דברי המרא דאתרא. בהגיע עת הדרשה, אמר רבנו במתק-לשונו, מתוך לב כואב ואוהב: "הרי כולכם נחשבים כילדיי, והנני אחראי עליכם ועל מעשיכם,

ואבוי לי על מה ששמעתי, כי בשבת קודש שחלפה, נפרצו גדרי הצניעות וקבוצת נערים קלי-דעת הלכה להתרחץ בתערובת בנהר. אולם, היות שהנכם ילדיי, אני מפשפש כדי למצוא צד זכות עליהם, ואז חשבתי, כי ניחא שהלכו להתרחץ בנהר בגלל חום הקיץ, אבל מדוע פיתה אותם יצר הרע ליטול עימם מצלמה? איך עלה בדעתם לעשות זאת? ברם, גם על כך ניתן אולי ללמד זכות עליהם, כי רצו לתעד בתמונות את חטאיהם, בבחינת "וחטאתי נגדי תמיד" (תהלים נא, ה) ואז יזכרו לשוב בתשובה..."

כאן נשבר קולו של רבנו, וקרא בקול נוקב מנהמות ליבו: "ילדיי היקרים, הייתכן? איך עשיתם חטאים נוראים כאלה!?" קולו הלך וגבר כשאגת-ארי, ועיניו הקדושות החלו זולגות נחלי דמעות ללא הפוגה, וכך עמד ודרש במשך שעתיים בלב הומה ונרגש, כאשר הציבור מזיל דמעותיו יחד עימו.

דבריו של רבנו זעזעו את כל הנוכחים, ואף קלי-הדעת שנשכלו בחטאם, הזילו דמעות חרטה מעומק הלב, אזי קרא רבנו לעומתם: **"כעת אני מבקש שתבטיחו לי, שמהיום והלאה לא אשמע חלילה כזאת, ואנכי אבטיחכם שה'חטאתי נגדי תמיד" יישכח בתהום הנשייה, וזדונותיכם יהפכו לזכויות, ומכאן ולהבא תתנהגו כיהא לנערים שומרי תורה ומצוות."**

בהזדמנות אחרת, אסף שוב את כל בני העיר לדרשה שלא מן המניין בעיצומם של ימות החול, וזאת עקב פריצת גדרי הצניעות. וכך היה מעשה: ליד טחנת הקמח בוישווא, זרם מפל מים עצום, שבתחתיתו התהווה כעין נהר, שבני העיר הרבו להתרחץ בו. באחד מימי הקיץ, באו לספר לרבנו כי מתרחצים שם בתערובת.

רבנו נחרד עד עמקי נשמתו והזעיק מיד את שמש הקהילה, שיפרסם ברחובות העיר, כי בתוך שעה קצרה ישא בבית הכנסת הגדול דרשה שלא מן המניין. תכונה רבה קמה בעיר, החנויות נסגרו על מסגר ובריח בעיצומו של יום המסחר, וכולם התאספו בבית הכנסת לשמוע את דרשתו המפתיעה של רבנו.

כשבית המדרש היה גדוש בהמוני בני העיר, עלה רבנו על הדוכן והשמיע במשך כשעה ומחצה דברי מוסר ותוכחה על פריצת גדרי הצניעות ליד טחנת הקמח, ולאחר מעמד נורא-הוד זה, שוב לא הרהיבו עוז בנפשם לחזור על איוולתם, וכך עלה בידי רבנו לתקן ולחזק את גדרי הצניעות בוישווא ובמחוז כולו, ונאמר עליו: **"שומרים הפקד לעירך כל היום וכל הלילה."**

רן כחמאה וקשה כארז

אהבתו הרבה של רבנו לכל יהודי ויהודי, שנבעה ממעמקי ליבו הטהור, לא מנעה בעדו מלעמוד כצור חלמיש נגד כל פרצה בחומות הדת, ונלחם בתוקף ובכל עוז שלא לוותר על קוצו של יו"ד בהלכה, ואפילו במנהג. **רבנו לא נרתע מלהתייצב גם נגד פרנסים וגבירים בעלי השפעה, והשמיע תדיר את דעתו בענייני כשרות, צניעות וכדומה, ואף ציין כי אינו חושש ממאומה, אפילו אם ינסו לקפח את פרנסתו מרבנות, עם כל זאת יתריע נגד כל פרצה, ויידבק באמת בכל עוז.**

אירע פעם, שאחד הגבירים שהתדרדר למודרניזם, ביקש לערוך לאחד מצאצאיו שמחת נישואין בתערובת אנשים ונשים ר"ל, ומכיוון שידע כי רבנו לא יאפשר בעדו לפרוץ גדר, לכן הזמין רב אחר לסדר את הקידושין במקומו של רבנו, וכך הצליח להפיק זממו, בלי שרבנו יידע על הפרצה החמורה מבעוד מועד. **רק למחרת החתונה, נודע דבר-הנבלה שנעשה בעיר, ורבנו יצא בתקיפות נגד הפרצה, והכריז כי הקידושין פסולים ובטלים!!!**

פעם הגיע לוישווא ליום הכיפורים, אחד מיהודי המחוז שהתגורר בעיר ששרצה מודרניים למיניהם, שלא הקפידו על דרכי ההלכה כראוי, ונכנס לבית המדרש בעיצומו של יום הקדוש, כשהוא נעול בנעלים. כשהבחין בו רבנו, נעץ בו מבט תקיף, עד כי נפל עליו אימה ופחד ומיד חלץ את נעליו, כהלכות היום.

אמנם, רבנו ידע להלך כנגד רוחו של כל אחד, ובעת הצורך הוכיח בלשון עדינה ובדרך מליצית; מעשה ביהודי מודרני, שמקור מחצבתו היה ממשפחה חסידית, אך התחבר לאנשים מודרניים וחבש מגבעת בהירה על ראשו. פעם הגיע לשולחנו הטהור של רבנו, וכשהושיט ידו לאמירת "לחיים", ברכו רבנו ושח לו בצחות: **"לעולם בחייך זאלסטו נישט פאר - שווארצט ווערן - נאר דער הוט זאל דיר פאר-שווארצט ווערין..."** (שלא יהיה לך חלילה 'שחור' בחייך, ורק כובעך יושחר)...

רבנו לא היסס לנהוג בתקיפות יתירה גם נגד ערלים שהתנכלו ליהודי העיר, ופעם, בעת טיולו היומי, השתולל ברחוב גוי שיכור, ונפנף בזרועותיו בפראות, כדי להטיל מורא על היהודים שחלפו ברחוב. והנה, כשחלף רבנו לידו, ניסה בתחילה להפחידו, כפי שנהג בשאר היהודים, אבל רבנו נעמד מולו והחדיר בו את מבטו היוקד, עד שהלה נרתע, והסתלק מהמקום - ראו בחוש קיום הפסוק (דברים כח, י) "וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך ויראו ממך".

רבנו המשיך בדרכו, והגוי נפנה לרגע לאחוריו, והשמיע קולות זועפים, אולם לא ההין להתקרב ולחולל כל רע.

טעם שפותחים בדברי הלכה

תלמידו של רבנו, הגה"צ רבי ישראל אריה זלמנוביץ זצ"ל אב"ד עכו מביא בספרו 'חיי נפש' (עמ' ש"א) בשם רבנו רעיון יפה על סגנון ונוסח הדרשות.

פעם אחת כשרבנו לא היה בעיר, נשא דברים אחד מראשי המזרחי בעיר וישווא. כשחזר רבנו לעיר ושמע מזה, אמר אז טעם למה הרבנים צריכים להתחיל הדרשות בדברי פלפול והלכה, על פי הפסוק (תהלים קמו, יט): "מגיד דבריו ליעקב, חוקיו ומשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום", כאשר בעוונותינו הרבים נתרבו הדרשנים ככמהים וכפטריות הבר, אשר הם מרעילים את השומעים, דורש אל המתים, להתחבר עם הרשעים אשר בחיים המה מתים, לשון מדברת גדולות על ד' ועל משיחו. והמון העם אשר אינם מבינים להבחין בין השקר לאמת, כנודע מה שאמרו לפרש את הפסוק (משלי לא, ה) "שקר החן", כי לשקר יש חן, "והבל היופי" שההבל הוא היופי, ממילא השקר נושא חן בעיניהם וההבל יופי לפניהם.

ואם אמר יאמר, היאך אפשר לעמוד על האמת, ולמי להאמין יותר? על כן נתן לנו עצה טובה - לדרוש תחילה בדבר הלכה, ובזה יש להבחין בין האמת לשקר, כי המה מדברים הבלים דברי דופי, אבל לעולם אי אפשר להם לדרוש בדבר הלכה, על כן אם דורש לפניו בדבר הלכה, בידוע שדבריו המה דברי אמת. והנה נודע, שיעקב נקרא בבחינת מדרגה נמוכה - המון העם - וישראל נקרא בבחינת מדרגה גבוהה - רמז לתלמידי חכמים.

וזה שאומר הכתוב: "מגיד דבריו ליעקב", היינו אם תרצה לדבר דברים ליעקב - להמון העם שהמה בבחינת יעקב, אז מקודם חוקיו ומשפטיו לישראל תדרוש תחילה בחוקים ומשפטים השייכים לתלמידי חכמים, המכונים בשם ישראל, וזה יהיה לאות שאתה תלמיד חכם ואתך הצדק, כי "לא עשה כן לכל גוי" - כי כזה אי אפשר לכל גוי לעשות, לדרוש בחוקים ומשפטים, כי "משפטים בל ידעום"...

סור מרע ועשה טוב

כה העיד תלמידו של רבנו הרה"ח ר' חיים מאיר כהנא ז"ל במאמר זיכרון שכתב לזכרו הטהור של רבנו זי"ע:

עם כל עיסוקו הרב עם הישיבה, ענייני הקהילה בעיר ובגליל ועם עבודתו הקדושה היום-יומית בתורה ובתפילה, היה לבו ער לכל דבר קטן וגדול בענייני

כלל ישראל. השתתף באסיפות רבנים והיה מראשי המדברים בארגון הקהילות החרדיות, גדר גדר ועמד בפרץ כל שהוא בכל מקום שנראה התרופפות מדרך ישראל סבא. **הזעיק והתריע על ה"מתחדשים" מכל סוג שהוא ובהבת ישראל הלוהטת שלו הכריז לא פעם, כי החיקוי אחר מנהגי הגויים דין גרמא לשנאת ישראל.**

באחת מדרשותיו אחר מעשה שהיה, הוכיח את המשתתפים ב"נשף" שערכו הגויים, בדברי הנביא "וילכו בלי כח - וילכו לפני רודף", שאחינו בני ישראל נדחקים לפעמים למחיצת הגויים בלי כח שידחוף אותם לפני הרודף שהם שונאי ישראל. מסור מרע לעשה טוב: הנהיג תקנות ישרות שבכוון לעמוד בפני פרצי הדור. שאל ודרש לא לשנות כל שהוא מלבוש יהודי בין בחול ובין בשבת והקפיד על זה במיוחד אצל תלמידי הישיבה. **עינו החדה תפסה כל חידוש למודרניות בלבוש אצל כל בחור. היה רגיל לומר על שינוי בכיסוי הראש "סדק במגבעת סימן לסדק בראש".**

נגד פרצת האופניים החדשות

מספר היה התלמיד החשוב הרה"ח ר' שמואל אבא פרל ז"ל, שפעם אחת הבחין בדבר חדש שלא ראו עדיין בסביבה שם במרמרוש, שאפשר לקנות אופניים ולרכב עליהם ברחובות העיר ולהגיע מהר ממקום למקום. אולי בערים הגדולות כבר היה כזה מכשיר, אבל במרמרוש שם התגוררו בני עניים, עדיין לא היה זה.

בתקופה שהתחילו למכור זאת, עשה כבר יהודי עסק מזה והביא כמה וכמה אופניים והתחיל למכור, **אולם רבנו בעינו הפקוחה מיד הבחין כי אלו שבאו מרחוק לא עלה על ליבם להשתדל לקנות כאלו אופניים, גם מבחינת הכסף הרב שזה עולה וגם שלא היה יכול לקחת אותו הביתה בזמן שייסע בחזרה מהישיבה וגם צריך מפעם לפעם לתיקון ועולה ממון רב, אבל בחורי חמד צעירים מתושבי המקום דייקא, המקומיים שגרו שם, התחילו לבקש זאת מההורים ובטענה צודקת שככה הם יגיעו יותר מהר ממקום למקום, מהבית אל הישיבה ומהישיבה אל הבית, מ'אונטער-וישווא' ל'אויבער-וישווא' וכו'.**

רבנו ראה בדבר זה פירצה בדת, וכרב העיר חשש שעוד מעט גם נשים יקנו להם כזה מכשיר הנקרא כיום אופניים, ויתחילו ללמוד לרכוב ברחובות ואין לך פריצות בצניעות יותר מזה, ודרש על זה ברבים בבית הכנסת הגדול.

אחר כך היה פעם בשעת הבחינה של רבנו בישיבה בבוקרו של יום ששי, ששאל לבחור אחד איזה תירוץ בסוגיא ד'שני כתובים הבאים כאחד אין

מלמדים', והבחור הזה לא ידע התשובה על בוריה וגמגם עם התשובה. לרבנו נודע שאותו תלמיד השיג ממאן דהוא אופניים כאלו וניסה לנסוע וללמוד את דרכי הנהיגה בזה.

אז אמר רבנו תוכחת מוסר, **כי זה לעומת זה עשה אלוקים, שאם רצים לבית המדרש ומקום של תורה עם שני הרגליים של האדם, שעם רגל אחד פוסע ומעלה אותו ועם השני הוא על הארץ והרצפה, הוא מבחין מה בין עליון ותחתון, וככה הוא בא עם שני הרגליים לבית מדרש ללמוד תורה במשך השבוע ואז יודעים הלימוד כראוי;** אבל אם נהיה 'שני כתובים הבאים כאחד', שמתחילים ללמוד איך יכולים לנסוע באופניים במקום עם שני רגליים באופן שהן 'באין כאחד', אזי 'אין מלמדים', יוצא מזה שמבטלים הזמן והתוצאה היא 'אין מלמדים' ולא יודעים לענות.

נגד מבקשי ציד נפשות למפלגת המזרחי

סיפר התלמיד הרה"ח ר' שמואל אבא פרל ז"ל, אשר כידוע היה רבנו לוחם בחרב ובחנית נגד אנשי המזרחי שהתחילו להרים ראשם באותה תקופה בגלילות מרמורש, **והיה פעם שארגנו המודרניים שנטו בהשקפותיהם לצד מפלגת המזרחי איזו מסיבה לצוד נפשות ברשתם הנפשעת, וכמוכן שרבנו היה לוחם גדול נגדם וכמה פעמים עלה בידו שלא יהיה בכלל מסיבה כזו בעירו.**

פעם אחת הם עשו מעשיהם בסתר כדי שלא ייודע לרבנו על כך וביקשו לערוך את המסיבה שלהם מיד ביום ראשון של השבוע, כדי שלא יהיה מספיק זמן לרבנו להפריע להם במזימתם. אולם השמועה הזו הגיעה לאוזני רבנו כבר בבואו לבית המדרש לתפילת קבלת שבת, שיש מודעות קטנות על אסיפה ומסיבה של אלו החפצים בשינוי הדעת של החרדים לדבר ה'. מיד יצא רבנו נגדם כבר בליל שבת בדברי תורתו, וכמו כן הרחיב הדיבור על זה בסעודה שלישית, בעת אומרו דברי תורה. בין הדברים אמר בדרך צחות, דמצינו בתורה בפרשת ויקרא **'ונפש כי תחטא מכל מצות ה' אשר לא תעשינה'**, רואים מזה שיש מצות שאסור לעשות, כמו שהציונים דורשים כל הזמן מ'מצות ישוב ארץ ישראל', ודו"ק.

כידוע, היה רבנו לוחם גדול וקנאי נגד כל השיטות והארגונים למיניהם שנולדו בימים ההם בין שני מלחמות העולם, כאילו לתקן ולשרוד בין העולם הגויי והאנטישמי שהתעורר אז ביתר שאת בהרבה מדינות. מצד אחד לחם נגד

'המזרחי' בעוז ותעצומות, לימד את בני הישיבה לדבר ולשוחח במקלות עם כדי שיוכלו להתמודד אם יצטרכו למחות ולהפגין נגד **מפלגה זו שבחיצוניותה היא משדרת דת ושמירת התורה, אבל באמת בפנימיותה היא כל כולה רקובה וכל מטרתה היא רק לקיים מצוה אחת ויחידה של ישוב ארץ ישראל ולא יותר, במעטפת של שקר ומרמה דיברו על ארץ ישראל שהשכינה שרויה שם בכל מקום.**

התלמיד החשוב, הרה"ח ר' שמואל אבא פרל ז"ל, סיפר שפעם כשרבנו דרש נגד 'המזרחי' אמר בתוך דבריו על הפיתוי שלהם שהשכינה שורה בארץ ישראל, הן אמת שהשכינה שרויה בארץ ישראל אבל במערב וכמו שהיה במשכן ובבית המקדש ששכינה במקום קודש הקדשים במערב, **אבל 'המזרחי' שוכנים במזרח והם רחוקים מהשכינה כרחוק מזרח ממערב רח"ל...**

על חילולי השבת בתקופת פרוץ השואה האיומה

סיפר הרה"ח ר' אברהם ברוך פיקסלר ז"ל, שבשנת תרצ"ט לאחר ליל הבדולח הנורא שאירע בפולין ופרוץ המלחמה בפולין על ידי הצבא הגרמני, סיפרו לרבנו הק' מושווא זי"ע בליל שבת קודש אחר התפילה, על נער צעיר מאחת המשפחות החשובות בעיר שרח"ל לאור הימים הקשים עם ניסיונות ההשכלה הארורה שהתחילה להתפשט בחוצות כל, ראוהו בשבת קודש הקודמת שהתדרדר מדרך הישר וללא בושע נסע על שליטין (מזחלה) באמצע השבת.

מיד הודיע רבנו שימסור דרשה בשבת קודש אחר הצהרים, ובתוך דרשתו בכה בקול בוכים נורא כשדיבר על מעשה זו ואמר בבכיות עצומות: **"היתכן שיחללו שבת בזמן הזה כאשר כבר בוערת אש גדולה מתחת רגלנו?"** כשהוא מתכוון לשואה והמלחמה הקשה שהתחילה בפולין בליל הבדולח, עם להבות אש נוראות ששרפו הרשעים ימ"ש את כל בתי הכנסיות ובתי המדרשות, הגם שלא ידעו עדיין אז שזה ימשך לשאר המדינות באירופה.

ר' אברהם ברוך סיפר ותיאר איך רבנו צעק בקולו הרועם: **"מי לא יודע מדברי הגמרא במסכת שבת (ק"ח): שאין הדליקה מצויה אלא במקום שיש חילול שבת, ואיך אין להם אחריות בעת צרה זו ליעקב, ואם לא להם לבד האחריות, על כל פנים על כל הציבור שלא יינזקו חלילה מחילולי שבת אלו, רח"ל",** ודבריו של

רבנו שנאמרו בהתעוררות גדולה, הניעו את אמות הסיפים ולא היה אחד בכל בית המדרש שלבו לא נקפו לתשובה ולתיקון המעשים.

מעשה נורא של "מחלליה מות יומת"

סיפר התלמיד החשוב הרה"ח ר' יוסף משה ניימן ז"ל מארה"ב, מעשה נורא שאירע בוישווא בערך בשנת תרפ"ו: **בשלהי דקייטא היו ימים חמים מאד ורבים היו הולכים להתרחץ ולטבול מפעם לפעם בנהר הסמוך לוישווא, כדי להפיג במקצת את החום הגדול. בשבת מברכין אלול, הגיעו לספר באוזני רבנו שיש כמה פורקי עול שהתחילו ללכת להתרחץ בנהר גם בשבת קודש, לבלות שם ולעשות ככל העולה על רוחם. ביניהם היה גם בחור מהעיירה וישווא, שאביו היה חסיד ואיש מעשה, ירא ושלם, מדקדק בקלה כבחמורה.**

כששמע זאת רבנו הזדעזע עד דכדוכה של נפש ורעד מאד בכל גופו על הפרצה החמורה הזו הגובלת עם איסור חילול שבת ר"ל. מיד שלח רבנו שליח מיוחד לקרוא לבן סורר ומורה זה, אבל הוא בגודל עזותו לא שב לב לקריאת רבנו, ולא אבה לבוא. המתין רבנו כמה ימים ולפני ראש השנה קרא לו שוב, באמרו לו דרך השליח שיחוס על נפשו הרוחנית ויבוא אליו לשיחה בדחיפות, אבל הוא עדיין עמד במרדו ולא רצה לבוא בשום אופן, על אף שרבנו מסר לו על ידי השליח שאם יבוא יהיה לו טובה גדולה מזה.

בינתיים עבר ראש השנה וגם רבנו שמע שוב שהבן ממשיך ללכת לרחוץ בנהר בשבת ובמועדים, לכן שלח אליו בשלישית שליח מיוחד בין כסה לעשור ובפיו אזהרה נוראה, שאם לא יבוא אל רבנו לדבר עמו בנידון הפרצה החמורה, אחת דתו למיתה, פשוטו כמשמעו. אבל, על אף כל האזהרות אטם הצעיר המחוצף את אוזנו משמוע דברי מוסר ותוכחה, והחליט לעמוד במריו ולא לבוא אל רבנו, ממש כפי שאמר לוט (רש"י בראשית יג, יא) 'אי אפשי לא באברהם ולא באלוקי' והסיע עצמו מקדמונו של עולם.

ואכן, לא עברו ימים רבים עד שנספה פורק-עול זה במיתה משונה ובאופן טראגי, וכמובן שנהיה רעש גדול בכל העיר אחרי שראו כולם עין בעין כי גדול כוחו לשדד מערכות הטבע, ולמרות שהיה אז בראשית תקופת הנהגתו בוישווא, העידו כולם כי מלאך אלוקים הוא וכל הנכוה בגחלתו אין לו רפואה עולמית.

ח. היו שאמרו שהאב עצמו הלך לספר זאת לרבנו, מאחר וחרה לו מאד הדבר על מעשי בנו הסורר.

אחר הדברים האלה שמע רבנו את אחד המקורבים אומר, שהיתה זו טעות שסיפרו לרבנו על המקרה הזה לאחר שיצא ממנו אסון נורא כזה, כי אולי היה צורך להסתיר ממנו את הפרטים על אף חומרת הדברים וגודל הפרצה, כדי שלא לזעזע את רבנו ולא לצערו עד כדי כך. אבל ימים ספורים לאחר מכן, עלה רבנו על מדרגות ארון הקודש בבית המדרש הגדול, והשמיע דרשה נלהבת לפני הקהל, באמרו שלא יתכן שייעשה מעשה נבלה חמור כזה בתוך העיר ולא יספרו זאת לרב הממונה והאחראי על קדושת וטהרת העיר, ובזאת שיבח מאד את מי שאזר עוז לספר לו דברים כהווייתם כדי שיטפל במקרה תיכף ומיד, כדי שחלילה לא יתרבו פורקי עול בתחומי העיר שהם יכולים לקלקל חלילה כל חלקה טובה ולסחוף אחרים ללכת עמהם. **ושוב הזהיר רבנו את כל תושבי העיר ובפרט את הצעירים שבהם, שידעו ברורות כי לא ינוח ולא ישקוט על פרצת חילולי השבת שבעיר, וכל מי שילך להתרחץ בנהר בשבת קודש יהיה סופו דומה לסופו של בחור פוחז זה שמת מיתה חטופה שלא בזמנו וכמאמר הכתוב 'מחלליה מות יומת'.**

העיד ר' יוסף משה שעל פי המונח בזכרונו, משך כל אותה תקופה שהתגורר בוישווא עד שנסע לאמריקה יחד עם הוריו, והיה זה בערך עשר שנים אחרי מקרה נורא זה שהסעיר את כל העיר וישווא ומחוזותיה, לא העז אף אחד מהתושבים - ובעיקר אותם פורקי עול צעירים שתחילה לעגו לרבנו ולא רצו לשמוע בקולו - אפילו להתקרב אל הנהר בשבת.

פרק ח': יושב על מדין

יִקּוּב הַדִּין אֶת הַהֵר

בתקופה ההיא לא היתה ידם של בתי הדין תקיפה, ורבים היו פונים לערכאות בסכסוכים השונים שהתגלעו ביניהם, ואף לא רחשו את הכבוד הראוי לסמכותם ומעמדם של בתי הדין בישראל. **ברם, רבנו בגדלותו ובחכמתו הגדולה, השיב את עטרת כבוד בתי הדין ליושנה, לאחר שהיה דן דינה של תורה, בחכמה, בצדק וביושר, כאשר פסקיו מתיישבים על ליבם של בעלי הדברים. על כן, באו אליו גם ממרחקים לדון דיני תורה בבית דינו, כי שמע כוחו וגבורתו בפסקי דין תורה, התפשט בכל רחבי המדינה.**

בתחילה, ביסס רבנו את סמכות בית הדין, עד שתושבי העיר הורגלו לציית לפסקי דינו בכל תחום וענין. ומסופר, כי יהודי סוחר נפט בעיר וישווא, סירב פעם לציית לדין תורה שפסק רבנו, ובחוצפתו התפאר בדברי לגלוג: "וכי מה יכול הרב לעשות לי? האם יאסור את הנפט שלי?! הרי זה לא בשרי ולא חלבי...". כשהגיעו הדברים לאוזני רבנו, ציווה להכריז בשמו, לבל יהין איש מתושבי העיר להשתמש בנפט של סוחר חצוף זה. למגינת ליבו של הסוחר, התקבלו דברי הרב ללא עוררין בקרב כל תושבי העיר והמחוז, ועקב כך התדלדלה פרנסתו, עד שנאלץ בסוף לחזור למוטב, לקבל את מרותו של הרב ולציית לפסק-הדין שניתן לו.

התלמיד הרה"ח ר' הערשל בערקאוויטש ז"ל העיד, כי היה רבנו מנהל דיני תורה רבים שהתקיימו בחדרו שבבנין הישיבה, ופעמים רבות נשמעו קולות יוצאים מחדרו. וסיפר החסיד והעסקן המפורסם ר' שלום זעליג שטיינמץ ז"ל, ממה שראו עיניו ואוזניו שמעו בהיותו תלמיד בישיבה בוישווא, אודות דין-תורה שהיה בשעתו ב'בית דין שטיבל' שבבנין הישיבה.

היה שם אדם פשוט עובד אדמה, שלא הסכים עם פסקו של רבנו וביזהו כאחד הריקים. כרגיל, בדיני תורה לא היה רבנו עונה והיה מעביר על מידותיו. אדם זה לא הכיר את רבנו לפני כן, ובראותו שהרבי אינו עונה לו, סבר שרבנו כועס עליו ולכן אינו מדבר עמו. אולם לאחר שצעק עוד ורבנו לא ענה לו, קלט לבסוף שהרבי אינו כועס כלל, אלא הוא הכעסן, ואז נשבר מעט מהתנהגותו המכוערת וביקש להתחרט על מעשהו. בלב נשבר ניגש אל רבנו ואמר: "עשיתי עוולה, אני מבקש מהרבי שלא ימחל לי" [שאם יסלח לו הרבי, עלול הוא לשוב מחר ולחזור על דבריו הנלוזים]. וכך יצא מה'בי"ד-שטיבל'. כעבור מספר שבועות שלח אליו רבנו את אחד הבחורים, להודיעו שהוא מוחל לו בלב שלם...

פלפול עמוק במותב תלתא

מספר היה הגה"ח ר' יוסף שמואל פוגל זצ"ל:

פעם היה 'דין תורה' גדול בין שני גבירים על סכומים גדולים. הם רצו שכדייני בית הדין יכהנו רק רבנים גדולים ומפורסמים. בחרו ברבנו כדיין, השני היה הגה"ק רבי יואל מסאטמאר זצוק"ל, והשלישי היה הגה"צ רבי אברהם שלמה כץ זצ"ל אב"ד ריסקווא, שהיה מומחה בדיני ממונות. זה היה בזמן הקיץ. שלושת הרבנים ישבו בגינה בתוך 'סככה'.

שעה קלה טרם החל ה'דין', נפגשו שלושת הרבנים הגאונים ושוחחו יחד

בדברי תורה. רבנו כיבד את הגה"ק מסאטמאר לומר דברי תורה, ואכן אמר 'פשעטל' שארך כ-15 דקות. ולאחר מכן פתח הריסקואווער-רב בפלפול ארוך, ומשסיימו שני הרבנים הגאונים את פלפולם, פתח רבנו את פיו באמירת דברי תורה וקישר בתוכן דבריו את פלפוליהם של שני הרבנים ביחד, וכך פלפל בפילפולא דאורייתא - ואני עמדתי שם מחוץ לסוכה בגינה ושמעתי את כל הפלפול יחד עם עוד כמה תלמידים וכולנו ידעו את גאונותו, לא השתוממו במיוחד מכך.

ממה כן השתוממו? שבאותה שעה, היה בחור חריף שהעלה את כל הפשעטלאך על גיליון, ומשרשמו את הדברים, נתן רבנו לי ולאחי 'לבקר' את הדברים האם הדברים נכונים. הנכם מבינים? ממש לא יאומן איזה ענוה. **הוא היה צריך להסכמתנו? אבל הרבי, ברוב ענוותנותו ביקש מאתנו לבקר את הדברים. כמובן שבמקום 'לבקר' למדנו בעיון את הדברים והתענגנו באור תורתו.** ולאחמ"כ נדפס מהד"ת כמה עותקים - אבל לא נשאו מכך עותקים, וחבל על דאבדין"ן..

גודל טרחתו ויגיעתו בדיני תורה

רבנו לחם מאד להעמיד את בית הדין על תילו כמו שהיה בימי קדם, ולא שכל אחד עושה לעצמו שבת. היה לו עם זה הרבה יסורים עד שביסס את מושב בית הדין בעירו ובעיירות הסמוכות על צד היותר טוב. מרוב גאונותו וקדושתו ורוב דקדוקו בכל ענין לימודו מרישא לסיפא בכל גודל ההיקף, ואשר היה יכול להיות בעיון רחב בסוגיא שעות על שעות צמוד לכסאו ועמד על-יד השולחן עם רגל אחת על הכסא וככה למד הסוגיא עם כל הנקודות והשאלות שמתעוררים בה.

כן היה גם בלימוד חו"מ, שכידוע היה בכל חודש פעם אחת בלילה כמה שעות מסתובב בחדרו שבישיבה ועובר על כל שו"ע חלק חו"מ, והיה אומר שכמו ששו"ב ורב צריכים לדעת חלק יו"ד וצריך לעבור כל חודש על הספר 'שמלה חדשה' שלא ישכחו את עיקרי הדינים והמעשה, כן הוא בחו"מ שאי אפשר לדון ולהורות ולישב בדין תורה אם לא עוברים וחוזרים את החומר לכל הפחות פעם אחת בכל חודש.

אשר על כן, מרוב דיוקו כן היה הוא בכל העניינים, עד שכאשר בא אליו דין תורה שמע את כל הסיפור משני הבעלי-דין כל אחד ואחד, והיטה אזנו לכל תיבה ומילה שהם מוציאם מן הפה, ושוב התחיל לחקור את הדברים מכל

הצדדים, ומכיוון שכל כך הטה אזנו לכל תיבה, כמובן שלא היה כלל אפשרות לשנות דבר מה מן הפרטים שאמרו לפני זה, ואם ח"ו מאן דהוא שינה ממה שאמר מקודם או ששיקר בדבר מה ממה שאמר קודם, מיד התחיל רבנו להתרגז עליו וצעק: **"איך אתה אומר שקר או משנה בדיבורך ממה שאמרת קודם? וכי אינך מתבייש לומר דברים ואחר כך להפכם, הרי מקודם אמרת אחרת?"**

לא בכדי העידו זקני התלמידים כי כמה פעמים ממש הבחינו עליו אחרי דין תורה שנמשך כמה שעות, שהדבר ממש מפריע לו לבריאותו. ופעם, בדין תורה קשה שהיה לו לרבנו והוא נערך בחדר בית הדין שעל-יד הישיבה, כנראה שאחד טען גם זה שלי וגם זה שלי וכו', ורבנו כבר נלאה לשמוע כל כך מה הוא שלו, ושמעו אותו הוא אומר: **"טוב ודי! עוד מעט תגיד ותאמר שגם השעון הזה התלוי לי ב'ועסטילי שלי גם שלך הוא"...** (מפי התלמיד החשוב הרה"ג ר' שמעון יחיאל מיכל איינהורן ז"ל מקרית גת).

תגובת רבנו לאלו שבאו להתדיין אצלו על ירושה אחרי שבזבוזו כספם בבית המשפט

היה פעם דין תורה גדול אצל רבנו וידוע גם אצל איזה משפחה היה זה, שהיה גביר אדיר והשאיר ירושה גדולה וכמובן כשיש ירושה גדולה כל אחד רוצה יותר מחלקו ורוצה לקחת הראשון את החפצים והכספים, וכך יש מחלוקות בלי סוף גם על דברים של מה בכך, והרבה פעמים היוצא מכל זה שהאחים והאחיות מפסיקים לדבר זה עם זה וכדומה.

משפחה זו, לפני שבאו לדין תורה אצל רבנו, מיד אחרי הסתלקות אביהם כשראו שלא יוכל להסתדר ביניהם, החליטו ללכת לבית המשפט אשר שם רשומים כל השדות והחלקות של אביהם וכמה כל אחד מהם שווה, כדי ששם יתחלקו לפי פסיקת בית המשפט.

כמובן שכל זה הוא נגד דעת התורה שאסור ללכת להתדיין בפני שופטי עכו"ם, וגם כמובן שמכח זה היה עליהם לשלם טבין ותקילין לעורכי דין ומסדרי טענותיהם לפני בית המשפט. הדבר נמשך לערך שנתיים ימים ולסוף לא יצא מכך כלום, כי בית המשפט פסק שהם לא יכולים לפסוק בזה אצלם והם צריכים לשבת יחד ולסכם בעיניהם כל חלק כמה הוא שווה וככה יתחלקו ביניהם. כמובן שלא היו כבר יכולים לשבת יחד אחרי ההתרחקות שנהייתה ביניהם בזמנים האלו, ובסוף החליטו שהולכים בכל זאת אל הרב של גלילות ווישווא.

שניים מהאחים שהיו ויכוחים ביניהם, הגיעו אצל רבנו והזמינו תור, קיבלו וחתמו כנהוג. **בצאתם מההזמנה אמר להם רבנו בבדיחותא על מאמר חז"ל כמה פעמים בש"ס "בדליכא כולי עלמא לא פליגי", רצה לומר, כשאין כסף בירושה כולי עלמא לא פליגי ואין על מה להתווכח וכל האחים נשארים חיים בשלום ובכבוד זה לזה, ורק "בדאיכא פליגי", צריכים ר"ל להתפלג ואי אפשר להגיע למוצא משותף, אבל עתה אצלכם הענין הוא כבר "בדליכא", שכבר שילמתם הרבה הרבה כסף לעורכי הדין ולבית המשפט.**

על זה אפשר להמליץ המליצה מה שאמרו חז"ל (שבועות ל:): "כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב", רצה לומר, "במקום שיש" כסף ורכוש, אזי "חילול השם", הלכו ועשו חילול השם ר"ל, "אין" כשכבר תם הכסף ואין כבר לשלם לעורכי הדין ולבית משפט וכדומה, אזי "חולקין כבוד לרב", כבר מגיעים להתדיין אצל הרב...

🕒 בין דיני טריפות לדיני ממונות

שח התלמיד החשוב ר' צבי שטיין ז"ל בן הרה"ח המפורסם ר' כתריאל שטיין ז"ל מבני ראם:

פעם, באחת מדרשותיו הסביר רבנו הק' מוישווא זי"ע בבדיחותא, למה אנו רואים שהקצבים או המוכרים בחנות הבשר, באים תמיד אל המרא דאתרא עם הבהמות והוא בודק ומכשיר וכמו כן הוא הפוסל, ובכל פעם הקצב המוכר מקבל את פסקו של הרב באהבה, גם אם הוא עני ואינו מהרהר אחרי הרב למה הטריף לו בהמתו על אף שיש לו הפסד ממון אדיר, כפי הידוע שבכפרים הקטנים שאין בהם הרבה גויים למכור להם בשר שנשחט ליהודים ואפילו בזול, היה זה הפסד נורא, ולמרות זאת אין טענות כלל למה הרב פסק להטריף; **לא כן בעל הבית שבא אל הרב לדין תורה על עסק ממון, ואף אם כל העסקה היא כרבע משווי הבהמה, מהפכים עולמות ובעל הדין שמפסיד אינו מתבייש להרים קולו נגד הרב ומטיח דברים בפני כל מי שיכול שלא פסקו לו כדין.**

ואמר רבנו בבדיחותא, שבאמת הכל תלוי בלב וכבר העיד הכתוב "כי יצר לב האדם רע מנעוריו" והוא לו בטבע, ממילא כל זמן שאין אחר מרוויח את הסכום הזה, אף שהוא עצמו מפסיד סכום גדול, לא אכפת לו כל כך ואינו מהפך בשביל זה עולמות, ומקבל את פסק הדין כרצון הרב הפוסק, ואפילו מודה למרא דאתרא על הפסק שבזכותו לא יאכיל נבילות וטריפות.

לא כן הוא כשבעל הבית מפסיד בדין תורה, לא מפריע לו כל כך העובדה שהוא מפסיד כסף, ועל זה אף לא היה מטיח דברים נגד הרב, כי מבחינת הממון הרבה פעמים אינו כלל סכום נחשב שאינו יכול להרשות לעצמו להפסיד, רק כואב לו מאד שהשני מרוויח את הסכום הזה שהוא היה יכול להרוויח, ועל זה הוא עומד ציווח בעזות פנים ומצח.

על דרך זה פירש רבנו גם בבדיחותא את תפילת ברכת החודש, שאחרי שאומרים את כל הבקשות - "ותיתן לנו חיים ארוכים, חיים של שלום, חיים של טובה, חיים של ברכה", שמאריכים ומפרטים את כל העניינים כמעט ללא יוצא מן הכלל, ובסוף מסיימים בבקשה "חיים שימלא ה' כל משאלות לבנו לטובה". ולכאורה הוא כפל לשון, כי הנוסח שימלא ה' כל משאלות לבנו לטובה הוא ראוי לאומרו כשלא מפרטים בפרטיות את כל הבקשות, אבל אם מפרטים בפרטיות את כל העניינים, מה שייך לומר שוב שימלא ה' כל משאלות לבנו לטובה, אחרי שכבר כלולים הם לכאורה במה שפירט.

ותירץ רבנו על דרך הנ"ל בבדיחותא, כי באמת יש אנשים בעוונותינו הרבים שאינם מסתפקים בזה שהשי"ת יתן להם את כל החיים האלו שהם מפרטים לפניו בתפילתם בעת ברכת החודש ואף לשמוח בכך, כי יש להם עוד דברים לומר להשי"ת והם כאלו דברים שהם מתביישים לומר בגלוי, והיינו שכל הדברים הטובים האלו שהם פירטו בתחילה לא יעשו לו טוב אם גם חברו וכל ידידיו יהיו להם כל הדברים הטובים האלו, ועל זה הוא אומר "חיים שימלא ה' משאלות לבנו לטובה", היינו המשאלות האלו שאני מתבייש לומר ולבקש אותם בגלוי ואני מבקש אותם רק בהסתר ובצנעה, מה שהקב"ה יודע שהם משאלות לבנו לטובה, שרק לי יהיה ולא לאחרים, ואם יש גם לי וגם לו, כבר איני מרוצה ואיני מרגיש נח בזה ר"ל.

פרק ט': מצודתו פרושה על פני הגלילות

י"ח יישובים בגלילות וישווא

ידו של רבנו היתה נטויה למרחקים, על כל מחוזות רבנותו, והשפעתו ניכרה במדינה כולה. רבנו הנהיג סדרי חיים נאותים בכל תחומי החיים הקהילתיים ביישובי הגליל, ביניהם נמנו: ביסטרא, אינטער-וישווא, מיטל-וישווא, וישווא-

וילג', יועד, לערדינא, מאסיעף, סטרימטרא, סיטשעל, פעטרווע, קריווע, רזבליא. ובנוסף לכך, עוד קהילות ישראל קטנות, ששכנו בכפרים נידחים.

לעיתים מזומנות פקד רבנו את היישובים הללו במחוז רבנותו, וערך בדק-בית מקיף בכל תחומי היהדות, והעמיד את הדת על תילה. במהלך ביקוריו במקומות אלו, התאספו כל בני המקום בבתי הכנסת המקומיים, כדי לשמוע דברי אלוקים חיים מפי רבנו, כאשר נשא שם את דרשותיו בהלכה ואגדה, ומפעם לפעם גם בגמרא ובפלפול, לפי מצב הזמן והמקום, ולפעמים התמשכו דרשותיו אלו למעלה משעתיים תמימות.

בכל העיירות והכפרים שנכללו בתוך יישובי הגלילות של העיר הגדולה וישווא, היתה מצודתו הנרחבת של רבנו הק' ה'שארית מנחם' זי"ע פרושה גם עליהם. השפעה רבה היתה לרבנו על כל היישובים הסמוכים לישווא שהיו תחת דגלו, וכפי הידוע שהיה נוסע לכל העיירות והכפרים האלו לפעול ולהשפיע ברוחניות ובגשמיות, **ואף העמיד בכל מקום רבנים ושוחטים וכלי קודש מטעמו לאחר שתהיה על קוננם ומצא אותם ראויים לתפקידם, כשהוא מתנה עמהם מראש שבדברים הפשוטים הבאים לפניהם יהיו פוסקים ומחליטים על פי שיקול דעתם - דעת תורה, ואילו יביאו רק את הדברים הקשים והסבוכים להכרעתו.**

רבנו השתדל בכל כוחו להציב בכל ישוב דיין ומורה הוראה, שבכוחו לפסוק דיני איסור והיתר ואישות, אבל, ב"מיטל-וישווא" וב"אינטר-וישווא", הצמודות ל"אויבער-וישווא", מקום מגורי רבנו, היו בני הקהילה סמוכים לחלוטין על שולחנו של רבנו, והשתתפו תדיר בתפילותיו ובעריכת שולחנותיו הק', ואילו בדרשות שבת הגדול ושבת שובה הגיעו כולם לבית הכנסת המרכזי בישווא לשמוע דברי אלוקים חיים מפי רבנו.

מספר היה הרה"ח ר' אברהם חיים הרשקוביץ ז"ל, שבהיותו בישיבה [בתחילה למד בישווא אצל ה'קרן לדוד' ונשאר בישווא לישיבה כשהגיע לשם רבנו ה'שארית מנחם' זי"ע], שבתחילת העתים של התייסדות 'אגודת ישראל' ברומניה, היה זאת מכח אין ברירה כשהתחילו לראות ניצני הרע של ההשכלה ותנועת המזרחי, וחשש רבנו מאד שלא יהיה כל הגולה כמדורת אש מן הקוצים המשחיתים, **ולכן לקח רבנו מקלו ותרמילו בידו והיה תקופת זמן ממושכת שנסע ממש כל שבת משבת לשבת, עד שהיה בכל הכפרים שמסביבו ודרש בכל מקום נגד ההשכלה והציונות.**

הכתרת רבנים וביקורי חיזוק

הפיקוח הקפדני של רבנו בוישווא, היה על כל הכפרים שהיו בגלילות העיר וישווא, כגון דראגמירעשט, סיטשעל, לערנדנע, מאסיעף, בארשא ועוד. כשנהיה רבנו לרבה של וישווא, במשך הזמן מרוב העול הכבד בזה, הוריד רבנו ממנו חלק מעבודה זו על ידי שמינה עוד כמה רבנים ומשגיחים שו"בים שישגיחו על עניינים אלו. את הרה"ג ר' ישכר שטוקהמר זצ"ל השו"ב של לערדענע מינה לאחראי מטעמו. כחסיד מושבע של רבנו היה בא רבי ישכר פעם בחודש רגלי אל רבנו עם כל החלפים שהיו לו, כדי שרבנו יבדקם ויראה אותם האם הכל כתיקונו על צד היותר טוב, ובלי זה לא היה שוחט כלל. הוא היה תלמיד חכם מופלג והתכתב עם רבנים גדולי תורה בתקופתו, ומובאות תשובות אליו בספרי זמנו וכן בשו"ת מהרש"ם מבערזאן.

כמו כן מינה רבנו את הגאון הגדול רבי משה ישראל פלדמן זצ"ל שינהל לבדו כל ענייני השחיטה בדרעגמארעשט, וגם אחרי זה בכל העניינים. כמו כן בשאר דברים ששייכים היו לקהילות היה רבנו הפוסק האחרון והקובע הבלעדי.

בכל מקום מהגלילות האלו, היה רבנו משתדל פעם אחת בחודש להגיע אליהם, והיה אומר דרשה בפלפול ובסוגיא, **והיה עומד על הדברים שצריכים תיקון. ברוב הפעמים היה מגיע לשעות של זמן מנחה וערבית, ובין לבין דיבר כשעה חדא על הנושאים שצריכים לדבר.**

לאחר שעזב הגאון האדיר רבי דוד שפרבר זצ"ל את פולין-ריסקווא ונבחר לרבנות העיר בראשוב, החליטו רוב תושבי העיירה ביסטרא - שהיו מורכבים מחסידי ספינקא וחסידי קאסוב-ויז'ניץ וסיגעט - להתנתק מגלילותיה של ריסקווא ולעבור להיות תחת גלילות העיר וישווא, לקבל מרותו של המרא דאתרא, רבנו הק' מוישווא, ובפרט חסידי ספינקא חפצו בכך מאד, כי היה ידוע שרבנו היה מאוד בידידות עם רבם הרה"ק בעל 'חקל יצחק' זי"ע מספינקא. בנוסף לכך הם עשו חשבון, שבלאו-הכי מרבית תושבי העיירה נכנסים השכם והערב לוישווא הסמוכה לצרכי מסחר, בפרט שרבנו נודע כגדול בתורה וכל הדבר הקשה יביאון אליו, וכך יוכל לפסוק להם על שאלותיהם, בלי להזדקק לבית דין של ריסקווא.

רבנו גם היה בוחן ובודק היטב כל מי שהציעו לו להיות רב או כלי קודש באותם יישובים שהיו תחת נשיאותו הרמה. וסיפר הרה"ח הישיש ר' פנחס

הלפרט ז"ל מסיגעט [בן הרה"ח ר' אברהם חיים הלפרט ז"ל מסיגעט, אחי תלמיד רבנו הגה"צ רבי לייבוש בער הלפרט זצ"ל אב"ד וואסלווי], שהוא שמע פעם את רבנו איך שאמר לבחור אחד שבא להיבחן אצלו הוראה ולהתקבל לרב באיזה ישוב, ורצה כתב הוראה מרבנו, אבל כשבחן אותו רבנו בכמה שאלות, מיד ראה שעדיין אינו ראוי לעמוד לבחינה ובוודאי שלא להיות כבר מעתה רב.

אולם לא רצה לביישו בפומבי כי היו שם עוד כמה בחורים, לכן שאל אותו רבנו מה הר"ת של תיבת 'וארא' ולא ענה, וכיוון שלא ענה אמר לו רבנו: "אני יגיד לך!" הר"ת של 'וארא' הוא איין ר"אב א"ן איסור ו'היתר ו'ייסן איז ו'ערט א'רעטעך... שוב שאל רבנו את הבחור הזה: האם אתה יודע מה הר"ת של תיבת פרשת 'בוא'? ושוב הבחור הזה לא ענה כלום. אמר לו רבנו: "אם אתה לא עונה לי, אני אענה לך..." "בוא" ר"ת אייערע ב'עלי ב'תים ו'ועלן אייך אייערע ב'יינער ב'אברעכן..."

כ' כסלו במיטל וישווא

אחד מחשובי תושבי "מיטל וישווא", ר' ברוך גנוט ז"ל, בליל כ' בכסלו, יומא דהילולא של רבנו הק' ה'אמרי ברוך' זי"ע, היה עורך מדי שנה בשנה סעודת "סיום" במקום, ואף נידב עגל לשחיטה לסעודת היארצייט. רבנו השתתף לפעמים בסעודה זו, כאשר נבצר ממנו לנסוע לחצר הקודש של אביו הס"ק זי"ע בויז'ניצא, והפליג שם בדברי תורה וחסידות, כמו כן סיפר מעשיות ועובדות מבעל ההילולא. כך היה דורש שם - כשעתיים וחצי, בערך.

בחנית התלמידים באינטער וישווא

העיד הרה"ח ר' אברהם גנץ ז"ל מ'אינטער וישווא', כי בילדותו למד ב"תלמוד תורה" שביישובו, ורבנו בא לעתים מזומנות לבחון את התלמידים. בין השאר, השמיע רבנו דברי מוסר באוזני התלמידים, צעירי הצאן, ועוררם להמשיך את חוק לימודם בישיבות ולהתעלות במעלות התורה והחסידות, ולא להתפתות לאלה שהסיתו אותם לחפש "תכלית" בלימוד מקצוע, על מנת להתפרנס כאשר יגדלו. לימים זכה ר' אברהם להימנות על תלמידי ישיבתו של רבנו בוישווא, ובבוא עת דודים בשמחת כלולותיו, העניק לו רבנו מתנה יקרת-ערך: "מטבע סגולה" מאביו הס"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע.

דין תורה על סגירת ביהמ"ד ב'אינטער וישווא'

סיפר התלמיד החשוב ר' יוסף גאנץ ז"ל מחשובי תושבי קרית אתא ומנכבדי העיר שם, שאביו הרה"ח ר' יעקב גאנץ ז"ל היה ראש הקהל ב'אינטער וישווא' בין השנים תרפ"ג - תר"צ ויותר. והנה, רבנו בקנאותו לדבר ה' בכל דבר, לחם הרבה על כל תופעה מודרנית שנהייתה בעיר עד כדי חרמה, לעומת זה תמך והחזיק הרבה דברים למען כבוד ה' ותורתו ולהרבות כבוד שמים.

אחד מהם היה, כי לאחר שרבנו היה מגדולי הצדיקים שתמכו בתנועת 'אגודת ישראל' שקמה אז, ואחד הדברים שהם תמכו בכך שבכל מקום ומקום איפה שיש קהל יראים ושלמים ויש בית כנסת גדול אחד, אשר שם מכיוון שכולם מתקבצים יחד כל סוגי האנשים, לא טוב הדבר כל כך, כיוון שיש הרבה לצערינו ולבושתינו שמרוב מצבם הדחוק בפרנסה וכדומה, איבדו את הקשר על לומדי התורה ומתנהגים בחסידות, והרבה מהם אינם מבינים או כבר לא רוצים להבין כל כך ערך התורה הקדושה והחזקת ישיבה, ולא רק זו שלא מבינים אלא עוד עושים מעשים שבניהם לא ילכו לישיבה אלא יהיו להם עוזרים לפרנסת הבית, ולאלו שלא חסר להם שבניהם יעזרו להם לפרנסתם, מתפתים ברוח הזמן ורוצים לשלוח את בניהם ללמוד בברלין ועוד מקומות של השכלה ללמוד מקצועות כאילו שזה יעזור להם לפרנס את עצמם בכוחות עצמיים.

ולכן, הצעירים שלמדו בישיבות קדושות ורוצים להיפרד מקהילת האם של ישוב, יכולים להיפרד ולעשות להם בית הכנסת לבד של צעירים, שם יתפללו בנוסח החסידות שלהם לאט לאט כמו שהתפללו בישיבה ועוד, עם 'באטעס' בליל שבת וכדומה, סעודות מרעים ולדבר חסידות, וכך לא יהיה להם שייכות עם הצעירים שמתחילים לשנות דרכם וגדול כח הפיתוי וחברא אית ליה.

גם בוישווא התחתית, 'אינטער וישווא', היו כמה אברכים ובחורים בגיל הנישואין שלמדו בישיבה וכבר עזבו את הישיבה, שרצו לעשות בית המדרש כזה לעצמם ולהתפלל שם כמו חניכי הישיבה ושולומדים שם דף היומי כל יום בעיון מתקנות 'אגודת ישראל'. בראשם עמדו הבחורים החשובים ר' חיים מאיר כהנא ור' אליעזר מליק מתלמידי מרן ה'שארית מנחם' זי"ע, אולם ראש הקהל ר' יעקב גאנץ הנ"ל התנגד לכך בכל תוקף.

טענתו העיקרית היתה לא נגד עצם הרעיון, אלא שלאחר שכבר נפתח ב'אינטער וישווא' ביהמ"ד של חסידי ספינקא, הנה באופן אוטומטי הם ממעטים

את ההכנסה של הקהילה, שהרי הם צריכים להחזיק את בית מדרשם והכנסות הקהילה אינן והקהילה אחראית וממונים על כל ענייני הקהילה שיתנהג כראוי להחזיק מוהל ושוחט ובודק, הרב והמקוה וכו' ואין הכנסה מספיק.

הגיעו הדברים עד כדי מריבה גדולה ממש ועד שראש הקהל החליט באחד הימים לסגור את ביהמ"ד החדש לפני אחת השבתות הראשונות של הקמתו על סוגר, אין בא ואין נכנס. אבל לא עזר לו כלום כל זה, כי הם בכח פתחו שוב את ביהמ"ד והיתה למריבה גלויה, עד שפעם אחת אפילו הגיע המליציה [המשטרה המקומית] לשם, ובאין ברירה החליטו שהולכים לדין תורה אצל מרן ה'שארית מנחם' זי"ע, ואף שראש הקהל ידע את דעתו של רבנו בזה מכח היותו מנהיג 'אגודת ישראל' במחוז שם, אבל לא היתה לו ברירה, אלא שברוב עם יבוא עצה ופתרון למצב ההכנסות של הקהילה.

החליט מרן ה'שארית מנחם' שבמקום שב' הצדדים יבואו אליו ל'אויבר וישווא', הוא יבא לשם. כך סיכמו שרבנו בוא יבוא במוצאי שבת. **כשהגיע רבנו ל'אינטר וישווא', נכנס קודם הדין-תורה למסיבת תה ובידידות נפלאה אל ראש הקהל ר' יעקב גאנץ ודיברו שם על דא ועל הא שלא מענין הדין-תורה.** אחר כך הלכו לחדר הוועד שעל-יד בית הכנסת העירוני ושם היה ערוך להיות הדין-תורה.

רבנו הקשיב את צד נציגי הצעירים הטוענים שהם רוצים בית הכנסת משלהם, ושוב קם ראש הקהל והוא אמר דברו בגנות הדבר שעושים פרודות ומחלוקות על לא דבר, וגם ממעטים את ההכנסות של הקהילה להחזיק את מה שצריך להחזיק. בסיימו דבריו, קם רבנו ממקומו ובתקיפות נוראה דפק על השולחן וצעק: **"לא יהיה כזאת בישראל להפריע הקמת בית מדרש חדש! לא ולא! לא יהיה כזאת!"** וגם אמר: **"כאן בוישווא ובישובי הסביבה אני בעל הבית ולא ראש הקהל, ואני איני נותן רשות שלא לאשר בית הכנסת חדש ולמנוע עוד מקום קדושה במקום שאני מכהן כרב המקום, אדרבה ואדרבה שיבואו עוד ויקימו בתי כנסיות כאן; ואם שיש טענה על הכנסת הקהילה, נחשוב מה לעשות כדי למעט את ההפסד של ההכנסות האלו."**

כמובן שנסתמו הטענות של ראש הקהל ונסתיים הדין-תורה לטובתם של הצעירים מתלמידי רבנו, וראש הקהל קיבל את הדין עליו ללא עוררין. והנה, לאחר כל הכבוד הגדול שנתן לו רבנו לפני היכנסו לדין תורה ובא לביתו למסיבת תה, ואחר כך יצא כך לנגודו, הרגיש ונדמה היה לו כנפגע מרבנו שהשמיע נגדו כאיזה ביטויים חריפים על עמדתו, וכתוצאה מכך היה שאז בשנה הזו לא נסע

ראש הקהל ליום הכיפורים ל'אויבר וישווא' להיות אצל רבנו ביום הכיפורים, כי אז היה המנהג שלראש השנה הרבה מאד מו'ישווא נסעו יחד עם רבנו לגרויסווארדיין לאביו הס"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע, אבל ליום הכיפורים לא נסעו עוד פעם לגרויסווארדיין, אלא באו ל'ישווא להיות בצל קדשו של רבנו, שהיה גם עם קהילת וישווא ועם תלמידי הישיבה.

על כל פנים, **באותה שנה לא נסע ר' יעקב גאנץ ל'ישווא על יום הכיפורים כי נפגע מאד מרבנו, זאת לאחר שכל שנה ושנה היה נוסע ליום הכיפורים ל'ישווא.** ואז, בהיותו בביתו על יום הכיפורים, בבוקרו של יום הכיפורים התחיל להרגיש רע באופן פתאומי, ולא היה יכול לקום בבוקר ממיטתו, כי תקפו כעין שיתוק מוחי ר"ל, והיה בבית לחרדת אלוקים כי מרגע לרגע נחלש יותר. בני המשפחה רצו להביא רופא שבת וי"ט שהיה שם, ובא המטפל והמתמצא קצת ברפואה ששמו היה ר' יעקב שמואל לוק'ס, והוא האכילו ונתן לו כמה רפואות חזקות, ואמר שהוא מקווה שהם יעזרו. ובאמת ר' יעקב שמואל לוק'ס הנ"ל לא היה רופא רשמי ובדרך כלל היה בא רק במצב של מ'יואשים שכבר לא יודעים מה לעשות וקודם פטירה ר"ל.

המצב היה נראה כלפי חוץ כי בדרך הטבע עוד כמה ימים ר"ל נרו הולך להיכבות, ועוד מעט ואיננו. במוצאי יום הכיפורים נודע לרבנו הסיפור, כי שלחו שליח מיוחד להזכירו אצל רבנו לרפואה ולישועה, ואמר שהוא רוצה לבוא לבקר. יום הכיפורים חל אז ביום רביעי, ובמוצאי שבת ליל ערב סוכות בא רבנו אליו לבקר במצוות ביקור חולים, ולמרות חולשתו הגדולה קם מהמיטה לכבוד רבנו והתיישב על-יד השולחן בבדידות, ולאחר שביקש רבנו לדבר עמו כמה רגעים ביחידות ובבדידות בחדר, יצאו כולם מהחדר ולא שמעו כלום, רק ראו שלחש לו כמה מילים ודיבורים באזנו, ושוב בירכו ברפואה שלימה בקרוב, והלך.

סיים הרה"ח ר' יוסף גאנץ ז"ל והעיד: **"היה זה לפלא גדול שמיד אחר צאת רבנו ה'שארית מנחם' מביתו, מרגע לרגע ראו איך שהוא מתחזק ונהיה לו יותר טוב ומצבו משתפר ללא היכר בכל רגע ורגע, עד שלאחר כמה שבועות כבר נהיה כאחד האדם וכמו שהיה קודם לכן, וכל האירוע-מוחי שהיה נראה כשיתוק מסוכן, נעלם ממנו ולא נשאר ממנו שום זכר, וזכה לחיות אחרי זה עוד שלש עשרה שנה עד שהלך עם כל היהודים בשואה על קידוש ה'".**

חביבותו של רבנו למאסיעף

במאסיעף אף כיהן כרב הג"ר יצחק מאיר וידמן זצ"ל (כנראה משנת תרס"ה), ששמו התפרסם לתהילה בתורתו וביראתו, ונודע כבקי נפלא בספרי הלכה וחסידות. ברם, רבנו נחשב כסמכות הרבנית העליונה במחוז כולו, ועל פיו יישק כל דבר. כאן המקום לציין, שרבנו נמנע מליטול כיבוד של "סידור קידושין" בשמחת כלולותיהם של יוצאי מאסיעף, והמליץ לבני מאסיעף לכבד בסידור הקידושין את הג"ר יצחק מאיר וידמן. ברם, בשמחת כלולותיו של הרה"ח ר' יעקב קאפיל פרוימוביץ ז"ל, כן ניאות לסדר את הקידושין, אך ורק בהסכמתו המפורשת של הג"ר יצחק מאיר וידמן, וזאת עקב היות החתן נכדו של הרה"ח ר' ישראל סופר פרוימוביץ ז"ל מוילחוביץ.

עם כל זאת, מצודתו של רבנו היתה פרושה גם על מאסיעף, כמו על שאר יישובי המחוז. ומסופר, כי פעם התיישבה במאסיעף משפחה חדשה מרומניה, שהאשה לא גילחה את ראשה אלא הלכה עם "ביי האר". בהגיע ימי הרחמים והסליחות, לא הורשתה האשה להיכנס לעזרת נשים בבית הכנסת לפי פקודתו של רבנו (כ"ל), ורק לאחר שהבטיחה לגלח את ראשה, כנהוג, לאחר החג, הורשתה להיכנס פנימה.

הרה"ח ר' שלמה יעקב גרוס ז"ל מתושבי מאסיעף, ציין בזיכרונותיו, כי בכל יומא דהילולא של רבנו הק' ה'צמח צדיק' זי"ע (כ"ט בתשרי), נהגו לסיים ביישובם "ששה סדרי משנה", ורבנו בא להשתתף במסיבת הסיום ונשא את דברותיו בתורה, הלכה ואגדה, ובסיפורי צדיקים. במהלך כל הלילה רקדו בהתלהבות טפח וטפחיים מעל הקרקע, ובין ריקוד לריקוד השמיע רבנו דברי תורה וסיפורי צדיקים עד זריחת החמה. בשעה חמש לפנות בוקר, התלווה הציבור לרבנו עד לתחנת הרכבת, כשכולם מפזזים ומרקדים לכבודה של תורה, לאורך כל רחובות היישוב (ספר מרמרוש עמ' 176).

הרה"ח ר' יצחק אייזיק גנץ ז"ל מירושלים, שהיה מילידי מאסיעף במרמרוש, היה מספר שפעם בא רבנו לסעודת מלוה מלכה בבית המדרש במאסיעף בהיותו עוד לפני הבר-מצוה, והיה קל יותר לפעול אצל רבנו שיבוא לחזק את הקהילה במוצאי שבת קודש, מאשר שיבוא באמצע השבוע שאז עול הישיבה והשיעורים ודיני התורה לקחו כל הזמן.

בהגיעו לבית המדרש וכבר היה קר מאד כי במשך היום ירד הרבה גשם, היה בפרוזדור והפאליש של בית המדרש כמה מקומות שירדו מים מן הגג לתוך

הפאליש, וכשהגיע רבנו והיה צריך לעבור דרך שם, רמזו לו שילך מן הצד כי מטפטף מים מן הגג. התבטא רבנו אז עם הכתוב "ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלוקים וזה שער השמים" - "מה נורא המקום הזה", למה המקום הזה נראה כל-כך איום ונורא, "אין זה כי אם בית אלוקים", ואשר על כן אין מי שישים לב וישגיח לתקן הגג שלא ייכנס בכל שטח בית המדרש מים, "וזה שער השמים", לצערינו רואים מכאן את שער השמים שהגג שבור ויורד מים מלמעלה לתוך בית המדרש. רבנו שאל את הגבאים שהזמינו אותו לבוא לשם, האם בבית שלהם הפרטי גם היו מרשים לעצמם שידלוף מים מן הגג ולא יתקנו זאת תיכף ומיד, "אין זה כי אם בית אלוקים", ומה נורא המקום הזה.

❦ ביקורי רבנו לרגל הסיימים בכפר מאסיעף

תלמידו הוותיק של רבנו, הרה"ח ר' מאיר קאפיל פרומוביץ ז"ל ממאסיעף^ט, שכידוע היה רבנו פורס מצודתו גם על הכפרים אשר בגלילות וישווא וכך גם היה היישוב מאסיעף אחד המחוזות של רבנותו. גם אחר שהכתיר את הגה"צ רבי יצחק מאיר וידמן זצ"ל לרבו של הישוב, היתה דעתו נתונה על מאסיעף ובכל שנה פעמיים [חוץ מכמה פעמים שהיה בא גם על שבת קודש עם תלמידים] היה בא לישוב מאסיעף בו בזמן שהקהילה עשתה סיום על הש"ס וכאשר עשו הסיום השנתי על משניות.

הסיימים האלו היו מתקיימים תמיד בבית המדרש שבנה מעל ביתו ובשטח ביתו, החסיד המפורסם והגביר האדיר, מגדולי חסידי אוטיניא, הרה"ח ר' יצחק גרובר ז"ל, אך לפעמים גם היה הסיום מתקיים בביתו של הרה"ח ר' שלמה פרוכטר ז"ל, גם הוא בעל בעמיו ומחשובי תלמידי החכמים שבישוב מאסיעף, ועל אף שהיתה לו חנות לבשר והיה קצב משך כמה שעות ביום, היה יושב ולומד הרבה, עושה תורתו קבע ומלאכתו ארעי.

בסיימים אלו ולמען כבוד התורה, היו מגיעים רוב רובם של תושבי הישוב, והיו מזמרים ומשבחים לבורא על שזכו לסיים את הש"ס. רבנו היה אומר

ט. יליד הכפר מאסיעף ואחרי המלחמה היה גר בירושלים עיה"ק, שם נחשב לאחד מפארי חסידי ויז'ניץ ומהמחזיקים כל השנים את בית מדרשו של רבנו שם, קלויז 'ישועות ישראל' בבתי מילנה, שם היה מתפלל בקביעות והיה מדמויות ההוד של הקלויז. היה ירא שמים גדול וכל החרדים לדבר ד' הסתמכו על כשרות הקלף לתפילין ולמזוזות ולספרי תורה שהוא הכין בעבודת ידיו במעבדה פרטית שהיתה לו ומה התפרנס כל ימיו בכבוד וביושר.

לפניהם דברי תורה ארוכים כיאות לתורה הק' ולומדיה, והיה מעורר על מה שצריך לעורר, ונמשכה המסיבה של מצוה עד לשעות המאוחרות בלילה כמעט עד אור הבוקר.

עוד סיפר ר' מאיר קאפיל, שמהישוב מאסיעף היו הרבה חסידים שיצאו במיוחד לנסוע אל רבנו במעון קדשו בוישווא כמה פעמים במשך השנה, לשמוע את קולו הרועם שהזכיר לוותיקים שבחבורת החסידים את קולו של זקנו הק' בעל 'צמח צדיק' ז"ע, בפרט בתפילת יום הושענא רבה והנענועים הנלהבים בניגון הויז'ניצאי על כל פרט ופרט.

והיה ר' מאיר קאפיל מתאר איך שכל החסידים שחזרו עם העגלות למאסיעף על יו"ט שמחת תורה, היו מדברים ומשוחחים בהתרגשות גדולה על גודל קדושת התפילה שראו עתה אצל רבנו הק' מוישווא, ותמיד היו מפטירים על כך שיום הושענא רבה הוא אחד המחזות הנהדרים מלאי התרגשות וגעגועים להשי"ת לכל אלו העומדים במחיצתו בהאי יומא רבה.

❧ החילוק בין שני צידי הזקן

עוד סיפר ר' מאיר קאפיל: פעם היתה מחלוקת גדולה בין שני נגידי הקהילה שהתקוטטו ביניהם על כהונת ראש הקהל, כי תפקיד נחשב זה התפנה באותם ימים במאסיעף. היות ושניהם היו אנשים נכבדים וגבירים חשובים, לא ידעו מה לעשות עם מחלוקת זו שהבעירה את העיירה הקטנה באש הריב ומדנים.

בסוף החליטו לקרוא לרבנו הק' מוישווא שיבוא למאסיעף כדי לפשר ביניהם ויבוא השלום על כנו, אבל כמובן שרבנו לא היה מרוצה כלל מזה שהזמינו אותו לאסיפה זו שנקראה על ידי חשובי העיירה, היות וכל הנושא היה סביב כבוד המדומה וזה היה פסול בעיניו בכל מאוד, ומלבד זאת על פי דעתו של רבנו היה שייך עניין זה לרב המקום ולא צריך בשביל שטות כזו להטריח את הרב הראשי של מחוז וישווא להתבטל מתלמודו ולעזוב את ישיבתו הרמה על מאות תלמידיה, בגלל ששני נגידי עמי-הארצות מתקוטטים ביניהם על תפקיד ראש הקהל במאסיעף.

למרות התנגדותו לעצם האסיפה, הגיע רבנו למאסיעף כדי להשמיע את דרשתו ולהכריע במחלוקת מיותרת זו. רבנו נכנס לבית המדרש ועלה לבימת ארון הקודש, אך טרם פתח פיו בחכמה, הנמיך את ראשו ואת זקנו על הסטנדר וסידר אותם כשתי שורות, פאה ימנית עם הצד הימני של הזקן, ופאה שמאלית

עם הצד השמאלי של הזקן. כך התחיל להשמיע את דבריו הבוערים כגחלי אש, בעודו תופס את הפאה הימנית ואת הצד הימני של הזקן, זועק ומוחה על כך שהטריחוהו לבוא עד למאסיעף בשביל דברים של קנאה וכבוד, וכי לא היו יכולים להסתדר ביניהם בלי הטלטול והטרחה שעשו לו עתה?

תוך כדי דיבורו אמר להם רבנו בחריפות נוקבת כשהוא מראה על הצד הימני של הזקן: **"דעו לכם, שכל הצד הזה נהיה לי לבן וחיוור רק מהבעיות הגדולות של העיר המרכזית וישווא, מחמת הצורך הנחוץ להעמיד את הדת על תילה בכל העניינים שיש בה, הן ברוחניות והן בגשמיות; ואילו הצד השמאלי של הזקן עוד לא הספיק להיות לבן כל-כך כמו בצד הימני, אבל כנראה שהעיירה מאסיעף רוצה להלבין אצלי גם את הצד השמאלי של הזקן, על ידי ריבוי מחלוקות וריב ומדנים על הבלי הבלים של תפקידים בענייני כבוד וגאווה המאוסה."**

כה הוסיף רבנו לייסרם בדברי מוסר ותוכחה על כך שצריכה להיות להם השגה גבוהה יותר בענייני רוחניות, תחת ההתעסקות הנחותה עם העניינים האלו שאינם מתאימים לפי כבודם ורמתם הרוחנית. ולא אז משם עד שעשה פשרה בין שני הניצים על ידי הסכם שלום שכלל וויתורים זה לזה, והבטיחם נאמנה שאם ישמרו לקיים את דבריו בשלום ובשלווה, אך טוב וחסד ירדפו אותם.

גודל הערכת רבנו לתושבי סיטשעל

קהילת סיטשעל עמדה תחת דגלה של קהילת וישווא הסמוכה, וכאשר רבנו הוכתר כרבה של וישווא, מיהרו להתייצב פרנסי סיטשעל במעונו של רבנו, כשבוע לאחר התמנותו כ"מרא דאתרא" והגישו לו את החלטת הנהלת קהילתם בזה"ל: **"כל זמן שאין אנו מקבלים מרא דאתרא, אנו מצטרפים להרב הגאון בעיר וישווע"**. אמנם, בקיץ שלאחר מכן, בחרו כרב קהילתם בהג"ר יחזקאל וידמן (בן הג"ר יצחק מאיר), שנמנה על תלמידי רבנו עוד מימי שבתו בוויזניצא. יחד עם זאת, עדיין התייחסו לרבנו כ"מרא דאתרא" ובאסיפה כללית של תושבי המקום, לאחר מינויו של הג"ר יחזקאל לרב, החליטו למנות את רבנו כ"מרא דאתרא" של סיטשעל לכל ימי חייו, "עד מאה ועשרים שנה".

רבנו ביקר פעמים רבות בישוב והשתתף בדיונים של ראשי הקהילה. פעם דנו על העלאת משכורתם של רב הקהילה הג"ר יחזקאל וידמן ושל השוחט דמתא, ואז התבטא רבנו, כי ביקר בארצות רבות בעולם כולו וכי עדיין לא מצא

קהילה שזכתה לרב ושוחט חשובים כפי שזכו המה, ופעל להוסיף על משכורתם כהנה וכהנה.

פנקס הקהילה דשם נותר לפליטה, וניתן לקרוא שם על ביקוריו הרבים של רבנו בישוב זה.

ראש הקהל שביקש להכות רעהו בסיטשעל

סיפר יהודי אחד מבית חלקיה, שהיה נוכח בסיטשעל כשבא רבנו פעם לאסיפת ז' טובי העיר, כי העיירה סיטשעל היתה מסונפת גם לרבנות של וישווא מהתקופה בה נבחר רבנו לרבנות וישווא, **אלא שרבנו ביקש שלא יקראו לו לאסיפות המתקיימות בכל תקופה, ורק יתייעצו עמו ביסודי הדברים**, ולכן גם מינה רבנים ודיינים תחתיו שיכהנו בכל יישובי המחוז וביניהם סיטשעל, שעל פי מינויו של רבנו כיהן שם ברבנות הגה"צ רבי יחזקאל וידמן זצ"ל. אולם בכל זאת הגיע רבנו לסיטשעל כמה פעמים כשקראוהו לשבת עמם.

פעם אחת היה ויכוח גדול בין שבעת טובי העיר, כאשר חלק מטובי העיר הסכימו עם הרב והשו"ב שצריכים להרים להם משכורתם, וחלק לא רצו ולא הסכימו. לכן קראו לרבנו שיפטר ויחליט ביניהם. **באסיפה זו, תוך כדי דיבורו, הרים ראש הקהל בנאומו את ידו בגסות והיה נראה כאילו שהוא מוכן להגביה ידו על חברו ר"ל, ואז לקח רבנו את שרביט הדיבור ומיד גינה את המעשה הנלוז בתקיפות נוראה**, באמרו שלא ייעשה כן במקומנו לדבר בגסות כזו בכלל ובפרט על רב וש"ב כאלו. ואמר שאילו היו הם מבינים על הרב ועל השו"ב, לא היה צריך כלל לבוא לכאן בענין זה, כי באמת רב וש"ב כאלו שיש כאן בסיטשעל, קשה למצוא במקום אחר, היות ושניהם מלאים תורה ויראת שמים גדושה.

המשך הסיפור היה, שאחר כך ניגש בנו של ראש הקהל - שהיה תלמיד של רבנו בישיבה - והתנצל וביקש סליחה על מעשה אביו, והתחיל לומר שלא כיוון לכל זה [זה היה כנראה בשליחות ראש הקהל שראה שלא טוב עשה]. מיד אחרי שהבן דיבר עם רבנו וראה שרבנו אפילו לא כועס וכאילו שומע אותו בשלוות נפש, ניגש גם אביו ראש הקהל לרבנו ופייסו, וכמובן שמחל לו מיד על מעשהו.

מכתבי החיזוק שנשלחו לפעטרווע

נציין בזאת את מנהגו של הגה"ח המופלא רבי בנימין פוגל זצ"ל השו"ב דפעטרווע, שהיה מקושר בכל נימי נפשו למרן ה'שארית מנחם' זי"ע, עוד בחיים

חיותו של אביו הס"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע, כאשר למרות היותו מגדולי חסידי הס"ק זי"ע מימים ימימה, מיום בואו של רבנו לוישווא שהיתה קרובה מאד לפעטרווע, היה הרבה פעמים מתוועד עם רבנו ודנים יחד על כל ענייני הלכה וכדומה.

והיה מנהגו של רבי בנימין, שכל מכתב או 'קול קורא' וכיו"ב שהיה מגיע מרבנו עוד מתחילת כהונתו בושווא, היה פותח וקורא אותו בקול בשעת הסעודה עם כל בני הבית או בשבת קודש, כדי שכולם קטן כגדול בנים ובנות וכל המשפחה המצויים בבית, ישמעו מה כתוב במכתב זה ואם יש שם דבר שצריך תיקון כל שהוא, מיד ציווה לתקן ללא שהיות.

פעמיים בשנה היה מגיע אליו מכתב כעין ברכת חג, בדרך כלל לקראת חודש אלול ולקראת חודש ניסן, שהיה מיועד מאת רבנו לכל הקהילה בפעטרווע, כי הוא בתור השו"ב היה דואג שיגיע מכתב זה לכל בית אב בעיירה והיה מקריא בהרבה בתים את המכתב שידעו מה יש לתקן ולעורר בבית.

השבתות המרוממות בערי הגליל

הרה"ח ר' דוד אפל ז"ל תלמיד מובהק לרבנו, היה מספר בהתפעלות גדולה על כך שעוד לא היה כמעט עוד גדול בישראל כרבנו הקדוש זי"ע, אשר תיכף ומיד בהגיעו לשער העיר וישווא לקבל עליו הרבנות שם, כבר היו לו את הכבוד וההערצה כמו שזכו גדולי עולם, שהרי רבנו לא נהיה רב לישוב או לעיר וישווא בלבד, אלא מיד הרי קיבל עליו את הרבנות לעוד י"ח מושבים שמסביבות וישווא שכללו את עיירת פעטרווע, שכולם שם היו תלמידי חכמים ויודעי ספר חסידים מורמים מעם, ועוד ישובים.

וסיפר ר' דוד, כי רבנו בהגיעו לישווא הבטיח לשהות כל שנה שבת אחת בפעטרווע, שבת אחת במאסיעף, ועוד שבת אחת בעיירת יוד, אשר הס"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע היה קורא תמיד למקום הזה בשם 'חכמי יוד', על שהיו שם תלמידי חכמים מופלגים, וכמו-כן שבת ב'אינטער וישווא'. ר' דוד עצמו שהיה מראשוני התלמידים בושווא לאחר בואו של רבנו לוישווא, היה עם רבנו ג' פעמים על שבת קודש בפעטרווע, וכמו כן היה פעם אחת במאסיעף ופעם אחת ב'יוד' שם היה גר זקנו הגאון החסיד רבי יעקב לייב אפל זצ"ל בעל מחבר ספר 'איל מילואים' עמ"ס ביצה, וכמו כן היה פעם אחת על שבת ב'אינטער וישווא' עם רבנו.

ר' דוד היה מספר בהתרגשות, כי במקומות אלו היו השולחנות בליל שבת קודש ממש עד אור הבוקר, ורוב רובו של הזמן היקר והחשוב אמר רבנו דברי תורה כמים שאין להם סוף ממש. בכל מקום בואו היה נערץ ונקדש הרבה יותר מרב אוהב ואהוב של עיר וקהילה במובנו הפשוט, ולא רק כבן חשוב ואהוב לרבם הנערץ (ה"ס ק ז"ע) שכולם אהבוהו, אלא שלצד כל המעלות האלו כל מי שרק הסתכל בצורתו הק' ושמע אותו רק פעם אחת מדבר, נקסם מהודו ומאישיותו הכבירה שכמעט לא היה עוד אחד בדרא כזה. בכל מקום בואו כולם רצו לבוא לשמוע דרשתו ודברי תורתו, ורבים וטובים גם כאלו שלא היה להם שום שייכות לויז'ניץ ולכל הגעז, באו וחיפשו להסתופף בצילו ולהיות במחיצתו.

סוף דבר

❦ "אין דער שטאט פון מיין טאטע'נס א זוהן
וועט אזא זאך נישט געשעהן"

סיפר הגה"צ רבי אליעזר דוד פרידמאן זצ"ל, כפי ששמעה מזקני החסידים והתלמידים:

עובדא הוי עם אברך תלמיד חכם ובר אוריין שהתפרנס בכבוד, וזכה שהתאחדו על שלחנו תורה וגדולה במקום אחד. לימים התהפך עליו הגלגל ר"ל ואיבד את מקור מחייתו וכל רכושו, וכיון דאיתרע מזליה חלתה גם זוגתו ולאחר זמן קצר נפטרה לבית עולמה ל"ע. בליית ברירה הלך לשמש כפועל בחנות שמכרה מאכלים ומשקאות כדי להביא טרף ליתומיו אשר היו עמו בביתו. בת גדולה היתה לו שהיתה סמוך לפרקה, ומפני שהיתה מזונותיהם דחוקים הסכימה היא לסייע לו בעבודת החנות כדי לעזור לו בכלכלת הבית.

בין הקונים הקבועים באותה חנות היה גוי צעיר שהגיע הרבה לקנות סחורה, פעם אחת בהיותו שם נתן עיניו בבתו שעבדה שם במקום, והיא נשאה חן בעיניו והחליט לעשות כל טצדקי שבעולם כדי שהיא תתרצה להתחתן עמו, התחיל הגוי לשלוח לה מתנות מידי שבוע כדי למשוך את לבה, וכן שלח הרבה קונים לקנות בחנות ולגרום שבעל-הבית יתרצה מעבודתה, עד שאכן התחילה הבתולה להתיידד עמו ר"ל. משהבחין אביה בכך הצטער מאד וחשש מן הבאות, בצר לו פנה אל המרא דאתרא הגה"ק מוישווא ושפך לפניו את צערו, הקשיב הגה"ק

מוישווא לדבריו והרגיעו בדברי ניחומים, אך לא עברו ימים מרובים ואת אשר יגור ממנו בא, וכבר קבעו זמן שישבו יחד במסיבת חיתונם ה' ירחם.

ויהי כשמוע כן האב האומלל, רץ תיכף אל ביתו של רבנו והוריד דמעות כמים מאין הפוגות, כי איך יראה בבתו המתנתקת מכלל ישראל, הקשיב רבנו לדבריו בצער והבטיח לו לעשות ולפעול כל אשר לאל ידו כדי שלא תיפול בתו לבאר שחת. תיכף ביציאת האב מחדרו שלח רבנו להזמין את הגוי הצעיר לבוא אליו, וכאשר הגיע לפניו התחיל לשכנע אותו בדברים היוצאים מן הלב שאין הדבר כדאי היא לו לקחת אשה מאומה אחרת ודרכו לא יצלח.

האזין הגוי לדבריו הקדושים שחדרו אל עומק לבו, והשיב ואמר שאכן מבין הוא שאינו ראוי לו לעשות כן, אך טען שהשקיע הרבה כסף כדי שהיא תתרצה לכן והוא אינו מוכן להפסיד כספו. שאלו רבנו באיזה סכום מדובר, נקב הלה בסכום גבוה מאד. נענה רבנו ואמר, שבתוך שבועיים ימים יחזיר לו את מלא הסכום, רק זאת יבטיח לו שלא יקרב אליה חלילה, הסכים הגוי ויצא מן החדר.

ואכן לזמן ממושך דפק רבנו על פתחי נדיבים ובמאמצים אדירים הצליח לגייס את כל הסכום, אך כאשר הגיע אליו הגוי בשעה היעודה, שינה את דעתו וסירב לקבל את הכסף, ואף כאשר רבנו ניסה לשכנע אותו שוב שלא יעשה כדבר הרע הזה לא הסכים לקבל ולציית לפקודתו, רק יצא מביתו בכעס ואף הודיע שכבר קבע את מועד החתונה בבית פלוני, ושום דבר לא ימנע בעדו מלעשות כרצונו ולמלאות תאוותו.

ויהי כאשר הגיעה דבר השמועה אל אבי הנערה, נכנס שוב אל רבנו ובכה בדמעות שליש על רוע מזלו, השיב לו רבנו בביטחה: **"אין דער שטאט פון מיין טאטע'נס א זוהן וועט אזא זאך נישט געשעהן"** [בעיר שמכהן שם בנו של אממו"ר זצ"ל כמרא דאתרא, כשכוונתו על עצמו, לא יקרה כדבר הזה!], ואכן בעת המסיבה השתכר החתן הצעיר, וכיון שלא היה רגיל לשתות שיעור גדול כזה ממשקה חריף לכן התעלף מרוב חולשה, והבהילו אותו לבית החולים ולאחר זמן קצר מת מפצעיו, כן יאבדו כל אויבך ה'.

ואז ראתה הבת כמה כח יש לצדיקים שבדור, וחזרה ושבבה בתשובה שלימה ולבית אביה.

והיה מסיים הגרא"ד פרידמאן זצ"ל ולומד מכאן, כי מלבד כוחו הגדול במרום אשר ניתן ללמוד מעובדא זו, ניתן ג"כ ללמוד מכאן גודל שפלות הרוח של רבנו, שאת כל הגדולה לא תלה רק בזכותו של אביו, ולא זקף ליזכותו מאומה.

דודש טוב לעמו

לדמותו של מורי ורבי הגאון הקדוש מווישווא זי"ע

ע"י הרה"ח ר' ישראל חיים ברקוביץ ז"ל

תלמיד רבנו זי"ע ומראשי עיה"ק צפת.

שורות מרגשות שפרסם לקראת יומא דהילולא י"ג בטבת תשט"ו.

ביום י"ג טבת תש"א, כבה אור גדול אשר זרח ככוכב-שביט, המופיע לפתע, מאיר את האופק, ומיד הריהו שוקע בעומק הלילה - זה היה אדמו"ר הגה"ק רבי מנחם מענדיל הגר זצ"ל אב"ד ור"מ ווישווא, בנו הגדול של הסבא קדישא אוהב ישראל האדמו"ר מוויזניץ זי"ע.

ככוכב מזהיר עלה וגדל, התרומם והבקיע באור הדרתו ותפארתו. עוד בשחר נעוריו בחיי אביו הקדוש, השתלם בגדולתו ובשיעור קומתו בתורה. מתוך הלימוד לשמה ביגיעה עצומה, בקדושה ובטהרה, צלל בגאוניות תפיסתו למעמקי הדעת והחכמה והעלה פנינים יקרים, ליטש אותם בשכלו הבהיר ושיבצם בכתר התורה והחסידות. כאימרתו של אביו הגה"ק זי"ע: "אצלי נמצאים הספרים - ש"ס בבלי וירושלמי - בתוך הארון, ואצל בני מענדילי הם כולם בתוך ראשו".

לא בגישה רגילה ושיגרתית אפשר להעריך אישיות מופלאה כזו, וגם אינני מסוגל לעשות זאת, כי הריהו מעל למושגי תפיסתנו השיגרתית - כאיש הנראה לעינינו וראשו מגיע השמימה.

מכיוון שזכיתי להסתופף בצילו בימיו האחרונים ולשמוע את דרשתו האחרונה, נחרתו הרשמים היטב בלבי, וארשה לעצמי לציין אי אלו זכרונות, פירוורים מקצה השולחן, בכדי להתייחד עם זכרו בימא דהילולא שלו.

רבנו הקדיש את כל חייו להרמת קרן התורה והחסידות, טלטל את עצמו למרחקים, בכל מקום עודד וחיזק, והכניס נפשות ישראל תחת כנפי השכינה. עבר את ארצות הברית לאורכה ולרוחבה, נאם את נאומיו הנלהבים בפני כל ישוב יהודי נידח ומרוחק, וקירב את לבם של ישראל לאביהם שבשמים.

בכל זאת, באהבתו לישראל כי גדלה, כמליץ יושר, לבו התפלץ וכאב בעמדו להטיף מוסר ותוכחה לעם הנבחר. עדיין מצלצלים באזני ההתנצלויות על שנפל בגורלו שיהא הוא עומד ומוכיח. וכך אמר: על המוכיח לחשוב וליזיל כרוכלא את החטאים ועוונות בית ישראל, ובזה הוא מעורר דינים על עם ישראל, וחובה עלינו לעורר רחמים וחסדים, כי ה"אלקים" - מדת הדין - "לברי לבב", הוא רק לבעלי מדרגה.

וזהו שאמר יתרו למשה רבינו ע"ה ויהי "אלקים" עמך - מידת הדין לאנשים בעלי מדרגה כמון. "היה אתה לעם מול האלקים" - להמון עם תהיה "מול" אלקים, היינו רחמים. וכה המשיך רבנו: לא זוהי הדרך של אבותינו הקדושים זי"ע להטיף מוסר ודרשות, כי בראיה בעלמא סגי להם, הם הסתכלו על איש והוא חזר בתשובה. בתפלתם היו מזככים ומטהרים את נשמות ישראל, כפירושו של ה"צמח צדיק" זי"ע: "תהילת ה' ידבר פי" - בעת שאנחנו מתפללים, אז "ויברך כל 'בשר' שם קדשו", אפילו פשוטי העם מתפללים ומהללים את שמו יתברך. בהתלהבות סיפר: פעם בראש השנה ניגש יהודי - בעל מוח קטן - לזקני הקדוש בעל ה"צמח צדיק" זי"ע, ושאל אותו אם הוא אומר דרשה לפני התקיעות. נענה לו זקני ז"ל: "אבער א דרשה!" וכשהתחיל זקני הקדוש לומר "למנצח... עלה אלקים בתרועה" וכו', אחזתו פלצות, ומרוב ההתפעלות צעק היהודי: "אבער א דרשה!"...

זוהי כוונת הכתוב (איוב כט, ט) "שרים עצרו במילים" - צדיקים אינם זקוקים לדבר ולהוכיח, "וכף ישימו לפיהם" כשרק מגביהים את ידם בתפלה, כבר פעלו כמו בפיהם. ועל כן בכה רבנו ודאג: "אבל עלי בעוונותי הרבים, להטיף ולהגיד, והלוואי שיהא לכבוד שמים".

ממש רוח הקודש נזרקה מפיו בדרשתו האחרונה, וזה לשונו: "ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה", בן אדם כשהוא מגיע לביתה, עליו לחשוב תמיד, שהוא חוזר מעבודתו בעלמא הדין. והנני רוצה להגיד לכם את אשר עלה ברעיוני, בכדי שיעלה זכרוני לפניכם לאחר פטירתו, שיהא לי לנחת רוח בעלמא דאתי..."

אח"כ דרש פלפול עמוק וחרף בסוגיית תופס לבעל חוב, שאפס קצוה עוד מהדהד באוזני. ניצוצי אש ניתזו מפיו הקדוש, ובאמצע התלהב כמליץ ישר, לעורר רחמים וחסדים והשפעות טובות לכלל ישראל, ופירש הפסוק (בראשית כד, יב) "הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדוני אברהם", ידוע שהגאולה העתידה תהיה בזכות יצחק שאמר "פלגא עלי ופלגא עלך" וכו', יצחק מדת הגבורה שהיא דין, ואם ח"ו לא נזכה בדין, מתחננים אנו שיהא גם בזכות אברהם מדת החסד. אבל חד בחד לא בטיל, על כן עלינו לצרף את יעקב מדת תפארת, וחד בתרי בטיל. זהו סוד הכתוב (ישעי' כט, כב) "יעקב אשר פדה את אברהם".

"הקרה נא לפני היום" - "היום" נוטריקון "יגורתי מפני האף והחכימה", וגם "ובבן הנעקד ישבית מדינינו". אנו מתפללים שיקרה לפנינו "היום", שיהא בחסד, בזכות אדוני אברהם, לא ח"ו "יגורתי מפני האף והחכימה" - היינו דין, אלא "ובבן הנעקד ישבית מדינינו", שימתקו הדינים ויהיו לרחמים וחסדים!

היה זה בימים בהם לבשו השמים קדרות וחשכו כוכבי נשף, החיה הנאצית פרשה את שלטונה, וצפורניה התחילו לקעקע את יסודות בית ישראל. כל זה השפיע על מצב בריאותו שהתרופף לגמרי. רבנו נעתר לבקשת חסידיו ובא לשבות שב"ק פרשת חיי שרה תש"א בעיר חוסט, שבועות ספורים לפני הסתלקותו.

אלפי חסידים ותלמידים נהרו אליו לשחר את פני קדשו, שהפיקו והבריכו בזיו אורה ותפארת שבמלכות, לקבל ממנו עצה ותושיה. הוא ישב והשתתף בצערם של ישראל, קיבל פתקאות מאנשים שצבאו על פתחו מבוקר עד ערב, לשפוף לפניו את קשי רוחם ומר נפשם.

נכנס אליו הרב הגאון רבי יהושע גרינוואלד (שליט"א) [זצ"ל] אב"ד חוסט (כעת הוא בארצות הברית) בלוויית כותב הטורים האלה, ואנקה מתפרצת מתוך לבו של רבינו ז"ל, בזה הלשון: אין לי כוח יותר, לפעמים היה על ה'רבי' רק לדון דיני ממונות, ועכשיו עלינו לדון דיני נפשות!... דמעות התגלגלו על זקנו הלבן שירד על פי מידותיו, ואמר: "אוי לי בעוונותי הרבים!" - - -

דמות דיוקנו המלכותית והאצילית שהשאירה רושם בל יישכח על כל רואיו, חרותה על לוח לב כל תלמידיו וחסידיו. שיחותיו הקדושות, חידושי העמוקים, אמירותיו המחוכמות מלאות החן והוד שבתפארת, לא יישכחו.

ביומא דהילולא שלו נעלה על זכרונינו את רבינו הקדוש, שכה רבות פעל ועשה בחייו למען הרבות כבוד שמים, נזכור ללכת בדרכיו הישרים והצדיקים. זכותו יגן עלינו.

רשימות סיפורי הוד ומופת על הליכות הישיבה הקדושה ופעליו של רבנו
מאת החסיד הוותיק

הרה"ח ר' מאיר שטרן (וייס) ז"ל

מאונטער ווישווא - פתח-תקוה

מתוך ספר תולדותיו 'מאיר עיני הבנים' - ספר היוחסין של משפחת ווייס (תשפ"ג)

מיקירי חסידי וישווא-ויזניץ בעיר פתח תקוה ואח"כ בקרית ויזניץ, היה האי גברא יקירא, קשור בקשר דורות לבית ויזניץ, מופלג בתורה וביר"ש, הרה"ח ר' מאיר שטרן (וייס) ז"ל.

ר' מאיר נולד בשנת תרע"ו לאביו הרה"ח ר' ברוך וייס ז"ל מהעיירה אינטער ווישווא שבמאמורש. בבחרותו למד ר' מאיר בישיבה הגדולה בווישווא, שם שקד על דלתי תורה בהתמדה, אף בשעות המאוחרות בלילות עסק בתורה, והיה מכניס את רגליו למים קרים בכדי שלא יירדם בשעת הלימוד.

לקירבה רבה זכה אצל רבו מרן הגה"ק מווישווא זי"ע, ואף זכה לשמשו בקודש משך תקופה. בצעירותו עמד בראש ארגון צא"י באינטער ווישווא, ואף נסע לשליחות לעיירה באנילוב שבבוקובינא. את ביתו הקים עם זוג' בזיוו"ר הי"ד בת הרה"ח ר' ברוך גנוט ממיטל ווישווא, שם היה מהאברכים החסידיים וזכה לשני בנים הי"ד.

בפרוץ המלחמה גויס לצבא, ושם היה רשום בשם המשפחה 'שטרן' - כשם משפחת אם אביו בנעוריה, ומאז נשאר בשם המשפחה שטרן. בימים ההם נשבה

ע"י הצבא הרוסי, והם גירשוהו לסיביר למשך שש שנים! ר' מאיר עבר שנים קשות מאוד מבחינה גשמית ורוחנית, כי במקום אליו גורש לא היו יהודים, ועם זאת עמד בצדקו ושמר על אמונתו בד' במסירות נפש ממש. בשובו מהגלות בשנת תש"ח, נודע לו כי כל משפחתו נעקה"ש ארבע שנים לפני כן...

בתעצמות נפש התחזק והקים את ביתו מחדש עם זוג' ע"ה, בת הרה"ח ר' ישראל דוב ויזל ז"ל מפאלייען גלאד. כעבור שנתיים זכו לעלות לארה"ק, עם בתם שכבר נולדה להם, והתיישבו בעיר פתח תקוה. כאן עמל לפרנסתו במכולת שהקים.

מופלג היה ר' מאיר במשא ומתן בישרות, באמונה ובטחון שמן השמים תבוא ההשפעה. הוא זכה להערכה בעיר כאדם נאמן בכל ענין, במסחר, בכספים, בסודות אישיים, בהקשבה לזולת, בסיוע ליהודים שסמכו עליו בסכומים גדולים. רבים נהנו ממנו עצה ותושיה בעצה ובמעשה.

יחד עם מסחרו קבע עיתים לתורה כמה שעות ביום, בשקידה ובמסירות רבה. את השבתות ערך בלהט קודש, ואף שעבד קשה כל השבוע השתדל לזמן אורחים לשולחנו ולנהל שולחנות שבת בלהט ובערגה, בזמירות ובדברי תורה כאשר באמנה איתו מבית אבותיו. בליל ש"ק אף הלך להשתתף בשיעור 'אור החיים' הק' שמסר החסיד ר' יודל האס ז"ל.

את בניו חינך להתקשרות לצדיקים, והיה לוקחם עימו בנסיעותיו לשבות בצל הרה"ק האמרי חיים' זי"ע, וכן כשנסע ליום כיפור אל הרה"ק הרחי"מ מווישווא זי"ע בת"א. היה מחשובי עסקני הקהילה החרדית בפ"ת, וכן אח"כ כשהוקם השטיבל של חסידי ויזניץ ניהלו ביד רמה יחד עם שאר הגבאים.

ביתו היה בית ועד, ובו נערכו סעודות מצוה וכינוסי חסידים. בביתו התאכסן הרה"ק ה'מקור ברוך' זי"ע כששבת בפתח תקוה. בשבתו בחנות פעל רבות לקרב ולחזק יהודים, הם היו משיחים ליבם והוא הקשיב וייעץ, וזכה לקרב יהודים לד' ולתורתו. כן היה מארח בביתו בקביעות גלמודים ונשברי לב.

בשובו משבתות בצל הרה"ק האמרי חיים', היה מתאר לאנ"ש בהתרגשות ובהתפעלות את השבת ואת הטיש, בלהט ובחמימות. ביום ג' כ' תמוז תשנ"ח, בקומו לפנות בוקר לשיעוריו, כרע נפל לפתע ע"י ביתו,

והתבקש לשיבה של מעלה במיתת נשיקה.

תודתנו נתונה בזאת לנכדו ידידנו הרה"ג ר' שמשון שטערן שליט"א מבני ברק, שהמציא לידינו מאמר זו ותשואות חן לו.

דבקה נפשי אחרוך

בעת שהגיע זקננו לשנת הי"ג בו נכנס לעול תורה ומצוות, נפתחה אצלו תקופה חדשה, עת פנה למקום תורה ונסע ללמוד בישיבתו הרמה של הגה"ק רבי מנחם מענדיל מוישווא זי"ע באויבער וישווא.

רבות שוחח אתנו במשך השנים על ישיבת וישווא ועל רבו האהוב הגה"ק מוישווא זי"ע ואפשר לומר עליו כמו על עוד הרבה תלמידים מישיבה זו, שהוא מעולם לא עזב את הישיבה והוא מעולם לא נפרד מרבו האהוב. כל ימיו, כשאנו מתכוונים בהדגשה 'ממש כל ימיו', בכל עת שיצא לדבר מרבו זצוק"ל ומהישיבה, היה כמו מתעורר ומאיר פנים ומספר בהתרגשות ובגעגועים עוד ועוד, לא הפסיק לדבר מהשיעורים הנפלאים מהבחינות הקפדניות מהסדרים וההספקים המרובים.

הבחינה במספר חכ"ם

כמו כן היה מספר על התקופה הנפלאה בה זכה להיות במחיצת רבו מקרוב בעת זכה לשמשו ושימושה זוהי לימודה, בתקופה זו זכה שרבו החזיר לו חיבה עזה.

להגה"ק מוישווא היה קלסר של דפי התלמידים, כאשר לכל תלמיד דף ממוספר, שבתוכו רשם את הציונים שלו בבחינות מדי שבוע. כל תלמיד ידע את מספר הדף שלו וכשעמד לבחינה היה עליו להגיד מהו מספר הדף שלו. מסופר שפעם בעת המבחן בעת ששאלו רבו על מספר הדף שלו, ענה זקננו שמספרו בדפים הממוספרים הוא שישים ושמונה, הפטיר רבו בחיבה: "ס"ח הוא מספר 'חכ"ם'".

פעם נתקל הגה"ק מוישווא בשלושה מתלמידיו מנבחרי הישיבה שישבו בצוותא והתבטא לעברם בחיבה: 'מאיר ווייס, ישראל כהנא וירוחם בלוך הם הסגול [סגל - לשון נופל על לשון] שלי'.

רגליו במים קרים בלילה

שנים אלו בהן למד בישיבה בוישווא הותירו עליו והטביעו בו חותם בלתי רגיל לכל ימי חייו וליוו אותו בכל שנותיו. בשנים אלו התמיד מאוד בלימודו כפי שסיפר ידידו הטוב הרה"ח ר' ירוחם בלוך ז"ל שלמד עמו בחברותא

[לזקנתנו מרת עלקה ע"ה לפני השידוך שלה עם זקננו ז"ל אחר המלחמה], כי זקננו היה לומד בישיבה שעות רבות אל תוך הלילה ואף היה מכניס את רגליו למים קרים בכדי שלא ירדם בעת הלימוד בשעות המאוחרות.

כרחם אב על בנים

סיפורים רבים היה מספר מאותם שנים ברוכות והצד השובה שבכולן, היה הרגש הנפלא שקיבל כל תלמיד מהגה"ק מוישווא זי"ע בהרגישו שרבו דואג וחושב עליו באופן מיוחד דואג דאגתו ושמח בשמחתו.

היה מספר את מסירות נפשו של הרבי לאחיו הצעיר הב' שלמה ז"ל, שבעת שלמד בישיבה חלה במחלה קשה שהצריכה את שהותו בחדר מבודד. הגה"ק מוישווא הקדיש לו חדר מיוחד בפנימי' של הישיבה על אף הקושי שבדבר, כדי שאמו ע"ה תוכל להגיע לישיבה ולטפל בו כיאות.

מענוזע גבאי

במשך תקופה זכה זקננו לשרת בקודש ולשמש את רבו הק' זי"ע, יחד עם זאת כיהן גם בתור 'מענוזע גבאי', הגבאי האחראי על חדר האוכל. הגבאי הזה לא היה מתפקידו להפעיל את חדר האוכל, אלא היתה זו אחריות לתת לכל אחד את המגיע לו. כאשר היה הגה"ק מוישווא בוחן התלמידים, היה זקננו עומד לצידו ורושם את הציונים של התלמידים שנקבעו על ידי רבו זי"ע, כאשר הגה"ק מוישווא נותן הוראות לקנוס כל מיני בחורים ממנת האוכל היומית שלהם.

הקנס לא היה באוכל הבסיסי אלא מכל מיני תוספות מה שקיבלו התלמידים, אלו שלא ידעו במבחן והגה"ק מוישווא אחז שזה בא מהתרשלות בלימודים, והיה נדרש מהם לפי כשרונותיהם ומצבם לדעת יותר, היה קונס אותו שלא יקבל מהתוספות הללו.

נוסח ויזניץ כאשמורת הבוקר

עובדא מעניינת היה מספר כך: בישיבה בוישווא היה נהוג שבכל ליל שישי לפנות בוקר היו מתקיימים המבחנים השבועיים על הלימודים שלמדו במשך השבוע, אשר דרך אגב היו כלולים משתי דפים שו"ע אורח חיים ושתי דפים ביורה דעה.

בתקופה בה שימש את רבו הק' יצא פעם שהעיר בטעות ביום שישי לפנות בוקר את רבו בשעה מוקדמת ממה שהיה מדובר, וכאשר הגיע הרבי זי"ע עם זקננו להיכל ביהמ"ד לבחינה היה ההיכל ריק עדיין מתלמידים, כי התלמידים נמו עדיין את שנתם.

נשכב הגה"ק מוישוא על ספסל בביהמ"ד שהיה ריק מאדם, ואת ראשו הק' הניח על ראש משמשו זקננו ז"ל והתחיל לפזם חרישית לעצמו את נוסח התפילות של הימים הנוראים בנוסח היוזניצאי העתיק ברוב רגש. וכאשר סיים לזמר חלקי נוסח שונים, פנה ואמר למשמשו בהתרגשות 'מאיר, דיינע ביידע זיידעס זאגן אזוי, קען מען דען זאגן אנדערש'?! ... [מאיר, שני הסבים שלך אומרים בנוסח זה, האם שייך ואפשרי בכלל לומר בנוסח שונה?! - בהתכוונו על הרה"ח ר' שמשון גאנו ז"ל מאונטער ווישוא, והגה"ח ר' מרדכי ווייס ז"ל מבישטינא].

במחיצת הס"ק בוישוא ובסיגעט

בדיקות בצדיקים בכלל היוו חלק בלתי נפרד מאישיותו, והיה מספר בחביבות כשהרה"ק בעל ה'אהבת ישראל' הגיע לאויבער וישוא בשנת תרצ"ה לחתונת נכדו הרה"ק חיים יודא מאיר זצ"ל בן הגה"ק מוישוא ושהה שתי שבועות באזור, כי הרה"ק ה'אהבת ישראל' הגיע על שבת קודש פרשת שמיני שנת תרצ"ה, לשמחת האויפרוף באויבער ווישוא ואח"כ לחתונה שהתקיימה ביום ב' ניסן ערב שבת פרשת תזריע בעיר המחוז סיגעט, שם אף התקיימה השבת שבע ברכות.

היתה זו הפעם היחידה שזכה זקננו לראות את ה'אהבת ישראל' ובמשך שבועיים אלו לא הוריד עין מהרבי הס"ק ולא הפסיד שום מעמד ואירוע, מאחר שנסיעה לגראסווארדיין בימים ההם היתה כרוכה בקשיים ובהוצאות כספיות שלא כל אחד יכל להרשות לעצמו, ובפרט בחורים שהיו סמוכים על שולחן אביהם שכמעט לא נראו נוסעים מאונטר ווישוא לגראסווארדיין. שבועיים אלו של הביקור היו חרוטים במוחו ובזכרונו.

הדחיפות לשמוע העברת הסדרא

אגב נציין כאן מה שסיפר לנו ש"ב הר"ר יודל כהנא ז"ל [מקום בית מארמאראש בת"א] בן דודנו החסיד רבי יוסף לייב כהנא ז"ל, שבאותו שבת

עת שבת הרה"ק ה'אהבת ישראל' באויבער וישווא, ביום שישי בערב שבת אחר התפילה הצטופפו הרבה אנשים ליד דלת חדרו של ה'אהבת ישראל' באכסנייתו, כי ביקשו להיכנס אל הבית בכדי לשמוע איך הרבי מעביר הסדרא אחר התפילה, וגם אני בילדותי הצטופפתי ליד הדלת יחד עם אבי ז"ל, אך אנשי הבית סגרו את הדלת ולא הניחו להיכנס.

כאשר הגיע הרבי ה'אהבת ישראל' לבית האכסניה, דפקו מבחוץ להודיע שהרבי עומד וממתין, ואז פתחו הדלת מבפנים באיטיות שהרבי יכנס ולא פתחו יותר מדי כדי שלא יכנסו עמו האנשים שעמדו שם בחוץ, וכשראה אבי רבי יוסף לייב שהוא לא יצליח להיכנס, דחף אותי הצעיר שלפחות אהיה אני בפנים, ואכן הצלחתי להיכנס פנימה ואז הצליחו בקושי לסגור הדלת בטריקה מאחורי גבו של הרבי, וכשהסתובב הרבי אל עבר הדלת שנדפק הבחין בי שהצלחתי להידחף, נענה אלי בחום: 'זעהסט, נאר מיר און דיר לאזט מען דא אריין'... [רואה הנך, רק לי ולך מרשים להיכנס].

הרי אני כבן שבעים שנה

למזכרת נעתיק כאן אחד מהדברי-תורה שזקננו היה מוסר ממה ששמע בעצמו מהגה"ק מווישווא זי"ע והיה חוזר עליהם בהודמנויות רבות, על המשנה בסוף פרק א' במסכת ברכות: "אמר רבי אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה", ואמרו חז"ל שרבי אלעזר בן עזריה אז כבן י"ח שנה.

ואפשר לומר על פי דברי הגמ' (שבת פט:): שלעתיד לבוא יאמר לו הקב"ה לאברהם בניך חטאו, אמר לפניו רבש"ע ימחו על קדושת שמך, אמר אימר לי' ליעקב דהוה לי צער גידול בנים דבעי רחמי עלייהו, א"ל בניך חטאו, א"ל רבש"ע ימחו על קדושת שמך. אמר לא בסבי טעמא ולא בדרדקי עצה. א"ל ליצחק בניך חטאו, א"ל רבש"ע בני ולא בניך, בשעה שהקדימו לפניך נעשה ונשמע קראת להם בני בכורי, עכשיו בני ולא בניך, ועוד כמה חטאו, כמה שנותיו של אדם ע' שנה, דל עשרין דלא ענשת עלייהו, פשו להו חמשין, דל כ"ה דלילותא, פשו להו כ"ה, דל תרתי סרי ופלגא דצלוויי ודמיכל ודביהכ"ס, פשו להו תרתי סרי ופלגא, אם אתה סובל את כולם מוטב ואם לאו פלגא עלי ופלגא עלך, ואת"ל כולם עלי הא קריבית נפשי קמך, ע"כ הגמרא.

והנה על פי החשבון הזה, ביאר הגה"ק מווישווא כי הנה האדם הממוצע שאינו מנצל ימיו ושנותיו כשהוא בן שבעים שנה, אזי ימיו הרוחניים המה

בסך הכל כמעט י"ח שנה, דדל פלגא דלילתא הרי שלושים וחמש, דל פלגא דצלויי ודמיכל ודביהכ"ס הרי שבעה עשר ומחצה, נמצא דבסך הכל יש לאדם הממוצע בגיל שבעים שנה, שבעה עשר ומחצה שנות חיים רוחניים. אכן רבי אלעזר בן עזריה בהיותו כבן י"ח מאחר שניצל כל שעותיו דיממא ולילה לעבודתו ית"ש היו לו שנים 'כבן שבעים שנה'.

והוסיף הגה"ק מוישווא לפרש על פי הגמ' בשבת את הפסוק [תהלים עא, טז] 'אבא בגבורות ה' אלוקים אזכיר צדקתך לבדך', דהנה יצחק אבינו לקח על עצמו לפי החשבון של הגמ' בשבת עד שנים עשר שנים ומחצה, שהרי אמר 'ואת"ל כולם עלי הא קריבית נפשי קמך', אכן כל החשבון הוא להאדם שחי עלי אדמות שבעים שנה, אך לזה שזוכה לאם בגבורות שמונים שנה, נמצא דכאשר נוריד מהם פלגא דלילתא ופלגא דמיכל וצלויי וכו' אזי נוספו עוד שני שנים ומחצה.

על זה נחלקו בית שמאי ובית הלל [עירובין יג:] 'שני שנים ומחצה' אי טוב לו לאדם שנברא או שטוב לא שלא נברא משנברא, דהכוונה היתה על אלו הב' שנים ומחצה של אם בגבורות האם יצחק אבינו סובל גם העונש על שנים אלו. וזשאה"כ 'אבא בגבורות' כשהאדם מגיע לגבורות אז אין לו את הזכות של יצחק אבינו דהא מסקינן דנמנו וגמרו דטוב לו שלא נברא משנברא, ואז האדם זקוק לרחמי שמים וזהו 'אזכיר צדקתך לבדך', ודפח"ח. [עיי' תהלים שארית מנחם על הפסוק הנ"ל כעין זה].

פרק ה

מרגניתא דרבי מאיר

עובדות נפלאות והנהגות מופלאות
מרבנו הק' מווישווא זי"ע (חלק ח)

שסופרו ותועדו על ידי תלמידיו הקרובים והנאמנים שדבקו בו בלב ונפש
ונרשמו על ידי האי ספרא רבה,

הגאון החסיד רבי צבי מאיר פויגל שליט"א
בעל מחבר ספר 'מראות הצוכאות'

הגעתו למרמרוש לגרש את החושך על ידי דיבוי אור התורה

כמה פעמים שמעתי מאמו"ר הגה"ח רבי נפתלי הירץ זצ"ל^א, שהיה רבנו אומר
כמה פעמים בדרשותיו שאז ביקש את עזרת הציבור לבוא ולסייעו בהחזקת
הישיבה, והיה מתבטא ואומר שהוא בא למרמרוש רק כדי לגרש את החושך
הרוחני שהיה במחוז זה, אבל חושך כזה אי אפשר לגרש במקלות רק עם אור
התורה והפצתה על פני כל הסביבה.

א. היה מחשובי התלמידים בווישווא ואחר-כך גם שמעתי את הדברים מעוד תלמידים ששמעו
כן מפי קדשו של רבנו.

אין המקרא יוצא מידי פשוטו

בשעת הבחינה בישיבה היה מפרש רבנו כמה פעמים מאמר חז"ל "אין המקרא יוצא מידי פשוטו", רצה לומר שאין המקרא - הקורא והלומד תורה, יוצא ידי חובתו בזה שהוא מבין מיד"י פשוט"ו, אלא צריך בכל דבר להתעמק ולהתעניין לדעת עוד כמה פירושים ושיטות בכל דבר, עד שיהיה אצלו הדבר ברור כשמלה.

הסברו הנפלא של רבנו על ריבוי דרשותיו שלא כמנהג אבותיו הק'

שח לי תלמידו חביבו של רבנו, הרה"ח ר' שמעון מיכל איינהורן ז"ל מווילחאוויץ: בהיות רבנו הק' מווישווא זי"ע בשבת קודש פר' לך לך בטעטש, הגיעו כל בני העיר לשמוע את דרשתו הנפלאה ותהום כל העיר לשומעה והיתה אז שיחת היום בכל מקום.

בתחילת הדרשה התנצל רבנו על כך שהוא אומר דרשות, על אף שלא כן היה מנהג בית אבותיו שלא היו אומרים כלל דרשות, ואם כן יש מאן דהוא שיחשוב להקשות עליו מהמשנה במסכת בבא מציעא שכל המשנה ידו על התחונה, כי הוא שינה מדרכי אבותיו שלא אמרו דרשות, אמנם האמת היא, שאכן מן הדין היה שלא לשנות מדרכי אבותיו הק', אבל מכיוון שאביו הסבא קדישא ציווהו שלא ימנע עצמו מלומר דרשות, אלא אדרבה שיאמר דרשות ויחזק את העם בזמנים כה קשים שנאבדה האמונה ולעומת זאת ההשכלה פורחת, ממילא חל עליו הדין של גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה, וידו על העליונה שלא רק יקבל שכר על הדרשה כאינו מצווה ועושה, אלא כמצווה ועושה מאביו הק'.

לאחר מכן שוב חזר ואמר: ואם תיקשי למה באמת אבי הגדול והקדוש עצמו לא היה אומר דרשות? על זה אני אומר שבאמת בזמנו במקום שהוא היה נמצא, לא היה צריך לשמוע שום דרשה, די היה לראות את אבי הק' האהבת ישראל' זי"ע מרחוק ומיד היה הרואה מתמלא פחד הבורא ית"ש, לראות צדיק כזה שהוא מלא ופחד מהשי"ת עד שכל כולו אחוז שרעפים ועומד כנמלה זעירה נגד מלך גדול ונורא.

ב. חסיד נלהב של רבנו הק' מווישווא זי"ע וכל ימיו דיבר בערגה גדולה על רבנו מתוך התקשרות איתנה. בסוף שנותיו התגורר בקרית גת בארץ הקודש.

רבנו המשיך והרחיב על כך מה שהביאו על זה בספרים הקדושים, שהצדיקים שבדור הם כמראות הצובאות, כי בשעה שאדם חוטא ומסתכל בפניהם, מיד הוא מרגיש פחיתות ערכו כדמיון המשחיר את פניו שאינו מרגיש בקלקולו עד שמסתכל במראה, כן האדם החוטא שאינו רואה נגעי עצמו עד שמסתכל בפני הצדיק, ולכן אמרו "הוי גולה למקום תורה", לצדיק למען יודיע לו את אשר חטא על הנפש, וזהו כוונת הכתוב (במדבר א-ג) "לצבאותם אתה ואהרן", שמשה ואהרן יהיו כמראות הצובאות להודיע להם לבני ישראל מה שצריכים לתקן, בעצם זה שהם זוכים להסתכל עליהם שכבר יביאו עליהם הרהור תשובה באמת.

רבנו אמר אז, שכל מי שזכה להסתכל על אביו הק', היה מיד מתעורר ברגש של קדושה וטהרה, ורואה בחוש מה שאמרו בזה"ק שקוב"ה אורייתא וישראל חד הוא, משא"כ אנו הלוואי שהדרשה שלנו תעורר את האדם להרהור תשובה ויהיה לנו כבר שכר והרווחה.

עוד סיפר אז המעשה הידוע, שפעם בא יהודי מהונגריה אל הסבא קדישא לראש השנה וסיפר שאחד אמר לו שהסבא קדישא אומר דרשה לפני תקיעת שופר ולכן בא לשמוע את הדרשה, וחשב לתומו על החסיד המופלג רבי מרדכי חנא פוקס זצ"ל שאולי הוא הרבי או הרב, כי הסתובב שמה בבית המדרש 'צוקאכט' לקראת התקיעות, ושאלו על כך. אמר לו רבי מרדכי חנא: "בוודאי שהרבי אומר דרשה, ועוד איזה דרשה..."

כשהתחילו לומר 'למנצח לבני קרח', כבר הבין שאין כאן שום דרשה, אולם רבי מרדכי חנא הרגיעו שתיכף ומיד ישמע הדרשה. אחר כך בשומעו את הסבא קדישא אומר את פסוקי 'למנצח לבני קרח' כמה פעמים, כבר נחה דעתו ואמר: "אכן באמת שמעתי דרשות רבות בחיי, אבל דרשה כזו שיצאה מעומק הלב, באמת עוד לא שמעתי".

רצון קדשו של רבנו שכל תלמידיו ילבשו זויסע זאקן בשבת קודש בדרך החסידים

סיפר לי השו"ב דבריסל, הרה"ח ר' שלמה שטערן ז"ל, מחשובי התלמידים של רבנו בישיבת ווישווא, שכידוע היה רבנו מפורסם גם בתואר שהוא 'פרומער' מאד והיה זה שהקפיד שילכו עם הבד של הכובע בצד ימין, ושלא יהיה שום שייכות של בחורים ואברכים עם פשרניים יותר, עד שפעל גם בהרבה מקומות שהיו לו תלמידים שיקימו להם בתי מדרש מיוחדים לאברכים צעירים בכמה

מקומות ולא יתפללו עם המון העם הפשוטים יחד. כמו כן היה רוצה ומבקש מכל מי שיכול, שילביש גרביים לבנות בשבת, אף שהיה המנהג אז שרק רבנים חסידיים או שו"בים וכדומה היו הולכים עם גרביים לבנות בשבת קודש, ולא כל אחד עושה שבת לעצמו בזה.

אחרי שנישא ר' שלמה שהיה פרומער חסידישער בחור' והגיע אליו אחרי החתונה בפעם הראשונה, הבחין רבנו שאינו לובש גרביים לבנות בשבת קודש, וחרה לו קצת הדבר שעל תלמיד כזה שהוא גם תלמיד חכם וירא שמים ופרומער' שלא לובש גרביים לבנות, לכן בנותנו לו שלום הסתכל רבנו לכיוון רגליו על המכנסיים שלו ואמר לו: "שלמה היקר! מהיכן לקחת כל כך הרבה כסף לקנות לך כאלו מכנסיים ארוכים, בהחלט חשבתי שתסתפק עם מכנסיים קצרות ותלך עם וייסע זאקן..."

התבטאותו הפלאית של רבנו נגד הצורר היטלר ימ"ש

סיפר לי הרה"ח ר' משה דוד טאבאק הי"ו, בשם אביו הרה"ח ר' בן ציון טאבאק ז"ל, שרבנו הק' מווישווא זי"ע שמע בזמנו כמה שנים עוד לפני שעלה הצורר הרשע היטלר ימ"ש על כס השלטון, מנכד הרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא זי"ע בעל 'דברי יחזקאל', שהתבטא פעם באחד הלילות כחמשים שנה קודם מלחמת העולם השנייה: "היום נולד מיצר לישראל וצריך ללחום נגדו". ובאותו יום שעלה על כס המלוכה ונהיה ראש המדינה הגרמנית, התבטא רבנו בחריפות נוקבת: "אילו היה לי כעת רובה בידי והייתי יודע לירות, הייתי מיד יורה עליו והורגו".

בחלום אדבר בו להציל ממוזות נפשו

סיפר לי התלמיד החסיד ר' דוד פריד ז"ל², כי בימי המלחמה עת נרדם פעם בתוך מחנה כפיה ולא היה יודע מה לעשות בדיוק, האם לנסות לברוח או לילך בתלם ומה שיהיה יהיה, באחד הלילות ראה את רבינו בחלום ואמר לו: "אל תפחד!" ואמר לו הכתוב "ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וה' עמו", ודרשו חז"ל "וה' עמו שהלכה כמותו", והבטיחו רבנו שה' יתברך יצליח דרכו.

ג. היה חסיד גדול של רבנו זי"ע וגם שמר תמיד על לבושו החסידי כל השנים, גם בתקופות הקשות של המלחמה ואחריה.

נתקף בכאבי ראש מגודל החדירות בדרשה

סיפר לי הגה"ח רבי שמעון יחיאל מיכל איינהורן זצ"ל:

כששהה רבנו הק' מווישווא זי"ע כשנה לפני הסתלקות אביו הק' מרן ה'אהבת ישראל' זי"ע במרחץ סובראנץ, ביקש ממנו אביו הק' שיאמר דרשה בבית המדרש המרכזי ואמר לו על איזה נושאים הוא רוצה שידבר שם לפני הקהל. וכן היה, שרבנו דרש שם דרשה משך כמה שעות, והיו שמה כל בני העיר ועל צבאם הרבה רבנים שבאו לכבודו של הסב"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע לרגל היותו שם.

כן היה ביניהם גם הגאון המפורסם רבי הירצל וייס זצ"ל הי"ד דומ"ץ ווילחאוויץ". לאחר הדרשה ולאחר חזרתו לוילחאוויץ, כשסיפר רבי הירצל מה היה שם אמר בבית המדרש לקהל מרעיתו על עצמו: "אני עצמי, עד חצי מהדרשה עוד החזקתי מעמד והבנתי את הקשר של כל קושיא ותירוץ, אבל אח"כ כבר נאבדתי... ממש נתקפתי בכאבי ראש מגודל ההיקף מה שאמר שם ולא יכולתי להמשיך להחזיק ראש בפלפול הנורא שהיה בנוי לתלפיות גג על גג".

הבוטח בד' חסד יסובבנו

זקני הרה"ח המפורסם מוה"ר בן ציון איינהורן זצ"ל, היה רגיל בפיו בשם רבו הגדול מרן ה'שארית מנחם' זי"ע, מה ששמע ממנו פעם על הפסוק (תהלים לב, י) "רבים מכאובים לרשע והבוטח בה' חסד יסובבנו", כי הנה מי שהוא ח"ו לוקה במידות רעות ובבחינת רשע שעינו צרה לאחרים שיתפרנסו וירוויחו גם המה כפי צורכם וכדי חיותם, יש לו הרבה פעמים מכאובים, כי אם למשל אחד פותח חנות למכירת דברים שהוא עצמו מוכר, הרי מיד מקיים הוא את מה שאמרו חז"ל 'אומן שונא בני אומנותו' ומיד יתלונן עליו בפי כל שהוא מקפח פרנסתו, שהרי הוא היה כאן מתחילה, וכן הלאה טענות על גבי טענות.

אבל באמת הרי כל זה הוא רק "מכאובים לרשע", כי מי שהוא מאמין באמונה שלימה שהשי"ת נותן לחם לכל בשר ומפרנס וזן את העולם כולו בחן בחסד וברחמים, מיד חושב לעצמו, שהרי לקוב"ה יש די והותר ליתן לכל אחד

ד. מילידי ווילחאוויץ ותלמיד חביב של רבנו הק' ה'שארית מנחם' זי"ע.
ה. יש לו גם תשובה בס' 'שארית מנחם' מרבנו, בשו"ת שארית מנחם סי' א'.
ו. שזכה להיות בעל אכסניה של רבותינו הק' בימי ביקוריהם בוילחאוויץ.

די מחסורו ולא יחסר לו כלום מזה שגם חברו בא על ידו, ואדרבה חושב הוא שאם יהיה כאן עוד כמה שמוכרים אותם דברים, הרי יתפתח כאן רובע מיוחד למכירת דברים אלו, וכל בני העיר ידעו שדבר זה אפשר לקנות כאן ויבואו הרבה קונים, וכמו שיש בעיירות הגדולות של המדינות המרכזיות, שלכל דבר שמוכרים יש רחוב שלם שמוכרים רק פריט זה וזה.

וזה שאמר הכתוב: "הבוטח בהשם" - שהוא בוטח בהשי"ת בלב שלם שלא יחסר לו כלום מזה שיש עוד אחד שפתח חנות של אותם הדברים שהוא מוכר, אותו "חסד יסובבנו" - יהיה לו חסדים ולא יחסר לו כלום, אלא אדרבה המצוה של האמונה בהשי"ת תשפיע עליו שיוטב לו עוד ועוד, בפרט כשהוא מוכר תשמישי קדושה וכדומה.¹

סיפורי צדיקים מפי רבנו בסיום השיעור היומי

שמעתי מפי אבי מו"ר זצ"ל והרה"ח ר' משה ישראל גנוט ז"ל מרחובות:

רבנו היה אומר בישיבה בכל יום ויום מימי השבוע, שיעור עיון שנמשך ארבע שעות בערך. זה היה מיום א' עד יום ה' וכולל יום ה', והשיעור היה על דף אחד של גמרא עם תוס' ומפרשים וחדושים לרוב. את לשון הגמרא ראו

1. (המשך זה לא ברור אם זה סיפור רבינו הק' מווישווא ז"ע או שסיפר זה זכר מעצמו) על זה יש להסמיק הסיפור שהיה עם יהודי חסיד סלונים ברוסיה בעל מדרגה, שהיה לו עסק ובית חרושת למלח - ועל כן היה נקרא בכל הסביבה בשם 'דוד זלצר' - ובאחד הימים הגיע יהודי אחר וגם הוא עשה לו עסק זה בית חרושת למלח ממש על ידו. נסע החסיד ר' דוד אל רבו וביקש ממנו ברכה מיוחדת שלא יכאב לו הדבר שחברו ושכנו עשה לו עסק כמו שלו על ידו. ואכן, רבו בירכו בכל הברכות האמורות בתורה על גודל טהרת לבו שלא איכפת לו ואינו כועס על השגת גבולו, אלא אדרבה מבקש מהשי"ת שלא יכאב לו הדבר ושיוכל לעמוד בניסיון זה.

אחר שנסע הביתה לא היה מרוצה ממה שביקש מהרבי, והחליט לנסוע עוד פעם אל הרבי ולבקש ממנו שגם יהיה בשמחה ממה שחברו בא על ידו והוא עוסק במסחרו בהצלחה ועושה פרנסה. ושוב בירכו הרבי ושיבחו על גדלות לבו ומידותיו הטובים. כמובן שעמד בניסיון, ובין הדברים שזכה בהם חוץ ממה שלא נפגם במשהו העסק שלו והיה עוד עושה יותר ממה שהיה לפני זה, גם זכה שנהיה מחותן עם הרבי שלו.

הוסיף זקני ר' בן ציון לספר, שאביו החסיד המפורסם לבית ויז'ניץ, מוה"ר נחמן איינהורן ז"ל התעסק למען פרנסתו בציצית לכל בני העיירה ובמשך הזמן שהיה שם רעב ממש ולא היו פרנסות מצויות, היו הרבה פעמים באים שילמד להם גם את האומנות של עשיית וטוויית ציצית ויקימו עסקם ביישוב אחר, ואביו ר' נחמן תמיד הסכים ולימד ללא תשלום שכר, ואדרבה מזה שלימד האומנות לכמה עשרות אנשים במשך הזמן, התפתח מזה מסחר גדול והיו מייצאים ציצית גם למדינות הקרובות ועד לפולין הגיעו, וכך כולם עשו פרנסה, גם אלו שהתעסקו עם המשלוחים.

שהוא אומר ממש בעל פה ובהסתכלו על התלמידים בעיקר, ובסוף השיעור תמיד עוד אמר כמה פנינים של גדולי הצדיקים מתלמידי הבעש"ט הק' על הנושא הנלמד.

סיפר לי הרה"ח ר' משה חסד ז"ל מראשון לציון^ח, שפעם אחת בסוף השיעור סיפר רבנו איך הרה"ק רבי ישראל חריף זי"ע בעל 'תפארת ישראל', נתקרב אל הבעש"ט הק' ואף שהיה יותר מבוגר מהבעש"ט. הסיפור התחיל שאחד מילדיו היה חולה במחלה קשה וכבר נמשך הרבה זמן ולא מצאו לה מרפא ר"ל. אמרה לו הרבנית שייסע אל הבעש"ט הק', אבל הוא לא רצה מפני ביטול תורה והיה קצר לו על הימים הארוכים שיצטרך לנסיעה כזו. אחר-כך כשהיה כבר חודש אלול, אמרה לו הרבנית שגם ידעה קצת בשו"ע, שהרי בחודש אלול נכתב בשו"ע בריש הלכות ראש השנה שממעטים קצת בלימוד תורה ועוסקים בתפילות ובתחנונים לשוב בתשובה שלימה ולבקש טובה וברכה על השנה החדשה, על כן עתה ייסע אל הבעש"ט הק' אשר שמעו נתפרסם והוא מברך וברכותיו עושים פרי.

השתכנע רבי ישראל חריף ונסע אל הרבי הבעש"ט, אבל אחרי כברת דרך ארוכה הבחין ששכח לקחת עמו את הסליחות שיהיה לו לומר בתחילת ימי הסליחות. בהגיעו אצל הבעש"ט שטח לפניו את צרתו, והבעש"ט מיד ראה עליו שהוא בעל צורה ובעל תורה, בירכו בחום ובציפיה לישועה מיד.

רבי ישראל חריף קיווה מאד כי בוודאי יש כבר ישועה בביתו, ונשאר שם לשבת סליחות כי הזמן היה קצר מדי עבורו להגיע לביתו עד שבת, אבל עדיין לא קיבל עליו שום מרות מהבעש"ט הק'. אחר-כך, באמצע הסליחות עם הבעש"ט, בהיותו גאון הגאונים ומקובל מופלא, כאשר שמע את הבעש"ט אומר הפיוט 'עננו' התיישרה לו קושיא חזקה שהיתה לו זה זמן ועידן, והיה שמח מאד עם התירוץ שזכה כעת בהיכלו של הבעש"ט ליישב קושייתו החמורה.

מיד אחרי הסליחות כשניגש אל הבעש"ט להיפרד ממנו לנסוע לביתו, אמר לו הבעש"ט: "גם אנחנו יכולים לתרץ קושיא חריפה כמו זו שעכשיו התיישרה לך...". אז ראה רבי ישראל חריף שהבעש"ט הק' תפס מחשבתו ובמה שהיה

ח. מחשובי התלמידים בווישווא, וכשהייתה תקופה שרבנו לא היה בווישווא למשך כמה שבועות, ביקש מתלמידו ר' משה חסד למסור את השיעור לפני תלמידי הישיבה לצעירים, וזאת בהיותו בבחרותו.

עסוק אז במחשבתו, מיד נענה ואמר לו להבעש"ט הק': "נענית לך ומעתה אני מתקרב אליך ושיטתך", ונהיה לתלמיד חבר שלו.

רבנו מתיר נדר בעניין 'בני האר' ומשתף את אביו הס"ק ז"ע בסיפור המעשה

סיפר לי הגה"ח רבי ברוך שטרן זצ"ל מירושלים^ט סיפור ששמע עוד בימי בראשית של שיכון ויזניץ בבני ברק, מפי אחד התלמידים שסיפר זאת בעת ההלוויה של הנדיב המפורסם ר' מרדכי בירנבוים ז"ל.

עוד בימי מלחמת העולם הראשונה, היה בארצות הברית יהודי אשר שורשיו היו מחסידי ויזניץ ושמו ר' ברוך ניימאן [לא זה המפורסם שהיה לפני השואה עם כל המשפחה שלו מווישווא] והצליח מאד שם בעסקים. כשנמלט הס"ק האהבת ישראל ז"ע בימי מלחמת עולם הראשונה מוויזניצא והגיע לגרויסווארדיין, שלח ר' ברוך ניימאן מארה"ב לטובת בית של הס"ק ועבור תשלום ההוצאות המרובות של כל המעבר מעיר לעיר, סכום של 500 דאלער, אשר בימים ההם זה היה סכום עצום [כפי שהיום שווה חצי מיליון דאלער].

לאחר כמה שנים, כשרבינו כבר כיהן ברבנות בעיר ווישווא, הגיע ר' ברוך ניימאן באחת השנים לימי ראש השנה בצל הס"ק ז"ע בגרויסווארדיין, ובבואו לאירופה הגיע קודם לבקר אצל רבנו בישיבת ווישווא, לשאול בעצתו בדאגה גדולה שאפפה אותו אז כל הקיץ.

בדבריו סיפר לפני רבנו שיש לו בת גדולה נשואה בארה"ב והיא התחילה להקל עם האיסור של 'בני האר', וכל כך הפריע וכאב לו הדבר עד שנהייתה מריבה בינו לבניה והוא לא מדבר איתה. והנה, תחילה אמר לו רבנו כי אין זו הדרך להרחיק אותה, כי בזו הדרך הוא תתרחק ממנו עוד יותר ותלך לעשות דברים יותר גרועים, עד שגם הבנים יאבדו ויסורו דרך ה' חלילה. טען ר' ברוך שעשה נדר על כך שלא ידבר איתה, ומה יעשה עכשיו עם הנדר? על זה אמר לו רבנו, שאם עשה נדר הוא צריך לעיין היטב בהלכה מה אפשר לעשות, ועד הבוקר יברר לו פרטי ההלכה.

ט. היה מגדולי תלמידי וחסידיו הרה"ק רבי יהודה הורוויץ ז"ע מדזיקוב, ובנו הבכור של הרה"ח ר' שלמה שטערן ז"ל השו"ב מבריסל ותלמיד רבנו בישיבת ווישווא.

י. עוון זה היה נחשב לעבירה גדולה ומרה אצל רבוה"ק לבית ויזניץ, עד שאמרו שכל הצרות מתחילות מכח האי איסור נורא, וכאשר האריך בזה בזה"ק פרשת נשא כידוע.

כשהגיע בחזרה בבוקר לבית רבנו, אמר לו רבנו שמצא לו פתח חרטה, ואם הבעיה העיקרית שאינו יכול לחזור ולדבר איתה היא רק משום הנדר, אפשר להתיר לו את הנדר, אבל כל מה שיעשה איתה במעשה זה, יעשה רק בנועם ובטוב, ולא שירחיק אותה לגמרי ממנו.

בסוף אמר לו רבנו: "שמע בני! הרי עתה בכל זאת הוא חודש אלול ואני אסע אי"ה לראש השנה לאבי הק' האהבת ישראל זי"ע; אדבר אפוא עם אבי הק' גאון הדור בנידון זה ואברר לך את ההלכה יחד עם אבי הקדוש". וכן היה, בהיות רבנו על ראש השנה אצל אביו הס"ק זי"ע, מצא לו זמן בין תפילה לתפילה להזכיר את ר' ברוך ואת צרתו.

אחר-כך היה זה בליל ב' דראש השנה, שלא ערך הס"ק שולחן באותו לילה כידוע, שאז אמר רבנו לפני הס"ק את כל פסקי ההלכה שפסק בזה להתיר לו נדרו ומה שאמר לו, וענה הס"ק אל רבנו: "בעניין ההלכה אין אני מתווכח עמך כלל ובוודאי שההלכה היא כמו שאמרת, אבל בכל זאת אגיד לך בבוקר אם אני מסכים לצעד זה להתיר לו הנדר ושלא ירחיק את בתו ממנו".

אחר-כך ליום המחרת אמר הס"ק לרבנו: "שמע בני! אני לא יכול להסכים למעשה זה, כי עוד מעט יהיו שיגידו כי רוח המקום נוחה הימנו ואולי ילמדו גם אחרים להקל בזה ולא לקחת את הדברים בכל חומרתם, וזאת לא יתכן שתצא הוראה כזאת ממני! מסכים אני עם מה שכבר פסקת והוא שבאמת יעשה כן כמו שאמרת לו, אבל ללא סיוע של פסק ממני כי באמת אין רוח המקום נוחה מזה".

כמובן שרבנו התיר לר' ברוך ניימאן את נדרו ובפרט שזה היה במקום מרוחק שרובו עכו"ם, ויש צדדים שבמצב של ריחוק כזה היא תתרחק עוד יותר וישפיע הדבר על הילדים שלה שלא יתנהגו בדרך ישראל סבא, אבל מופלא היה לראות עד כמה חשש הס"ק זי"ע להצטרף בפסק זה להתיר, שמא יבואו אחרים וילמדו שאין זה איסור כל כך חמור, ולכן משך ידו מזה.

ישיבת רבנו עם החסידים בטשרנוביץ בליל שבת עד אור הבוקר

שמעתי מהרה"ח ר' וואווע מכלוביץ ז"ל מחיפה, שהיה עם הס"ק האהבת ישראל זי"ע (בערך בשנת תרפ"ה) בהיותו בטשרנוביץ על שבת קודש, בדרך חזרתו מוויזניצא שם שהה בימי החנוכה והילולת אביו הק' מרן האמרי ברוך' בכ' כסלו, ובאותה שבת בטשרנוביץ הגיעו כל האחים הקדושים להיות עם הסבא קדישא, והחידוש היה שגם רבינו הרה"ק מווישווא זי"ע עזב את תלמידי הישיבה והגיע

לעשות את השבת בטשרנוביץ עם אביו הק'. [גם הרה"צ רבי שמואל אבא זצ"ל, שהיה ידוע חולי, הגיע על אותה שבת].

ר' וואווע סיפר לי שבאותה שבת היה הסבא קדישא 'בדיחא דעתיה' מאד ובשעת עריכת השולחן כשזימרו ניגונים שונים, היה זה מחזה נורא הוד לראות את הסבא קדישא עושה תנועות מיוחדות בידיו הקדושות כמי שפורט על כינור. התפילות והשולחנות נערכו באולם גדול בטשרנוביץ בשם 'בוהנדק' והאכסניה היתה אצל החסיד המרום ר' איציקל רוזנר ז"ל.

אחרי עריכת השולחן של ה'אהבת ישראל', שכידוע לא היה מאריך כל כך והיה בערך חצות ליל שבת, נשאר רבנו לנהל את ה'באטע' (השולחן השני) והיה זה חידוש גדול לקהל החסידים שלא היו רגילים שהשולחן השני מתמשך כל כך הרבה זמן, אבל אז ישב רבנו עד אור הבוקר, והיה זה ליל שבת של חורף, לילה ארוך מאד. רבנו השמיע לפני הקהל הרבה דברי תורה וכל אחד הרגיש טעם גן עדן במחיצתו.

לקראת סיומו של הלילה, פצחו כולם בשירה ובריקודים כה מרוממים, עד שליוו את רבנו עד לאכסנייתו בבית החסיד ר' הערשיל שלומוביץ ז"ל בשירה וריקודים לכל אורך הרחוב, ואף כשכבר נכנס לבית האכסניה עדיין רקדו שם על הרחוב בחוץ שעה ארוכה. משם, הלך רוב הציבור למקווה וחזרה לאולם, שם התחילו כבר להתכונן לתפילת שחרית של שבת...

לימיון קודש אביו הס"ק זי"ע בשליחת התמיכות לכולל מרמורש בעיה"ק צפת

הרה"ג ר' חנוך זונדיל מילר ז"ל^א היה המזכיר של כולל מרמורש בעיה"ק צפת מירושת אבותיו וזקניו שהיו דורי דורות חסידי קאסוב-ויז'ניץ, ובמסגרת תפקידו היה שתי פעמים בנסיעה כשד"ר מצפת לויז'ניצא וגרויסווארדיין בשנות מלחמת העולם הראשונה. כל המעות שנשלחו מהתם להכא לארץ ישראל ולצפת הגיעו אליו, והיה הוא המחלק ללומדי הכולל ולעניי העיר.

יא. נלב"ע ז' טבת תשכ"ט. היה יליד עיה"ק צפת, נכד הרה"ח ר' אברהם משה מילר ז"ל שהיה חתן הגה"ח רבי חנוך זונדיל פוגל זצ"ל, הרב הראשון המוכר מטעם השלטונות בעיר ווישווא ועלה לארץ ישראל בסוף שנותיו וכיהן גם שם בבית דינו של רבה של צפת, הגאון הנודע רבי שמואל העליר זצ"ל, ואשר היה מחסידי מרנן רבוה"ק ה'אהבת שלום' ובנו ה'תורת חיים' זי"ע, והוא (ר' חנוך זונדיל מילר) היה נקרא על שמו.

בערך כל רבע שנה, היתה מגיעה התמיכה שנשלחה מבית ויז'ניץ לצפת, בצירוף מכתב מהס"ק ה'אהבת ישראל' ז"ע וברכתו אל הממונים ובני הכולל בשמותיהם.

סיפר לי ר' זונדיל מילר^ב ב' פרטים מעניינים: א) במסגרת תפקידו היה מקבל הרבה פעמים מכתבים מרבנו הק' מווישווא בעת כהונתו כרבה הצעיר של ויז'ניצא, בענייני הכולל והחלוקות שהיו בפרטי פרטים, וראה בזה שהוא יד מינו של אביו הגדול הס"ק ז"ע בכל עניין כולל מרמרוש צפת, וגם רשם רבנו כמה פעמים במכתביו שכל מה שהוא כותב לו בענייני הכולל הוא על דעת אביו, ור' זונדיל היה מתאונן תמיד על כך שלא היתה לו דעת נכונה להחזיק אותם מכתבים, כי לא לימדו אותם שגם מכתב של בן רבי או רב יש לו ערך ברבות הימים לשמירה ולסגולה...

ב) בהיותו אצל הס"ק ז"ע בשנת תרע"ד והיה שם על חג הפסח, היה רבנו בכבודו ובעצמו יושב במשרד שמשם יצאו כל הפעולות למען הכולל בצפת, פועל ומפעיל בלי גבול כל מיני פעולות לטובת עניי ישראל.

הפצרת רבנו בבחורים הטובים שלא יעזבו את הישיבה גם בתקופת המלחמה

בתחילת חורף תש"א, כבר היתה המלחמה בעיצומה וכבר גירשו מהמקומות ההם את כל היהודים שהיו להם נתינות (אזרחות) זרות, שוד ושבר נשמע בכל גבול. ממש בתחילת הזמן, ברוב חוצפת הצבא שם ביקשו את הבנין של הישיבה למען מטרותיהם הנצרכים להם, כאילו לטובת האנשים שלא יסבלו מן המלחמה מהצבאות הפולשות אליה. מכיוון שהיה הבנין מלא בבחורי ישיבה, כמובן שלא יכלו לבקש מהרגע על הרגע, אבל עד אחרי יומיים החליט רבנו עם כמה מז' טובי העיר שאין לו ברירה ונתן להם את הבנין כאילו לזמן מה.

כל הבחורים הלכו להיות בבתים של יהודים וחסידים שיהיה להם שם הכנסת אורחים ולניות לילה. היה הרבה בחורים לאור המצב רצו לנסוע למקום מגוריהם וללכת מהישיבה, בפרט אלו שהיו מקומות מגוריהם רחוק ובמדינה אחרת, כמעט שחשבו שאולי שם יהיה להם יותר טוב ולשם לא תגיע המלחמה.

יב. בזקנותו חזר ר' חנוך זונדיל לגור בצפת מקום הולדתו, אחרי שלפני מלחמת העולם השנייה נסע לארה"ב בברכתו של הס"ק ז"ע, וסיפר לי כקרוב משפחה הרבה סיפורים על בית ויז'ניץ.

אמנם רבנו על אף שהיה כבר חלש וחולה מאד, ואז גם הגבולות השתנו כאשר ווישווא עברה לצד ההונגרי ולא ידעו בדיוק אם ככה יהיה יותר טוב או יותר רע, לא נתן כמעט לבחורים לנסוע הביתה, אחרי שבכל זאת ישיבה היא ישיבה וגדול כח התורה שיציל מכל רע. היו יחידים ממש ובפרט צעירים שהיו מאד מפוחדים ורצו להיות על ידי הוריהם, לאלו נתן רבנו רשות לנסוע הביתה

לצד זה סיפר הגאון החסיד רבי ברוך כהנא זצ"ל, שהיו כמה מהבחורים המבוגרים והחשובים שבכל שיעור עסקו בריתחא דאורייתא, להם לא רצה רבנו שישעו כי זה היה מחליש את הישיבה, ולכמה כאלו אמר: "הנני מבטיח לך מיטה כסא שולחן ומנורה ועוד הכנסה קבועה כדבעי לבחור מיוחד שיהיו לו מלבושים לפי כבודו, ורק שתישאר להחזיק את הישיבה".

לצד סיבת הדבר הוסיף ואומר לו [לרבי ברוך] בנימה אישית, שחוץ ממה שהוא בחור טוב ונותן תרומה קבועה לסדר והתמדת הישיבה כראוי: "איך אתבזה ואצטער שבן ידידי [הגה"צ רבי ישראל כהנא זצ"ל השו"ב מבארשא] מרבות השנים שהוא מגדולי חסידי אבי הקדוש זצ"ל שלמד אצלי כמה שנים, ברגע של צר ודוחק הוא עוזב אותי ככה..."

עידוד וחיוזוק מרבנו בשעת המבחן לתלמיד שהשקיע ולמד בראוי

התלמיד החשוב הרה"ח ר' אברהם חיים הרשקוביץ ז"ל¹ היה תלמיד מצטיין מאד בישיבה ורבנו גם מאד החשיבו אחרי שהיה לו ראש ישר לחשוב בכל דבר כמו שצריך לחשוב. פעם אחת סיפר לי, שכאשר סיים ללמוד את חלק יו"ד הראשון עם המפרשים ונושאי כליו, ובא להיבחן. בבוקרו של יום הבחינה, אמר לו רבנו: "לאחר התמדה ועמל כזה שהקדשת ללמוד ולבוא לבחינה זו בתכלית השלימות, אני מתבייש ממש לבחנך". ושוב אמר לו: "תבוא בשעה זו וזו". והיתה הבחינה מחולקת בשלושה ימים כל יום לערך שעה.

ג. ברבות הימים היה יו"ר תנועת 'אגודת ישראל' סניף העיר סיגעט, שעמדה בנשיאות מרן ה'שארית מנחם' זי"ע, ורבנו היה הוגה דעה בכל דבר שהיה צריך להכריע בו דעת תורה. אחר-כך בארץ ישראל היה ר' אברהם חיים הרבה שנים יו"ר 'אגודת ישראל' בעיר בני ברק. היה היוזם והבונה של שיכון 'אגודת ישראל' בסמוך לשיכון ויז'ניץ. [בתמונות מפורסמות ממעמד הנחת אבן הפינה של שיכון 'אגודת ישראל' רואים אותו הולך ומקבל את פני מרן האמרי חיים זי"ע שטרם ובא לחגיגה זו].

רבנו מדריך בחור צעיר איזה כובע ללבוש ואיך לבושים 'חסידים' בחורים'

התלמיד החשוב הרה"ח ר' יוסף יו"ט גנץ ז"ל¹ סיפר לי, שבבואו להיכנס לישיבת רבנו, הוא בא לעת ערב ונשאר ללון שם, ורק בבוקר נכנס אצל רבנו להיבחן ולהיבדק על כשרונותיו להבין מה הוא יכול לבקש ממנו וכנהוג. הוא בא אז עם 'קאסקעטל' שהיה נהוג אז ללכת אצל כל הילדים ואפילו אחרי בר-מצוה עד גיל 15 לערך.

רבנו, בראותו אותו עוד לפני הבחינה כשעוד עמד מרחוק קצת, קרא לו: "נו נו, שויפער, בוא ותיגש" [שויפער' היה כינוי לנהג, וכאומר לו שכובע זה הוא כובע מתאים לנהג מכונית או בעל עגלה, ולא למי שבא ללמוד תורה]. כשסיים לבחון אותו והיה רבנו מרוצה מהצלחתו, אמר לו שמקבלו לישיבה ונתן לו יד להיפרד עד בוא היום שהוא בא לישיבה, ואמר לו: "תגיד לאמך שיש לה כבר שלושה שויפערס כאלה בישיבה [רצה לומר, שלשה אחים גדולים ממנו שלומדים בישיבה והולכים עם כובע כזה בצד שמאל כמנהג העולם], אבל עכשיו שיקנו לך כובע מתאים לחסידי ויזניץ ועם הסרט שיהיה לצד ימין וככה תבוא לישיבה..."

כשסיפר ר' יוסף יו"ט הסיפור היה אומר: "מהרגע הראשון שזכיתי להכיר את רבנו, כבר רצה להכניס לי את הרוח החסידית שצריכה ללוות אותי כל החיים, לדעת איזה כובע ללבוש, איך לובשים ומה זה צד ימין, ולא כאנשי רחוב שהולכים בצד שמאל".

ואכן זכה ר' יוסף יו"ט שכל ימיו היה חסיד ועסקן נאמן לכל קדשי ויזניץ, עזר הרבה גם למוסדות ויזניץ בארץ ישראל וכמו-כן נתן סכומים אדירים להחזקת כולל ווישווא בתל-אביב בזמנו, והיה בא לכל סעודות ההילולא והיה מקורב מאוד אצל הרה"ק ה'זכר חיים' זי"ע והיה תומך בו בכל פעם כשבא אליו.

תביעת רבנו מבחור בישיבה שילמד ויחזור על לימודיו בנסיעתו לביתו לסדר עניינים חשובים

היה תלמיד בישיבה בשם 'בלוך' מהיישוב 'קילוואבא' (קירליבאבא) שם כיהן

יד. מקום מגוריו בארץ ישראל היה כל השנים בקרית אתא והיה שם מהעסקנים החשובים בכל ענין שריח יהדות בו. היה גם מקורב להרב ממאקאווא הגאון העטרת משה' צוק"ל. היה נכד החסיד ר' שמשון גאנץ ז"ל ממיטל-וישווא מגדולי חסידי ויזניץ ואוטיניא בימים ההם.

כרב ודומ"ץ הגאון הגדול המפורסם רבי נפתלי כהן זצ"ל בעל 'סבר נפתלי', מגדולי החסידים של הס"ק ה'אהבת ישראל' ז"ע וגם עמד בקשרי ידידות קרובים עם רבנו ה'שארית מנחם'. הבחור הזה כנראה שהיה לו ראש ברזל אבל לא הרבה חשק ללמוד, ועל כרחו צריך לומר שאף שרבנו היה לכל הבחורים כמו חמאה וקירב כל אחד במיוחד, כנראה שהיתה לו הוראה אם מהוריו או מהרב ללכת עמו קצת קשה, והיינו שלא לאשר לו כל דבר שהוא רוצה ולגרום לו שמוכרח ללמוד ולגדול כראוי. וכן היה.

פעם אחת באמצע הזמן רצה לנסוע הביתה לשבת לרגל שמחה משפחתית, וכבר ביקש מרבנו לנסוע עוד לפני הבחינה של יום ו' לפנות בוקר, אבל רבנו אמר לו שאינו מסכים ולא רצה להיפרד ממנו רק אחרי הבחינה, כדי להכריחו שגם השבוע הוא צריך לדעת כל החומר כראוי ללא עוררין.

שוב היה מעשה עמו גם באמצע הזמן, שהיה מוכרח לנסוע הביתה לרגל איזה סיבה אם מפני התייצבות בלשכת הגיוס או בעיה רפואית, וגם אז רבנו לא נתן לו בקלות לנסוע, ושאלו בשעת הפרידה: מה תעשה בבית? וכשאמר לו שילמד ויחזור על מה שלמד עד עתה ויבוא מוכן לבחינה, שאלו רבנו: איפה תלמד? ואמר שילמד בבית, "אין דער היים". רבנו אמר על זה בצחות: "והם לא ידעו דרכי"... וביקש ממנו שבכל יום ובכל זמן שיהיה לו פנוי מעיסוקו לסדר שם, שילך דווקא לבית המדרש ללמוד ולא שילמד בבית, ואז פטרו לשלום.

תוכחת מוסר של רבנו לתלמיד חריף שלא למד כראוי בהתמדה

סיפר התלמיד היקר הרה"ג ר' פסח מנחם זקס ז"ל^ט, שפעם אחת היה בחור חדש בישיבה ורבנו מיד בבחנו אותו הכיר שהוא בחור חריף בעל תפיסה מהירה וטובה, ממילא הבין שצריך להיות ספי ליה כתורא (בבא בתרא כא.), אמנם הבחור לא כל-כך התמיד כרצון רבנו. בבחינה הראשונה או השנייה של הזמן והוא יושב לו באחרוני השורות, מיד בתחילת המבחן שאל אותו רבנו שיסביר לו היטב כל הגמרא עם הסבר רש"י (פסחים מג.) שאז התחילו בתחילת הזמן פרק 'אלו עוברין' וגם מה שאמר על-כך באגדה.

התלמיד ענה יפה כהלכה והסביר את הדברים בקול כדי שיבינו כולם ואף

טו. היה חתן הגאון הנודע רבי ישראל יעקב הלוי קלר זצ"ל בעל מחבר הספרים הנפלאים 'פריו בעתו' עמ"ס עירובין וזבחים.

שישב מרחוק, ושוב אמר מה שהוסיפו על-כך באגדה, אבל שם אמר רק עיקרי ויסודי הדברים, כי לא זכר בפרטי פרטים את דברי התורה במלואם, אלא רק זה שרבנו הסביר כי לימוד התורה נמשל לדגן (מכות י. - בהמון תבואה), ואם היא לא תורה שלימה כולה רוחני, אלא יש בה גם שלא לשמה יש בה תערובות הרי זה חמץ שעוברים עליה בלאו, היינו שנחשב הלימוד בבחינת לאו, ויש שאור הרומז ליצר הרע שנקרא שאור (ברכות יז. - שאור שבעיסה מעכב).

והנה רבי מאיר סבירא ליה ששאור זה הוא שהכסיפו פניו היינו שאם יש תערובת של יצה"ר, צריך כבר בזה עצמו להיות נכספה פניו ולהתבייש מאד ולשוב בתשובה על-כך, כי הן אמת שאמרו חכמינו שיכול אדם ללמוד תורה שלא לשמה שמתוך שלא לשמה יבוא לשמה (פסחים ג.), אבל לא שילמד תמיד שלא לשמה וכמו שכתוב ב'אור המאיר', ואת ההמשך לא זכר.

שוב שאל רבנו: "ואיך פירשנו בזה את הפסוק (דניאל ט, ז) 'לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים?' ולא ידע בביורר לענות על זה [שהשי"ת לו הצדקה, כי אף שכל תורתנו ומעשינו הטובים הם עם מחשבות זרות של יצה"ר ושאור שבעיסה שמעכב, 'לך ה' הצדקה', שבכל זאת מקבל זאת מאיתנו, אך מאיתנו מתבקש 'ולנו בושת הפנים', שתהיה לנו לכל הפחות הבושה בעבודה זו ולא להתפאר ולהתגאות ולחשוב כמה אני עושה נחת רוח לבורא יתברך שמו]."

מכיוון שרצה רבנו בכל זאת לתפסו שלא עונה כראוי ושיגביר התמדתו, נתן לו 'פסק' וצעק עליו: "האם בשביל לימוד כזה מקוטע שלח אותך אביך אל הישיבה? הייתי צריך ליתן לך ששים פולסא דנורא בעד לימוד מקוטע כזה..."

חיזוק מיוחד מרבנו בשעת הבחינה הראשונה לתלמידים המתביישים

הגאון הצדיק רבי ישראל ארי' זלמנוביץ זצ"ל מחשובי התלמידים ורבה של עכו, סיפר לי שרבנו זי"ע היה לו מנהג בישיבה שכל בחור חדש שנכנס אל הישיבה במבחן הראשון שערך להבחור החדש, בסיום תשובתו שבדרך-כלל היה עוד עם הרגשת פחד מהרבי וענה בקול חלוש ולא כזקן ורגיל, אבל אמר את התשובה כהלכתה, היה מפטיר רבנו ואומר: "זייער גוט גיזאגט אין זייער גישמאק", אבל בשבוע הבא עוד יותר טוב ובקול ענות גבורה..." ככה היה עובד ומשקיע בכל בחור עד לפרטי פרטים לקדמו ולחנכו ולהצעידו לקראת החיים.

תוכחת רבנו לאלו שאינם מסייעים בלב ונפש הפצה וחושבים שהם מקיימים מצוה

שמעתי מפי אאמו"ר הגה"ח ר' נפתלי הערץ פוגל זצ"ל שאמר רבנו פעם בדרשה בשבת פר' וירא בווישווא כשהיה תלמיד הישיבה, שהעולם ההמוני טועים במקרא מפורש והם חושבים שמזמן עקידת יצחק כל אחד שרוצה לעקוד את חברו ולשחטו וכמו-כן את בנו [לאו דוקא בפשוטו, אלא בזה שאינו מספק לו אם אפשר לו לעזור ולספק לו שלא לשחטו בבחינה רוחנית, שיגדל לתלמיד חכם וירא שמים, ועוד חושב שעושה בזה מצוה ששולח אותו לשטודירע"ן], עליו ייאמר "ענתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה", כמו שאמר קוב"ה לאברהם אבינו אחרי שכמעט שחט את בנו.

הצלחתו הגדולה של רבנו במסעו למחוז 'דגאט' ברומניה אצל פשוטי העם לטובת הישיבה

שמעתי מהחסיד המפורסם שכל שנותיו היו חטיבה אחת והתקשרות למרן ה'שארית מנחם' זי"ע, הרה"ח ר' זאב וואווע מיכלוביץ ז"ל משאץ ואח"כ בחיפה, איך שבשנים הראשונות של רבנו בווישווא יצא לו פעם אחת שנסע על שבת קודש ל'דגאט' שהיה מקום מרוחק ברומניה הפנימית לטובת הישיבה, והיה זה ביקור מתוכנן כבר הרבה זמן לפני בוא השבת המיוחל הזה, וכולם ידעו על כך והיו כאלו צעירים ואברכים שרצו גם לנסוע עם רבנו לשם.

אמנם הרבה חסידים של הס"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע זקנים ובאים בימים שהיו גרים בווישווא, חששו שייסע לשם אחרי שהוא עדיין מאד צעיר והיה להם חשש רציני שיכולה להיות לו שם נפילה ומעידה חלילה, אחרי שיש שם הרבה אנשים פשוטים, המון עם שאינם מבינים כלל על הנושאים שהוא ידבר שם וגם מה הוא ערך לימוד התורה לבני הישיבה שלא היה נראה שם כלל כאלו. גם אלו המועטים שהם תלמידי חכמים גדולים ומובהקים, למדו בשטחיות יותר ללא עומק כמו בישיבות הקדושות, אבל הם גדלו לתלמידי חכמים בלי ישיבה ויודעים לפי ערך השגתם ללמוד טוב ומבינים טוב בלי שלמדו בישיבה, וממילא יבואו ויטענו למה לו ישיבה.

אבל רבנו כמובן לא הקשיב לכל אלו ונסע ואמר דרשותיו, ובציווי אביו הק' זי"ע שאמר לו לדרוש ברבים, וסיפרו אז שהרב הצעיר לא אכזב כלל, דרשותיו המלהיבות והסברות המבריקות וחידודי תורה שאמר שם כמה שעות עשו את

שלהם, והיתה להם הצלחה גדולה לאחר צאת השבת באופן מיוחד, באופן שגייס שם ממון רב למען הישיבה והפנימייה שהיתה אז בדרך להקים אז.

הבהרת דברים מרבנו על הכספים הרבים שהוא מצליח לאסוף ואין הקומץ משיביע את הארי

בדרשה שמסר רבנו כשהיה בגרמניה ובמינכן למען הישיבה והיו לו שם כמה וכמה תלמידים, אמר בתוך דבריו בלשון גרמנית: "הלוואי פאר מאג איך שוין וואס מען שאצט מיך אין דרויסן" [כולם חושבים שאם אני מצליח לפעמים לאסוף סכום כסף ניכר באיזה מקום הנני נהיה גביר, אבל הם לא יודעים שהישיבה היא הוצאה של יום ויום ואין הבור מתמלא מסאתה, וגם העיירה לבד היא מאד ענייה ויש בה הרבה עניים אלמנות ויתומים שמבקשים את שלהם ואין מי שיעזור להם אם לא אני, על ידי שאני נותן להם חלק ממה שאני אוסף למען צרכי הישיבה וצדקות שונות].

זאת שמעתי מתלמיד שהיה נוכח שם.

שמחת הס"ק זי"ע לדאות את רבנו אחרי טבילתו לפני תקיעת שופר בראש השנה

שמעתי מפי חסידים - ואישר לי זאת גם זקני הרה"ח ר' בנציון איינהורן ז"ל^{טו} - שהיה פעם אחת כשהיה רבנו בגרויסווארדיין על ראש השנה שהלך למקוה לפני תקיעת שופר, ואף שהיה לפלא לעין-כל היה חידוש שאביו הס"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע התייחס לכך בראותו את רבנו עם הפאות והזקן רטובים לפני תחילת 'למנצח לבני קורח מזמור', ואמר לו: "הנני מקנא בך", ושוב הוסיף המילים: "תוספת קדושה".

אבל עם כל זה לא שינה את המנהג שבוז'ניץ לא הלכו למקוה לפני תקיעת שופר, וגם אחר-כך לא הלך הס"ק למקוה, אבל רבינו כן הלך.

הסברו של רבנו על 'איזהו חסיד'

שמעתי מאמו"ר זצ"ל שאמר פעם רבנו:

טו. ששמע זאת מאחיו ר' יוסף שהיה תלמיד הישיבה בווישווא ואשר היה גר בגרויסווארדיין, נסתלק לב"ע בדמי ימיו מדלקת ריאות חמורה פתאומית בכ"ג אייר תרצ"ט.

"חסיד הוא זה שאפילו די לו ששומע את הרבי פעם אחת בשנה, אבל מקיים את ציוויו מה ששמע ממנו, ולא זה הוי חסיד ששומע כל שבת את הרבי שלו ואומר דברי תורה וכו', ופעם אחת בשנה אינו מקיים מה שאומר..." [פירוש הדבר הוא, שמה שניחא ליה עושה ומקיים, ומה שלא ניחא ליה אינו עושה ומקיים].

עדות הרב מקלויזנבורג שרבנו אינו אוכל ואינו שותה מלבד לימוד התורה יומם ולילה

שמעתי סיפור מהרה"ח ר' משה ישראל גנוט ז"ל תלמיד הישיבה, אשר אחרי נישואיו התגורר בעיר קלויזנבורג, שהיה פעם אחת שאחד התלמידים שגם התגורר בקלויזנבורג גר נולד לו בן והפציר כבר לפני זה כמה פעמים ברבנו שיבוא להיות אצלו סנדק, ובסוף נולד הילד בשבת קודש ומכיוון שכבר הבטיח לו אמר רבנו שנוסע לשבת וגם יאמר דרשה ואולי יהיה מכך הכנסה להישיבה.

רבנו הגיע בבוקר של יום השישי והתאכסן אצל אחד מרבני העיר שהיה גר לא רחוק מבית המדרש הגדול שהיה אמור שם להתפלל ולערוך שולחנותיו. הרב כיבד את רבנו לומר דרשה בשבת אחרי הצהרים כמנהג, ובתחילת הדרשה בפתיחתו אמר הרב כמה מילי ברכה לכבוד הרב האורח הדגול, ובתוך הדברים אמר: "חשבתי עד עתה וממה שכבר ידעתי והכרתי שעומד על ידי תלמיד חכם גדול וצדיק, אבל בכל זאת כמו אדם מן היישוב שיש לו גם גוף, אבל שוב עתה הנני רואה צדיק קדוש וטהור ממש כמעט שאינו צריך לכלום לא אכילה ולא שתיה רק תורה הקדושה".

הדברים צרמו לאוזני רבנו ומיד בהתחילו את הדרשה הצטדק בדברי תשובתו ואמר כאילו להרב הנ"ל: "כנראה שהרב אינו מרוצה ממני ולא רוצה לקיים בי מצוות הכנסת אורחים..." כאומר שעם מי שאינו אוכל ושותה אולי אינו מקיים המצוה של הכנסת אורחים כראוי...

הקב"ה מברך את הברכה על מצוות צדקה ובלבד שייתן מהר ובשמחה

שמעתי מאמרו"ר זצ"ל:

פעם אחת אמר רבנו לפרש הפסוק "נתון תתן לו וגו' למען יברכך ה' בכל מעשה ידיך", היינו שהקב"ה אומר לו "נתון תתן" לצדקה מהר כמו כל אדם שממהר הוא כופל דבריו, 'שנעל' שנעל' (מהר מהר). ואם יקשה לך הדבר שאתה רוצה לעשות אולי ברכה לפני המצוה או לומר 'לשם יחוד'? אומר הקב"ה "למען

יברכך ה', הקב"ה יעשה הברכה בשבילך ויחשב כאילו אתה עשית, וכך תרוויח גם שיהיה ברכה בכל מעשה ידיך.

הרבנית הצדקנית ע"ה עמדה לבשל עבור הבחורים שביקשו לאכול מאכלים טריים

בבני ברק היה תלמיד של רבנו, יהודי פשוט שעבד למחייתו ושמו היה ר' שמואל רובינשטיין ז"ל, וסיפר איך שכאשר למד בישיבה בווישווא והיה עוד בחור צעיר, והיו שם בשיעור עוד הרבה בחורים צעירים מאד וכבר לא הלכו לאכול 'טעג' אצל בעלי-בתים, אבל הם קיוו שבישיבה ינתן להם סעודת מעדנים כל יום, אבל לא כן היה בשנים הראשונות של הישיבה עם ה'מענזע' שעדיין לא היה מסודר על צד היותר טוב, וכמה פעמים בשבוע היה אותו מרק לארוחת צהרים ועם אותם קטניות, וכבר לא רצו לאכול זאת, ואז הרבנית אשת חיל של רבנו עמדה בעצמה במטבח ובישלה למאות הבחורים סעודה משביעה.

תוכחה נוקבת מרבנו על אלו התורמים לדברי הבל ודעות רוח תחת ליתן הנדבות להחזקת תורה ולומדיה

שמעתי מהרה"ח ר' משה אפל ז"ל¹ שפעם שמע את רבנו בדרשה בעיר גדולה לאלוקים, שהיו שם גם כל הפארטייען של היהודים וכולל הציונים והמזרחי. רבנו בא שם לבקש תרומות למען מוסדותיו הקדושים והישיבה הקדושה, וכה סיפר:

היה עני מדוכא שגר בעיר ולא היה לו מה לאכול והיה חי ממש על ניסים ממה שהביא מפרנסתו הדלה לביתו, אבל לא רצה בשום אופן לקבל ממון ממאן דהוא. בנוסף לזה, זיכהו השי"ת בבנות והם גדלו, וכשהגיע הזמן שהיה צריך להתחיל לדאוג להשיא את בנותיו, לא ידע מה לעשות ואיך יחתן אותם. אמרה לו זוגתו שידאג לקבץ כמה פרוטות ויסע לאפטא אל הרב הקדוש האוהב ישראל ז"ע ויתיעץ עמו כדת מה לעשות, וכן עשה.

בהגיעו לשם ונכנס אל הרבי האוהב ישראל ותינה בפניו צרתו שיש לו כמה בנות העומדות בפרק הנישואין ולרש אין כל, אמר לו הרה"ק מאפטא: "בשבילך אתה יכול לחיות חיי צער אבל רק לעצמך, אבל על חשבון בנותיך אסור לך

ז. היה בנו של הרה"ח ר' דוד אפל ז"ל מסיטעשל שהיה מנכבדי הקהילה שם. ר' משה היה גר בירושלים, היתה לו חנות דגים ועופות בשכונת 'ממילא' על-יד שער יפו. אולי היה גם תלמיד ווישווא.

לעשות כן ואתה מוכרח לילך ולגבות כספים בערים כדי שתוכל להשיא אותם, אף אם לא בכבוד ובפאר אבל בכל זאת שיהיה לך פרוטה לפרוטה לצורך הנישואין".

הוא טען שמתבייש מאד ללכת לאסוף ואף פעם בחייו לא עשה זאת, אבל הרה"ק מאפטא אמר לו שאין ברירה וגם עניינים גדולים יש באסיפת כספים לצורך מצוה גדולה כזו כהכנסת כלה. והוא בשלו, שאינו יודע איך עושים זאת והוא ביישן. בסוף אמר לו הרה"ק מאפטא: "אני יתן לך מכתב לידידי ורעי החוזה מלובלין והוא יעזור לך על ידי שליחיו, עמך או בלי עמך". וכן היה, הרה"ק מאפטא נתן לו מכתב לידידו החוזה מלובלין ומבקש ממנו שיעזור למחזיק כתב יד זה שיהיה לו במה להשיא את בנותיו, וכן עשה שנתן לתוך ידו והעניי הזה שמח וטוב לב על שיש לו מכתב ובוודאי יהיה לו ישועה בקרוב בעיר הגדולה לאלוהים לובלין.

תוך יום יומיים מחזרתו מאפטא, התארגן ולקח את חפציו האישיים והתחיל לנסוע ללובלין. בדרכו בערב חיפש מקום ללון והלך ללון במלון אחד, וכמובן שהיה שם בית אורחים והיו שם עוד כמה אנשים טובים. כך מצא שם עוד יהודי צעיר ממנו ששאל אותו מה מעשהו כאן ובשביל מה בא, והוא בתמימותו סיפר לו שאינו איש עסקים רק הוא צריך להשיא בנותיו ואין לו כסף והוא נוסע ללובלין. היהודי הצעיר ממנו הבין שלא נוסע עם ידיים ריקות ללובלין, וכאשר נרדם העניי מישש לו בכליו ומצא את המכתב הזה וגנב אותו. הוא קם מיד בבוקר ולקח עמו כמובן את המכתב ושינה מסלולו ומיד נסע ללובלין עם המכתב שהוא יעשה את הכסף הגדול על ידי תלמידי החוזה מלובלין.

כמובן בבואו ללובלין סר מיד אל בית החוזה מלובלין ומיד נתנו לו להיכנס שהרי אמר שיש לו מכתב מיוחד עבור החוזה מידידו ורעו הרה"ק האוהב ישראל' מאפטא. החוזה בקראו את המכתב המיוחד הזה, מיד ציווה לשני גבאי שיצאו אל כל תושבי העיר לגבות כספים מכח מכתב זה שכתב לו הרה"ק מאפטא, ובוודאי גם הצליחו הגבאים לאסוף סכום גדול והגון שהרי לא כל יום מתרחש כגון דא שיש מכתב מהרה"ק מאפטא לזכות במצוה נדירה כזו.

לקראת ערב הגיעו שני הגבאים אל החוזה וסיפרו לו שהיתה להם הצלחה כבירה והם אספו לערך עשרת אלפים רובל שאפשר לחתן בזה חמש בנות. החוזה מלובלין לקח הכסף אליו ומיד בבוא אליו היהודי הזה שהיה בידו המכתב לקבל פדיונו, אמר לו החוזה שיחכה עוד יום יומיים ואחר-כך יתן לו.

בינתיים העניי האמיתי שקיבל את המכתב, קם בבוקר ולא מיהר כלל. הוא התפלל בנחת ואכל קצת ממה שהיה לו, וכאשר רצה להמשיך בדרכו ללובלין

פתאום הבחין שאין המכתב בידו. חיפש כאן וחיפש שם בכל שטח המלון ולא מצא כלום, כמובן שהתחיל מאד להצטער ולא ידע מה יעשה עתה שאין לו בידו כלום. בסוף החליט בדעתו שאין לו ברירה ושבכל זאת סיפור האמת הוא התירוץ הטוב ביותר, ולכן הוא ממשיך דרכו ללובלין והוא יכנס אל החוזה מלובלין והוא יספר לו את כל האמת מה שקרה לו, והשי"ת יעזור לו גם בלי המכתב.

היהודי העני נסע ללובלין וכמובן שהגיע כבר יום אחר שהגנב הראשון הגיע ללובלין. הוא נכנס אצל החוזה מלובלין וסיפר לו את מה שקרה לו איך שהוא קיבל מכתב מאת הרה"ק מאפטא ובוודאי מאן דהוא גנב אותו ממנו ועל כל פנים המכתב נאבד לו ולרש אין כל, ומה יעשה. החוזה מלובלין בשמעו הסיפור הזה הבין מיד מה שקרה, לקח החוזה מלובלין עטו וכתב מכתב לכל תושבי העיר שהוא מבקש לעזור ליהודי הזה להשיא את בנותיו, וגם כתב שהוא אומר שהיה לו מכתב מהרה"ק מאפטא וגנבו אותו ממנו והוא שלחו לכאן.

כמובן שהחוזה מלובלין שלח עוד פעם שניים ממשרתיו וגבאיו שילכו לאסוף ממון ליהודי עני זה שענינו נשואות לנדיבי העם שיעזרו לו להשיא בנותיו. אבל כמובן, שבפעם השני ויום אחר יום כמובן שלא הצליח להם הדבר והיו שהתרעמו איך יכולים לתת יום אחר יום, והרי העסקים רעים בימים אלו וכו' תירוצים על תירוצים. אבל יש שלא דיברו כלל מפני כבודו של החוזה מלובלין, אבל לא השתתפו בנתינה או רק בנתינה מועטת, כמה פרוטות קטנות, וככה שבסוף היום כשהם חזרו אל החוזה מלובלין לדווח לו כמה אספו התברר שבפעם השניה אספו בסך הכל כעשירית ממה שאספו ביום הקודם.

החוזה מלובלין קרא לשני האנשים כאילו לקבל את הכסף שאספו בעדם, ואז הם הכירו זה את זה וכמובן שמיד הבין העני שקיבל באמת המכתב שאכן זה הגנב שלו, שגנב לו את מכתבו והוא גם הגיע ללובלין. הם התחילו להתווכח ובצעקות רמות זה על זה, וכשהם התראו בחדר אצל החוזה מלובלין ראו על החוזה שהוא נוטה לפשרה של חצי על חצי.

בינתיים באו ראשי הקהל ואלו שמילאו את שליחות הרבי החוזה מלובלין ואמרו: "היתכן שיהיה חלק כחלק? הרי זה יש לו מכתב מהרה"ק מאפטא וזה השני רק טוען טענה שהיה לו מכתב, אבל במציאות אין לו כלום!?" שוב אמר להם החוזה, שהוא מוציא פסק לאידך גיסא מכל אלו שצועקים וזו תהיה הפשרה: זה שהביא את המכתב יתנו מהסכומים שלש אלפים רובל לערך, ולשני שבא אחריו ובלי המכתב יתנו את השאר שהוא לערך שמונת אלפים רובל. כמובן שהיה לפלא כל הפסק הזה המוזר וצעקו ולא הסכימו כל-כך אלו המשרתים וראשי הקהל.

ואז אמר להם החוזה מלובלין: "הנה אנו יודעים שלכל מצוה שרוצים לקיימה יש מפריעים גדולים מצד השטן להפריע המצוה מלהתקיים, ולפי ההפרעות והמניעות שיש לקיום מצוה אפשר לדעת כמה חשובה המצוה. אני ראיתי בפעם הראשונה ששלחתי לאסוף הסכום על פי מכתב הרה"ק מאפטא שאספו סכומים יפים שבדרך-כלל לא אוספים כל-כך בקלות סכום גדול כזה וכולם נתנו, לא הבנתי למה אירע להם כך שאף אחד לא השתמט וכולם רצו כמעט אל השלוחים ליתן להם חלקם, ולפי מה שעזרו ונתנו נראה שנתנו גם בלב חפצה.

"אך אחר שראיתי כמה שנתנו בפעם השנייה עם מכתב שנתתי כמו המכתב הקודם ואולי כתבתי אפילו דברים יותר חזקים מהמכתב הקודם, אבל עם כל זה אספו רק עשירית הסכום לערך וכמה קשה אספו את הסכום המועט הזה, הבנתי מזה שכנראה האמת נמצאת אצל השני ולא אצל הראשון שהביא המכתב מהרב מאפטא, ואף שמצד הדין אין לדיין אלא מה שעניו רואות, על-פי מידת חסידות פסקתי לעשות כן, אף שהוא לא כהלכה שלכאורה צריך לעשות כמו שרצה ראש הקהל להגיד, ליתן לזה שיש לו והביא המכתב יותר.

על-פי זה צעק רבנו ה'שארית מנחם' זי"ע ואמר: "לכל המפלגות שיש שם בעיר ציונים ומזרחי וכדומה, להם יש די והותר כסף, הם אוספים כספים ונותנים להם בלב חפיצה וחושבים שמקיימים מצוה גדולה, אבל שוב כשבאים ומגיעים לבקש על דבר שבקדושה יתירה לכולי עלמא כמו תיקון בית המדרש, ספרי תורה שצריכים תיקון וכדומה, החזקת תורה לבני הנעורים שיוכלו ללמוד ולהיות יראים ושלמים באמת, שם יש לכל אחד תירוץ למה לא יכול ליתן רק כמה גרושים ופרוטות, שאי אפשר מזה לתקן כלום.

"וכבר אמר החכם, שבשמים אין תירוץ ולא מתקבלים שם תירוץ, והכסיל בחושך הולך ונותן ממונו וכספו על דברים שאין להם ממש וח"ו מתקיימת בו קללת ירמיהו הנביא שקילל את אנשי ענתות שאפילו כשהם נותנים צדקה יגיע הצדקה לאינשי דלא מעלי, וכמו שאמרו חז"ל (בבא בתרא ט:.) במקום שיתן כספו להחזקת תורה ובית המדרש, שיהיה בבחינת זה אלי ואנוהו".

הספדו של רבנו בהלוויית מלמדו רבי צבי זויס מטעטש

סיפר המלמד הוותיק ר' זיידא פוקס ז"ל מקאליב, שהיה נקרא בפי כל 'דער קאליבער מלמד', שהוא זוכר שרבנו שבת בשבת קודש בטעטש ורבנו בא לתלמוד תורה לפי בקשת טובי העיר ובחן את התלמידים בכיתות הגבוהות של הת"ת. בדיוק בהיותו שם ביום א' [או בשבת קודש] נפטר ונסתלק המלמד

של מרן ה'שארית מנחם' ואחיו הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע בלימוד האותיות א-ב. ודיברו אז שזוהי זכיה גדולה לאותו נפטר שמן השמים סובבו שבדיוק יסתלק כשאחד מתלמידיו החשובים נמצא שם ויהיה על ההלוויה.

המלמד הזה היה הגאון רבי צבי וייס זצ"ל שהיה לו ראש חריף וגם היה אחד מחמשת האחים ממשפחת וייס המפורסמים. הוא היה יליד טעטש וחסיד בעלזא שהס"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע לקחו במיוחד בשכר ללמוד עם בניו בהיותם קטנים ממש. כמובן שרבנו הספידו שעה ארוכה באופן נרגש ביותר, והיה זה חורף תרצ"ח.

מעשה גניבת המיליונים שהצליח רבנו לאסוף לטובת הישיבה בברלין

סיפור עצוב מאד אירע לרבנו פעם בהיותו בברלין והצליח שם באופן נפלא מאד בגיוס כספים למען הישיבה, שאז היה לו הסיפור עם הגביר שפתח לו את הכספת ולקח ממנו חתיכת זהב שהיתה שווה מיליוני לא"י. בדרכו הגיע לטשרנוביץ ונכנס לבנק שם כדי להתעניין על הפקדה בסכום עצום שהיה עמו כדי שיהיה מזה ריווח להישיבה על לעתיד, ובפרט כשידע שברגע שיגיע הביתה עם כל הסכומים, כל עניי עירך והסביבה יבואו אליו לקבל מהכספים ולא ישאר כמעט כלום להישיבה.

כנראה שהיו שם גנבים מטעם הבנק או סתם גנבים שהיה תפקידם לרגל על אנשים שיש עמיהם כסף להפקיד ובפרט אנשים זרים שלא מכירים. לא ידוע אם היה עם רבנו שם עוד מאן דהוא או לא, אבל על כל פנים גנבו מרבנו אז בהיותו שם בערמה, כאילו באים לעזור לו עם הסחורה וכדומה, סך שמונים מיליון לא"י רומניים. כמובן שרבנו הצטער מאד מהמעשה הזה והצדיק עליו את הדין שלא השיגח על-כך כראוי.

כמו-כן נטה לחשוב כמו שכתוב בספרים הקדושים גבי המשכן שכל אחד היה צריך ליתן לפי אשר ידבנו לבו, וגם התוצאות של מה שנתנו למשכן היה עם אותן הכוונות של ידבנו לבו, שמי שנתן מתוך חמימות הלב ובשיא ההתרוממות שמח שמחה גדולה שיכול ליתן לטובת בניית המשכן, אכן הגיעה נדבתו למקום מכובד במזרח על-יד קודש הקדשים או עכ"פ בהיכל, אבל אלו שכאילו נתנו למלאכת המשכן רק באין ברירה מפני שכך צווה הבורא ית"ש ולא בשמחה וטוב לב וכדומה וכאילו בעל כרחך, כמובן שהתרומה לא הגיעה אלא לפרוכת המסך וכדומה. וממילא תרומות אלו נלקחו קצת בעל כרחם וללא מחשבות טהורות של נתינה למען החזקת הישיבה ולומדי תורה, על-כן קרה מה שקרה.

אבל שוב לאחר זמן מועט באחת הדרשות התייחס רבנו למאורע זה וצעק הפסוק (ישעי' מב, כד) "מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזזים הלוא ה' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלוך ולא שמעו בתורתו". מי נתן למשיסה יעקב, שיכולים לבזותו ולהשפילו בכל דרך אפשרי ולגנוב ממנו ואין דין ואין דיין, שהרי אם ילך לבקש כספו אשר נלקח ונגנב ממנו הם יטענו "וישראל לבוזזים", שבני ישראל הם הבוזזים את האומות והגויים, והם רק מפיצים שקרים עלינו שגנבו מהם, ובאמת הם רמאים בני רמאים שגנבו את הברכות מעשו שהיה צריך לקבלם, ועל כרחך שאין לנו אלא להישען על אבינו שבשמים ולהתעורר בתשובה, "הלא ה' זו חטאנו לו", ועל כן הצליחו הרשעים ר"ל.

התפעלות תושבי טעטש מהדרשה והד"ת של רבנו בביקורו אצלם שבועות ספורים לפני הסתלקותו

סיפר הרה"ח ר' שמעון מיכל איינהורן ז"ל שו"ב מונקאטש:

כשהיה רבנו באחת השנים בפרשת לך לך בטעטש, עוד דרש שם דרשה ארוכה מאד. היה שם תלמיד חכם גדול מגאליציה שהיה קוראים אותו בשם כינוי 'דער טארנער יוד', והתלהב מאד לאחר ששמע את הדרשה וגם את דברי התורה מתוך עמקות גדולה שאמר רבנו בסעודה שלישית.

אחרי סעודה שלישית ומעריב קיבץ לעצמו שורה של תלמידי חכמים והתיישב עמהם בצוותא חדא בצד הצפוני של בית המדרש וחזרו כולם יחד על הדרשה שאמר רבנו, וכל אחד אמר מה שנזכר לו מהדרשה והד"ת בסעודה שלישית. והיה כל-כך מולהב ומתפעל מהגה"ק מווישווא שלא היה יכול לצמצם חווייתו והתרגשותו והתפעלותו מלשמוע ולראות גאון עולם כזה ובממדים כאלו.

התרגשות והתלהבות הציבור אחרי דרשותיו של רבנו עד שנשקו את טליתו

שמעתי איך אמר פעם התלמיד הוותיק הרה"ג ר' יונה שיבר זצ"ל רבה של רחובות ואב"ד שם, לדידו הרה"ח ר' בנציון טאבאק ז"ל תלמיד רבנו, שבהרבה מקומות אחרי דרשת רבנו וכמו-כן היה בכל פעם והוא עצמו ראה זאת בהזדמנות בעיר אראד שאמר דרשה בבית המדרש, שאחרי הדרשה הרבה מהציבור ניגשו אל רבנו ונשקו את הטלית עם בכיות ממש מהתרגשות פנימית חזקה שנגע ללבם שאחזה בהם בשעת הדרשה ומההתעוררות העצומה שעשו דבריו עליהם.

חד בדרא בביטוייו הנכונים של כל אמרותיו ודרשותיו

חותני הרה"ח הישיש ר' חיים אריה שטיין זצ"ל היה מספר בגדלות רבנו ה'שארית מנחם' זי"ע, והעיד על עצמו שאף שלא היה תלמיד הישיבה בווישווא, קיבל עליו את מרותו כמו שתלמיד צריך לקבל מרות והיה מונה עצמו לתלמיד שווה בין התלמידים, אחרי שתמיד היה לבו כל כולו מחכה ומצפה לשמעו ולהיות במחיצתו כדי שיוכל עוד פעם לשמוע ממנו דברי תורה מתוקים מדבש.

תמיד היה מדבר על תפילותיו שהיה מתפלל ועוד מהזמנים שהתפלל אצל אביו הס"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע, והיו תמיד אצלו למשיב נפש נורא והתענג לשמוע קולו, כפי שהעידו הרבה היה נשמע קולו להרבה כמו ששומעים את קולו של זקנו הגדול בעל 'צמח צדיק' שנקרא על שמו, ומכוח זה הרבה פעמים נסע לישובים שונים בסביבה עת ששמע שרבנו בא לגלילות שם, כי היה משתוקק לשמוע ממנו את קולו בקודש.

בשנים האחרונות לחייו, כנואם בחסד עליון ביקש אפילו בפה לא רק לבוא לסעודות ההילולא שהיו עושים לזכרו בבני ברק, אלא גם לדבר ולהשמיע מאמרותיו ולספר לדורות הצעירים צדיק מה פעל. באמת דבריו היו תמיד למשיבי נפש ולעידוד ולנוחם לכל התלמידים שבאו להילולא.

בין הדברים שהיה אומר תמיד ומציין אותם בשבחי רבנו היה, שהוא היה חד בדרא בביטוייו הנכונים של כל אמרותיו ודרשותיו, תמיד הביטוי שלו היה הרבה יותר מן הכתב ואף ממי שיודע לכתוב, כשהוא אומר מבטא וממשיל את הדבר יותר טוב מכולם, ובזאת היה מומחה נורא להתאים דבריו לפני הציבור.

דרשת רבנו בסערט בהודאת הס"ק זי"ע וכן בשוה"ט ל"ג בעומר תרצ"ז בבית נוראות

שמעתי מפי הרה"ח ר' אפרים גרוס ז"ל מירושלים עיה"ק:

בשנת תרצ"ז היה הס"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע על שבת קודש בעיר סערט, והיו עמו שם גם בניו מרנן ה'שארית מנחם' זי"ע וה'אמרי חיים' זי"ע. בשבת בבוקר אחרי שחרית, קרא מרן ה'אהבת ישראל' את בנו רבנו ה'שארית מנחם' וביקש ממנו שיאמר דרשה אחרי הסעודה. הגבאים בבית המדרש הכריזו כי לפי בקשת הרבי יאמר בנו הגדול הרב מווישווא דרשה בבית המדרש. וכן היה, מרן ה'שארית מנחם' זי"ע דרש והאריך בדברי פלפול ודרוש כל אחרי הצהרים עד מנחה.

בענין זה סיפר לי הרה"ח הישיש ר' מרדכי וואלך ז"ל מסערט, כי הס"ק

ה'אהבת ישראל' ז"ע לא היה בא רק פעם בכמה שנים לסערט על שבת קודש, וזאת עוד קודם היות שם רב העיר בנו הרה"ק המ'קור ברוך' ז"ע. לאחר פטירת ה'אהבת ישראל' בשנת תרצ"ז, קרוב כבר לקראת היומא דהילולא הראשון של הס"ק, איקלע לסערט מרן ה'שארית מנחם' ז"ע בהיותו נוסע להחזקת הישיבה והיה בשבת קודש פרשת אמור בסביבה ביישוב אחר, ולקראת ל"ג בעומר הגיע לסערט באחד מפרברי העיר ושם הנהיג שולחנו של ל"ג בעומר יחד עם אחיו מרן המ'קור ברוך' שהיה אז שם רב המקום.

וסיפר ר' מרדכי וואלך, שרבנו אמר שם דברי תורה הרבה זמן והיו מדברים עליה שהיה זאת 'תורה' נוראה, עד שבתוך דברי התורה אמר ודיבר ובכה הרבה מהפסוק "בלע המוות לנצח", ודיבר כמו-כן הרבה מתחיית המתים ונצח ישראל לא ישקר וכו'.

הנאת רבנו לשמוע דרשת בנו הרה"ק ה'זכר חיים' ז"ע ב'חברת חריפות'

בווישווא הנהיג רבנו בין התקופות שהיתה גם חברה בישיבה שהיתה נקראת 'חברת חריפות', וכמו שהיה נהוג בישיבות ההונגריות, ואשר חברה זו היה עליה לדאוג שכל שבוע לכל הפחות ידרוש אחד הבחורים החריפים והלומדים פלפול של תורה בענייני שיעורי הישיבה שהיו נלמדים אז. והיה המנהג לדרוש בישיבה בשבת קודש לפני מנחה כנהוג בבתי המדרש של הבעלי-בתים שהרב דורש בענייני דיומא בשבת לפני מנחה.

שמעתי מפי אבי מו"ר הגה"ח רבי נפתלי הירץ פוגל זצ"ל:

פעם אירע שבנו של רבנו, ה"ה הרה"ק רבי חיים יהודה מאיר ז"ע דרש, ופתאום עוד כמה דקות לפני זמן מנחה נכנס אביו רבנו לבית המדרש כאילו לתפילת מנחה, ומרוב התרגשות מאביו מיד הפסיק הדרשה ללא סיומה, כי לא רצה כל-כך שאביו ישמע לו, מפני שחשש כי מיד יתערב ויאמר עליה חידושים נוספים מכיוון שהיה עוד זמן קצר עד תפילת מנחה.

ואכן כן היה, אבל לא לכיוון הדרשה, אלא רבנו אמר המשנה באבות (פ"א) "רבי שמעון בנו אומר כל ימי גדלתי בין החכמים ולא מצאתי לגוף טוב יותר משתיקה", ופירש רבנו בתמהו על לשון המשנה "שמעון בנו אומר", שלא נמצא עוד פעם אחת לשון כזו במסכת אבות.

ופירש שרבן גמליאל אמר שבו בזמן ששמעון בנו אומר, הוא אומר הדרשה במקומו, אז אני האבא אפילו אם כל ימי גדלתי בין החכמים ואני יכול לומר ולדבר ולומר דברי תורה ממה ששמעתי בין החכמים, לא מצאתי לגוף טוב יותר משתיקה, שאני אשתוק ואקשיב לקול בני, והיינו שיש לאדם הנאה גדולה מזו

ושמועה טובה תדשן עצם והוא טוב לגוף, כי בכולם האדם מתקנא חוץ מבנו ובפרט כשבנו עולה ברוחניות ובתורה.

הלכה כאבא שאול: המלצת רבנו 'אז מען קען זיך אויס בארגן א טאטע'

הרה"ח ר' שמעון מיכל הרשקוביץ ז"ל מקרית גת אמר לי ששמע פעם את רבנו בסיכום דרשה בסוף חודש אלול לקראת ימי הסליחות שאמר בקול גדול: "והלכה כאבא שאול" (קידושין עד), דיא הלכה בלייבט אזוי ווי אבא שאול, היינו, אז מען קען זיך אויס בארגן א טאטע, והיינו שאף שלא התנהגו כיושר במשך השנה והאב התרחק מאיתנו, אבל מכיון שקיימא לן גם ש"אוי לו לאב שהגלה את בניו" (ברכות ג), על כן יש עצה "זיך אויס בארגן א טאטע און תשובה טוהן".

ר' שמעון מיכל היה סומך על זה את הדיבור הקדוש של הס"ק ה'אהבת ישראל' ז"ע, על מה שאנו אומרים בסליחות "ובעד עמך רחמים שאל", שהיה מפרש שכלל ישראל מבקשים מהש"ת "רחמים שאל", שישאל לנו רחמים ובעזה"י לאחר זמן כשהיו לנו רחמי שמים ביושר, נשלם לו בטובה על כל הרחמים שנתן לנו בכפילא.

ברכת רבנו לתלמידו בתחנת הרכבת בדרך לבודאפסט

לצורך החזקת הישיבה הגדולה לאלוקים בת מאות תלמידים, קרה לפעמים שיצא רבנו מהישיבה לצורך הישיבה לערוך מגבית חירום ליום או יומיים. סיפר התלמיד הרה"ח ר' אלתר מאירוביץ ז"ל שהיה מיוצאי הונגריה, כי פעם זמן קצר אחרי חתונתו פגש באקראי את רבנו ברכבת שנסעה אז לבודאפסט הבירה.

"כמובן שניגשתי אליו והכיר אותי והחליף עמי כמה מילים, דברי הדרכה אם אני לומד כל יום וכו', ושוב שאל במה עסקי וענית לי, ואז נתן לי ברכה שאזכה לאורך ימים ושנים שתהיה לי פרנסה טובה ושיישאר לי זמן ללימוד תורה כל יום".

מכתב רבנו להיוהר בצניעות יתירה ומחאת השו"ב מפעטרווע"ב והדין-תודה אצל רבנו

סיפר התלמיד החשוב הרה"ח ר' אלתר משולם ז"ל מפעטרווע"ב, שפעם אחת הגיע מכתב כתוב וחתום מרבנו בעשרת ימי תשובה לכל ישובי הסביבה שהיו

ית. היה ידוע כאחד המתמידים בתורה בעיר פתח תקוה, והיה אומר שלמד להיות מתמיד ושמירה על הזמן מרבנו השארית מנחם ז"ע.

תחת פיקוח הרבנות, ובו הוא מעורר ומבקש להיזהר יותר ולעשות תשובה על ענייני הצניעות להיזהר בלבוש המסורתי, ושהנשים יזהרו מאד שלא לשנות מהלבוש אפילו בקוצו של יו"ד.

אחר-כך בתחילת החורף ממש, הבחין הגה"ח רבי בנימין פוגל זצ"ל השו"ב מפעטרווע"ט בבנות העובדות בשדות שמסביבת פעטרווע כדי להקל על מצוקת אבותיהם בפרנסה, ולפי הבנתו במכתב ששלח רבנו, הבין וחשב שהן לא לבושות די צנועות כבקשת רבנו וניגש אליהן וגער בהן מאד וקרא להן 'שייגע'צות! היתכן לעבור על-פי דברי מרן הרב מווישווא'?! והן אמרו לו שהן לא מוחלות על הפגיעה שהוא פגע בהן, והן הלכו אל הרבי ה'שארית מנחם' וקראו לו לדין תורה שייענש על שביזה אותם בחינם.

רבנו קיבל את טענת הבנות, ולאחר שדיבר עם רבי בנימין זצ"ל [בדברי הגמ' (ברכות כ.)] בדרב אדא בר אהבה חזייה לה היא כותית דהות לבישא כרבלתא בשוקא, סבר דבת ישראל היא קם קרעיה מינה אגלאי מילתא דכותית היא, שיימוה בארבע מאה זוזי אמר לה מה שמך, אמרה ליה מתון, אמר לה מתון מתון ארבע מאה זוזי שויא] וסידר הענין בשקט בינן לבין החסיד רבי בנימין השו"ב, שביקש מהן מחילה ומחלו לו.

הברעת רבנו לילך לרופא פחות גדול אבל שאינו מזומר להכעיס ומעשה לדורות

היה פעם שנסע רבנו ברכבת בדרך לטשרנוביץ לטובת הישיבה הקדושה שלו, וקיבל לפתע כאבי עינים חזקים מאד והיה לו גם סימן וכתם מזוזר על העין, עד שהיה מוכרח לגשת לרופא עיניים. בדרכו עת עמדה הרכבת באחת התחנות שלה, ירד רבנו מהרכבת וניגש אל בית הדואר שהיה שם צמוד ושלח מברק לקלויזנברג שגם זה היה בדרכי נסיעתו, לתלמידו הרה"ח ר' משה בלוך ז"ל שהיה אז אברך צעיר ומקורו מקירליבאבא, וכתב בטלגרם שייגש גם לתלמידו הרה"ח ר' משה ישראל גנוט ז"ל שהיה גר בקלויזנבורג ויחד יבררו איך יוכל להתקבל לביקור רופא עיניים שיבדקהו וייתן לו דבר מה לכאביו אלו, ואף שכל הנסיעה כבר היה מתוכנן, אמר שסו"ס אין לו ברירה וידחה הנסיעה ביום אחד ואחר-כך כשיוטב לו קצת, ימשיך נסיעתו משם, וכן היה.

יט. היה חסיד נלהב לבית וז'ניץ ומראשי חסידי הס"ק האהבת ישראל זי"ע בפעטרווע, וגם מגדולי חסידי מרן ה'שארית מנחם' זי"ע, והיו לו יותר מעשרים נכדים בישיבה הקדושה של רבנו והיה השו"ב שם ומפורסם בחסידותו.

לאחר חצי יום, בהגיעו לקלויזנבורג חיכו לו שני תלמידיו אלו בצמאון ושמחו מאד בראותם את רבם באופן פתאומי שלא כמתוכנן, ואמרו לו שהם ביררו כבר והתברר להם שיש בקלויזנבורג שני רופאים מומחים על העיניים ושניהם הם יהודים בשורשם, אחד בשם ד"ר רוזנבלט ואחד בשם ד"ר לנדא, והם עוד לפני בואו של רבנו כבר חקרו מה ההבדל ביניהם, ולמעשה ד"ר רוזנבלט היה הרופא עם הה' הידיעה ואילו השני ד"ר לנדא היה אפשר לומר שהוא כסגן ובא אחריי.

ואמרן לרבינו שלאיזה שהרבי ירצה לילך יסדרו לו מיד פגישה אליו. תוך כדי הברורים נודע לרבנו שד"ר רוזנבלט הזה אף שהוא יהודי אבל הוא כופר ממש עד שלא נתן למול את בנו שנולד לו, ואף שנענש ממרומים ומת בנו התינוק, לא עשה תשובה והיו סכסוכים בינו ובין החברה-קדישא שלא הסכימו ליתן לקברו בין היהודים, והיה הילד מונח ומוטל בארון כמה ימים בלי קבורה ר"ל, עד שהח"ק הועידה חלקה מיוחדת לפורקי עול כאלו.

על השני שהוא ד"ר לנדא בירר רבנו עליו שאף שהוא לא יהודי חרדי אלא חילוני ולא שומר שבת בבית, אבל אינו מומר להכעיס, לכן אמר רבנו שא"כ אף שד"ר רוזנבלט הוא הרבה גדול ממנו בעיני הרחוב והעיר, בכל זאת ילך לד"ר לנדאו ומשם תבוא לו הרפואה, אחרי שבכל זאת בוודאי יש לו יותר סייעתא דשמיא לעזור ליהודי שומר תורה ומצוות, מזה שהוא רשע להכעיס.

באמת הלך רבנו אליו ובדק לו את העיניים ונתן לו איזה משחה שעשה לבדו, וכבר מיד ליום המחרת כשהרגיש שיש לו קצת הטבה, מיד נפרד והודה לתלמידיו החשובים ונסע לדרכו כמתוכנן.

סיפור זה סיפר לי ר' משה בלוך שהיה גר בנתניה ותוך כדי סיפורו לי את הסיפור, היה זה לי תשובה נס ומופת מופלא עוד פעם מרבנו הק' מווישווא זי"ע, על מה שאני (כותב השורות) צריך לעשות באותו רגע. ומעשה שהיה כך היה:

אחד הבנים שלי סבל מאד ממחלת ה'ברוך' (השבר) ולעתים תכופות היתה לו התקפה חריפה בזה. בהתייעצות עסקנים נתנו לי רופא מנתח פרטי והייתי צריך לשלם לו טבין ותקילין. בינתיים כשהתייעצתי עם איזה צדיק בענין זה, הפנה אותי לאחיו שהיה לו עם כמה מבניו ניתוח זה ובוודאי הוא יכול ליתן לי איזה רופא טוב ואולי יותר זול. וכן היה, האח הצדיק הזה אמר לי שאני יסע לנתניה לבית החולים 'לניאדו' בקריית צאנז, ואני יזמין ביקור אצל רופא מיוחד לאורטופדיה שהוא בעל תשובה, והוא ידריך אותי איך להגיע לשם אף שאני לא שייך לאזור זה.

מכיוון שהיה כמה ימים לפני יום ל"ג בעומר ורוצים כמו כל בית ישראל

לנסוע למירון ביום קדוש זה, הזמנתי את התור אצל הרופא ליום ל"ג בעומר לפני הצהרים ומשם ניסע למירון. בהגיעני לשם עם בני בשעה המיועדת, התברר שהרופא לא יכול לקבל אותנו אלא לאחר כמה שעות ארוכות, אחרי שהוא נכנס לניתוח מסובך מתאונת דרכים שהיתה שם בסביבה וזה יקח כמה שעות עד שיהא ביכלתו להתפנות אלינו. הפקידים ייעצנו לנו להזמין תור חדש לכמה ימים אחרי זה, וכשיצאנו משם אמר לי בני: "אבא ראה נא, כנראה מן השמים נועד לנו לעשות את הניתוח הזה אצל הרופא השני בתל אביב, זה מה שהעסקנים נתנו לנו ואף שזה עולה יותר כסף, אין מה לעשות".

שמעתי את הדברים ולפני המשך הנסיעה אומר לי בני שהיה אז בחור בן י"ג שנים, שמאחר שאנו הולכים לנסוע למירון למקום קדוש ולרשב", נכון יהיה שניכנס לכמה דקות לים של נתניה ונטבול שם לכבוד הנסיעה ולכבוד רשב"י. אמרתי לו שהנני מסכים ואני יחכה לו בכניסה לים עד שיחזור.

תוך כדי שאני נעצר שם ומחכה לבני עד שיטבול, הנני מבחין בתלמיד מרן ה'שארית מנחם' זי"ע, הרה"ח ר' משה בלוך ז"ל מקירליבאבא שהוא גם בא מטבילה בים, ובהתקרבי אליו ואני נותן לו שלום, שהרי הוא מכיר אותי כבר שנים רבות שאנו נפגשים ביומא ההילולא של רבנו בי"ג טבת בתל אביב, וכבר סיפר לי הרבה סיפורים, הוא מתנצל לפניי שהיום הוא לא הלך לעבודתו ופרנסתו, והחליט שלכבוד היום הגדול ל"ג בעומר ילך לים לטבול ולהתרענן קצת.

אני אומר לו לר' משה: "ר' משה, עתה הנני רוצה שתספר לי סיפור שעוד לא שמעתי ממנו", ואז סיפר לי את הסיפור הנ"ל, ומיד לאחר-מכן כשחזר בני מהטבילה בים, אמרתי לו: "שמע בני, כבר קיבלתי תשובה ממרן ה'שארית מנחם' זי"ע מה עלי כעת לעשות, האם לוותר על הרופא כאן בנתניה שהוא בעל תשובה ויהודי חרדי, או לחזור מחר לרופא של תל אביב שהוא חילוני מובהק; אנו הולכים בחזרה לבית החולים כאן בנתניה ואנו מזמינים תור לשבוע הבא לשוחח עם הרופא ולהחליט מתי יהיה הניתוח", וכן היה.

למפרע התברר גם בשעת הניתוח שהיתה זאת לטובה גדולה שנשארנו אצל הרופא החרדי, אחרי שבמקום שייקח הניתוח הזה פחות משעה, היה איזה סיבוך קטן מרוב הזמן שכבר סבל על-כך ולקח יותר משעתיים. והיה צדיק הרופא הזה, לא רצה לקחת אפילו פרוטה אחת, ואמר שזוהי זכות לו לנתח בחור ישיבה כזה, ומאז ב"ה שלא סבל מזה יותר.

כל הסיפור הזה היה בקיץ חודש אייר תשמ"ו.

לעילוי נשמת ולזכרון עולם
הרה"ח ר' דוד ב"ר מנחם ע"ה מאשקאוויטש
נלב"ע ל' שבט תש"ס לפ"ק
זוג' מרת נחמה ב"ר אברהם בנימין בייניש ע"ה
נלב"ע י"ח ניסן תשפ"א לפ"ק
הרה"ח ר' יהודה ב"ר בן ציון ז"ל וועבערמאן
נלב"ע כ"ט מנחם אב תשע"ז לפ"ק
זוג' מרת דבורה ב"ר חיים צבי ע"ה
נלב"ע י"ב אדר תש"פ לפ"ק
הרה"ח ר' ירוחם חיים ב"ר מאיר ז"ל שטעג
נלב"ע י"א אייר תש"ם לפ"ק
זוג' מרת רעכיל טשארנא ב"ר נחמן שלמה זלמן הלוי ע"ה
נלב"ע י"א חשון תשס"ז לפ"ק
הרה"ח ר' אברהם ב"ר שמואל ע"ה באדאנסקי
נלב"ע ראש חודש אדר תשנ"ח לפ"ק
זוג' מרת בלומא ב"ר יהודה מרדכי ע"ה
נלב"ע ט' שבט תשפ"ב לפ"ק
הונצח ע"י ידידנו העומד תמיד לימינינו
ראש וראשון לכל דבר שבקדושה,
מסור בכל לבו לכבוד התורה ולומדיה
הרה"ג הרב **יעקב יצחק מאשקאוויטש** שליט"א
ראש הכולל זכרון נפתלי צבי בבית מדרשינו

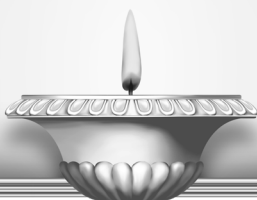

לעי"נ הרה"ח
ר' מרדכי שלמה
בן הרב החסיד ר' יהושע ז"ל
פיש

תלמיד כ"ק מרן רבינו הרה"ק ר' ברוך זי"ע
זכה עוד להסתופף בצל קדשו של מרן רבינו
בעל שארית מנחם זי"ע,
וכל ימיו לא מש זכרונו מלפניו
נפטר ז' כסלו תשנ"ח

ולעי"נ זוג'
מרת חנה
בת הרה"ח ר' בן ציון ז"ל
נפטרה ער"ח כסלו תשע"ט

הונצח ע"י נכדיו

לעי"נ הרב החסיד המרומם
רבי יעקב בן הרב החסיד רבי חיים שמואל ז"ל ראזנפעלד
משב"ק כ"ק מרן אדמו"ר הרה"ק מוויזשניץ זי"ע
זכה להסתופף בצל כ"ק מרן רביה"ק מווישווא זי"ע
וכל ימיו לא מש מזכרונו
נלב"ע ליל שב"ק, ט"ז כסלו תש"פ

ולעי"נ בתו האשה החשובה במעשיה הטובים
מרת איידל ע"ה גרובער
בת הרה"ח ר' יעקב ז"ל
נפטרה בש"ט ב' דר"ח תמוז תשע"ו לפ"ק

לעי"נ האברך החשוב והיקר
הרה"ח ר' אברהם שמעון ז"ל האס
בן יבלחט"א הרה"ח ר' אליעזר ליטמאן הי"ו
נפטר בדמי ימיו ט' אייר תשע"ט לפ"ק

הונצח ע"י נכדו/חתנה/גיסו
הרה"ח ר' זושא באב"ד הי"ו

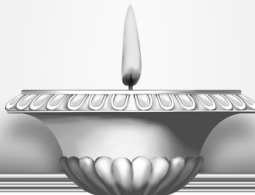

זקיני אדמו"ר הרה"צ ר' נפתלי צבי זצ"ל מווישווא
בן מרן אדמו"ר הרה"ק ר' ברוך הי"ד מווישווא - וויזניצא
זכה עוד להתגדל על ברכי זקיני מרן הסב"ק מוויזניץ זי"ע
ונכדו חביבו כבבת עינו של זקיני מרן הרה"ק מווישווא זי"ע
הקים עולה של בית ווישווא, ובמסי"נ הקים בתי תורה ותפלה,
וטרח בהדפסת ספרי רבותיה"ק
נלב"ע כ"ד טבת תש"ס לפ"ק

כן יזכר בספר זכרוננו הבהיר של
כבוד קדושת מרן אדמו"ר דו"ז
הרה"צ ר' חיים יהודה מאיר זצוק"ל מווישווא - וויזניצא
בן מרן אדמו"ר הרה"ק ר' מנחם מענדיל זצ"ל מווישווא - וויזניצא
שבמסי"נ הקים עולה של בית ווישווא לאחר השואה,
וטרח בהדפסת ספרי רבותיה"ק
נלב"ע י"א אייר תשכ"ט לפ"ק

הונצח ע"י נכדו/ב"א
הרה"ג רבי חיים יהודה מאיר פישער שליט"א

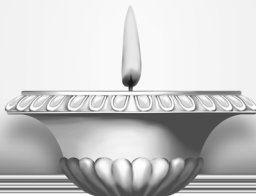

לעי"נ
הרה"ג ר' יחיאל מיכל
ב"ר יקותיאל יהודה זצ"ל
רייז
מפאריז

תלמיד מובהק ומקושר בלו"נ של
כ"ק מרן רביה"ק מווישווא זי"ע
וזכרו הבהיר לא מש מזכרונו כל ימיו
נלב"ע י"ד אייר תשע"ג לפ"ק

הונצח ע"י נכדו
הרה"ח ר' יעקב אהרן גוטמאן הי"ו

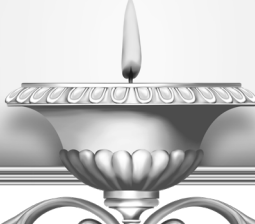

לע"נ זקיני כ"ק מרן אדמו"ר הרה"ק ר' ברוך הי"ד זצ"ל
מווישווא - וויזניץ

בן כ"ק מרן אדמו"ר הרה"ק ר' מנחם מענדיל זצ"ל
אשר מסר נפשו ונחבש במאסר בשנות הזעם למען הצלת אהב"י
נהרג על קידוש ה' י"ג שבט תש"ה לפ"ק
ולע"נ זקיני כ"ק מרן אדמו"ר ר' חיים צבי זצ"ל זעגעלבוים, אדמו"ר מוויען
בן כ"ק מרן אדמו"ר ר' יוסף ישראל זצ"ל מוויען
הונצח ע"י נכדם
הרה"ג ר' מנחם מענדיל האגער שליט"א

לע"נ חותני אדמו"ר הרה"צ ר' נפתלי צבי זצ"ל מווישווא
בן כ"ק מרן אדמו"ר הרה"ק ר' ברוך הי"ד מווישווא
זכה עוד להתגדל על ברכי זקיני מרן הסב"ק זי"ע
ונכדו חביבו כבבת עינו של זקיני מרן הרה"ק מווישווא זי"ע
נלב"ע כ"ד טבת תש"ס לפ"ק
ולע"נ זקיני כ"ק מרן אדמו"ר ר' מנחם ישראל זצ"ל ראטענבערג מקאסאן
בן כ"ק מרן אדמו"ר הרה"ק ר' פנחס שלום זצ"ל מקאסאן
הסתופף בצ"ק מרן אדמו"ר מווישווא זצ"ל בביקורו המפורסם בארה"ב בשנת תרצ"ו
הונצח ע"י חתנו / נכדו
הרה"ג ר' מאיר הערש בערגער שליט"א

לעי"נ זקיני אדמו"ר הרה"צ ר' נפתלי צבי זצ"ל מווישווא
בן כ"ק מרן אדמו"ר הרה"ק ר' ברוך הי"ד מווישווא
ונכדו חביבו כבבת עינו של זקינו מרן הרה"ק מווישווא זי"ע
נלב"ע כ"ד טבת תש"ס לפ"ק
ולעי"נ זקיני
כ"ק מרן אדמו"ר ר' חיים צבי זצ"ל זעגעלבוים, אדמו"ר מוויען
בן כ"ק מרן אדמו"ר ר' יוסף ישראל זצ"ל מוויען
הונצח ע"י נכדם
הרה"ג ר' מאיר האגער שליט"א

לעי"נ הגה"צ

רבי אשר זעליג

בן הרה"צ רבי ארי' (לייביש) זצ"ל

גרינבערג

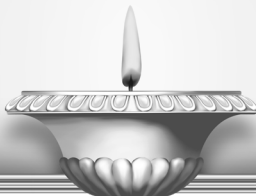
ראש ישיבת שער אפרים

בונה ומקים בית מדרשינו

ועמד לימין חתנו מורינו הרה"צ שליט"א

בהמשכת שלשלת הקודש

נלב"ע ו' שבט תשע"ט

לעי"נ הרה"ח ר' יוסף מרדכי ב"ר חיים ז"ל ווייס
תלמיד מובהק ובן ביתו של כ"ק מרן רביה"ק מווישווא זי"ע
ודיוקנו הקדוש לא מש מזכרוננו כל ימיו
גלב"ע ז' טבת תש"ל
הונצח ע"י בנו הרה"ח ר' חיים ווייס הי"ו
ונכדו הרה"ח ר' יעקב יו"ט ליטמאן הי"ו

לעי"נ זקיני הרה"ח ר' ירוחם זאב ב"ר מנחם מענדיל ז"ל ווערצבערגער
תלמיד מרן רביה"ק מווישווא זי"ע
ולעי"נ זקיני הרה"ח ר' שלמה ב"ר ברוך ז"ל ניימאן
תלמיד מרן רביה"ק מווישווא זי"ע
הונצח ע"י נכדם הרה"ח ר' יעקב אהרן ווערצבערגער הי"ו
נאמן בית כ"ק מרן אדמו"ר בעל תורת מרדכי מוויזניץ זצ"ל

לעי"נ הרה"ח ר' צבי הירש ב"ר אלטר מאיר יצחק אייזיק ז"ל סאקס
תלמיד כ"ק מרן רבינו בעל שארית מנחם זי"ע
נפטר ז' ניסן תשס"ג
ולעי"נ האשה החשובה מרת רוסי' בת הרה"ח ר' יצחק (איציק'ל) פוקס ז"ל
נפטרה כ"ט שבט תשע"ג
הוצח ע"י בנם הרה"ח ר' מאיר אייזיק סאקס שליט"א

הופיץ!

בשורה טובה!
לאוהבי תורה ושוחרי החסידות
בהגלות נגלות אור יקרות, ספר

אהבת שלום

ב'כרכים

מאת הרה"ק

רבי **מנחם מענדיל מקאסוב** זי"ע

כמה מעלות טובות במהדורה זו:

כל הספר נסדר מחדש באותיות בהירות ומאירות עינים.

מאות ראשי תיבות נפתחו וסימני הפסק ניתוספו.

אלפי מראי מקומות מתנ"ך ש"ס ומסקים וספרי האחרונים ציינו.

דיבורים ארוכים נתחלקו לקטעים קצרים ליתן ריח להתבונן ולקלוט את הדברים הדק היטב.

תיקנו הרבה טעותים שנפלו בדפוסים השונים. ע"י דפוס ראשון.

ספר אר"ש תיניאן חתקנו מורבה טעותים. וסודרו במקומם בסוף כל פרשה.

ליקוטים יקרים דברי תורה חדשים בשם רבינו ממקורות נאמנים.

פנינים יקרים דיבורים השונים לכל נפש ומתישבים על לבבות צעירי צאן וסודרו בסדר הפרשיות. ונוספו להם כותרות ודיבורי-המתחיל מאדיר עינים.

ספר אבן שתיח - פרק מתולדות רבינו המחבר מסודר באופן יפה אף נעיים. בהוספת סיפורים יקרים ממקורות נאמנים.

מפתח לתנ"ך ש"ס וספרים. ובנוסף מפתח נרחב ומפורט עם אלפי ערכים לכל העניינים המתבארים בספר הקדוש

